

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

257952

n° Curent 50310 Format

n° Inventar A24692 Anul

Sectia Defozyl III Rastul

Bozdan
EXPOZIȚIUNEA GENERALĂ ROMÂNĂ DIN 1906.

ISTORICUL
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SECUNDAR

LUCRAT

DIN ÎNSĂRCINAREA MINISTERIULUI INSTRUȚIUNEI

DE

PETRU RĂȘCANU

Profesor la Universitatea din Iași.

J A Ș I

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ

(Ioan S. Ionescu)

STR. ALECSANDRI No. 11

1906.

Inv. A. 24.692

EXPOZIȚIUNEA GENERALĂ ROMÂNĂ DIN 1906.

ISTORICUL
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SECUNDAR

LUCRAT

DIN ÎNSĂRCINAREA MINISTERIULUI INSTRUCȚIUNEI

DE

PETRU RĂȘCANU

Profesor la Universitatea din Iași.

IAȘI

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ, STRADA ALECSANDRI No. 11.

1906.

372
373 (R) 1906 (09) (064)

85605

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București

Cota.....50310.....

RC 57/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C50958

LEGI ȘI REGULAMENTE.

PROGRAME.

SECȚIUNEA I.

Scoala Secundară sub Regulamentul Organic.

Au fost Scolii și mai înainte de acest Așezământ. Erau și în Moldova și în Muntenia „Epitropii ale Scoalelor“, care înființaseră Scoale sistematice. „Colegiul Sf. Sava“ din București și „Ghimnazia Vasiliană“ din Iași se deschiseseră înainte de Resboiul Rușilor cu Turcii din 1828. Dar aceste Scoale se închiseseră, din pricina resboiului și a ciumei. Cu punerea în lucrare a Regulamentului Organic, Scoalele naționale și au deschis porțile lor; dar de data aceasta pentru de a pururea; pentru că Regulamentul Organic a făcut din Scoală o instituțiune permanentă de stat, pe când până atunci ea fusese numai o bine-facere și o milă domnească.

Două generațiuni de Români au blestemat acest Regulament. Cei cari l-au ars în 1848 au avut dreptate; pentru că, pentru ei, această Lege organică însemna amestecul străinului în administrația lăuntrică a Țerei, și chiar și în mersul justiției; pentru că, pentru ei, Regulamentul Organic însemna Protectoratul Rusesc. Nu Legea în sine era rea; erau răi oamenii cari o aplicau; și dovedă că sub Gr. Al. Ghica și Barbu D. Știrbei, cu același Regulament, și cu Convenția de la Balta-Liman care ne luase și puținele libertăți acordate prin Regulament, sub acești doi Domnitori s'au făcut multe îmbunătățiri.

Erau abuzuri sub Regulament; erau presiuni electorale nerușinate; dar când se găseau alegători destul de independenți cari trimiteau în Obșteasca Adunare barbați ca I. Cămpineanu și ca Gr. Cuza „O'Connellul Moldovei“; atunci în Adunările aceste se făceau multe lucruri bune, se dau pe față multe abuzuri. Omul e dar respunzător și nu Legea. Și, în această privire, o experiență de mai bine de jumătate de viac trebuie să ne fi făcut și mai îngăduitori și mai cuminiți, căci: fie care generațiune și are jugul seu de purtat și pacatele sale de ispășit.

*reproducerea din ap. 17 p. 10 de
gubernementul organic + a instruc
tului și propunerilor oficiale.
într-o măsură care să
se facă în scopul
de a se face un
plan de învățământ
și de a se face
un plan de învățământ
și de a se face
un plan de învățământ*

Istoria nu laudă, nici nu batjocorește; ea caută să arate lucrul așa cum a fost; dar Cicerone a zis de mult: „*nihil falsi audeat, nihil veri non audeat historia*“.

Vom căuta a cunoaște care erau ideile de care erau insuflețiți cei cari au pus temelia Scoalei Românești in 1830; cum înțelegeau ei a o organiza și a o inzebra cu profesorii trebuitori; care erau cunoștințele pe care le socotiau necesare pentru poporul român; și ne vom întreba, la urmă, dacă au isbutit in lucrarea ce au întreprins.

Pentru toate aceste cestiuni vom găsi lămuriri depline in legile, regulamentele și programele timpului; așa că concluzia va ieși de la sine, fără ca să mai fie nevoie ca noi să ne dăm părerea noastră, ori să întrebuițăm judecata noastră.

§. 1. Menirea Scoalei.

„Buna creștere este cea mai d'întăiu trebuință a unui neam, ea e temelia și chezășia pentru paza tuturor așezămintelor obștești“.

„Lucrarea ce buna creștere face pentru întemeierea fericirii fie cărui om in parte și a tuturor neamurilor de obște, este foarte mare și netăgăduită; de aceia meșteșugul de a împodobi pe un om cu bune obiceiuri a fost in toată vremea cea mai mare îngrijire a legiuitorilor celor mai luminați, și o adâncă gândire pentru cei mai învățați filosofi.

„Datoria unei oblăduiri este a înlesni tinerimei mijloacele trebuincioase pentru ca să 'și desvolteze puterile înțeleghătoare și morale, și a le da o povățuire cuviincioasă pe calea vieții in soțietate, căci dacă buna creștere va rămânea neîngrijită la o vârstă când oamenii 'și fac cele dintăi obiceiuri de care se simt in toată viața, cele mai bune firești aplecări vor rămânea intr'o stare de amortire, sau se vor strica de tot; atunci buna creștere lipsind se va pierde și binele ce ar putea isvori dintr'aceste firești aplicări, nu numai pentru fiecare in parte, ci și pentru toată soțietatea.

„Atunci năravurile rele nu vor zăbovi de a se întinde peste toți aceia ce nu se vor afla intr'armați impotrivă-le cu bune pricini; dintr'această pricină multe niamuri au căzut in pieire.

„De aceia o creștere bună-cuviincioasă tinerimei de ori ce stare este o îngrijire de cea mai dintăiu trebuință și cea mai de căpi-

tenie pentru pământul nostru : fie lucrător sau meșter, plugar sau slujbaş, preot sau militar, omul va avea tot-d'auna oareși-care influență în societate.

Această influență va fi vătămătoare, dacă mintea și obiceiurile mădulărilor societății nu se vor deprinde potrivit cu trebuințele fie căruia după a sa stare între oameni.

D-zeu d'intăiași dată a incuibat în inima părinților îngrijirea pentru buna creștere a tinerimei, și într-adevăr această dorire se arată în faptă, astfel ca cum cea mai mare respătire a unui tată și o mumă de ale lor osteneli, ar fi singur folosul ce urmează din buna creștere a copiilor.

Părinții dar sînt cei mai dintăi învățători ai copiilor ; dar puțini dintr'inșii sînt, cari cu alor știință și poziție să fie în stare a împlini această neapărată datorie. Unii nu sînt destul de luminați ; alții fiind întrebuițați a lucra neconținut pentru ținerea familiei lor, sau fiind însărcinați cu slujbe politicești, sînt siliți a întrebuița la aceasta toată vremea lor ; iar alții sînt atăta de nenorociți în căt nu știu să prețuiască nemărginitul folos ce urmează dintr'această sfântă îngrijire

Deosebit de aceasta, creșterea copiilor este un meșteșug, și încă un meșteșug foarte mare, întemeiat pe reguli și deprinderi ca toate meșteșugurile ; acesta au avut ale sale perioade de pruncie și de creștere, și acum se desevarșaste în toate zilele prin băgări de seamă și prin experienții nouă.

Este cu neputință unui părinte de familie a cunoaște toate părțile acestui meșteșug, sau a le împlini cu a sa rîvnă ; pe lîngă aceasta, creșterea publică are folosuri mult mai mari de căt ori care alta.

Este dar de trebuință a se întocmi scoale publice, și a se încredința creșterea tinerimei în mână de oameni, ale căroro talenți și destoinicie să fie cercate.

Este încă de trebuință ca stăpînirea să privigheze la acest fel de așezămături și să le cărmuiască.

Sfârșitul ce trebuie să-și propuie o bună creștere este a „îmbogăți mintea cu științi folositoare ; a desvolta puterile înțelegătoare și morale ; a îndrepta și întemeia aceste puteri, prin deprindere cu bună chibzuire ; în scurt, a se întări trupul și a desvolta duhul“.

Aceasta este „Introducere“ la Anescu No. 4, Cap. VIII din Regulamentul Organic al *Munteniei*, intitulat, „Pentru Școale“.

Regulamentul ficsase numai principiile ca Secsia IV din Cap. VIII, Dispoziții generale. Aici se prevedea că :

„Învățătura publică trebuie a fi obiectul îngrijirii și privilegiului Stăpânirii, ca creșterea tinerilor să fie întemeiată pe începuturile celui mai sănătos moral“.

„Stăpânirea va întrebuița o intradins ocrotire cătră trupul academic, și cătră școlarii cari se vor osebi prin alor înaintare la învățături, și cari vor da dovezi de talenturi și vrednică purtare (365).

„*Cursul învățăturilor va urma în limba rumânească, nu numai pentru înlesnirea școlarilor și desevășirea limbei țerei; ci încă și pentru că toate trebile publice trebuie a se tracta într-această limbă, care este aceia ce se întrebuițază și întru toate slujbele sfintei credințe (366)*“.

„Epitropia învățăturii publice va chema mărimea de suflet a cetățenilor sei, ca să ajute aceste folositoare așezări prin hărăziri de bani și legături, care vor sluji întru creșterea veniturilor, și întru a asigura statornicirea și înaintările“.

Reglementul Organic al *Moldovei*, în Secția IV a Cap. IX cuprinde următoarele, relativ la Învățătura publică :

„Creșterea publică a tinerilor care este una din cele mai mari și mai însemnate ramuri, se va împărtăși de toată îngrijirea și de privilegierea Guvernului; pentru că această educație țintitoare a formarisi obșteasca bună cugetare, se razimă pe temeiul a moralului celui mai sfânt, și pe cursul metodicesc și deplin a învățăturilor începătoare, a pravelilor, a știinților și a aplicației lor la meșteșugurile cele mai folositoare.... Așa dar Guvernul va hărăzi osebit protecție Corposului Academicesc și Sholerilor: carii se vor arata vrednici prin alor sporire întru învățatură, și cari vor da dovezi de talent și de o purtare lăudată (418).

„*Cursul tuturor învățăturilor va fi în limba moldovinească, nu numai pentru înlesnirea Sholerilor și cultivarea limbei patriei; ci încă și pentru cuvântul că toate pricinile publice trebuie să se tractarisască în această limbă, pe care locuitorii o întrebuițază și în serbările bisericesti (421)*“.

„Epitropia învățăturilor publice va adresui o indemnare la evghenista iubire de bine a compatrioților, spre adăogirea cu înzestrări la niște așa folositoare Așezământuri prin daruri și dănuiri, care ar sluji de sporirea veniturilor ce ar siguripsi înaintirea și statornicirea lor. (424)“.

Așezământurile de care se pomenește aici, ca și în Regulamentul Organic al Munteniei sînt : Coleghia menită pentru creșterea a o sută de tineri, Pensionul cum se zicea în Muntenia, și Institutul de educație pentru fiice și orfane a dregătorilor Statului. Așezămintele, zice art. 423, vor da Statului „folositori patrioți și vrednici dregători“.

Epitropia învățăturilor publice din Moldova, potrivit Regulamentului a alcătuit un : „Reglement a Sholelor publice din Prințipatul Moldovei, sub auspțiile Preainălțatului Domn, Michail Grigoriu Sturza V. V. Eșii, 1835“.

Acest Reglement e întărit cu iscăliturile Mitropolitului Veniamin și alui G. Asachi, 1 Iunie.

Ca și Regulamentul muntean, el începe prin următoarea Introducere :

„Educația sau buna creștere este trebuința cea mai de frunte a unui niam ; ea este temeiul și închizăsluirea trăinicieii tuturor Așezământurilor obștești. Înriurirea ei asupra fericirei Persoanelor în parte și a Națiilor în deobște este atât de mare cât și nețăgăduită, în cât meșteșugul de a crește și a formarisi pe oameni deapururea au fost îngrijirea legiuitorilor celor mai luminați, precum de asemenea au fost și obiectul cugetărei a celor mai mari filosofi.

„Drept de datorie este a fiește căreia Ocârmuiri de a înlesni tinerimei mijloacele de a dezvăli înțelegătoarele și moralicele sale însușimi, și de a i da o povățuire mântuitoare și cuviincioasă pe calea viețuirii ; căci dacă nu se poartă de grijă despre educație dinvârstă fragedă, când oamenii se deprind cu cele întâi obiceiuri care vor înriuri asupra tot cursul vieții lor, atuncea cele mai bune plecări rămân amorțite, sau abătute spre rău : atuncea nenimerindu-se educația, binele ce avea să resară din aceste bune plecări, rămâne pierdut atât pentru persoana cât și pentru soțietate. Rele deprinderi nu întârzie atuncea a împresura toată soțietatea, ce se vede lipsită de bunele prințipii, menite de a se împotrivi acestui rău ; și aceasta este priceina pentru care națiile se cufundă în răutățire.

„De aceia o educație cuviincioasă și împotrivită tinerimei tuturor clasurilor este lucrul cel mai folositoriu și cel mai însemnătoriu pentru patria noastră, fie lucrătoriu sau meșter, plugar sau dregătoriu, bisericesc sau a Patriei apărătoriu, omul pururea va avea oare care înriurire asupra soțietății. Această înriurire va fi vătămătoare, dacă priceperea și moralul personelor ce o alcătuieste, nu s'au cultivit potrivit cu trebuințele petrecerei în soțietate.

„Dintru început D-zeu au așezat datoria educației tinerimei în inima părinților. Întru adevăr se pare, că drept mulțumită a îngrijirilor părintelui și a mamei, însuși natura li au hărăzit folosurile ce urmează din a fiilor bună educație. Așa dar părinții sînt cei întâi învățători ai copiilor ; însă puțini dintre părinți prin a lor știință, sau a lor împrejurări sînt în stare de a implini această însemnătoare datorie. Unii nu sînt îndestul de luminați ; alții, sau îndatoriți prin o necurmată osteneală a întîmpina nevoile familiilor sale, sau însărcinați cu posturi publice, se află îndatoriți de a întrebuița întru aceasta toată a lor vreme ; alții în sfârșit sînt așa de ticăloși, în cât nu știu a prețui folosurile cele mari, ce se nasc din împlinirea acestei sfințite datorii.

Pre lingă aceste, educația este un meșteșug, și încă un meșteșug mare ; el are a sa teorie și a sale regule, ca și toate celelalte meșteșuguri ; el au avut perioadele sale de pruncie și de sporire ; se înavuțește pe toată ziua de observații și de nouă eșperienții. Cu neputință este ca un părinte de familie să poată cunoaște toate părțile acestui meșteșug, sau de a le îndeplini prin a sa rivnă. Educația publică înfățișând deci mai mari folosuri de cât ori care alta, de neapărată trebuință este de a organisi șoli publice, și de a încredința educația tinerimei la Bărbați, a căroră vrednicie și talenturi sînt cercate ; și ca Așezămînturile aceste să fie sub privighierea și direcția Ocărmuirei, de a înavuți mintea cu folositoare științe, de a deștepta și a desvâli însușimile cugetătoare și moralece, și prin o gânditoare îndeletnicire a le îndrepta și a le întemeia ; a întări trupul, a deschide mintea : aceasta este scopul unei bune Educații“.

Acest „Reglement a Șolelor publice“ se păstrează în manuscris în Biblioteca Universității din Iași.

Cele două „Introduceri“ de mai sus sînt în realitate una și aceeași. Întrebarea este : a copiat una pe ceia altă, schimbând numai câteva cuvinte ? Nu se poate primi această părere. Mai degrabă credem că, voind să organizeze un învățămînt național sistematic, barbații care formau Epitropiile în ambele Principate s'au înțeles a se adresa la același isvor, și a introduce aceeași organizare. Din unele lămuriri ce le găsim în urmă, în legea votată în Moldova în 1846 și mai apoi, în Așezămîntul Școalelor din 1851, vedem că se orientau după organizarea Școalelor din Prusia. Cum că aveau înaintea ochilor o legislație străină, cu niște Școale sistematic și bine organizate, se va vedea și din in-

strucțiunile metodice care se dau pentru propunerea deosebitelor materii, instrucțiuni care erau de asemenea, împrumutate.

Credem că în fruntea acelei legislațiuni școlare care li servia ca normă, era și o Introducere, care s'a tradus de cătră Epitropia din București și apoi, de cătră cea din Iași. Nici timpul, nici mijloacele de care dispunem, nu ni permit a elucida acest punct foarte important pentru începuturile Scoalei Românești. Ne mărginim numai a'l semnala.

Al doilea punct care ar merita un studiu literar amănunțit ar fi compararea celor două traducțiuni din punctul de vedere al limbei. Traducerea din Iași'e făcută de sigur de cătră G. Asachi. Pentru cea din București, nu putem afirma nimic pozitiv; dar având în vedere rolul precumpănitor pe care l'a avut B. Știrbei în alcătuirea Regulamentului Organic al Munteniei; comparând stilul nervos al traducerei cu rapoartele lui din acele vremi, credem că nu sîntem departe de adevăr exprimând părerea că el este autorul acelei traduceri. Ne mulțemim a indica și acest punct care merită a fi studiat, cu atât mai mult că sînt foarte rari bucățile care au fost traduse, în același timp, și în Muntenia și în Moldova.

§. 2. Organizarea Administrațiunei Scolare.

Regulamentul Organic decretase înființarea de Scoale în limba națională și prevăzuse și mijloacele pentru întreținerea lor: rețineră de 10 % din lefile tuturor funcționarilor în Moldova, de 5 % sau alte mijloace ce se vor chibzui de cătră Adunare, în Muntenia.

Să vedem acum organizarea Administrației Scoalelor publice.

În această privire, erau tradițiuni care s'au pastrat: *Epitropiile* sau *Eforiile*.

Regulamentul din Muntenia hotărăște că Administrația Scoalelor se va încredința „unui Sfat de instrucție“ alcătuit de patru Efori, de un Director și un Revisor.

„Cei trei mădulari ai Eforiei se vor alege din Boierii pămînteni, ce se vor arăta mai vrednici printr'altor știință, și a lor rîvnă pentru binele obșteșc. Cel de al patrulea ce va împlini slujba de Inspector pentru scoala din București trebuie să se deosebească

mai cu samă prin ale sale științe. Acești patru mădulări vor alcătui „Eforia Scoalelor“.

Această Eforie va ocărui avaturile mișcătoare și nemiscătoare ale Casei Scoalelor; va privighia pentru ori-ce va putea fi de folos spre înaintarea învățături într'acest pământ; va îngriji a se păzi în scoale buna orânduială; va orindui profesori și învățători, după ce mai întâiu se va încredința de destoinicia fiecăruia, și va fi cu băgare de samă la alor purtare; iar la alegerea și orinduirea lor se va păzi cea mai mare nepărtinire; va purta grija ca în fie-care scoală să se pue în lucrare orinduielele și legiuirile cele întocmite, la care Eforia nu va putea face de sine însuși nici o schimbare; iar când sporirea învățăturilor înmulțind trebuințele va cere a se lua deosebite măsuri, atunci Eforia va face raport către stăpânire, prin care și va da părerea de ceia ce va socoti de trebuință, și va aștepta a i se da poruncile cuviincioase.

Mădulările Eforiei se vor aduna odată pe săptămână la un loc hotărât și sub președinția unuia dintre ei, după alegerea ce va face Stăpânirea. Acolo se vor sfătui împreună, pentru toate interesele ocăruierei ce li s'a încredințat; dar înse fie-care mădular se va însărcina cu o parte a ocăruierei aceștia, îndatorindu-se a și da socoteală pentru lucrarea ce va face într'această parte.

Ingrijirea asupra învățăturilor se va încredința Inspectorului și altui mădular al Eforiei. Aceștia vor îngriji ca învățăturile să se urmeze după orânduiala ce s'au așezat... Vor cerceta adesea scoalele din București, și vor sta la predare în clasuri; se vor sili a invita întrecerea școlarilor, cerând a li se infățișa aceia cari se deosebesc printr'alor silință și spor la învățătură, și dându-le laude înaintea tovarășilor lor. *Vor dojeni pe profesorii ce nu și vor îndeplini datoriile; înse aceasta se va face prin taină, iar nu de față cu școlarii, ca să nu piarză aceștia respectul și supunerea ce trebuie să aibă către profesorul lor.*

Afară de cei trei mădulari ai Eforiei, cari vor fi din clasul de sus al Boerilor, toți ceilalți vor fi cu leafă.

Socotelile pe anul trecut cu toate dovezile, și cu bugetul pe anul viitor, se vor infățișa Domnului în toți anii printr'un raport ca să se hotărască bugetul, și să se supuie controlului socotelile. Eforia va da încă Domnului la sfârșitul fie-căruia an școlastic un raport prin care va da socoteală cu de a măruntul de starea scoa-

lelor, de sporirea sau de trebuințele învățătorei, precum și de îmbunătățirile ce s'ar putea face.

Directorul e ajutorul Eforiei in treburile obicinuite ; el cărmuește cancelaria scoalelor și e provizor al Colegiului sf. Sava. E dator să aibă știre de ori ce se urmează in scoalele Prințipatului, prin corespondenție sau prin visitație in persoană ; va căuta și va supune la chibzuirea Eforiei îmbunătățirile ce s'ar putea face in scoalele naționale ; va da profesorilor instrucțiunile ce va socoti cuviincioase a se înlesni punerea in lucrare a așezământurilor și legiuirilor hotărâte de Eforie spre înaintarea învățăturilor.

Revisorul va privighia scoalele de prin județe. Le va visita pe toate, macar odată pe an. Invățătorii trebuie să fie tot d'auna gata a da tot felul de știință ce se atinge de clasurile lor.

Intre altele, Revisorul va avea băgare de seamă : 3)

Asupra părinților, pentru a cunoaște, pe cât se poate, prețuirea ce ei dau învățătorei, ingrijirea ce au a da bună creștere copiilor, *nénlesnirile ce i opresc a împlini această sfântă datorie, mijloacele a depărta sau împuțina aceste nénlesniri* ; 4) Asupra zidirei in care se află scoala, pentru ca să vază dacă această zidire se află la un loc sănătos, și de este indestulă a împlini trebuințele scoalei ; însfârșit, dacă și are toate materialurile trebuincioase, precum lemne, apă și celelate.

Unul din profesorii scoalei din Craiova va împlini slujba de Inspector al acestei scoale.

Comiteturi de inspecție prin județe, alcătuite de doi mădulari din sfatul Orășenesc, sau de doi dintre orășenii cei mai cu știință și stare după alegerea Eforiei, vor avea de prezident pe Ocârmuitorul județului.

In Moldova Administrația Scoalelor este organizată in Aneesa litera F : *Despre Casele Obștești*. Aice găsim : *Casa Invățăturilor Publice*. Aice se dispune că : Trei mădulari se vor rîndui de cătră Ocârmuire in Epitropia acestei Case, care Impreună cu P.S.S. Părintele Mitropolitul, legiuitul statornicit Epitrop, vor alcătui numărul de patru, și toți aceștia intr'o unire vor face chibzuirile cuviincioase și vor fi cu privighere intru toate cele ce sint de datoria Epitropiei, fără de vr'o împărțire a îndatoririlor pe mădulari. Gheneralnica administrație a Shoalelor va fi încredințată Epitropiei. Ea va privighie la toate acele ce vor putea agiuta lățirea învățăturilor și imulțirea științelor in țară ; ea se va ingriji ca distiplina și buna rînduială să fie păzită in sholi ; ea va numi pe

Profesori, după ce se va încredința despre destoinicia fiește cărui și va privighie asupra purtării lor ; această numire va trebui să urmeze cu cea mai mare nepărtinire ; ea va pune in lucrare pentru fieștecare shoală Reglementurile și orîndueilile atârnoate de dînsa, la care nu va putea aduce de la sine nici o schimbare ; iar la întimplare când sporirea învățătorei ar cere după trebuință, alte nouă măsuri, Epitropia împreună cu Comitetul Chentral, va adresui Ocârmuirei un raport, in care se va înfătoșa socotința sa și va aștepta întru aceasta poroncile ei.

Comitetul Chentral era alcătuit din mădulările celor patru Epitropii : a Cutiei Milelor, a sf. Spiridon, a Invățăturilor publice și a Casei Apelor. Toți erau fără leafă.

Mădulările Epitropiei se vor aduna odată pe săptămână într'un loc hotărât ; se vor sfătui între dînșii asupra obșteștelor interesi a administrației ce li s'au încredințat, și vor privighie ca învățăturile să se facă după orînduiala hotărâtă și ca fiește care profesor săși îplinească datoriile sale cu credință.

Epitropia va adresui Domnului la sfârșitul fieștecărui an shoastic un raport, in care va da lămurită socoteală de starea Shoalelor, de sporiul sau de neajunsurile învățătorei, precum și de îmbunătățirile ce ar putea a se aduce.

Epitropia având scaunul seu in Capitalie, și neputându-se îngriji după trebuință pentru shoalele din celelalte orașe, va fi agiutorată de Comitaturi de privighieri așezate in fieștecare ținut, și alcătuite din doi Boieri aleși pământenii de loc, și se vor prezidui de cătră Ispravnicul.

Epitropia va numi un Referendariu a învățătorei publice, care va avea in canțelaria sa un scriitor. Referendariul din datorie va vizita in toate zilele așezămăturile învățătorei publice din Capitalie și va înfătoșa, la fiește care lună, raportul seu despre starea învățăturilor, precum și raporturile privighitorilor de la shoale prin ținuturi ; el va fi îndatorit din poronca Epitropiei a cerceta odată pe an și aceste din urmă așezămături, făcând despre fiește-care raportul seu cu lămuriri și arătând Epitropiei scopurile sau catahrisurile ce ar descoperi.

Aceste dispozițiuni ale Regulamentului Organic au fost compectate prin Regulamentul sholastic din 1835.

Astfelu se regulamentează ședințele Epitropiei : „La tractarisirile ordinare atingătoare de trebile shoalelor, toate mădulările vor fi împreună lucrătoare, având de o potrivă vot și respon-

sabilitate ; iar referendumul are vot consultativ la trebile estraordinare și neprevăzute, precum : rînduirea la post de profesorat, scoaterea din post ; Epitropia va da hotărâre după covârșirea glausurilor.“

Apoi se specifică datoriile Referendarului, in deobște, și asupra scoalelor de prin ținuturi. In această din urmă privire, el are aceleași indatoriri ca Revisorul prevăzut in Regulamentul din Muntenia. Cităm art. 3 și 4, pe care le am pus mai sus, pentru a se învedera că ambele Regulamente au un isvor comun : 3) Asupra părinților, pentru a cunoaște, pe cât se poate, prețuirea ce ei dau învățătorei, ingrijirea ce au a da bună creștere copiilor ; *neînlesnirile ce i opresc a indeplini această sfântă datorie ; mijloacele a depărta sau a imputina aceste neînlesniri* ; in sfârșit, Directorul (Referendumul) se va înștiința de chipul cu care se poartă părinții către învățători. 4) Asupra zidirei in care se află shoala, pentru ca să vază dacă această zidire se află la un local sănătos, și de este îndestulă a indeplini trebuințele shoalei. In sfârșit dacăși are toate materialurile trebuincioase, precum : lemne, apă și celelalte.

Cum vedem, era aceeași organizare și aceleași regulamente in Moldova ca și in Muntenia ; cu singura deosebire, și această deosebire e capitală că Eforia diu Muntenia se bucura de o autonomie mai largă de cât Epitropia din Moldova. Cât timp Mitropolitul Veniamin a fost in fruntea Epitropiei din Moldova, lucrurile au mers bine ; dar cu retragerea marelui Mitropolit și inființarea Departamentului Trebilor Bisericești, puterile Epitropiei au scăzut foarte mult ; pe când Eforia din Muntenia a rămas in fruntea Instructiunii publice până in 1862.

Mai este încă o deosebire. In organizarea scolară din Moldova se prevedea inființarea unei *Academii* ; de aceea Reglementul din 1835, prevedea un „Comitet Academic“.

„Pentru de a reprezenta pe Corpusul Profesorilor, apoi Profesorii ordinari ai Facultăților, cei de Umanioare și ai Ghimnaziei, precum și acei ordinari a cursului de inginerie, vor alcătui un Corpus numit *Comitetul Academic*.”

In tot anul, la ziua aniversală a urzirei Academiei și solenitatea ce întru aceasta va urma, Comitetul va alege pe rînd din sinul seu un *Sineor*, care la solenitățile sholastice va reprezenta pe Comitet și va iscăli la diplomele și atestaturile slobozite de Epitropie.

La închierea fieșcăria luni, acest Comitet se va aduna in sala seanței sub presidenția unui mădular a Epitropiei ; iar in neființă sub presidenția Directorului.

„Pe temeiul raporturilor Profesorilor, acest Comitet va tracta și despre ramul de învățătură urmat în luna trecută, de materia științifică și filologică a manuscriptelor ce au să tipărească spre publica paradosire, și va judeca despre acele ce atârnă de disziplina și rânduiala statornicită între profesori și între șolieri; în Reglementul Șolastic, atingător de disziplina și sporiul învățăturilor, și încheind jurnal de a sa socotință, după mulțimea voturilor 'l va supune Epitropiei“.

§. 3. Profesorii.

În *Muntenia* profesorii erau aleși de cătră Eforie dintre „persoanele destoinice pentru acest post pentru ale lor cunoștințe și calități“ și întăriți de cătră Domn. „După ce va fi numit profesor, va fi *neștrămutat*, afară dacă mai la urmă nu'și va împlini datoriile sau nu va avea bună purtare“.

Un profesor putea avea două catedre de o dată, și primia leafa întreagă pentru fiecare în parte.

„Afară de școalele începătoare, în toate celelalte se va așeza câte un repetitor pentru fiecare clasă, ce se va alege dintre școlarii cei mai înaintați din clasurile de mai sus. Acești repetitori vor avea dreptul a face în școală repetiții, pentru oareș care plăta ce i vor da ucenicii cari vor voi să urmeze aceste repetiții; repetitorii aceștia vor putea să predea în lipsa profesorilor, și atunci vor avea de la Casa Școalelor o gratificație“.

„Tot feliul de învățătură trebuie să'și aibă drept temeiul legea și moralul. Profesorii deprinzind duhul tinerilor și împodobindu-l cu feliuri de științe trebuie să se indeletnicească de o dată a deprinde și ale lor obiceiuri spre fapte bune și caracter cinstit prin pilde și prin povățuiri, străduindu-se a le arăta cât este de iubită virtutea; căci *cea mai întinsă învățătură este de nimic și încă vătămătoare, dacă nu este însoțită de bunătatea inimii*. Acest adevăr nu trebuie nici odată să se depărteze dinaintea ochilor acelor cari se află însărcinați cu învățătura publică; ci cea mai cu deadinsul silință alor trebuie să aibă drept sfârșit a însufla școlarilor cucernicia cătră cele sfinte, respectul cătră pravili și cătră stăpânire, iubirea de buna orînduială și dragostea cătră Patrie, și a face dintr'înșii oameni de treabă și cinstiți, mai înainte de a'i face învațați; căci așa numai vor împlini sfârșitul cel adevărat

„învățăturei și se vor putea făli că s'au arătat cu slujba către Patrie“.

„Profesorii sau învățătorii cari, necunoscând datoriile slujbei lor cea nobilă, se vor abate dintr'aceste prințipuri, și vor îndrăzni a arăta altele care să smintească mintea scolarilor, și să le vatăme inima, aceia se vor isgoni îndată din școală, și se vor socoti nevrednici de a mai fi profesori la vre o școală publică“.

„Pentru a se incuraja îndeletnicirea la învățătura publică, care este o slujbă din cele mai anevoie și cele mai de trebuință, trebuie să se cinstească vrednicia acelor cari se îndeletnicesc a'și împărtăși altora învățătura, și să li se hotărască rang in soțietate, dându-li-se titluri și respătiri când se vor arăta vrednici de aceste printr'ale lor slujbe. *In scurt trebuie să li se hotărască o soartă plăcută, după o carieră care, cu cât este mai anevoie a se împlini, cu atât trebuie să se cinstească mai mult.*

Profesorul sau ori ce funcționar in ramul învățămîntului va primi drept pensie: a treia parte din leafa celei de pe urmă slujbe după opt ani de serviciu, două treimi din leafă după șaisprezece ani, și toată leafa după o slujbă de douăzeci și patru ani.

„Mădulările de treapta învățătorilor cari vor sluji câtăva vreme in școale publice cu vrednicie, vor avea încă dreptul a dobîndi titluri de noblețe personală sau moștenitoare, după slujbele ce vor arăta, și a se ridica in ranguri pe temeiurile ce se vor așeza ințr'aceasta pentru toți ceilalți slujbași ai statului“.

Învățămîntul secundar nu era gratuit in Muntenia. Se plătia inscripții trimestriale: 15 lei pe trimestru pentru elaturile de umanoare și învățăturile complementare și câte 30 pentru cursurile spețiale. Cei pregătiți afară din școalele naționale erau primiți la esamen, dacă plătia jumătate din plata inscripției pe anii trecuți și un galben pentru esamen, in umanoare; a treia parte din inscripții pentru toate elaturile de umanoare și un galbăn de esamen in complementare; a treia parte din inscripțiile de umanoare și de învățături complementare; doi galbeni pentru esamenul de umanoare și trei pentru cel de complementare, pentru a se primi la vre unul din cursurile spețiale.

Esamen general de diplomă la sfârșitul cursului intreg de umanoare și la sfârșitul învățăturilor complementare.

Tacsele scolare erau impuse, cum zice Regulamentul „pentru a se întîmpina cheltuelile trebuincioase la tipărirea cărților“.

In *Moldova*, Epitropia alege pentru catedra vacantă „o persoană vrednică pentru ale sale cunostințe și calități“.

Candidatul de profesorie era dator să prezinte Epitropiei dovezi că au săvârșit cursurile obiectelor „ce are a paradosi“ ; apoi va trece un examen „se vor cerceta“. „El va fi dator în vreme hotărâtă spre cercare a pune în lucrare și metodel paradosirei“ ; după care Epitropia 'l va numi profesor și 'l va supune întăririi Domnului. „Profesorul va fi nestrămutat în post, de cât numai dacă nu 'și va împlini datoriile sau nu va avea bună purtare“. Un profesor va putea avea două catedre de o dată, și să primească leafa întreagă.

Esact aceiași dispoziție pentru Repetitori, ca și în Muntenia. Aceiași dispoziție pentru ținerea cursurilor, cu deosebire de traducere ; de aceia punem numai sfârșitul : „ . . Sirguindu-se de a face dintr'înșii cinstiți mai înainte de cât învățați. Atunci vor împlini scoposul cel adevărat al învățătorei, și se vor putea măguli cum că au agonisit mulțemita Patriei“.

Încă o dovadă că redactorii celor două Regulamente au avut același model înaintea lor.

Aceleași idei, dar în altă traducere, în ceia ce privește drepturile Profesorilor : „Spre a însufleți sarcina profesoriei publice în „vățături, care este una din cele mai grele și din cele mai însemnătoare, este de neaparată trebuință de a înalța în fața publicului vrednicia persoanelor care se jertfesc la această profesie ; de a le însemna gradul ce au să cuprindă în soțietate, a li hărăzi titluri și mulțemite, dacă prin a lor slujbe ar fi agonisit ; și, în urmă, a le siguripsi o stare, când vor ajunge la închierea unei sarcini atât de însemnătoare, cât și cinstitoare“.

Dar când este vorba de pensiuni, lucrul se schimbă. În Moldova, se da o treime din leafă după zece ani de serviciu ; dar după șesesepezece și douăzeci și patru, aceiași pensie ca și în Muntenia.

Aceleași dispoziții pentru hărăzirea și înaintarea în ranguri a profesorilor meritoși.

Așezarea unui Român, nefind în treapta nobililor, în urma serviciilor făcute, la treapta nobleții, trebuia a se face, conform art. 351 din Regulamentul Organic al Munteniei, numai prin actul Obșteștei Adunări întărit de Domn.

Dispoziție analogă se găsește și în Regulamentul Moldovei. În ceia ce privește pe Elevi, Regulamentul din Moldova nu face nici o pomenire de vre o tacsă scolară ; primește în clasele secundare elevi pregătiți în particular, după un examen trecut înaintea Inspectorului ; dar cuprinde următorul articol, care nu se găsește în Regulamentul muntean : „Sholerii lipsiți de stare, dacă „la săvârșirea shoalelor începătoare nu vor agonisi în examenul

„public de învățătură și purtări eminentie, unia ca aceștia nu se vor primi să intre în Ghimnazie, ci se vor îndrepta la unul din cursurile estraordinare, au la frumoase meșteșuguri, sau la a-„cele tehnice“.

Regulamentul Organic al Moldovei se ocupă și de : „Nația Jidovască“. După ce, prin art. L. dispune că „Ea, după vechiul obicei, va fi oprită de a ținea în posesie moșii locuite“, în art. LIV dispune : „În școalele publice a pământului, vor fi și copiii „Jidovilor primiți, cu aceasta înse ca să 'și ia și forma portului „celorlalți șholeri fără vre un feliu de osebite“.

Mai punem aici două articole din Regulamentul Șolastic al Moldovei, pentru că ele au avut mare influență asupra Școalei Românești :

§. 143. „Diplomele vor fi neapărate pentru acei cari vor avea scopos de a intra în slujba Statului. Drept aceea, doisprezece ani în urma publicației acestui Așezământ toți tinerii ajungând la vârstă și dorind a intra în slujbă publică vor fi datori a câștiga mai înainte asemenea documenturi“.

Tocmai doisprezece ani după aceea, în 1847, Școalele naționale superioare au fost desființate de către Michail Sturza și înlocuite prin un Colegiu frances.

§. 144. Șholerii cari, înzestrați fiind cu bune purtări, cu toată cuviința și lauda vor săvârși cursurile umanoarelor și învățăturilor academice, se vor folosi de drit de a avea protimis la posturile vacante a Statului în deosebitele slujbe administrative sau judecătorești. Pentru aceea Epitropia se va îngriji de a supune Domnului numele unor asemenea tineri, spre a fi recomen-duiți la șefii deosebitelor departamenturi.

Când s'a văzut, după doisprezece ani, că cei cu diplome erau numai tineri eșiți din popor, s'a găsit că nu este alt mijloc pentru păstrarea privilegiilor de cât desființarea Școalelor.

În fine, §. 162 pretinde că stipendiștii din Institut, după terminarea studiilor, vor fi datori a funcționa ca profesori în curs de trei ani. Aceiași dispoziție și în Muntenia pentru școlarii pensionari fără plată.

În fine, Regulamentul Organic al Moldovei dispune : „Corposul Academic se va folosi de dreptățile cuprinse prin vechile Hri-soave, asemenea și de acele cuprinse prin Reglement, rămâind „pentru deapurarea slobod de tot feliu de plată, precum și de ținerea de pastoiu“.

§. 4. Programe și Metode de propunere.

După Regulamentul *Munteniei* învățăturile Scoalei Secundare se propuneau în patru clase *Umanioare* și în trei clase de învățături *Complementare*.

În clasul I de *umanioare* se predă gramatica rumânească pe deplin, caligrafia, desenul și începuturi de limba franceză. În clasul II se vor face teme pentru aplicația gramaticii rumânești; se vor învăța elementurile geografiei și ale hronologhiei; se va urma desenul; se va face încă analisisul gramaticii de limba franceză. În clasul III se va face partea întâia de istoria universală; se va începe cursul de aritmetică rezonată și se va întinde până la frângerii inclusiv; se va urma desenul; se va face analisisul logic al limbei francezești; în cea de pe urmă se va începe cursul limbilor grecești și latinești. În al IV clas cursul de istorie și de aritmetică se va sfârși; se va aplica aritmetica la ținerea reghistrurilor; se va urma desenul; se va săvârși și cursul limbei francezești prin lecții de literatura acestei limbi; se va urma cursul limbilor grecești și latinești.

Științele fisico-naturale, algebra și geometria, nu figurau dar în programa claselor de *Umanioare*.

Pentru învățăturile *Complementare* erau trei clase. În cel dintâiu se va învăța ritorica, și învățăturile slobode, geometria, algebra, și se va săvârși cursul limbilor grecești și latinești. În clasul II se va învăța istoria literaturii, loghica și fizica. În clasul III se va învăța moralul, arheologia și Kimia.

După Programe urmează un capitol intitulat: „Desvoltarea obiecturilor de învățatură în fiecare clas, și metodului ce trebuie a se urma la predare“.

Se prevede că din clasul al treilea din clasele începătoare, scolarii mai înaintați la vârstă și la învățatură vor putea să treacă îndată în clasul întâiu de *Umanioare*. Cei prea tineri sau slabi la învățatură trebuie să treacă prin clasul IV; care va fi urmat și de câtră scolarii cari rămân numai cu învățăturile clasurilor începătoare și se dau la învățatura vre unui meșteșug. „*Trebuința învățăturei pentru treapta lucrătorilor nu este acum tăgăduită de ni-meni*. Acesta este un adevăr simțit și cunoscut de toți oamenii luminați. Un meșter care știe să citească, să scrie și să socotească, și care are câteva cunoștinți de prințipurile meșteșuguri-

„lor mecanice, este in stare a pătrunde toate lucrările mese-
 „riei de care se slujește. *A osîndi cinevași pe lucrător la soarta u-*
 „*nui instrument orb, unui automat supus la îmbulzirea ce i se face, este*
 „*ca cum ar voi să se lipsească de toată nădejdea de a se mai face vre*
 „*o descăvîșire in lucrarea produselor industriale. Intri'acest chip da-*
 „*că ar voi cinevași să păzască in veci nesmintite obiceiurile vechi,*
 „*ar opri tot feliul de îmbunătățiri*“.

Pentru *Gramatica românească*. A'și arăta cinevași ideile cu
 inlesnire și deslușire prin inseris sau prin graiu este o trebuință
 foarte simțitoare, și care nu are trebuință a se dovedi.

Limba părintească de tot simplă cu care tinerimea vine in
 școală este foarte neregulată și greșită; de aceia trebuie a se în-
 deletnici fiecare spre a o îndrepta, a o curăți, fără a sili duhul
 ei, întrebuițând mai cu osebite cuvintele cele mai obicinuite ale ei;
 iar cuvintele ce vor lipsi, precum sînt cele tehnice și de idei înalte
 să se ia numai dintr'o limbă hotărâtă odată pentru tot dea una,
 precum este cea franțozască, apropiindu-se de cea latinească, fi-
 rească mună a limbei rumânești. Pentru aceia se va așeza câ-
 teva reguli după care să se poată deosebi limba corectă din cea
 greșită. Aceste reguli înse nu trebuie să fie nici prea multe nici
 prea abstracte; ei trebuie să fie tot dea una după măsura înțele-
 gerei Școlarului, și potrivite cu desvoltarea ideilor lui. Aceste re-
 gule trebuie mai ales a fi simțite prin aplicații dese, prin eczem-
 pluri de o întrebuițare familiară.

Profesorul de gramatică nu va uita nici odată că *regulele sînt*
mijloacele iar nu sfârșit. Se va îndetelnici mai cu deadinsul a face
 pe tineri să cunoască deosebitele părți ale cuvîntului, declinațiile,
 conjugațiile și regulile cele mai de obște ale sintaesului. Cele alte
 cunoștințe se vor dobîndi de sine prin deprindere și prin citire;
 de aceia scolarii se vor îndemna a citi adese bucăți alese din
 autorii cei mai vestiți pentru stil curat, și se vor obicinui a da cu-
 vîntul pentru ori care zicere, și pentru tot feliul de alcături ce
 vor întimpina intr'acele cărți.

Invățătura *Desenului* are influență la înaintarea meșteșugu-
 rilor și meseriilor; într'adevăr cunoștința desenului poate singură
 să dea mijlocul de a se face lucrarea meșteșugurilor mai simplă,
 mai inlesnitoare, cu mai puțină cheltuială, și a săvârși ori ce lu-
 cru cu înțelegere. Invățătura desenului este încă trebuincioasă pen-
 tră că insuflă gustul de simetrie și de forme frumoase: cu cât
 mai mult acest gust se va întinde, cu atât zidăriile vor fi mai fru-

moase și mai comode. Desenuri de chipuri, desenuri de situație, desen de topografie, și în ultimul an, desen de arhitectură și de mecanică în proiecții gheometrale și perspective; modeluri în relief.

La *Francesă*, se va învăța în clasul IV literatura limbei franțozesti. Profesorul i va face să ia aminte meritul compunerii și deosebitele calități ale stilului și ale cugetării în cărțile autorilor franțozesti celor mai vestiți. Școlarii se vor deprinde la acest clas în aplicația regulelor gramaticale, compund pe deosebite teme, precum sint: descrieri, anecdote, scrisori, povestiri și altele.

La predarea *Geografiei*, se va face despărțiri fizice și politice ale globului pe harte mute, începând de la pământul rumănesc, ca dintr'un centru și petrecând una după alta toate părțile lumii. Geografia fizică și matematică, cu câteva lecții de astronomie și meteorologie, pe cât aceste științe se ating de geografie.

La sfârșitul cursului de geografie, același profesor va face încă câteva lecții de *Hronologie*; dar în loc de a face hronologia fiecărui ținut deosebit va îmbrățișa prin sinhronie hronologia tuturor neamurilor, fără a pierde dinaintea ochilor starea țării Rumănești în fie care viac.

Cele optsprezece luni întrebuițate la predarea *Istoriei* se vor împărți precum urmează; două luni se vor întrebuița pentru Istoria Sfântă, trei la Istoria Grecilor, patru la a Romanilor, trei la Viacul de mijloc, și în sfârșit șase la Viacurile nouă.

O mai multă vreme trebuie a se lua pentru istoria Grecilor și a Romanilor; pentru că acestea cuprind istoria mai a tot pământul, în vreme de două mii de ani aproape, și pentru că înfățișază ori ce în lume se poate arăta mare, în oameni și în întâmplări.

Cea după urmă epohă va cuprinde și *Istoria Rumănească*, care se va desvolta cu mai multă întindere de cât *Istoria particulară a celorlalte neamuri*, făcându-se iscodiri a se găsi în fiecare viac din istoria neamurilor de prin prejur obiceiurile și pravilile cele mai însemnate ale acestei țări; iar Istoria ce se va scrie pentru Țara Rumănească deosebit, se va da mai întâi în cercetarea Eforiei.

Metodul ce trebuie a se păzi la predarea *Istoriei* va fi: a se așeza puncturile de temei, la care să se poată alătura toate celelalte; și a intra în mărunțișuri, numai după ce se va lua în băgare de seamă totul, în tot felul de înfățișare. Profesorul va îndemna pe școlarii din clasul III și al IV, a face eextracturi din

cele mai însemnate întâmplări, și i va deprinde neincetat a compune povești și descrieri, lăsând la voia fiecăruia a alege materia de compunere.

Pentru *cursul limbei Grecești și Latinești*; începuturile de gramatică, teme, bucați de tălmăcire alese de către profesori cu bună chibzuire; în al treilea de curs, întâiul de învățături complementare: teme, versuri, și tălmăciri din deosebiți autori. Nu va fi de trebuință a se urma un autor până la sfârșit; va fi din potrivă, mai folositor a alege din fiecare autor aceia ce este mai bun, și a lăsa celelalte; ca să aibă școlarii vreme a citi mai mulți autori, și să poată într'acest chip a se obicinui cu deosebite feluri de stil.

Aritmetica cuprinde, precum toate celelalte științe ezacte, folosul a deprinde cugetarea și pătrunderea la înțelegere, și a da plăcere pentru deslușirea ideilor; de aceia aritmetica trebuie să se învețe ca un mijloc de deprindere a înțelegerii; iar nu într'un chip mehanic, sau ca un lucru numai de ținere de minte. Nu este îndestul ca școlarul să învețe regulile pe dinafară, ci trebuie să dea și cuvântul pentru fie-care regulă; *școlarul trebuie să se povățuească astfelu la această învățătură, în cât se poată găsi singur regula; rola Profesorului este a unui povățuitor ce luminează drumul școlarului, și prin întrebări și probleme'l oprește ori când vede că școlarul se abate din drum.*

Ritorica și învățăturile slobode se vor face în doi ani și se vor împărți în trei părți; în partea întâi, profesorul după ce va vorbi asupra naturei și sfârșitul acestei învățături; asupra plăcerii talentului și geniului, va arăta mai întâi meșteșugul vorbirei, al stilului și al geniului, va arăta mai întâi meșteșugul vorbei, al stilului și al elocvenții, după aceia va vorbi de meșteșugul oratoriu în parte; el va depărta tot felul de vorbire în mărunțișuri zadarnice de ale ritorilor școlastici; se va sili a face pe școlari se înțeleagă regulile prin eezempluri din Istoria națională. În partea a doua, Profesorul va vorbi despre poezia de obște, pentru faceerea versurilor, pentru limba poetică, pentru inspirație, pentru entusiasm, și pentru deosebite feliuri de poezie. Compuneri la partea întâia și a doua.

„În partea a treia, profesorul va face un curs de istoria generală a literaturii; va arăta începutul și sporirea literaturii Grecilor și Romanilor; va urma deosebitele prefaceri la care a fost supusă literatura acestor două neamuri, de la alor începere până la alor cădere.

„Va trece după aceia la literaturile neamurilor nouă, celor

mai civilizate ; va face să se cunoască semnele haarakteristice ale literaturii fiecăruia neam ; va arăta relația acestor literaturi între ele și aceia ce pot avea cu literatura neamurilor vechi ; va face cunoscute cărțile cele mai vestite ale fiecărui neam în tot felul de stiluri, arătând calitățile precum și greșalile lor pe cât se va putea. La cercetarea ce va face acestor cărți, și va răzima părerile citindu-le bucăți dintr' acele cărți.

„Scopul acestui curs trebuie să fie mai ales pentru a da mai multă întindere ideilor, și a depărta gustul esclusiv și pedantesc, care adoarme duhul și oprește nașterea ideilor nouă.

„Profesorul va face pe scolari să simtă de câte lucruri de căpetenie ar fi fost lumea lipsită, dacă s'ar fi mărginit cineva în cerul unor regule arbitrare și prea absolute. Pe de altă parte, va arăta rătăcirile acelor cari lăsându-se unei imaginații neînfrâ-nate, se împotrivesc rezonului și bunei simțiri, și, alergând după originalitate, cad în felii de rătăcirii.

„Profesorul va arăta încă relația ce au între ele lucrările duhului de deosebite stări ale soțietății, precum : influența ce are clima, religia și obiceiurile, asupra literaturii fiecăruia neam.

Pentru a înlesni înțelegerea lucrărilor sau a fenomenelor ce se vor arăta în cursul *Fisiceii*, se vor face la fiecare lecție esprimenturi“.

Laboratorul de Himie se va încredința unui om cu bună știință, și acesta va fi dator a pregăti esperiențele pentru curs, și a povățui pe școlari la operațiile ce trebuie se facă și ei însuși.

Desvoltare și Instrucțiuni pentru *Matematică, Logică și Arhi-ologhie*.

„Pentru toate cursurile se va păzi drept regulă generală de a păși tot de a una de la simplu la compus, și de la cele lesne la cele mai a-nevoie.

„Deslușire, tălmăcire luminată, înșiruire loghicească a ideilor sînt condiții neapărate ale bunei învățături. De aceia Profesorul „nu va căuta a'și face fală cu învățături zadarnice, ci se va ținea „de acelea care sînt mai cu temei și mai de trebuință. Cu un cu- „vânt se va întrebuița cătră ucenicii puține regule, din potrivă „li se vor pune înainte multe ecempluri sau pilde, și mai ales „se vor deprinde necontentit la compuneri și la alte operații în faptă“.

Instrucțiuni chiar și pentru *Cursurile Speciale*.

Regulamentul Școlar al *Moldovei* imparte Școalele în : Ince-pătoare, Ghimnaziale și Academice,

Școalele Ghimnasiale, unele vor fi *pregătitoare*, cu două clasi, și „*Umanioare*“ tot cu două, fiecare clas de un an.

Clas 1: 1) din Gramatica românească: sintacsul; 2) gramatica latină, partea etimologică; 3) *geografia universală*, introducere în spețial din staturile Evropii: Moldova, Țara românească și Turcia Evropii, Rosia și Prusia; 4) *Istoria naturală*: rigatul plantelor; 5) *Aritmetică*, de la început până la regula de trei cea simplă inclusiv; 6) din învățătura *Relighiei*: istoria biblică.

Clas II: 1) din *Filologia românească*: compoziții de perioade și narații; 2) din Gramatica latină: sintacsul vulgar; 3) din *gheografie*: statul Austriei, staturile Ghermaniei și a Italiei; 4) din *Istorie*: hronologia istorică de la urzirea lumi până la D. I. Hristos; 5) *Istoria Naturală*: rigatul mineralilor; 6) din *Aritmetică*, regula de trei cu toate spețiile ei, apoi învățătura despre Măsuri; 7) din *Relighie*: urmarea Istoriei Sfinte.

Clas 1 de Umanioare: 1) *Ritorica*; 2) Sintacsul ornat al limbei latine și analisul autorilor ritori; 3) *Arhiologia* Eghiptenilor, Grecilor și a Romanilor; 4) Prințipiile *Algebrii* practice; 5) *Gheografia* Franței, Belgiei, Olandii, Spaniei, Portugaliei și Angliei. După aceia America și Australia; 6) din *Istorie*: urma hronologiei de la D. I. Hs. pân la Marele Carol; 7) din *Relighie*: învățătura Moralului creștinesc; 8) limba *Elinească*: începuturile și partea etimologică.

Clas II: 1) Poezia; 2) *Mitologia*; 3) Citirea și analisarea auctorilor celor poetici a *Romanilor*; *Gheografia* Asiei, *Africeii*; după aceia *Gheografia* matematică și *Gheografia* cea vechie; 5) *Gheometria*; 6) din *Istorie*, urma hronologiei de la Carol până în zilele de acum; 7) din *Relighie*: urma Moralului creștinesc; 8) urmarea limbei *Elinești*: sintacsis vulgar și analisul din auctorii greci.

Din comparația Programelor din cele două Principate rezultă că cea din Moldova este cu mult mai încărcată și mult mai defectuoasă de cât cea din Muntenia. Causa este că, în Moldova, s'a crezut că, după patru ani de studii în Ghimnazie, elevii pot trece în Scoalele Academice. Pentru ca să se poată agiunge la aceasta s'a încărcat programa ghimnasiului.

Pe de altă parte, s'au pus în *Facultatea filosoficească* d. e. materii care nu au a face cu *Învățământul* superior. În dorința lor de a vedea intemeindu-se *Academia*, Barbații cari conduceau destinele Scoalei moldovene, au scapat din vedere că, cu greu se vor putea învăța materiile din gimnasiu, și că, și cu mai mare greutate vor

putea învăța în facultatea filosofică, niște tineri de 16, 17 ani, materii ca: Metafizica cea curată, Istoria Pragmatică Universală, Metafizica cea aplicată, Fizica cu toate ramurile ei, etc.

Programa din Muntenia, cu clasele ei *Complementare*, trimitea la *Cursurile Estraordinare* tineri cu mult mai bine puși în stare a urma învățăturile înalte și, în același timp, potrivit mult mai rațional și mai logic învățământul secundar.

Academia lipsia în Muntenia; dar diplomații *Cursurilor Estraordinare* și *Spețiale* erau, de sigur, superiori celor din Moldova. Se căutase a se remedia, macar în parte la acest neajuns, hotărându-se, în Moldova, că la: teologie, legi, inginerie, nu puteau intra decât acei tineri cari au sevârșit cele două clasuri în facultatea filosoficească, care corespundea, atunce, cu clasele complementare din Muntenia.

O ultimă observație asupra Programelor: Și în Muntenia și în Moldova învățământul religios se mărginește, în Școala Secundară, la Istoria Sacră și Morala Creștină.

Regulamentul Moldovei nu cuprinde Instrucțiunile Metodice, pe care le am găsit în Muntenia, ei se mărginește a spune că în privința: „metodurilor ce au a se urma în spețial pentru fieșcare „materie, Epitropia va hotărâ după împrejurări, prin deosebite „spețiale Programe și Instrucții date către profesorii respectivi“.

Asemine Instrucții, pe cât știm, nu s'au dat nici o dată și au trebuit să treacă 64 de ani, pentru ca Școala Secundară să capete aseminea Instrucțiuni metodice, o dată cu aplicarea celei întâi Programe analitice, în april 1899.

Se făcuse tot ce se putea face pe acele timpuri: Se înființaseră Școli, se găsiseră mijloace pentru crearea unui „Institut de Educație“ în Iași și a unui „Pension“ în București, Institute cu Internate bine organizate și bine întreținute, în care majoritatea Elevilor plăteau câte 60 ₰ pe an, dar unde erau și stipendiști; se căutase a se ridica vaza Profesorilor, Corposul Academic fiind scutit de bir ca și Boierii și Clerul, rămânea a se lua măsuri pentru ca școalele să poată bine funcționa, și principalele din aceste măsuri erau: Cărțile didactice, Materialul de studiu și Pregătirea Profesorilor.

Regulamentele cuprind o sumă de dispozițiuni și în această privire.

În *Moldova*, §, 112 cuprinde: „Spre a cruța șhollerilor oste-neala de a copiarisi scriptele lecțiilor ce au să urmeze și insem-

nătoare pierdere de vreme, Profesorii trebuie să gătească a lor cursuri in limba românească, după auctorii ce se vor însemna de la Epitropie. Aceste cursuri cercetându-se mai înainte de Comitetul Profesorilor, după ce se vor autoriza de Epitropie se vor da cât mai in grabă in tipar. Epitropia va îndămâna acest feliu de lucrări prin mulțămite ce va hărăzi la acei cari vor fi alcătuit, cele mai bune cărți in acele materii“.

§. 222. „Invățăturile in limba patriei fiind nouă, și cerându-se mare cumpănire și chibzuire întru alcătuirea sau tălmăcirea cărților științifice și înavuțirea limbei românești pentru mai esactă rostire a zicerilor abstracte și tehnice, Comitetul Academic, la care va fi de față și autorul, va cerceta manuscriptul ce i se va trimite de Epitropie, și dacă cu a sa observație se va uni auctorul, apoi prescriindu-se se va supune Epitropiei spre întărire. Nemulțemindu-se auctorul, manuscriptul cu observațiile Comitetului se va supune Epitropiei cu cuvintele auctorului, spre deslegarea puncturilor împricinuite, și numai după întăritura ce va da Epitropia se va putea tipări asemine alcătuire, și a se paradosi in public.

Autorii cărților de paradosire a învățăturilor in ori ce ram, se vor însemna de Epitropie spre a fi aceste cărți au aduse pe românie, sau numai in estracturi tălmăcite.

Jumătate din esemplarele tipărite se dădeau autorului: ceialaltă se împărția la elevii săraci sau se dau premii.

Stipendiștii din Institut erau datori, după terminarea studiilor, a servi ca profesori, in curs de trei ani, cu jumătate de leafă. §. 233: „Pentru a se înforma profesori vrednici a paradosi învățături înalte in shoalele naționale, se vor trimite, din vreme in vreme, tineri pământeni la Universitățile cele mai luminate ale Europei, pentru ca să se desevărsască in alor învățătură. Aceștia se vor alege din stipendiștii ce se vor arata mai cu talent, cu eminenție in cursul învățăturilor și cu haractir moral. Această proferinție se va câștiga prin concursuri.

In fine, s'au luat măsuri pentru inființarea unei Biblioteci și o sumă „se va intrebuița in tot anul pentru a se cumpăra instrumenturi de Fisică și de Himie, de Gheometrică și de Mihanică, modeluri pentru Arhitectură și Agricultură, Colecții pentru Istoria Naturală, Stampa și altele.

Aceleași dispozițiuni și in Regulamentul *Munteniei* cu deosebire că se fixază cifre: 20000 lei pe an pentru tipărire de cărți, 5000 lei pe an pentru cumpărarea de instrumenturi, și minunata

hotărâre ca : „să se adune in Biblioteca Națională din București in Colegiul Sf. Sava cărțile și manuscrisurile ce se vor afla împărțite la feliuri de locuri publice, precum Mitropolia, Episcopiile, Mănăstirile, și altele“, pe lângă cei 5000 lei ce se dădeau anual pentru cumpărarea de cărți.

*

Aceasta este Organizarea dată Scoalei Secundare prin Regulamentul Organic. Ca să fie lucrarea complectă, ar trebui să vedem dacă această Organizare s'a pus in practică și care sînt roadele ce le a dat ea. Dar, pentru multă vreme, Istoria Scoalei Secundare se confundă in Muntenia cu istoria Colegiului Sf. Sava, in Moldova cu istoria Liceului Național. In vederea Esposițiunei Generale amândouă aceste Instituțiuni 'și au pregătit „Istoricul“ lor, care s'a publicat. Acele două lucrări sînt urmarea firească a secțiunei de față; ele o completează și o lămuresc pe deplin.

SECȚIUNEA II-a.

Desființarea Scoalelor Naționale.

Domnitorii Michaiu Sturza în Moldova și Gheorghe Bibescu în Muntenia au făcut legiuirile din 1847 care aveau drept scop reorganizarea învățăturilor publice; dar care au adus, în realitate, desființarea scoalelor naționale.

S'au cercetat cauzele care au împins pe cei doi Domnitori ca să ia niște măsuri atât de fatale pentru educația popoului; și mulți au susținut că aici se vede mâna Puterei Protecătoare. Aceasta înso nu s'a dovedit, și credem că nici se va putea dovedi.

Mai întâi credem că este greșit a se susține că Michaiu Sturza și Gheorghe Bibescu nu făceau de cât ceia ce li se porunca de la Petersburg. Corespondența celor doi Domnitori arată că ei puteau rezista, și rezista cu succes la poruncile din afară. Michaiu Sturza a putut scăpa de Consuli rusești cari se făceau unelte ale opozițiunii și Gheorghe Bibescu a putut zădărnici concesiunea Trandafirov, păstrându-și și tronul și scăpând și Țara. Nu s'ar putea dar admite că din poroncă străină s'a desființat învățământul Național, pentru a se încredința pe mâni străine. Nu erau așa de jos căzuți Domnii și Adunările din timpul Regulamentului.

Un lucru nu se poate nega; Scoalele Superioare nu produsese în curs de zece ani, ceia ce se aștepta de la ele; și era nevoie de reforme. Nu erau profesori în de ajuns de bine pregătiți și nu erau cărți. De aceia mulți părinți de familie și trimiteau fiii lor în străinătate; iar în clasele superioare numărul elevilor era foarte mărginit, așa că se putea crede că sacrificiile ce se făceau erau zădărnice.

Dacă s'ar fi întreprins o lucrare serioasă cu gândul bun de a se îndeplini neajunsurile, s'ar fi putut găsi mijloacele de îmbu-

nătățire. Lipsiau profesorii, pentru că nu se trimisese de mult stipendiști în străinătate și pentru că se îndepărtaseră profesori ca Ioan Ghica și alții; dar această lipsă de profesori se putea ușor remedia. Erau în țerile române supuse Austriei destui bărbați în stare a propune cu succes în Invățământul superior. Aaron Florian, A. Tr. Laurianu, I. Maioreseu, erau de mult în Muntenia; E. Murgu, Dam. Bojinca, V. Fabian în Moldova; trebuia a se continua pe această cale: a se aduce T. Cipariu, Ar. Pumnul, și alții, cum a făcut mai pe urmă Gr. Ghica în Moldova; trebuia a se spori în scoalele noastre elementul acesta, naționalist în ultimul grad, al Românilor ardeleni, element capabil a propune, în facultăți, științele cu care ar fi fost însărcinați, dar a și contribui la formarea conștiinței naționale.

Nu s'a procedat în chipul acesta. Fiind că erau unii profesori nu îndestul de pregătiți, s'a și tras concluzia că predarea Înaltelor Științi nu se poate face în limba națională și că trebuie aduși profesori străini. Dar s'a uitat un lucru. Profesori aduși din străinătate, chiar bine aleși, nu erau de ajuns pentru Români dinainte de 1850. Ori cât de minunați ar fi fost ei, presupunând că au fost bine aleși, ei nu puteau răspunde la chemarea Scoalei, *pentru că erau străini*. Nu de multă știință avea nevoie poporul românesc în 1846; avea să vie și timpul acela. Dar încunjuțați cum eram de toate părțile de străini; două țeri mici supuse la influințele unor vecini puternici; cu un regim în care hatârul și privilegiul domniau în toată strălucirea lor; cu o societate în care lipsia clasa de mijloc, iar țerănimea era sub jug; în acea stare de lucruri, Scoala și mai ales Scoala Superioară, trebuia să fie instituția care trebuia să deștepte spiritele amorțite, să creieze o conștiință națională, să facă ca ideia dignității de om să pătrundă până în straturile cele mai de jos ale Societății și să pregătească un popor luminat, vrednic de o soartă mai bună. *Aceasta nu o puteau face niște profesori năimiți și aduși cu contract.*

În reforma ce se propunea se uită cu totul aceste considerațiuni și este greu de admis că spirite luminate, ca a lui Michaiu Sturza și Gheorghe Bibescu, nu s'au gândit la ele. Mai degrabă am crede că Domnitorii au voit anume să desființeze scoalele, pentru ca, pe de o parte să scape de opoziția din partea celor de jos care zilnic creștea; iar pe de alta să atragă în partea lor pe Boierii Mari a căroră opoziție era și mai primejdioasă.

Desființarea scoalelor era un act de guvernământ. Odată

desființate, ele aveau a rămânea așa pentru multă vreme. Dovadă este că nu s'a luat nici o măsură de îmbunătățire : ce s'a desființat a rămas bun desființat, iar de adus profesori eminenți din Franța, cum susține Pr. Gh. Bibescu in apologia ce face Domniei părintelui seu, de asemenea profesori nici vorbă nu a fost. Michaiu Sturza a mai domnit trei ani și profesori străini capabili nu s'au mai adus. Dar Domnitorul și Obșteasca Adunare scapaseră de grija ce li-o inspira fiii oamenilor in popor, ieșiți din scoalele superioare. Aceasta era grija cea mare și credem că aici trebuie căutată adevărata pricină a „Reorganizației Invățaturilor publice“.

Să vedem in ce consta această Reorganizație in Moldova.

Prin Ofisul No. 5 din februarie 1874, Michaiu Sturza comunică Adunării Obștești următoarele :

„Invățătura publică a căreia țintire este a înzestra pe om „cu cunoștinți folositoare pentru dînsul și pentru țara sa, a-i în-„suffla prințipii de relighie și de bune purtări, a dezvăli înțelege-„rea lui, și prin urmare a'l învrednici ea să agiute la propășirea „putincioasă asoțietății din care face parte, fiind una din trebu-„ințele cele mai însemnătoare ale obștiei, ea au și fost de la început „obiectul osebitei noastre îngrijiri“ dar experiența trebuie să arate defectele unei organisări și nevoia de îmbunătățire, pentru ea, „invățătura publică să ajungă la țintirea pentru care este menită“.

„Sistemul de astăzi nu au respuns la trebuințele Moldovei“.

„Invățătura se afla in nevoie să rămâie nedeplinită in țara noastră. Un Așezământ nu este folositor și trainic de cât numai atuncea când se potrivește cu starea de față a soțietăței. Greșala „cea mai însemnătoare a sistemului urmat până astăzi este de a „nu fi respuns la trebuințele soțiale ale țerei, de a nu fi isprava „unei cunoștinți adâncite a obiceiurilor și nevoilor noastre ; ci de „a fi numai un sistem izvodit, cules mai mult sau mai puțin din „așezămintele altor nații și a deosebitelor stări soțiale...“

„Noi trebuie mai întâiu să cunoaștem starea soțială a țerei.

„Este cunoscut obștește, că spre a ajunge cineva la slujbe mai „înalte, trebuie să nu fie lipsit de oare care instărire, pentru a putea „închizeșlui soțietăței asigurări materiale. Numărul acestui feliu de „persoane este pretutindenea mărginit ; ceialaltă parte a cetățenilor se „dedă la îndeletnicirile negoțului, a meșteșugurilor și a lucrărei „pământului.

„Insușimea cea mai de samă a invățăturai fiind de a pregăti pe fie-

„ste cine cu mai multă potricire pentru menirea ce 'și au ales, după „treapta în care se află“. Experiența a dovedit că fiii clasurilor industriale“ părăsese Școala după câteva clase începătoare; dar că nu e tot așa cu trebuințele „claselor instărite ale cărora fii sînt me- „niți a fi în slujbele publice, și în urmare a se face vrednici prin cu- „noștinți mai amănunte menirilor la care sînt chemați. Menirile a- „ceste sînt Politica, Administrația, Maghistratura și treapta Mi- „litară“. Vin apoi și alte greutăți.

„Limba noastră nefiind încă înzestrată cu trebuincioasele „cărți, pentru învățături mai înalte, au trebuit de la sine să ră- „mănem lipsiți și de Profesori în stare de a le împărțăși“.

„În viața morală, ca și în cea materială, ne am depărtat de „o potrivă de adevăr, și am întimpina aceleași necuviinți. Dacă „am da tot acea învățatură treptelor soțietății, care se găsesc în „împrejurări deosebite, precum de am voi a supune la una și ace- „iași hrană vietăți de soiuri deosebite. A da fiecăruia ceea ce i este „de folos, și care poate sluji la a sa vietuire, la ale sale nevoi, la meni- „rea sa, este singura și adevărata temelie pe care trebuie să fie așezat „un sistem de învățatură“.

Trimițind Obșteștei Adunări proiectul lucrat de către Comi- sia rînduită de către Adunare, împreună cu Epitropia Școalelor, a cărora socotinți s'au ascultat, Domnul nu cere ca proiectul să devină lege; aceasta se va face numai când noul sistem se va es- perimenta în de ajuus și când „Adunarea 'l va putea judeca întru deplină cunoștință a pricinilor“.

La 18 februarie, Obșteasca Adunare; „Simțind cu pătrundero trebuința de o îndreptare rădăcinală în sistemul învățăturilor pu- „blice, mărturisește recunoștință pentru părinteasca îngrijire ce a- „veți spre a se lumina tinerii pământenii prin învățături mai siste- „matice... Mădulăriile adunării se unesc cu Înalta socotință de „a se culege mai întăi din aplicație dovezi „pentru deplina im- bunătățire ce ar cere trebuința de a se „face în sistemul acesta... roduri a înțeleptelor îngrijiri a Înălțimei Voastre ce au a Vă „adăogi cu bună samă din nou titluri de slavă la obșteasca re- „cunoștință“.

Pe această Anafora, Domnul pune, în 28 februarie 1847, ur- mătoarea rezoluțiune: „Se întărește spre punerea în lucrare și se va publica spre obșteasca știință“.

Acest „Proiect de Organisația Școalelor în Moldova“ care

căpătă astfelu putere de lege, cuprinde Programele și Regulamentele deosebitelor categorii de Scoale.

Legea este alcătuită de Logofătul Costachi Mavrocordat și G. Suțu, Epitropi ai Scoalelor și Comisiunea numită de cătră Adu-nare: Iordachi Balș Vornic, Vasile Beldiman Vornic, Hatmanul Al. Aslan și Aga *Costachi Negruși*; iar Regulamentul este opera Epitropiei, întărit de cătră Domn, in 18 april 1847.

Proiectul cuprinde următoarele Așezăminte menite pentru învățatură in Prințipatul Moldovei: a) Scoale primare, b) Scoala fetelor, c) Scoala de meserie, d) Scoalele gradului al doilea, e) Invățătura limbilor străine și a știinților Academice, f) Pansiona-tele private.

Vor fi 17 Scoale primare: 5 in Iași, 12 in capitalele de județ, 1 la Târgul-frumos și 1 la Târgul-Ocnei. Curs de trei ani, și în-vățătura in limba română.

2) In Scoala de măestrie vor învăța 45 tineri in curs de cinci ani următoarele meserii: Strugăria, Rotăria, Butnăria, Stoleria, Ferăria, Lăcătușia, Seidăcăria. 15 tineri se vor ținea pe la deosebiți meșteri buni din Capitalie, spre a învăța meserii care nu sînt in scoală; aice va fi și un clas de învățatură in care se va învăța religia, citirea, scrisoarea, numerarea, și desenul linial, in atăta întindere cât se va socoti de trebuință.

3) Se vor inființa trei *Scoale de gradul II*, cu curs de patru ani: una in Capitalie, a doua in Botoșeni, a treia in Galați, unde se vor preda in limba națională următoarele științi:

Anul I. Istoria Sfântă; Gramatica română; Matematică: fracțiile, proporțiile, cunoașterea măsurilor și monetelor; Istoria Naturală: obștești științi și cele trei imperii, Gheografia spețială a Evropei; Desemnul linial și Caligrafia.

Anul II. Moralul creștinesc din Evanghelie; Sintacsul român cu eserciții de compuneri; Algebra până la ecvațiile de gradul II; Gheometria: planimetria și stereometria; Fisica: cunoș-tinți obștești; Gheografia: Asia, Africa, America și Australia; Istoria: Hronologia veche și nouă; Desemnul linial: planuri de situație și mașini; Caligrafia.

Anul III. Retorica cu reguli de feliurite compuneri; trigo-nometria: rectilinia cu aplicația logaritmilor pentru ridicarea planurilor; Himia cu aplicație la Agronomie și Iconomie casnică; Gheografia spețială a patriei și a țerilor învecinate; Desemnul ar-chitectonic; Caligrafia.

Anul IV. Eserciii: deosebite compuneri comerciale și uzuale; Gheometria practică pentru ridicarea planurilor; Dopia Scriptură; Desemnul arhitectonic cu proiecturi de construcții; Principii de Agronomie; Procedura țerii; Statistica comercială cu elementele economiei politice.

Scopul acestor Scoale era „de a informa tineri înzestrați cu cunoștințele pozitive și practice“.

4) „Scopul de căpitenie acestor învățături fiind de a informa vrednici funcționeri publici în deosebite ramuri, precum: Administratori, Judecători, persoane cu cunoștinți politice și cu specialități în ramul Militar... s'au socotit a se înființa cursurile acestor *Învățături Academice* după chipul următor:

Vor fi profesori de limba Elină, Franțeză, Ghermană, Rosiană. Spre a putea trece elevul la lucrările următoare, știința limbei latine sau acelei eline este îndatoritoare.

Ritorica cu literatura, în toate clasele cu traducere din autori clasici, și deosebite eeserciții și compuneri în limba franțeză; Istoria universală; Matematica; Inalta matematică și Astronomie; Loghica și Filosofia morală, Istoria Naturală, Fisica și Himia; Legile patriei cu Vasilicalele; Stilul diplomatie cu ramurile științelor trebuitoare unui diplomat; Iconomia politică, Finanțele și Administrația; Matematica aplicată la arta militară, adică pentru tactică și strateghie; *care știinși se vor preda în limbile mai sus însemnate după înlesnirea ce se va înfășoșa în aflare de potrivii Profesori.*

Aceasta este noua Organizație „potrivită obiceiurilor noastre“, cum spunea Ofisul domnesc, și care nu era culeasă din nici o legislație scolară străină. În această priviro avea dreptate Domnitorul: opera era originală, pentru că nimene nu ar fi îndrăznit în Europa de la jumătatea viac. XIX a face o lege prin care să se interzică fiilor din popor dreptul de a urma în Invățământul Superior.

Dar a se îndepărta fiii „clasarilor industriale“ de a urma Invățăturile Academice, lucrul se înțelege: era groaza că cei de jos să nu ocupe funcțiunile publice, rezervate până atunci numai pentru cei „instăriți“; a păstra Invățământul Superior numai pentru cei de sus, iarăși se înțelege: era a asigura clasei privilegiate superioritatea culturală, prin care puteau capata putința de a domina pe cei de jos, pentru de a pururea. Era, cum am zis, un act de guvernământ, un Act politic, care se poate reprobă,

dar care se înțelege, pentru că pleacă de la un principiu. Era lupta între Vechiul Regim și Regimul Nou reprezentat prin studenții Academiei Mihailene și chiar întemeietorul acestei Academii se ridica contra roadelor Instituțiunii create de cătră el ; Mitropolitul Veniamin nu mai era.

Dar ceia ce absolut nu se poate pricepe este Programul Scoalelor Secundare, in care intrau băieți de 10 ani, cu trei clase primare. Cum era cu puțință ca un copil de 11 ani să facă, in clasa II, Algebra până la ecuațiunile de gradul II, Geometria : planimetria și stereometria, cunoștinți generale din Fizică și Chronologia vechiă și nouă ; in clasa III : Trigonometrie, regule cu aplicația logaritmilor pentru ridicarea planurilor, Chimia cu aplicații la Agricultură și Economia domestică, și cele alte științe puse in anul IV. Intr'un timp când lipsiau și cărțile și profesorii, era o lucrare cu bun gând această încărcată programă ?

N'am avut oare dreptate când am intitulat Secțiunea acesta : Desființarea Scoalelor Naționale ? Căci, in realitate, acesta a fost și scopul : a distruge ceia ce era.

Această distrugere și grija Domnului de a nu face o lege statornică, ci a da putere de lege un Proiect provisoriu, ar fi un argument pentru cei cari susțin că a fost o intervenție străină ; ceia ce, cum am spus, nu s'a dovedit.

Proiectul mai cuprinde dispozițiuni *Despre Profesori și îndatoririle lor* in care se zice că „știința și moralul sînt două înzestrări ce se cer de la persoana ce va dori a intra in nobila profesie de învățător“ și că „Profesorii sînt datori a arăta pildă de scumpătate la datoriile lor, și de moralitate, nu numai cătră elevi, ci și cătră soțietate, in cuvînt și in faptă“. Apoi dispune următoarele *Despre Stipendiști* : Pentru a îndemăna și a înlesni învățătura tinerilor care ar da dovezi la eexamene de sirguintă cu talente covârșitoare și de moralitate, mărturisită de Profesori, fără a avea mijloace bănești trebuitoare spre a putea urma cursul învățăturilor, s'au înființat 30 stipendii, acum de o dată câte 500 lei una ; dreptatea stipendiilor se cuvine numai elevilor de religie ortodocsă și pămănteni“. După ce vorbește *Despre Eexamene* și dispune ca ele să fie după pilda ce se urmează in Universitățile Europii, adică ca ele să fie in adevăr eexamene, doveditoare sirguintii Profesorilor, și a sporirii elevilor in învățături. Mai vârtos pentru eexamenele elevilor ce ar fi meniți a trece la învățăturile știinților Academice, Epitropia va fi cu privighere de a

se face cu mai mare stricteță și luare aminte, pentru ca să poată pași cătră învățăturile Academice, numai acei tineri ce vor desvâli un adevărat talent, și vor fi vrednici a fi chemați cătră asemenea învățături“. Proiectul cuprinde *Despre lucrarea și tipărirea cărților scolastice* următoarele :

„Pentru predarea învățăturilor în școalele începătoare și acele a Gradului II, se va adopta sistema ce urmează în Prusia; pentru care aducându-se toate cărțile trebuitoare, Epitropia va propune prin concurs prelucrarea sau traducerea unui număr de cărți ce se va socoti trebuitoare pentru predare. Spre acest sfârșit se va publica cu cea mai mare lămurire obiectul și mărginirea scrierei: manuscriptele acestor serieri se vor supune unei Comisii numită de Epitropie dintre Profesori și alte fețe ce se vor socoti și se vor încuviința de Domnul, care va fi însărcinată a cerceta dacă scrierea nu este abătută din teostul propus; de este ea potrivită cu natura limbei românești, fără neologismele neprimite limbei și cu ortografie uniformă și lesnicioasă.

„Tălmăcirea ce s'ar încuviința a se întrebuița la învățătura scoalelor, se va tipări cu cheltuiala Casei Scoalelor; după care, despăgubindu-se prin vânzarea cărții de cheltuiala teascului, prisosul se va hărăzi traducătorului; prin urmare, în toate scoalele din Prințipat, Profesorii vor preda învățăturile după aceste cărți, ca să se poată păzi o uniformitate, atât în învățături cât și în limbă.

„Fînd că în limba română altă literatură până acum nu este mai statornicită, de obște primită, de cât cea bisericească, se vor întrebuița în tălmăcire tot acele cuvinte care se află în cărțile bisericești; iar neologhismul nu este iertat a se întrebuița, de cât numai la lipsă de cuvinte științifice sau tehnice, care nu pot fi îndeplinite cu cărțile bisericești“. În fine, Proiectul vorbește despre Bibliotecă și obligă pe Epitropia Scoalelor ca „pe temeiul principiilor acestui Așezământ“ ca să alcătuiască un Regulament.

Accasta este Reorganizația Scoalelor, pentru care Obșteasca Adunare mulțemia Domnitorului în chipul următor, în Adresa de respuns la Discursul Tronului: „...Adunarea țintește mai cu samă „a sa privire la obiectul de mare cuviință ce are de țel a se da „tărie așezământului soțial prin îndemânarea tinerimei țerei a u- „nei educații statornice. Proiectul bine chibzuit ce întru aceasta „i s'au infășoșat cuprinde în sine *închipuirile cele mai potrivite e- „pohii noastre și sistimii soțiale...* având toată nădejdea că măsura „ce Înălțimea Voastră Veți lua, pentru a se înzestra pe tinerime

„cu facerea de bine a învățătorei, și a înlesni ea prin câștigarea „de cunoștinți folositoare, întru a se face cu energie și cinstirea „vrednică de osebitele ramuri a interesului obșteșc și particular, „vôr fi pururea potrivite dorinței obștești, și adevăratelor trebu- „inți a țerei, a căria obiceiuri și deprindere Vă sint cu deplină- „tate cunoscute“.

La 18 april 1847, Epitropia Scoalelor supune Domnitorului *Regulamentul Scolar* pe temeiul principiilor Proiectului de reorganizare a Scoalelor. Domnitorul 'l aprobă in aceiași zi.

In acest Regulament se prevede că in scoalele începătoare se vor primi copii de la vrista de 6 ani, fără osebite de religie și de profesie. Ori când se va trata despre o dispoziție generală sau de un cas neprevăzut, atunci va cere Epitropia și opinia unei Comisii aleasă dintre profesori. Referendariul va privighia asupra sirguintii profesorilor, dacă 'și îndeplinesc cu sfințenie însărcinarea lor, pentru care va fi dator a visita cel puțin trei clase pe zi, din acele ce se află in capitalie.

Comisia aleasă de cătră Epitropie se alcătuiește din trei profesori, carii, cu Inspectorul și sub preșidenția Referendariului, vor avea îndatoririle următoare: statornicirea cuvintelor, regule pentru ortografie și înformarea limbei, precum și alcătuirea cărților scolare; eesamenele obștești, și pentru dobândirea unei catedre sau a unei stipendii, cât și concursurile pentru acest sfârșit, se vor povățui de cătră ea; hotărârile luate duple majoritatea voturilor se vor pune in lucrare numai după întăritura lor de cătră Epitropie.

Vor fi doi Inspectori: unul pentru Academie, și altul pentru scoalele gradului II și scoalele începătoare. Inspectorii vor avea deosebită privighiere asupra metodelui și obiectelor hotărâte prin acest reglement; sint mai de aproape însărcinați cu aducerea întru îndeplinire a dispozițiilor reglementale și instrucțiilor speciale atin-gătoare de partea științifică, de disciplină și de partea materială a caselor de școală. El va cerceta clasele in fiecare zi la ceasuri deosebite, spre a cunoaște metodelui profesorilor, silința scolarilor și sporul ce se face la învățatură. Profesorilor celor mai tineri și nepractici, iar mai ales celor din clasele începătoare, li va da la fiecare povățuiri pedagoghice, asupra metodelui de învățatură și de educație. El se va sirgui a îndrepta duple regulile pedagoghice pe tinerii ce ar urma cu învățatura la clasele de gradul II, și carii, după raporturile profesorilor ar fi leneși la învățatură și

rău nărăviți la purtare; iar pentru ca să se poată face de vreme îndreptarea aceluia, Inspectorul se va pune tot odată în relație cu părinții sau protectorii lor. „Pentru ca moralul sfintei religii să se tipărească pe cât se poate mai viu în inimile tinerimei scolastice, „Inspectorul va îngriji ca ea să urmeze regulat la biserică duminicile și serbătorile, și să se comunice cel puțin de două ori pe „an, adică în postul Nașterii și al Învierii Domnului Hristos“. El va raporta Epitropiei la sfârșitul fiecăria luni despre starea deosebitelor clase din Capitală, alăturând și cataloagele profesorilor cu notele de învățatură, de morală, și de absențele scolarilor.

Directorii de la Școala fetelor, școala de meserii și cea a comunității armene, vor avea alor Directori, iar Profesorii primari ai școalelor vor avea asemenea însărcinări de Directori. „Ei vor ține un inventar de toate lucrurile Școlii, după carele un duplicat vor trimite la Epitropie spre păstrare, o condică matriculară în care să treacă pe toți tinerii ce vor intra, și un catalog clasificator de talentul, sirguința și moralul scolarilor, de care va raporta Epitropiei pe toată luna“.

„Alegerea Profesorilor cu calitățile cerute prin Așezământ, fiind una din cele mai însemnătoare îngrijiri a Epitropiei, ea va întrebuița toate putincioasele închipuiri spre a îndeplini numărul Profesorilor, prin alegerea celor mai vrednici, sau din țările române, sau de aiurea unde se vor găsi cu însușirea de a profesa în limba română“. Profesorul rinduit va fi pe viață și neștrămutat în postul său, de cât numai la neîmplinirea datorințelor sale științifice morale și disciplinare; „ei sînt datori a se arăta prin cuvînt și prin faptă: pildă de lumină, de moralitate și de armonie, atît aceluia pe cari învață, cît și colegilor și Societății“.

„Când Profesorii, Inspectorii, s'ar depărta de la prințiipiile mai sus zise, ar cuvînta idei țintitoare de a sminti mintea școlerilor și a strica inimile lor, unia ca aceia, dovedindu-se în adevăr, se vor depărta din a lor posturi, și se vor declara nevrednici de a putea plini o asemenea însărcinare la vre o școală publică“. Toate mădulările Epitropiei cu ale Comisiei, cercetează cu de amăruntul, și cu pătrundere abaterile din datorii ce i s'ar fi însemnat, și cînd s'ar dovedi, atuncea depărtându-se prin canalul legiuit, va pierde tot odată dreptățile de pensie.

Pensia: o treime din liafă după un serviciu de zece ani; două treimi după cincisprezece ani și liafa întregă după douăzeci și patru de ani. Văduva și orfanii au drept la jumătate din pensie.

Stipendiști la Universitățile străine, pentru a profesa științi în scoalele publice, la întoarcerea lor.

În ceia ce privește *Disciplina* elevilor : „Lenevirea, lipsă de „respect și de ascultare cătră profesori și inspectori se vor pedepsi, pentru întâiași dată cu pedepsele cele mai ușoare și păzindu-se gradația lor“. „Scolerii cari se vor arăta destrămați, „tulburători liniștei ; acei cari prin viu graiu, prin faptă sau prin „seris, vor defăima religia, moralul sau guvernul, vor fi supuși, „după mărimea vinovăției, unui mai mare grad de pedeapsă“. „Scolerii nu sînt slobozi a înforma împărecheri și a iscăli înscrișuri colective“.

Esamenile vor fi publice. Profesorul, înainte de esamen, va descrie într'o listă materiile în detalii ce au predat în semestru. Trei zile înainte de începerea esamenelor „se vor însemna în secret de Comisie, pe bileți, întrebările, care, pecetluindu-se în „dată se vor păstra așa la Referendar până în ziua esamenului, „și numai atunci se vor despecetui, în public, de cătră unul din „Epitropi sau de cătră însărcinatul ei. Lista materiilor predate cu „însemnarea autorilor se va împărtași auzitorilor, ca dorind să „poată alege vr'o întrebare, pe care o va adresa-o la ori care din „scoleri a clasului supus esamenului“ ; dar la clasificăția elevilor „se va lua în bagare de samă pururea și clasificăția dată lui de profesorul său“. „Ori și care tinăr care învățînd privat ar dori a „face esamen public, este îndrituit unui asemenea, cu acesta ca să „primească atestatul cuvenit întărit și de Epitropie, potrivit no- „telor ce ar căpăta la esamen“.

Regulamentul se ocupă apoi *Despre Bibliotecă și Cabinet de Fizică și Chimie* dispune ca „Biblioteca să se înzestreză cu toate cărțile românești, tipărite până acum, aici sau aiurea; precum și manuscrisurile ce ori unde se vor putea găsi, sau în original sau în copie adiverită, și mai ales acele ce ar privi asupra Istoriei Naționale ; asemenea și cu toate cărțile istorice scrise în limbile străine, privitoare cătră nația română “și hotărăște ca autorii sau editorii sînt datori a da gratis cinci esemplare pentru Bibliotecă ; iar redactorii Gazetelor câte două esemplare.

Mai departe, Regulamentul se ocupă de Scoalele cu Internat și despre Scoalele private. Nu pomenește înse nimic despre Pensionatul frances al Statului de sub direcțiunea francezului Malgouverné nici despre Școala în care trebuiau a se pregăti tinerii cari doriau a face Științele Academice, și cari aveau nevoie de limba latină și elină, în asemenea scop. Regulamentul iscălit de

Costachi Mavrocordat, nedespărțitul tovarăș al Mitropolitului Veniamin trecea sub tăcere aceste instituțiuni care nu aveau a prinde rădăcină în Moldova, și Michaiu putea întări ori ce Regulament, putea lăsa în el dispozițiuni cât de frumoase, pentru că scopul lui fusese atins: opozițiunea Boierilor mari era potolită prin măsurile ce se luase de a i se asigura, pe viitorime, drepturile și privilegiile de care se bucura.

*

În *Muntenia*, cursul învățăturilor *Umanioare* și *Complementare* luase un mare avânt, și nu era nici o plângere de lipsă de profesori. Pentru a ne încredința de aceasta, dăm aici

PROGRAMA

de *Cursul învățăturilor ce s'au urmat în Colegiul Sf. Sava de la 1 septembrie 1839 până la 12 iunie 1840, și de regula după care au a se urma examenele publice în acest Colegiu.*

Învățăturile Incepătoare.

Clasa I și II, profesor dl. Vasilache Jorj. *)

Clasa III dl. P. Poenariu.

Clasa IV „ Alexe Marin.

Umanioarele.

Gramatica românească și Compunerea într'această limbă.

Clasa I, II și III de umanioare. Profesor dl. I. Pop.

Clasa I. Gramatica românească. Tălmăcirea părților cuvântului și deprindere în lucrarea lor.—Cunoștința pe scurt de propoziții și desfacerea cuvântului în propoziție. Deprinderea la ortografie și cetire.

Clasa II. Analisul logice și punctuația. Cetire de texte alese cu înțelesul lor. Definiție de ziceri și compuneri de diferite subiecte.

Clasa III. Construcția cuvântului sau mesteșugului de a scri compuneri de diferite subiecte. Deprinderi la stilul epistolar.

*) Vasilache Jorj a trăit mult. El a presidat Camera din 1888 ca președinte de vîrstă. Liberal înfocat, el întrerupea mai ales pe G. Vernescu, care i fusese scolar.

Geografia in general și Hronologia.

Clasa II și III de umanioare. Profesor dl. I. Genilie.

Clasa II. Geografia astronomică descriind pământul cătră firmament, lumea, planeti și cometi, pământul cătră lună, figura și măsura sa ; pământul in mișcare, rotația și revoluția sa, timpurile, zonele, climatele, poziția globului, orizontul, intrebuintarea globului, lungimea, lățimea. Geografia firească ce descrie : atmosfera, vânturile, clima, meteorele fuminoase, focoase, apoase ; apele pământului, munții, insulele, productele minerale, vegetale, animale și omul firesc cu caracterile sale. Geografia civilă ce cuprinde omul social : societatea, civilisația sa, statul, așezămintele, populația, religia, diferitele ei ramuri, cultura unei nații, măestrii, științe.

Clasa III. Analele vechi sau descrierea celor mai mari întâmplări in natură și omenire, de la Adam până la August Cesar, cuprinzind patru perioade : 1) Intâmplările de la Adam până la Noe și Moisi ; 2) de la Moisi până la Romul sau zidirea Romei ; 3) de la Romul până la Cir și Alecsandru ; de la Alecsandru până la August și Isus.

Analele de mijloc sau de la August până la Traian și Constantin cel Mare ; — de la Constantin până la Mahomet și marele Carol, — de la Carol cel Mare până la Negru Basarab, — de la Gingishan până la Columb.

Analele nouă sau întâmplările cele mai însemnate de la Columb până la Luther ; de la Luther până la Napoleon ; — de la Napoleon până acum.

Limba Franțuzească.

Clasa I și II profesor dl. C. Aristia.

Clasa I. Citire la abecedar și tălmăcire la lecțiile de lectură. Gramatica lui Noel și Chapsal : prescurtare de la început până la verburile neregulate.

Clasa II. Tălmăcire la lecții de lectură mai întinse. Seriarea dictando cu ortografie după lecțiile învățate. Gramatica lui Noel și Chapsal întregă cu deprindere de seriarea ecsemplelor pe tablă.

Clasa III de limba franțuzească, profesor dl. Buvelot.

Sintaesul până la pronumele posesiv. Tălmăcire după Nopțile lui Jung și după Télémaque.

Clasa IV de limba franțuzească, profesor dl. E. Jobin.

Urmarea Sintaesului de la Verb până la sfârșit. Tălmăcire

din Istoria Ţerei Româneşti. Bucăţi învăţate pe din afară : proză din Buffon şi versuri din Noel şi La Place.

Clasa V şi VI de Umanioare şi I complementară de limba franţuzească, profesor dl. Téot.

Clasa V. Sintacsul limbei franţuzeşte intreg. Naraţii sau povestiri in limba franţuzească.

Clasa VI. Bucăţi de literatură, proză şi versuri. Compunere in limba franţuzească. Prescurtare hronologică de literatura franţuzească de la începutul ei până in viacul XVIII.

Clasa I Complementară. Bucăţi de literatură : proză şi versuri. Analise literare. Compuneri in limba franţuzească.

Limba Elinească.

Clasa IV şi V, profesor de G. Ioanid.

Clasa IV. Etimologia, adică : formarea părţilor cuvîntului şi ortografia, atât prin regule gramaticale, cât şi prin cercetare de derivaţie şi compunere, şi prin exerciţii de prescriere. Traduceri dintr'o chrestomatie ce cuprinde culegere din cele mai alese bucăţi din scriitorii Eleni.

Clasa V. Sintacsul prin deprindere de teme din româneşte in elineşte. Traduceri din elineşte in româneşte, dintr'aceiaşi chrestomatie şi trei Cuvinte : I, II şi III Filipice dintr' ale lui Demosten.

Clasa VI. Umanioare şi I Complementară, prof. dl. G. Papadopulo. Ceia ce s'a urmat in curgere de trei luni sînt :

Clasa IV. Umanioare. Dialogul lui Platon, numit Creton. Viaţa autorului. Viaţa lui Socrat. Insemnări de felurite subiecte spre înţelegerea textului. Exerciţii. Traduceri din limba veche in cea nouă. Cercetări gramatice. Derivaţii de ziceri.

Clasa I Complementară. Cuvîntul lui Demosten : pentru Co-roană. Viaţa autorului. Privire asupra stărei relative a lucrurilor elineşti pe vremea autorului. Subiectul şi analiza Cuvîntului. Despre regulatele obicinui in orătorie. Despre nişte ziceri privitoare la legile Atenienilor. Despre pronunţie. Despre seminţiile şi clasele norodului Atic. Despre anul atic. Despre monede ş. c. a. Exerciţii. Traduceri din limba nouă in cea veche şi din cea veche in cea nouă. Derivaţii sau cercetări istorico-critică a zicerilor.

Limba Lafinească.

Clasa V şi VI, profesor dl. Hihl.

Clasa V. Etimologia limbei cu deprinderi asupra deosebitelor părţi ale cuvîntului. Traducere din latineşte in româneşte după

oare-care bucăți culese din Istoria Naturală. Din Mitologie și din Biografie.

Clasa VI. Sintacsul limbei cu deprinderi în aplicația acestor reguli. Traducere din latinește în românește după Iuliu Cesar.

Istoria Generală.

Clasa IV și V de Umanioare, prof. dl. Aaron Florian.

Clasa IV. 1. Cele d'întâi staturi întemeiate se găsesce în Asia de mijloc ; aici figurează Asirienii, Babilonenii, Medii, Evreii, Fenicienii și alții.

2. Pe când în Asia se dezvoltă omenirea, în Africa înflorește Egiptul și Cartagena.

3. Europa se împopulează mai târziu ; dar națiile de aici, mai cu samă din Grecia și Italia, îngrabă covârșesc pe toate celelalte.

4. Din națiile vechi, Perșii întemeiază cea d'întâi monarhie mare în lume ; cu toate aceste, India, China și Japonia rămân ne-unite cu această împărăție.

5. Perșii vrând să se întinză și în Europa, începură niște resboaie cu Grecii, care înfătoșază lumii scenele cele mai înalte de patriotism și de civilizațiune.

6. În vremea în care Grecii înaintează cu un pas gigantic către civilizație, Romanii, după 7 Crai, întemeiază Republica și încurândă vreme cuprind toată Italia.

7. Căzînd Grecia sub epitropia Macedoniei, Alecsandru Macedon ruinează monarhia cea mare a Perșilor și întemeiază pe cea macedonică, care se strică prin sfășiere, ieșînd mai multe Stat-uri dintr'însa.

8. Staturile ieșite din monarhia lui Alecsandru se cotropesc de Împărăția Romană.

9. Demoralizația a slăbit constituția Romei ; resboaiele civile au derăpănat Republica, și au adus iar Monarhia.

Clasa V. 1. Împărăția romană merge spre scădere, mai întâi se împarte în două ; în cea de Reserit și în cea de Apus.

2. După căderea Împărăției romane de la Apus, pe ruinile ei se așezară deosebite nații germane, care introduc Feodalismul ; la răsăritul Europei se așază nații slave și de alte origine. Dintre națiile germane de la apus Francii întemeiază cel dintâi stat.

3. Slăbind Împărăția Constantinopolitană, din Arabia iesă Muhamed, care, pe ideia unei religii noi, croiește o împărăție puternică, pe care Califii o întind în Asia, Africa și Europa.

4. Carol Cel Mare cu întemeierea monarhiei sale celei mari, însufleți Apusul; dar tot binele ce se aștepta se perdu prin împărțirea acelei monarhii și prin resboaiele ce începură între staturile cele nouă.

5. In vremea aceia de învălmășală, Ierarhia bisericească va să întemeioze un guvern religios peste toată lumea.

6. Espedițiile Cruciate, de și despopulară Europa, de și nu'și dobândiră scopul, dar avură urmări folositoare pentru omenire.

7. Deosebite pricini inlesnesc descoperirea Americii, care fac mari schimbări asupra Europei.

8. Abusurile dete pricină de a se reforma biserica latină; schizma aduse Resboiul de treizeci de ani, care pustie germania, și care se isprăvi cu Pacea Vestfalică.

9. Revoluția franțuzească începe prin reforme pacinice in vremea Adunării Constituante; dar in vremea Adunării Legislative și a Convenției Naționale, un duh selbatic naște mii de nenorociri; Directoriul și guvernul Consular opriră înaintările Revoluției și aduseră iar Monarhia in Franța.

10. Țara Românească, ca parte a Daciei, suferă mult de la deosebite nații barbare, până când cursul întâmplărilor o noroci ca să întemeieze Stat.

11. Statul țerei Românești avu soartă deosebită; deosebite pricini o împedecară de a face înaintări in dezvoltarea normală.

Retorica.

Clasa VI de Umanioare, prof. dl. Simion Marcovici.

Definiția Retoricii; Iscodirea ei; definiția Eloquenței. Felurile pricinilor sau trebuințele de a cuvînta: calitățile ce se cer pentru fiecare dintr'însele. Elocuția sau buna alcătuire. Unimea in retorică și felurile ei.

Caligrafia.

Profesor, dl. A. Pop.

Scriere după modeluri și dictando cu litere cirilice și latine.

Desemnul.

Profesor dl. Vahlstein.

Desemnul cu mâna slobodă la chipuri, ornamente; desenul cu linia și compasul la obiecte industriale și la topografie.

Elemente de Matematică.

Aritmetica in clasa VI umanioare și Geometria in cl. I. Complementar.

prof. dl. G. Pop.

Clasa VI Umancioare. Aritmetica. 1) Numere întregi. 2) Numeri frângeroase. 3) Puteri și Rădăcini. 4) Raporturi: după Aritmetica lui Francheor.

Clasul 1 Complementar. Geometria. 1) Liniile și unghiurile. 2) Cercul și măsura unghiurilor. 3) Proportionalitatea figurilor. 4) Poligoanele regulate și măsura cercului. 5) Planurile și unghiurile solide. 6) Poliedrele. 7) Sfera. 8) Cele trei trupuri rotunde, după Geometria lui Legendru.

Algebra și Trigonometria.

Clasul I și II Complementar. Profesor de D. Pavlid.

Clasul 1. Algebra. Calculul algebric: adunarea, scăderea, reducerea și împărțirea.

Ecuații de gradul 1; greutatea soluțiilor, băgarea de seamă la soluțiile problemelor; eliminații; nepotriviri; probleme nehotărâte; regula de amestecare. Puteri și Rădăcini. Esponenți negativi și frângeroși. Rădăcini patrute. Ecuații de gradul II.

Raporturi, proporții, progresii, logaritmi; regula de dobândă compusă; regula de poziții greșite.

Clasul II. Trigonometria. 1. Dreptliniata. Științi generale asupra liniilor trigonometrice. Construcția tabelelor de sinus. Principiuri asupra deslegării triunghiurilor dreptliniate și deslogarea triunghiurilor in general. Probleme.

2) Trigonometria sferică. Principiuri pentru deslegarea triunghiurilor dreptunghe; deslegarea triunghiurilor sferice dreptunghe; principiuri pentru deslegarea triunghiurilor în genere; forma de căpetenie pentru deslegarea a ori cărui triunghi sferic; probleme.

Legile.

Clasul 1 Complementar. Dreptul civil roman. Prof. dl. C. Moroiu.

Clasul II. Dreptul civil românesc. Prof. dl. St. Ferechide.

După legiuirea din leatul 1818 împreună cu Anecesele din Regulament ce privese la această materie.

Dreptul Comercial, prof. dl. A. Racoviță.

După Regulamentul Organic, Cap. VII și după Condiția din
leatul 1818, partea 5 și 6.

In cele șese clase Umanioare erau 262 de elevi și 44 in Com-
plementare.

In 1842, A. Tr. Laurian a fost numit profesor de filosofie și
limba latină.

In 1840 funcționa, și in Craiova, un Colegiu cu patru clase u-
manioare, in care profesau Serjead, Dufour, C. Leca, Barbovici,
I. Maiorescu, Mondani, cu 96 elevi.

In 1847 Domnitorul Gheorghe Bibescu făcu o nouă lege „A-
supra reorganizației instrucției publice,” care s'a votat de către Ob-
șteasca Adunare și promulgat cu Ofisul de la 24 Fevruar.

Art. 1. Invățaturile publice se impart in două : pe cât pri-
vesc la partea bărbătească, sau la partea femeiască.

Art. 2. Pentru cea ce privește la învățatura copiilor de par-
tea bărbătească, acestea se vor împărți in trei despărțiri, adică :
in scoale de la sate sau Comunale, in scoale de la orașe sau Ele-
mentare, și in scoale desevăritoare sau Academice.

Art. 3. In scoalele de prin sate, învățaturile se vor mărgini
întru aceea a cetirei, a scrieroi, a catehismului și a celor dintâi
operații aritmetice.

Art. 4. In orașele de căpetenie ale județelor, pe lângă clasele
de cetire, de scriere, de aritmetică mărginită in cele patru lucrări
și de catehism, se vor adăoga alte două clase pentru învățatura
gramaticii, ale elementelor istorice, a geografiei și a aritmeticii cu
fracții.

In capitala București se vor așeza trei de aceste școli ; iar
in orașul Craiova una, cu adăogire de învățatura cunoștințelor u-
zuale și a desemnului linial, aplicate la arte și meșteșuguri.

Art. 5. Invățaturile desevăritoare se vor urma intr'o *Aca-*
demie ce se va așeza in capitala București, in care se vor învăța
limbele : latină, elenică, franțeză, germană și slavonă, cu o mai
desăvăritoare tot de o dată deprindere și in limba națională.

Pe lângă acestea se va învăța Istoria universală, Retorica, e-
lementele Filosofiei și ale științelor Fisisco-Matematice. Toate a-
ceste învățaturi se vor împărți in 12 clase.

Cele mai de jos patru clase ale acestei Academii se vor în-
țocmi și in orașul Craiova.

Se va alcătui pe lângă această Academie și o facultate pentru

învățătura legilor acestei țeri, cu îndeplinire de cunoștința legilor romane, și în comparație cu legislația altor neamuri, împărțindu-se aceste învățături într'un curs de doi ani.

Art. 6. Ca o sucursală a acestei Academii se va așeza, pe lângă Departamentul ostășesc, o Școală de aplicație pentru indoit sfârșit: de a se pregăti acolo atât aspiranții la graduri militarești, cât și cei ce vor fi a se întrebuința la lucrarea șoselelor, a podurilor, minelor și alte asemenea slujbe ingineresti.

Art. 7. În Academie, școlarii se vor împărți în interni și cesterni, adică unii șezători în pension, și alții vor urma învățaturile la Academie, lăcuind la părinții lor.

Din școlarii cei din lăuntru, 24 se vor ținea cu cheltuiala Statului. Aceștia se vor primi din fii acelor părinți *cari vor fi servășit însemnătoare slujbe țerei* și se vor afla a fi scăpătați, dându-se precădere acelor școlari, cari vor fi dat dovezi de o mai mare capacitate la învățătură.

Art. 8. Învățăturile în Școalele comunale de prin sate, precum și celor elementare de prin orașe, se vor urma fără nici o plată; iar pentru învățăturile în Academie, precum și ale celor de limbi străine ce se vor așeza în orașul Craiova, sau și în alte orașe, școlarii vor plăti, și banii ce se vor aduna se vor face venit al școalelor.

Plata în Academie va fi, pentru școlarii cesterni câte trei galbeni, iar pentru cei interni câte douăzeci galbeni pe trimestru. În orașul Craiovei, pentru clasele de limbi străine, fie-care școlar va plăti câte un galben pe trimestru.

Cele două articole următoare se ocupă cu Pensionatul fetelor și cu mijloace puse la dispoziție pentru aplicarea legii.

Legea din Muntenia nu pomenia nici de limba în care se vor face propunerile în Învățăământul Superior, nici de aducere de profesori străini și, cu atât mai puțin, de închiderea școalelor. Dar numirea francesului Vaillant în fruntea Colegiului de la Sf. Sava; tratările urmate cu guvernul frances pentru aducerea de profesori străini, strămutarea Colegiului la Radu-Vodă, mărirea tacei cesternilor și păstrarea burselor în Institute numai pentru fiii celor ce au îndeplinit însemnate funcțiuni în țară și au ajuns scăpătați; toate acestea ne fac a încheia că amândoi Domnitorii au lucrat conduși de aceleași idei, cum au și lucrat în același timp, și că amânduror li se pot aplica cuvintele Ministrului M. Kogălniceanu din raportul către Domnitorul Alesandru Ioan I, pentru înființarea Universității din Iași:

„In 1846 și 1847 spăimântat de progresul Scoalelor, de ideile naționale și liberale, care 'și așezaseră foculariul in Scoale, și care prevestiau evenimentele din 1848, Domnul Michail Sturza, sub cuvânt că scoalele nu raspundeau la așteptările sale și la trebuințele țerei fără a se uita la greutățile începutului, sub pretestul de a le îmbunătăți, au desființat partea cea mai activă din aceste Scoale: învățământul superior, și ce este mai condamnabil, au isgonit până și limba națională din învățământ“.

Prin decretul din 9 sept. 1847, G. Bibescu a desființat câteva clase din Colegiul Sf. Sava, remânând numai V „pentru școlarii cari au început acest curs și au a' l sevârși; iar in viitor aceste clase au a se preschimba in cele noi ale Academiei, câte una pe fie care an“.

Evenimentele din 1848 și mai ales ocupațiunea ruso-turcească au adus închiderea definitivă a Scoalelor.

SECȚIUNEA III-a.

Scoala Secundară sub Convențiunea de la Balta-Liman.

Suit pe tron în iunie 1849, Grigorie Al. Ghica V. V. și a întocmit un guvern care trebuia să rupă cu abuzurile administrației lui Michail Sturza. Dacă nu putea îndepărta cu totul pe Boierii mari cari contribuiseră la căderea înaintașului său; dacă nu se putea despărți de administratori experimentați ca Marele logofăt Ștefănică Catargiu și de oameni de mare valoare ca Beizadea Neculachi Suțu, el se încunjură de tinerii cari făcuseră Mișcarea din 1848. Michail Kogălniceanu fu numit Director la Departamentul lucrărilor publice, Alesandru Cuza la interne, Dimitrie Ralet la justiție, și mai apoi Anastasie Panu, Petrachi Casimir la instrucție; iar în fruntea acestui Departament chieamă pe *Grigore Cuza*.

Grigore Cuza, unchiul viitorului Domnitor, făcuse o opozițiune înverșunată Domnitorului Michail Sturza. El meritase numele de „O'Connel“ al Moldovei. Domnitorul întrebuințase toate mijloacele ca să nu se mai aleagă deputat dar în zădar. Nici prezența logofătului Costin Catargiu la Vaslui în ziua de alegere; nici presiunile nerușinate și nici amenințările; nici decretul de boierie de care era plin gemantanul Ministrului din lăuntru, nu puteau face nimic: rezeșii de pe Racova delegeau vecinic pe Grigore Cuza. Lui Michail Sturza nu i rămăsese alt mijloc de a înfrânge cerbicia rezeșilor, destinzetori din acei Vasluieni „buni de gură și gata a piri pe Domni“, cum zice Cronicarul, de cât desființând județul Vaslui. Și ar fi făcut-o dacă mai domnia.

În timpul domniei lui Alesandru Cuza, la 30 april 1860, Ministrul Primar Michail Kogălniceanu, luase în Ministeriu pe Arhimandritul, mai pe urmă pe Episcopul *Melchisedec*, căruia îi încredințase Ministeriul Instrucțiunii publice. Când s'a prezentat noul Ministeriu în Cameră, Kogălniceanu a cetit admirabila Programă a Ministeriului, care a fost primită cu aplause unanime.

Imediat Grigore Cuza a cerut cuvîntul și într'un discurs foarte eloquent a arătat ce primejdii pot rezulta pentru școală și pentru cultura românească din prezența unui călugăr pe banca ministerială și în fruntea Școalelor. După acest discurs, nu s'a dat nici un vot; dar Melchisedec 'și a dat demisiunea chiar în aceea zi, luând Kogălniceanu interimatul Instrucțiunii publice. Au trecut de atunci patruzeci și șese de ani; s'au schimbat zecimi de Ministerii; au ajuns la guvern și catolici și armeni și liber cugetători: numai Călugări nu au mai fost chemați la putere după discursul lui Grigore Cuza. Pe acest om Grigore Ghica l'a pus în fruntea Școalelor.

Când s'au dus să se prezinte înaintea noului „Vornic al Averiilor Bisericești“ puținii profesori cari mai rămăseseră la pustiițele școale din Iași, Grigore Cuza mulțemi profesorilor pentru urările lor, pe urmă adaose: „Cu d-voastră am de vorbit multe; acum nu pot, fiind că mă chiamă Vodă. Dar n'am multă treabă cu Măria Sa. Mă rog, duceți-vă și mă așteptați acasă“. Aceasta zicând, scoate din buzunarul antereului—căci el nu a părăsit până la moarte hainele moldovenesti—scoate o cheie mare cât o cheie de biserică; o dă profesorului care rostise o mică cuvîntare, și îi roagă să-l aștepte acasă. Casa lui era o chilie mică de la Trei Ierarhi, unde era Școala Vasiliană. Profesorii s'au dus și, în curînd a venit și Ministrul. Trecuse mai bine de zece ani de atunci și veniseră profesor de latinește D. Stoica, nu 'și putea stăpâni lacrimile când 'și aducea aminte de convorbirea bătrînului Ministrului. Era Cuvîntul Cel Bun care venia să alineze dureri suferite în tăcere și cu resignare în curs de mai bine de cincizeci ani, de când se începuse veninoasa campanie în contra corpului dascălească.

Grigorie Al. Ghica 'și începu domnia prin două măsuri care arătau că o Eră Nouă începea pentru Moldova. Era până atunci obiceiul ca Postelnicul cel Mare să meargă odată pe săptămână la Consulul rusesc ca să-i prezinte raport despre mersul afacerilor, despre ceia ce s'a făcut și avea a se face, și despre principalele procese pendent înaintea instanțelor judecătorești. Grigore Ghica desființă acest umilitor obicei. A doua măsură a fost numirea unei Comisiuni însărcinată a pregăti un nou „Așezământ“ pentru Școale.

Comisiunea compusă din *Aga Nicu Ghica*, *P. Cazimir*, doctor în filosofie și în legi, *Prințul Nicu Suțu*, *Aga Lascar Rosetti*, doctor în legi, *Post. G. Cuciureanu* doctor în medicină, *Spatar V. Alesandri*

și C. Hurmuzachi, doctor in legi, a redactat „Regulamentul Scolar“ care sub acest titlu modest cuprinde o întreagă Reformă a Invățământului. Noul Reglement a păstrat multe articole din al Epi-tropiei Scoalelor, făcut in 1847; dar in părțile lui fundamentale, deosebirea este enormă.

Regulamentul începe cu „Prințipii Generale“ in care se zice : „Invățătura publică este gratuită și slobodă pentru tot locuitorul „din Moldova“. Esecpția ce se face la § 94, la principiul învățătorei gratuite, și anume ca studenții facultăților să plătească câte 300 lei pe an, nu s'a aplicat nici odată in Moldova. „Guvernul „este dator a lua măsuri grabnice și energice pentru respândirea și întinderea învățătorei publice in țară“. Trebuie se Scolii de agricultură, „pentru că cultura națională a pământului poate înmulți capitalul național“; Scolii industriale sau reale, pentru că industria este, după Agricultură „cel mai însemnător isvor de bună stare a societății“; Scolii gimnasiale, „pentru că Statul are trebuință și de „bărbați înzestrați cu științi înalte“, care se întemeiază pe literatura elină și latină; apoi tot de o potrivă insemnate sînt: religia, geografia, istoria, matematica, științi naturale, și filosofia; învățătura de limbi străine moderne este de neapărată trebuință. „Pentru științele înalte sînt menite Facultățile“. „Limba națională va fi, „potrivit Regulamentului Organic, singurul organ al învățătorei publice“. Pentru a se înlătura lipsa de profesori „una din pricinile care „au împedecat propășirea învățătorei publice“, se vor înșiința scolii pregătitoare, se vor chema bărbați învățați și se vor trimite tineri bine pregătiți la Universități străine cu cheltuiala Statului. „Se așază ca „principiu fundamental, ca nimine să nu poată întra in viitor in „funcții publice, mai înainte de a înfățișa certificat, că au sevârșit „cursurile de învățătură in vre-una din școlile publice din țară sau „din țeri străine“. „Se va primi in scoalele Prințipatului sistemul „învățătorei din Prusia. Pentru acest sfârșit se vor aduna fără „întârziere pentru toate ramurile de învățături cărțile care se în- „trebuințază in scoalele din acea țară, spre a se traduce și a se prelucra după trebuința de față“. §. acesta nu s'a aplicat nici odată.

Trecând la *Impărțirea Invățătorei*, Regulamentul se ocupă pentru prima oară in Moldova, de Scolii elementare „menite de a înzestra pe fiii locuitorilor cu cunoștinți neapărate stărei lor, și a „forma din ei gospodari buni și oameni cu frica lui D-zeu“; Scoale de acestea vor fi de o cam dată, câte una in fiecare ocol, mai în-tăi pe la moșiile mănăstirești. Curs de trei ani se va alcătui un

Manual pentru învățătura elementară în care va cuprinde, pe lângă obiectele învățate în Școală, și „cunoștinți generale țintitoare spre „disrădăcinarea prejudețelor și relelor deprinderi, precum și spre „lățirea cunoștințelor folositoare pentru starea locuitorilor“. „Dacă „la Școalele de prin ocoale, s'ar deosebi scolarii cu talente alese și aplicați la învățatură, apoi în tot anul doi din numărul acestora cei mai „buni se vor trimite cu buna voință la rezidenția ținutului, unde vor face „concurs cu tinerii recomandați de școalele celorlalte ocoale ale aceluși ținut, și din toți concurenții se vor alege doi, cari se vor ținea pe socoteala Statului la respectivele școli ținutale; iar sevărșind și aceste iarăși „cu eminentie, vor trece la concursul internilor din școalele secundare“. Aceste două §§. iarăși nu s'au aplicat nici odată.

Să nu uităm că numit Domn la iunie 1849, Gr. Ghica a domnit liniștit numai până în aprilie 1853; că a fost nevoit a părăsi domnia mai bine de un an din pricina ocupațiunii rusești și că, reîntors în 1854, a domnit până la împlinirea termenului de șapte ani, avînd în țară armatele austriace. Să nu ne gândim dar la ceia ce nu s'a putut face; ei să'și arăte Școala Românească recunoștința sa pentru ceia ce s'a făcut.

Scoli primare cu IV clase se vor înființa 9 în Iași și în ținuturi, „pe la toate rezidențiile, precum și în celelalte târguri și târgușoare“.

După ce vorbește despre *Școalele de fete* „pentru a se forma „din tinerile Patriei, soții și mame bune, în care razimă fericirea „casnică a familiei și basa întăiei creșteri a cetățenilor“ care se vor înființa în toate rezidențiile ținutale, iar acum de o cam dată cel puțin în Botoșani, Roman, Bârlad, Huși, Bacău și Galați, Regulamentul trece la *Școala de Meserii* „pentru împământenirea celor mai de trebuință meserii, prin formarea de meșteri indigeni“, la *Școala primară pentru Militari* „înființată în casarmie“ în înțelegeră cu Hătmănia, Regulamentul trece la *Învățătura Secundară*, care se predă în:

a) *Scoli Reale* pentru „tinerii cari sau din motivul plecării lor cătră cunoștinți practice, sau din lipsă de mijloace, sau de timp, n'ar voi a trece în clasele cursurilor teoretice“, cu următoarele obiecte:

- 1) Religia mai pe larg de cât în școalele primare, și un tratat de morală potrivit la datoriile omului creștin și cetățean;
- 2) Gramatica românească în toată a ei cuprindere; scrierea dictando.

3) Stilul in toată alui întindere cu eșerciții de compuneri de tot felul, iar mai ales din acele uzuale ;

4) Matematica ;

5) Geografia, Statistica și Istoria in general, și a Principatelor in special ;

6) Caligrafia și Desemnul liniar ;

7) Fizica eșperimentală ;

8) Gimnastica ;

9) Istoria Naturală ;

10) In Iași și in Botoșani, limba italiană și cea germană ; in Galați, cea italiană, engleză și cea grecească, din care câte una va fi îndatoritoare ;

11) Tehnologia in cei de pe urmă doi ani.

„Aceste obiecte sînt îndatoritoare pentru toți ; iar din specialitățile gios însemnate, elevii vor fi datori ași alege macar una care va fi neapărată pentru el“. Aceste specialități sînt :

a) Economia rurală și elemente de himie cu aplicația la agricultura și industrie ;

b) Mehanica populară și desenul atingător de ea ;

c) Arhitectura și desenul atingător de ea ;

d) Geometria teoretică și practică ;

e) Științele comerciale, între care și Codica de comerț și de cambii, dopia scriptură, istoria comerțului și cea a invențiilor, geografia comercială. Cursurile 5 ani.

Școli Gimnasiale, cu un curs de 7 ani, in care se vor învăța obiectele următoare :

1) Religia ;

2) Caligrafia ;

3) Limba latinească și elină, cu literatura lor ; îndeletnicirea cu autorii clasici ;

4) Limba franceză, italiană, germană, rusască și turcească, din care una va fi îndatoritoare, după alegerea scolarilor sau a părinților lor ;

5) Gramatica românească in toată a ei întindere ;

6) Matematica ;

7) Geografia Nouă și Statistica in toată a lor întindere in general, și a Principatelor in special ;

8) Geografia veche ;

9) Istoria Universală și a Principatelor ;

10) Antievitățile Romanilor și ale Elinilor ;

- 11) Poetica, Retorica, Stilul, in toată alor întindere ;
 - 12) Mitologia ;
 - 13) Istoria Naturală ;
 - 14) Fizica experimentală și elementele de Himie ;
 - 15) Desemnul ;
 - 16) Gimnastica ;
 - 17) Introducere in Filosofie, după sistemul adoptat in Prusia.
- „Școli gimnaziale se vor înființa : una in Iași, și după trebuința și mijloacele Casei Scolastice, și in alte residenții ținutale, înce-pând de la Bârlad.

„Pentru a îndemna și a înlesni învățătura tinerilor se va înființa un Institut, in care se vor primi 120 tineri și anume : 80 fără plată și 40 cu plată câte 2000 lei pe anul scolastic“. „De la internii fără plată se vor cere și dovezi vrednice de crezare despre lipsa de mijloace pentru a putea urma învățăturile“. Internate vor fi și pe lângă scoalele reale.

„Afară de acest Internat se vor mai înființa internate și in Școala Vasiliană, pentru tinerii meniți a ajunge învățători de scoale sătești.“

In „Dispoziții Generale“ §. 84 cuprinde :

„Departamentul Invățăturilor Publice este însărcinat cu administrarea scoalelor din acest Principat. Pentru aceasta ori și ce școală trebuie să fie supusă autorizației și privigherei lui, precum și dispozițiilor, ce el va găsi de cuviință pe temeiul acestui Așezământ“. Prin urmare, *Epitropia Scoalelor este desființată*.

Cap. I din Partea II dezvoltă §. anterior.

§. 98 „Departamentul Invațăturilor Publice va avea generala direcție a Scoalelor, va privighe trebuințele și înaintirile învățăturilor, păzirea rânduieii și a distiplinei, împlinirea regulamentelor și a statutelor atingătoare de ramura învățăturilor, și va su-pune Domnului starea acestor deosebite așezăminte“.

§. 99 „Departamentul are autoritate asupra părților științifice, administrative și financiare in ramul de învățătură. Iar Șfatul Scolar este însărcinat cu aducerea intru împlinire a lucrurilor atingătoare de partea științifică și administrativă, rămâind partea economică asupra unui Director inadins numit spre aceasta.“

§. 100. „Ori când se va trata despre o dispoziție generală, sau de un caz neprevăzut, atunci Departamentul Invățăturilor Publice va cere și opinia Șfatului Scolar“.

Organul Departamentului „atât întru aceia ce privește admi-

„nistrăția scoalelor, cât și întru păzirea Regulamentului și a ins-
„trucțiilor publice“ va fi *Inspectorul General* „care va fi prezident
Sfatului Scolar, când acesta nu s'ar prezida de cătră Șeful sau Di-
rectorul Departamentului. El va da aceluși Sfat toate științele ce
i s'ar cere când aceasta ar intra în cercul competenței sale. El nu
va avea înseși nici un amestec în ramul economic“.

Despre Sfatul Scolar. Sfatul Scolar se compune: „a) de In-
spectorul General; b) Directorul Internatului; c) Trei profesori a-
leși de cătră profesorii Scoalelor Secundare; d) Profesorii învăță-
torei înalte, care vor fi mădulari îndrituite ale lui.“

Consiliul se adună de trei ori pe săptămână, sau și estraor-
dinar „în cazuri care n'ar îngădui întârziere“. Deliberările lui a-
veau drept obiect: 1) punerea în lucrare a legilor și dispo-
zițiilor întărite și 2) îmbunătățirile cerute. El avea special privi-
ghiere asupra păzirii cu nestrămutare a sistemului, a metodelui,
a obiectelor, a cărților de învățatură și a programului; cătră el se
vor îndrepta raporturile Inspectorului General, a Comitetelor de
inspecție din ținuturi și al Directorilor deosebitelor așezăminte;
cultura și propășirea limbei, statornicirea regulilor gramatice, com-
punerea și prelucrarea cărților școlastice, vor fi obiecte principale
a deliberațiilor și îngrijirii lui; el povățuește obșteștele esamene,
precum și concursurile pentru dobândirea unei catedre sau un
stipendiu. „Punerea în lucrare a hotărârilor lui va începe numai
după întărirea lor.“

Numirea Profesorilor se va face de Departament și se va su-
pune întăririi Domnului. Candiții de profesori trebuie să do-
vedească că „au petrecut și clasa Pedagogiei ce se va înființa în
Facultatea filosofică“. Când sînt mai mulți candidați se face concu-
rs. „Departamentul va întrebuința toate putincioasele închipu-
„iri spre a îndeplini numărul profesorilor prin alegerea celor mai
„vrednici, cu deplină însușire de a profesia în limba română“.

„Profesorii se vor numi pe viață de cătră Domnul, după presen-
„tația Departamentului. Ei nu se vor putea îndepărta din postu-
lor, de cât numai în caz de neîmplinire a datoriilor științifice,
morale și disciplinare“. În caz de boală îndelungată se numia un
suplinitor „plătit din rezerva Casei Scoalelor“. „Depărtarea unui
„profesor va fi supusă următoarelor formalități: după sfătuirele în-
„deosebi ale Sfatului Scolar și ale Departamentului pentru aba-
„terile ce s'ar însemna la un profesor în privirea datorințelor sale
„nu'l vor aduce la cunoștință și îndreptare, atunci Departamentul,

„intr'o sesie cu Sfatul Scolar, vor cerceta cu de a mărunțul aba-
 „terile din datorii ale călcătorului lor; și când s'ar dovedi, atunci
 „depărtându-se el prin încuviințarea Domnului, va perde tot odată
 „și dreptățile de pensie.

Pensiune: o treime din leafa de pe urmă pentru un serviciu de zece ani; două treimi la cincisprezece ani, și întreaga leafă după împlinirea de douzeci și patru de ani.

Gradațiune §. 159. „Spre mai mare incurajare a zelului profesorilor, leafa lor se va spori după serviciu de zece ani cu o zecime, după cincisprezece ani cu două zecimi și după douăzeci și patru ani cu cinci zecimi, sau o jumătate a sumei lefei anuale; „afară de cazul înaintirii unui profesor la catedră și leafă mai „însemnătoare, fiind că ace înaintire cuprinde remunerarea mai sus „însemnată“.

Regulamentul mai cuprinde dispozițiuni pentru *Esamene* și *Diplome*, pentru *Biblioteca* și *Cabinet de fizică și Chimie*, despre *tipărirea cărților în limba națională* și sfârșește cu *pensionatele private*, care sînt supuse unui regim foarte sever.

Acesta este în resumat: Așezămîntul | pentru | reorganizarea | învățăturilor | Publice | în | Principatul | Moldovei | lucrat în anul 1850 de Comisia anume rînduită | de | Prea Înălțatul Domn | Grigorie Alecsandru Ghica | în anul I-iu | al domniei Măriei Sale. | Iașii 1851 | Tipografia franțezo-română.

Nu mai este nevoie nici de a compara acest Regulament cu cele de mai înainte; pentru că cetitorul a și făcut-o. Ceia ce ne interesează este a vedea cum s'a pus el în practică.

Pentru a se trage toate foloasele câte puteau curge din acest Regulament trebuia un Om; și Grigorie Ghica l'a găsit. Acest om a fost: *Aug. Treb Laurian*.

Cu prima sa lucrare: *Tentamen criticum Laurian* se impusese atențiunei filologilor Europei. Chiebat la București ca profesor de limba latină și filosofie, el tradusese *Filosofia* lui Krug și redactase împreună cu N. Bălcescu *Magazinul istorie pentru Dacia*.

În 1848, el plecase în Transilvania și luase o parte foarte activă la Mișcarea Românilor de acolo. Grigorie Ghica l' chemă în Moldova și i dădu sarcina de Inspector general, ceea ce însemna că l' însărcina a reorganisa Scoalele din Moldova.

„Ați avut un om foarte învățat și nu ați știut ai aprecia valoarea. Acest om a fost Laurian“; aceste cuvinte mi le spunea, în 1880, marele epigrafist Ernest Desjardins. Dar aci nu ne ocu-

păm de omul învățat; ci de Inspectorul General. N'a avut Scoala românească un al doilea inspector ca Laurian. Cunoștea perfect limbile clasice și multe moderne; era versat în istorie și filosofie; cunoștea adânc matematicile și științele fisico-chimice. Laurian făcea în cursul superior lecțiuni admirabile asupra tuturor acestor materii: era tipul perfect al Inspectorului General. De o putere de muncă uimitoare, el inspecta foarte des pe profesori, presida toate examenele și concursurile; întreținea o corespondență zilnică cu Ministeriul; presida Consiliul Scolar; inspecta Scoalele din capitală și de prin județe; și, în același timp, alcătuia manuale de școală pe care le corecta singur, și impunea tuturor o activitate neadormită, prin zelul și energia sa.

Era lipsă de Profesori. Laurian pleacă în Transilvania și aduce profesori. Atunci au venit *Simeon Bărnuțiu*, sufletul Mișcării Naționale din Transilvania, Omul pe care toți 'l așteptau în aprilie 1848 pentru ca să arăte calea de urmat și care arată calea prin Discursul său, program pentru care s'au luptat Românii un an întreg. Laurian aduse în Iași pe bărbatul care ilustră Scoalele din capitala Moldovei, „*prin un resume al căruia resunet străbătea de parte, peste confiniile acestui Institut (Universitatea din Iași), până unde se lățește cuvîntare română*“, după fericita espresiune a d-lui Titu Maiorescu. O dată cu Bărnuțiu au venit *A. Papiu Ilarianu*, tribunul de la 1848, istoricul de mare valoare și infocatul naționalist, *Petru Suci*, *Stefan Micle*, care nu a făcut nici o dată cursul de cât în Cabinetul de fizică și în Laboratorul de chimie, *Ioan Pop*, model de profesor și de om prin știința, esactitatea și delicatetea sa.

Dintre profesorii vechi, a mănținut pe Părintele G. Ionescu, preotul „a cărui cuvinte curgeau dulci ca mierea“, pe profundul latinist *D. Stoica*, tipul profesorului conștiincios, pe *Zacharia Columb*, care pe catedră nu mai era om; era argintul viu „pururea în mișcare“ *Zacharia Columb* care asculta 50 de elevi pe săptămână și li da note, care avea meșteșugul a învăța pe elevi etimologia și sintacsa latină numai cu vr'o două zeci de reguli și care isbutia ca elevii lui, ajunși în cursul superior să nu mai aibă nevoie de dicționar. A pastrat apoi în Școală doi Francesi cari, stabiliți de mult în țară se identificaseră cu suferințele și aspirațiunile noastre, și ne au fost de mult ajutor mai pe urmă. Acești francesi au fost *L. Jordan* și *Malgouverné*.

Când s'au întors în țară *N. Ionescu* și mai apoi *V. A. Urechiă* și *Gr. Cobălcescu*, Liceul Național din Iași a atins apogeul seu.

Fericite timpuri pentru Scoala in care Bărnuțiu preda filosofia, A. Papiu și N. Ionescu istoria, Gr. Cobălcescu științele naturale, St. Micle fizica și chimia, I. Pop și I. Pangrati matematica; Z. Columb și D. Stoica limba latină, și când de asupra tuturor, A. Tr. Laurian, cu mare autoritate la Ministeriu și in lumea scolară, realisa speranțele marelui Domnitor; când absențele profesorilor erau lucru necunoscut; când pedepsele elevilor erau foarte rari; pentru că simțiau toți, Profesori și Elevi, că numai prin munca cea conștientă, cu devotament și stăruință, se putea pregăti o soartă mai bună unei țeri nenorocite.

Dar Grigorie Ghica părăsi tronul după șapte ani de domnie; și puterea încăpu pe mâna celei mai cumplite Reacțiuni; cu Toderiță Balș caimacam, cu Miniștri ca Costin Catargiu, N. Canta și N. Istratri, cu Directori la Ministeriu ca C. Negruzzi și G. Asachi. Scoala era amenințată.

Dar incercarea de reformă de sub Toderiță Balș a fost zădărnicită prin moartea Caimăcamului și prin energia profesorilor, strinși in jurul lui Laurian. In ianuarie, inse 1858, imprejurări care au rămas necunoscute au adus demisiunea mai a tuturor profesorilor „de la Academie“, cum i se zicea liceului pe atunci. Aceasta a fost o mare lovitură pentru Laurian, care și vedea sdruncinată toată opera sa și care a fost nevoit să chieме la catedră oameni de strinsură, făcând el singur cursuri la toate clasele superioare. Lipsa de profesori, și poate și îndemnurile profesorilor demisionați și poate și îndemnuri politice, au adus „revoluția“ elevilor de la liceu, cari au părăsit Scoala cu toții. Laurian s'a retras și cu el a părăsit scoala și Al. Papiu. Amîndoi s'au dus in Muntenia.

In 1861, toemai pe când se serba *Unirea* țărilor surori, un conflict s'a născut între Ministeriul de Instrucție și Consiliul Scolar. Aceasta a adus iarăși demisionarea a o parte dintre profesori, o nouă „revoluție“ la Academie și suspendarea din nou a cursurilor, până ce toți profesorii au fost reintegrați. Aceste tulburări erau dăunătoare disciplinei. Elevii deprinși ași face dreptate, erau pururea gata la bătaie. In 1862, Directorul Internatului a fost bătut și nevoit a se retrage; iar in anul următor, elevi ai liceului uniți cu seminariștii de la Socola și au propus, nici mai mult nici mai puțin, a zădărnici esamenenele generale, a lua pe fugă comisiunea esaminatoare și a se declara singuri promovați. Această ultimă incercare de „revoluție“ a fost înădușită in pripă prin energia tânărului Director al liceului, dl. *Titu Maiorescu*, sprijinit

de marea majoritate a elevilor interni, cari 'l încunjurau cu multă dragoste și devotament.

De atunci s'a sfârșit cu „revoluțiile de la Academie“; dar și Iașul, părăsit și mai apoi uitat, trecu în rîndul orașelor din provincie. A mai funcționat în timp de doi ani un „Comitet de inspecțiune al Scoalelor din stînga Milcovului“, care încetă în 1864; căci întreaga administrațiune școlară se concentrează la București.

Programele au variat sub regimul Regulamentului din 1850; ele s'au schimbat poate prea des, dar direcțiunea imprimată de la început a rămas aceeași: cultură literară întemeiată pe învățătura limbilor clasice; multă matematică pentru formarea judecăței și științele fisico-chimice pentru ca tinerimea să fie inițiată la progresele și descoperirile moderne; program micșt care da puțința unui elev din liceu a îmbrățișa cariera spre care avea tragere de inimă, și care pregătia, mai ales, buni profesori.

Vom pune aici numai o singură programă, cea care era în vigoare în an. sc. 186²/₃, pentru că a fost și cea de pe urmă din acest period.

Clasă 1. Religiunea. Istoria sfântă a Vechiului Testament, după cartea N. Bălășescu. Noul Testament după cartea tradusă de G. Sion, 2 oare pe săptămână.

Limba latină. Din Etimologie: substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele și verbul; *versiune*: 27 cap. din Epitome historiae sacrae. 6 oare pe săptămână.

Matematica. Frațiunile comune, zecimale și catenarie; potențele și rădăcinile: parte după aritmetica lui Lazarini, parte după manuscrisele profesorului. 6 ore pe săptămână.

Istoria. Istoria Românilor până la fundarea Principatelor, după cartea lui Heliade și după manuscript. 4 ore pe săptămână.

Istoria Naturală. Sem. I. Zoologia: elemente de anatomia și fiziologia mamiferilor. Sem. II. Botanica: organografia plantelor. 2 ore pe săptămână.

Limba Francesă. Lectură. Verbii regulați. 15 lecțiuni din „Cours pratique de français“ alui M. Gouverné. 4 ore pe săptămână.

Clasul II. Religiunea. Sem. I din Catehismul dogmatic: 9 articole din partea Crediința. Sem. II: 3 articole din partea I, partea II Dragostea și partea III Nădejdea. 2 ore pe săptămână;

Limba Latină. Gramatica: Etimologia întreagă și noțiuni de sintacsă, după gramatica Columb. *Versiune*: De viris illustribus,

biografiile ducilor romani din timpul războaielor punice I și II. 6 oare pe săptămână.

Matematica. Algebra : cele patru specii, raporturile, proporțiunile și potențiile. 6 oare pe săptămână.

Istoria. Istoria Românilor de la întemeierea Principatelor până la Petru Rareș. Manuscript. 4 ore pe săptămână.

Istoria Naturală. Sem. I. Zoologia : elemente de anatomie comparativă și de clasificăciune. Sem. II. Botanica : familiile vegetale. 2 ore pe săptămână.

Limba francesă. Gramatica : etimologia după Poitevin. Traducțiune din „Prietenul tinereții“ în franțuzește și din „Grand-père“ în românește. 4 oare pe săptămână.

Clasa III. Religiunea. Din Catehismul Moral : datoriile către cei de aproape, după cartea Fl. Aaron 2 ore pe săptămână.

Limba latină. Etimologia formelor celor rare. Sintacsa concordanței. Versiune Sem. I. din Corneliu Nepote : Temistocle, Aristide, Catone. Sem. II. Datame, Epaminonda, Pelopida și Agésilau. 5 oare pe săptămână.

Istoria. Istoria vechiă : Sem. I. Evreii. Sem. II. Egiptenii, Asirienii, Babilonenii și Fenicienii, după manuscript. 3 oare pe săptămână.

Matematica. Sem I. Algebra : ecuațiunile, progresiunile aritmetice și geometrice. Sem. II. Geometria elementară. 5 oare pe săptămână.

Istoria Naturală. Sem. I. Mineralogia. Sem. II. Elemente de geologie, 2 oare pe săptămână.

Limba francesă. Gramatica : Sintacsa până la pronume, după Poitevin. Traducere din Istoria Românilor de Laurian în franțuzește și din „Grand-père“ în românește. 4 ore pe săptămână.

Clasa IV. Religiunea. Tălcuire din evangheliile lui Luca și Matei, după Teotochie. 2 oare pe săptămână.

Limba latină. Gramatica : etimologia formelor rare, sintacsa concordanței și a religiunii. Versiune : Salustie, Resboiul Jugurtin până la cap. 50. 4 ore pe săptămână.

Istoria. Sem. I. Istoria Greciei. Sem. II Romanii până după resboaiile punice. 3 oare pe săptămână.

Matematica. Sem. I. Stereometria. Sem. II. Trigonometria plană, 4 oare pe săptămână.

Istoria Naturală. Sem. I. Fisica experimentală. Sem. II. Chimia neorganică. 2 oare pe săptămână.

Limba greacă. Sem. I. Cetirea și Declinațiunea. Sem. II Declinațiunile, adjectivele, pronumele personal și noțiuni de verb, gramatica Neofit Scriban, 4 oare pe săptămână.

Limba franceză. Gramatica : Sintacsa până la pronume, după Poitevin. Traducere din Istoria Romanilor de Laurian în franțuzește și „Discours sur l'histoire universelle de Bossuet“ în românește. 3 oare pe săptămână.

Clasa V. Limba latină. Din Levie, cartea III, cap. 26—57 din Ovidie, Tristele, cartea I : elegia 1 și 3, cartea III ; elegia 4 și 7, cartea IV : elegia 10, cartea V : elegia 2, 3, 8 și 14. Repetițiuni din gramatică, după gramatica D. Stoica. 5 oare pe săptămână.

Limba grecească. Gramatică : Etimologia până la verbiu regułați în ω , forma activă. Traducere din exemplele gramaticii după cartea Neofit Scriban. 4 oare pe săptămână.

Istoria. Sem. I. Idei de Archeologie. Sem. II. Istoria Evului Mediu până în sec. XIII, după manualul tradus de Cernătescu, 3 oare pe săptămână.

Matematica. Aritmetică. Algebra până la aplicațiunea Combinațiunilor la binomul lui Newton, Manuscript după Cirodde, Mocnik, Salomon și Schulz. de Strasznitzki. 4 ore pe săptămână.

Chimia. Chimia anorganică și elemente din chimia organică. Manuscript. 4 oare pe săptămână.

Limba franceză. Eserciții gramaticale ; Cinna de Corneille. 3 oare pe săptămână.

Clasa VI. Limba latină. Din Cicerone : pro Ligario și pro lege Manilia. Din Ovidiu : Metan. III, 511—733, V, 294—571. Eserciții gramaticale. Retorica latină. 3 oare pe săptămână.

Limba greacă. Etimologia întregă. Xenofonte : Ciropedia, I. 1. Memorabilele I, 2 până la §. 34. 4 ore pe săptămână.

Istoria. Sem. 1. Shakespeare, Milton și Ronsard, Sem. II. Istoria Modernă : de la începutul sec. XV până la finele sec. XVI, după „Précis de l'histoire moderne“ de Michelet. 3 oare pe săptămână.

Retorica. Retorica și principii elementare de stil, de poetică și de literatură. 2 oare pe săptămână.

Matematica. Algebra : Ecuțiuni de gradul 1 și II. Ecuțiuni superioare și esponențiale. Aplicațiunea combinațiunilor la desvoltarea binomului lui Newton. Progresiuni. Trigonometria plană. Geometria analitică în plan. Determinarea analitică a punctului și a liniei drepte. Manuscript. 4 ore pe săptămână.

Fisica. Statica ; dinamica corpurilor solide, lichide și aeriforme. Acustica. Manuscript. 4 oare pe săptămână.

Limba franceză. Racine : *Athalie*. Molière : *le Misanthrope* Bossuet : *Sermon sur la justice*. 3 oare pe săptămână.

Clasa VII. Limba latină. Tacit : *Annal.* III, 30 cap. *Horatiu* : 15 Ode. *Virgiliu* : *Aeneida* V VI. 3 oare pe săptămână.

Limba greacă. Sem. I. *Tucidide* : resb. *peloponesiac* I, 3 cap. Sem. II *Gramatică* : etimologia întreagă. *Demostene* : prima o-lintih. 10 §§. 3 ore pe săptămână.

Matematica. Analiza superioară. Teoria ecuațiunilor superioare. *Geodesia inferioară* (geometria aplicată) Manuscript. 4 oare pe săptămână.

Fisica. Optica ; Magnetismul ; Electricitatea ; Caloricul. Elemente de *Astronomie*. Manuscript. 4 oare pe săptămână.

Filosofia propedeutică. Sem. I. *Psihologia empirică*. Sem. II. *Logica* 3 ore pe săptămână.

Statistica. Noțiuni teoretice.

Limba italiană. *Goldoni* : *Il burbero benefico* ; *Pamella*. *Tasso*. *Gerusalemme liberata*, canto I. 5 oare pe săptămână.

Programul de mai sus cuprinde materiile care s'au făcut in liceu, in an. soc. 186²/₃.

*

„Monografia liceului Sf. Sava“ cuprinde lămuriri in de ajuns asupra Scoalelor secundare din *Muntenia* in periodul de care ne ocupăm aici; de aceea, și din pricină că nu ne am putut in de ajuns documenta, numai cât vom schița această parte, urmând Studiul „asupra Invățământului Secundar din România“ alui Al. Vitzu.

O dată cu suirea lui Gr. Ghica pe tronul Moldovei, a ajuns Domn al Țerei Românești *Barbu D. Știrbeiu*.

Știrbei era unul din cei mai inteligenți, mai culți și mai muncitori dintre Boierii Valachiei, din acel timp. Făcuse studii escelente la Paris și, întors in țară, a fost mâna dreaptă a lui Kiselef la redactarea Regulamentului Organic și in administrațiunea țerei. Raporturile către Deplin Imputernicitul, reprezentant al Împăratului rusesc sînt lucrări admirabile, care pot servi și astăzi ca model, și care denotă o adâncă cunoștință a oamenilor și lucrurilor din Muntenia de pe atunci, o competență rară pe acele vremuri, și o putere de muncă neobicinuită in clasa din care făcea parte. Ca logofăt al Credinței, el a luat cea mai insemnată parte

la organizarea Scoalelor din Muntenia ; și, dacă o fost combătut cu înverșunare din punctul de vedere politic, nime nu a îndrăznit a-i contesta nici inteligența nici patriotismul. Chiar I. Brătianu a făcut omagii înaltelor lui calități.

Cum s'a suit pe tron, „Scoalele naționale de prin județe 'și reîncep cursurile. Colegiul din București se instalează la Măgureanu ; Eforia este reînființată ; iar Director al Scoalelor se numește *Simion Marcovici*. De altă parte, se înființază o Școală de Agricultură, de Comerț, și de conductori pentru poduri și șosele“.

Intre anii 1852 și 1854 au profesat la Colegiul Sf. Sava următorii profesori :

<i>I. C. Massim</i> , latina și româna	<i>Iul. Baraș</i> , istoria naturală
<i>Hihl</i> , latina	<i>A. Orăscu</i> , geometria descript.
<i>Drugeanu</i> , religia	<i>Constantinescu</i> , „ analitică
<i>Paul</i> , geografia, fizica și matematica,	<i>Iacomi</i> , latina
<i>Alesandrescu</i> , geografia,	<i>Al. Pop</i> , ținerea registrelor
<i>Al. Crețescu</i> istoria	<i>Limburg</i> , limba germană
<i>G. Ioanid</i> , elina	<i>C. Lecca</i> , desemnul
<i>Al. Marin</i> , mineral., fizica, chimia.	<i>C. Bosianu</i> , Dreptul Roman
<i>I. Zalomit</i> , logica și morala	<i>G. Costaforu</i> , Dr. Civil Român
<i>G. Pop</i> , aritmetica și geometria	
<i>Roques</i>	} franceza
<i>Bouzenot</i>	
<i>Monti</i>	
<i>Marsillac</i>	

Mai pe urmă găsim profesori și pe : *A. Nestor*, *P. Cernătescu*, *I. Colocotidă*, *D. Pavlăde*, *Gr. Joranu*, *Aaron Florian*, și pe alții.

Sub Căimăcămia fostului Domnitor *Al. D. Ghica*, Eforia Scoalelor sub *P. Poenaru* și *G. Costaforu* propune Departamentului Credinței o programă nouă care se și aprobă în august 1858, ordonându-se a se pune în lucrare cu începerea anului școlar. În această programă, pe lângă metodă, se arată și materiile detaliate ce au a se propune în fiecare clasă.

„După noua organizare, învățăturile secundare se împart în trei divisiuni : *divisiunea elementară*, compusă din două clase : *divisiunea umanităților* compusă din trei clase și *divisiunea superioară* bifurcată în *secțiunea literilor* și *acea a științelor*.

„Bifurcațiunea studiilor gimnasiale începe de la clasa VI și până la VII inclusiv ; înse pentru că elevii din secțiunea matematicelor „de și se aplică mai special la științele exacte, s'au luat măsuri ca

„să nu fie străini de percepțele religioase și de cultura literilor necesare pentru înobilarea inimei și înfrumusețarea spiritului tinerimei, și care, stimulând imaginațiunea, răspândesc asupra învățăturilor științelor matematice lumina și bogăția producțiunilor literare, cu care s'au ilustrat reprezentanții cei mai mari ai științelor esacte“. De aceia s'a introdus în secțiunea științifică religiunea, limba franceză, istoria, geografia, după programa din secțiunea literilor.

„Cursurile se termină în clasa VII; dar pentru secțiunea literară s'a păstrat clasa VIII sub numele de *Clasa de retorică*, în care se propunea literatura înaltă a limbilor latină, greacă, franceză, germană, română și italiană, precum și istoria filosofiei“.

Eată planul general de studii pe anul Scolar 1858|9, după noua organizare.

Divisiunea Elementară.

Clasa I. Religia, 3 oare; latina, 9 oare; româna, $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; istoria și geografia, $4\frac{1}{2}$; scriere și calcul 2; desenul liniar 4; istoria naturală (zoologia), 2; muzica vocală, 2.

Clasa II. Religiunea, 3; latina, 9; româna, $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; istoria și geografia, $4\frac{1}{2}$; scriere și calcul, 2; istoria naturală (zoologia continuare, botanica), 2; desenul, 4; muzica vocală, 2.

Divisiunea Umanităților.

Clasa III. Religiunea, 3; latina, $4\frac{1}{2}$; româna, $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; germana, $4\frac{1}{2}$; istoria universală, evul mediu și geografia, $4\frac{1}{2}$; aritmetica $1\frac{1}{2}$; istoria naturală (recapitulare, continuarea botanicii și elemente de mineralogie), 2; desenul liniar aplicat, 2; muzica vocală, 2.

Clasa IV. Religiunea: noul testament, morala, 3; limba latină în paralel cu cea română, $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; greaca, $4\frac{1}{2}$; istoria și geografia, recapitulații și continuare, $4\frac{1}{2}$; matematica (aritmetica și elemente de geometria plană), $4\frac{1}{2}$; istoria naturală (anatomia și clasificările animalelor și plantelor), 2; desenul, 2; muzica vocală, $1\frac{1}{2}$.

Clasa V. Introducțiune morală și religioasă, $1\frac{1}{2}$; limba latină în paralel cu cea română, $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; germana, $4\frac{1}{2}$; greaca, $4\frac{1}{2}$; istoria și geografia, $4\frac{1}{2}$; geometria și elemente de

algebră, 3; istoria naturală (recapitulare a celor trei regnuri), 2; desemn aplicațiunea la geometrie, zoologie, botanică, etc.); peisage, 2; muzica vocală, 2.

Divisiunea Superioară

Secțiunea Literelor.

Clasa VI. Religiunea, $4\frac{1}{2}$; latina (gramatica comparată a limbilor latină, română și franceză), $4\frac{1}{2}$; franceza: literatura și stil, etc. $4\frac{1}{2}$; germana, idem, $4\frac{1}{2}$; elina, $4\frac{1}{2}$; istoria și geografia, $4\frac{1}{2}$; fizica și chimia (în mod elementar), $4\frac{1}{2}$.

Secțiunea Științelor.

Clasa VI. Religiunea, limba franceză, istoria și geografia, cu aceeași programă ca la Secțiunea literelor. Algebra, $4\frac{1}{2}$; Geometria $4\frac{1}{2}$; fizica și chimia, $4\frac{1}{2}$; cosmografia, 3; desemn topografic și peisag.

Cursul de Comerțiu.

Clasa VI. Franceza, germana, elina, istoria și geografia, fizica și chimia, după programa Secțiunii literelor, limba italiană și știința comercială.

Secțiunea literelor.

Clasa VII. Religiunea, $4\frac{1}{2}$; latina, $4\frac{1}{2}$; franceza; $4\frac{1}{2}$; germana $4\frac{1}{2}$; elina, $4\frac{1}{2}$; italiana (ca în programa clasei a VI comerciale); logica și morală, $4\frac{1}{2}$; cosmografia (după programa cl. VI de la cursul de matematică).

Secțiunea Științelor.

Clasa VII. Religiunea, franceza, logica și morală, după programa de la Secțiunea literelor; algebra $4\frac{1}{2}$ trigonometria, $4\frac{1}{2}$; fizica și chimia, $4\frac{1}{2}$; istoria naturală, (anatomia și fiziologia animalelor și plantelor și geologia), $4\frac{1}{2}$; desemnul.

Cursul de Comerțiu.

Clasa VII. Religiunea și germana, aceeași programă ca și la litere, și limba italiană; știința comercială 6; dreptul comercial $4\frac{1}{2}$.

Numai în Secțiunea Literelor. Curs de Retorică.

Clasa VIII. Limba latină, $4\frac{1}{2}$; elina $4\frac{1}{2}$; franceza, $4\frac{1}{2}$; germana 3; italiana; literatura limbii române și retorica, $4\frac{1}{2}$; isto-

ria filosofiei și teodicea $4\frac{1}{2}$; istoria naturală (după programa clasa VII de la cursul de matematică); economia socială ca la cursul de comerț, clasa VII.

Această Programă nu a funcționat mult timp, așa că nu s'a putut face o experiență deplină cu *bifurcarea*. Peste câțiva ani găsim o nouă programă, tot cu VIII clase, care, modificată întru câtva, va ajunge programa tuturor Scoalelor din *România*, în 1864.

*

Nu putem încheia această perioadă din „Istoricul Scoalelor Secundare“ fără a zice câteva cuvinte asupra unei cestiuni care și are, credem, importanța ei.

Mai târziu, când s'au înmulțit Scoalele secundare, s'a găsit cu cale a se da fiecărei scoale câte un *patron*, punându-se astfel sub protecția unui mare om de Școală, unui însemnat barbat politic care a ilustrat localitatea, sau unui Voievod ilustru în Istoria Națională. Ideia era nimerită; căci se vecinicia amintirea marilor barbați.

Dar ni se pare că s'a procedat cu multă grăbire căci trebuia a se lăsa câteva locuri și pentru ilustrațiile viitoare, și pentru că *politica* nu a fost îndepărtată de la numirile ce s'au dat. Pe de altă parte *s'au uitat* nume care nu ar fi trebuit a fi lăsate de o parte.

Câteva exemple vor lămuri aceste afirmări. G. Lazăr este patronul unui liceu în capitală; dar G. Asachi trebuie să se mulțumească a fi patronul unei Școale primare în Iași, ca și Petre Poenariu în București. Michaiu Viteazul e patronul unui Liceu în București, iar Stefan cel Mare patronează un simplu gimnasiu în Iași, pe când fiul seu Petru Rareș e patronul unui liceu în Piatra N. Laurian și Massim sînt patroni de licee, pe când nime nu s'a gândit la Ioan Ghica, fostul Inspector al Academiei din Iași, cel întâiu Muntean care a profesat în Capitala Moldovei. Costachi Negruzzi e patronul celui mai mare liceu din țară, și nime nu s'a gândit la Simeon Bărnuțiu. D. Titu Maiorescu a scris „Contra Școalei Bărnuțiu“, dar, pe cât știm noi, nimic nu a îndrăznit a contesta nici însemnătatea Omului, nici eminentele calități ale Profesorului. Alesandru Cuza, fondatorul Universității din Iași, patronează o Școală elementară de comerț în Galați, și toate locurile fiind prinse, va trebui ca Domnii: D. A. Sturza, Titu Maiorescu, Petru Poni, Spiru Haret, A. I. Odobescu, Tache Ionescu, să se mulțumească a patrona vre-o Școală primară, dacă va rămânea vre una fără patron, până atunci.

SECȚIUNEA IV-a

Legea din 1864.

S'au făcut multe critici acestei Legi. Una din aceste critici este de sigur, neîntemeiată : s'a susținut că ar fi fost lucrată in pripă și că, după chiar mărturisirea Ministrului de atunci, *Nicolae Crețulescu*, numai o singură noapte a avut'o el in mână pentru a o studia și a o supune la sancțiunea domnească. Nu se poate pune la îndoială afirmarea Ministrului ; dar credem că aceasta nu dovedește de loc că legea ar fi fost lucrată, sancționată și promulgată cu grăbire.

Consiliul de Stat a avut șese luni pentru pregătirea Proiectului de lege și se știe că in acel Consiliu, pentru secțiunea Instrucțiunei publice erau membri ; *Petre Poienariu*, *Al. Crețiescu*, *Al. I. Odobescu* și alții ; *C. Bosianu*, *V. Boerescu*, făceau de asemenea parte din *Consiliul de Stat*. Când asemenea bărbați alcătuiau și discutau un proiect de lege, și 'l aprobau ; puțin mai rămânea de făcut pentru Ministrul Instrucțiunei Publice, care era pe atunci și al Justiței, căci ambele departamente erau întrunite ; iar Capul Statului putea sancționa cu toată încrederea o lege lucrată de asemenea bărbați cărora nu li lipsia, de sigur, nici competența, nici patriotismul ; nici dragostea de Școală.

A avut multe neajunsuri *Legea din 1864*, și unele se vor semnala mai jos ; dar a avut un mare merit : ea a ținut 34 de ani ! Și aceasta nu e puțin lucru in țara noastră, unde legile se schimbă atât de des. Și tocmai pentru că era mai mult o declarațiune de principii de cât o lege propriu zisă, ea avea atâta elasticitate că la umbra ei, și cam alătura cu ea, s'au putut desvolta o sumă de instituțiuni, pe care *Legea* nu le prevedea, dar nici nu le impedia.

Gratuitatea învățământului primar era consfințită prin *Regulamentul Organic*, care se îngrijise chiar a lua măsuri pentru a se înlătura neajunsurile care impiedicau pe părinții săraci a'și

da copii la Școala primară. Legea din 1864 face învățământul primar *obligatoriu*, impunând părinților, tutorilor sau stăpânilor îndatorirea de a trimite pe copii la Școală până la vîrsta de doisprezece ani și supunându-i la amendă, când nu și au îndeplinit această sfîntă datorie. Impunând obligativitatea, Statul lua asupra sa: 1) Personalul învățător, administrator și domestic și 2) subvențiunea de material de școală, *cărți, chîrtie, etc. la copiii cei fără mijloace*. Această de pe urmă dispoziție nici o dată nu s'a aplicat.

Pentru Legea din 1864, nu se vor face așa de multe citațiuni ca în Secțiunile precedente; pentru că Ministeriul Instrucțiunii va espune cele două volume „Colecțiuni de legi și regulamente, etc.“ de la 1864 până la 1904, care oglindesc în de ajuns activitatea celor patruzeci și mai bine de miniștri, caries'au succedat la Ministeriul Instrucțiunii publice în patruzeci de ani. Aceste schimbări dese de Miniștri au fost dăunătoare Învățămîntului. Majoritatea acestor Miniștri au fost Profesori.

§. 1 Administrațiunea Centrală.

Punând în fruntea capitolului relativ la Organizarea Instrucțiunii că: „*Ministrul este autoritatea supremă a instrucțiunii publice și private*“, Legea rupea cu tradițiunea Eforiilor și Epitropiilor, care în curs de un secol, nu putuseră protegia în de ajuns Școala Națională. și punea capăt conflictelor dintre Profesori și Autoritatea superioară. Statul, prin Ministrul său responsabil, lua sarcina direcțiunii și prosperărei Învățămîntului public.

Aceasta era și drept și folositor Școalei.

Dar de la început, autorii Legei și au pus întrebarea dacă Ministrul și Biurourile Ministeriale sînt în stare a duce cu succes greua sarcină ce li se impunea. Răspunsul era îndoielnic. Miniștri cari se schimbă des și cari, în cele mai multe cazuri erau bărbați cari nu trebuiau să neglige situația lor politică; Secretari generali și Capi de serviciu cari aveau a se schimba la ori ce schimbare de Regim, dacă nu de Ministru: toate aceste provisorate într'un Departament în care se cere, mai cu samă, un spirit de continuitate pe care numai o lungă experiență 'l poate da; și aceea liniște sufletească pe care numai siguranța zilei de mîne o procură; toate aceste cestiuni au preocupat pe autorii proiectului de lege și, dintre toate măsurile care se puteau lua, au ales pe cea mai puțin chibzuită.

In loc de a asigura serviciile Administrațiunei Centrale punând in fruntea lor persoane și competente și garantate in pozițiunea lor ; in loc de a se înființa, de la început, acele Directorate care au in fruntea lor persoane așa de competente, că Directorii, in realitate, conduc Invățământul, lăsând de multe ori Ministrului numai onoarea de a semna un proiect de lege sau o circulară, Legea din 1864 a adoptat calea cea mai greșită ; a lega mânila Ministrului, întemeind cele două Consilii: *Consiliul Permanent* și *Consiliul General*.

Un Consiliu permanent numit dintre Profesori, pe timp de cinci ani, care se reînnoia atunci cu o treime, și ai cărui membri nu se puteau schimba de cât numai in urma unui raport motivat către Domn, un asemenea Consiliu putea fi prețios pentru Ministru și pentru bunul mers al Scoalei. El ar fi reprezentat elementul stabil într'o administrațiune espusă la zilnice schimbări. Dar după Lege, acest Consiliu administrează împreună cu Ministrul. Acesta e dator să'l consulte „*asupra tuturor cestiunilor* relative la administrațiunea și direcțiunea instrucțiunei publice și private.“ Toate decisiunile Ministrului trecute prin Consiliu vor purta formula „*auzind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunei.*“

Vra să zică, Consiliul e consultat asupra tuturor cestiunilor ; Ministrul'l aude, dar poate să nu'l asculte ; căci are un veto absolut, și sînt decisiuni care nu trec prin Consiliu, și care nu au nevoie de formula de mai sus.

Notăm din capul locului că acești profesori, universitari sau secundari, și păstrează catedra și și fac cursul.

Acești profesori cărora pregătirea și ținerea cursului li iea o mare parte din activitatea lor sînt dar datori a fi in permanență la Ministeriu, pentru a da Ministrului Avice, pe care el poate să le urmeze, dacă vrea.

Pe lingă aceasta, Consiliul are o sumă de atribuțiuni, pe care omenește vorbind, i este imposibil a le indeplini ; fiind că și activitatea celui mai harnic om și are și ea marginile ei.

Consiliul are atribuțiuni contencioase : el publică concursuri pentru cărțile didactice, ajutându-se atunce de doi profesori de gimnasia sau de facultăți, după ce consultă părerile tuturor Consiliilor scolare, Consiliul elaborează proiectele de programă, pe care'l supune Consiliului General, insoțit de observațiunile sale și de opiniunile Consiliilor Scolare ; la finele fiecărui an scolar, Consiliul va presenta Ministrului o espunere generală de starea și trebuințele instrucțiunei publice.

Acestea sînt datoriile Consiliului Permanent, care sînt cuprinse în Secțiunea I a Capitolului 1: *Despre Administrațiunea Centrală*. Dar atribuțiunile sale nu se mărginesc aice.

Consiliul face programa scoalelor primare; hotărîrile Consiliilor scolare de la Scoalele secundare se trimit Ministeriului, cînd au un caracter regulamentar și Ministrul decide, ascultînd, negreșit pe Consiliul Permanent; tot așa se urmează cînd aceste Consilii, ca corpuri consultative, răspund la cestiunile ce li se pun; aceeași procedură cînd Consiliile Scolare, după dreptul ce li dă legea, propun Ministeriului „modificările sau îmbunătățirile ce ar crede de folos a se face în instrucțiunea gimnasiului sau a liceului“. Consiliul Permanent determină obiectele de studiu ale gimnasiilor, și o altă dispozițiune pe care trebuie să o cităm întregă; Art 119: „La finele anului scolar fie care profesor titular va trimite, prin director, la Minister programa detaliată a „cursului seu pentru anul viitor. Ministrul, în Consiliul Permanent esaminînd și, modificînd, de va fi trebuință, aceste programe, le va publica în fiecare gimnasiu sau liceu împreună cu programa generală a învățăturilor.“

Să se noteze că Ministrul cu Consiliul Permanent trebuie să facă această operațiune „în fie care an“, între 1 iulie și 1 septembrie.

În învățămîntul Superior, Consiliul Permanent are, de aseminea, drepturi mari. El deliberează și aprobă hotărârile regulamentare ale Consiliilor generale universitare și ale Consiliilor speciale, alcătuite din Rector și Decani; face regulamentele Scoalelor Normale Superioare și alege pe Elevii acelor Scoale; hotărăște asupra burselor pentru străinătate și face regulamentele necesare; în fine, Consiliul Permanent și dă Avisul asupra tuturor concursurilor care se țin pentru ocuparea unei catedre vacante, după cum tot el aprobă rezultatele concursului de bursieri în cele patru licee și cele opt seminarii, care au internat.

Consiliul opinează cînd trebuie a se aplica unui profesor amendă pentru absențele de curs: și tot el se pronunță cînd este vorba de închiderea provisorie sau definitivă a unei Scoale private.

Dacă pe lângă atribuțiunile de mai sus, vom adăogi și întocmirea a o mulțime de Regulamente, prevăzute prin Lege și dintre care unele nu s'au făcut nici odată, vom putea avea o idee completă despre sarcinile ce se impun acestui Consiliu,

Prima observațiune care s'ar putea face asupra folosului unui asemenea Consiliu este că Legea dă Ministrului dreptul absolut de veto. Așa că, afară de Programe, Ministrul, in nici o chestiune nu era dator să lucreze cu Avisul conform al Consiliului Permanent. Ministrul 'l asculta fiind că așa era formula legală; se pierdea un timp prețios cu aceasta și multe trebi urgente se întârziiau la Consiliu, dar Ministrul făcea ce voia. Legalmente, Consiliul era un corp curat consultativ; și dacă a avut o influență binefăcătoare asupra Instrucțiunei, aceasta se datorește nu Instituțiunei, ci Persoanelor care au fost chiermate in deosebite timpuri in Consiliul Permanent. In adevăr, mai toți profesorii insemnați de la Universitatea și Liceiele din București au funcționat, pe rând, in Consiliul Permanent. Astfel că Ministrul, trecător, cu greu trecea pe Avisele unui Consiliu in care figurau barbați ca A. Laurian, Costaforu, Strat, Davila, Zalomit, Hâsdău, C. Dimitrescu, A. Odobescu, A. Vitzu, D. Laurian, A. Dimitrescu, și alții; dar acesta nu e de feliu meritul Legei. In cîrș de treizeci și patru de ani, acești bărbați au putut împiedica mult rău și au putut face și ceva bine.

Marele neajuns al Legei din 1864 este că nu s'a prevăzut in de ajuns estensiunea ce va lua Instrucțiunea publică in România. Superioară cu mult legilor anterioare, bună pentru timpul in care a fost promulgată, ea cuprindea dispozițiuni care nu mai puteau corespunde nevoilor timpului și organisa o Administrațiune Centrală imposibilă. O Lege asupra Instrucțiunei se face cel puțin pentru douăzeci ani; pentru că trebuie a se lăsa câți-va ani pentru epoca de tranzițiuni și apoi a se număra anii până când scolarii din clasele primare și vor termina studiile universitare; și încă trebuie a se aștepta câți-va ani pentru a se vedea ce feliu de oameni au eșit din Scoale.

Dacă lucrul este astfeliu, atunci trebuia să se prevadă că Scoalele se vor înmulți și nu trebuia să se pună in Lege dispozițiuni bune numai când erau in țară câteva Scoale Secundare. Se luăm câteva esemple. Admițând că sînt in țară trei liceie și cinci gimnasii, cum erau in 1864, cu oare care bunăvoință am putea zice că s'ar găsi Miniștri cari să cetească și să discute in Consiliul Permanent cele 100 de programe analitice redactate de cătră profesori și înaintate Ministeriului. Să zicem chiar că Ministrul, respectând legea, face acest lucru in fiecare an. Dar când vor fi zece și mai pe urmă douăzeci de liceie, douăzeci și patru de gimna-

sie, o mulțime de Scoale secundare și profesionale de fete, zece seminarii și tot pe atâtea scoale de comerț, fi-va cu puțință a se aplica această dispoziție a legii ?

Nu greșia legea când lasa profesorului facultatea de a redacta o programă analitică ; dar când hotăra că această programă trebuia citită, discutată și aprobată in fie care an, in Consiliul Permanent sub presidenția Ministrului, cerea un lucru peste puțință de realizat.

Era foarte înțeleaptă dispoziția legii ca să se ceară părerile Consiliilor Scolare asupra modificărilor de introdus in Programe ; pentru că erau foarte prețioase părerile celor chemați a practica acele Programe. Asemine păreri s'au cerut tot d'a una. Profesorii, cu un zel admirabil, s'au întrunit in Scoalele respective ; au discutat une ori luni intregi și au înaintat Ministeriului lucrarea lor.

De multe ori, profesorii au fost consultați asupra proiectelor de legi lucrate de cătră deosebiții Miniștri. S'au întrunit ; au discutat și au alcătuit Memorii, de multe ori foarte importante, care s'au înaintat Ministeriului.

La multe Scoale, profesorii folosindu-se de dreptul ce li da legea, s'au întrunit pentru a discuta asupra nevoilor scoalei și pentru a aduce la cunoștința autorităților superioare dorințele și propunerile lor de îmbunătățire.

Pe fie care an, sute de programe analitice, proiecte de programă, memorii asupra proiectelor de legi, desiderate ale Consiliilor Scolare se îngrămădiau in arhivele Ministeriului ; și acolo rămâneau ; pentru că nimie nu era reglementat in această privire, și pentru că nime nu ar fi îndrăznit a pretinde Consiliului Permanent, atât de impovorat cu lucrări, ca să se ocupe și cu lucrările care i se trimiteau.

Dar aceasta era foarte serios.

Totul trebuie să fie precis, esact, punctual, in sferile înalte ale Invățământului : aice trebuie să domnească ordinea perfectă. Dar când se află in toate Scoalele că degiaba se mai trimit programe analitice, pentru că nime nu'și aruncă ochii pe dinsele ; că degiaba se mai trimit proiecte de programe, pentru că sunt aruncate in cine știe ce dulap ; că părerile trimise asupra proiectelor de legi, păreri cerute de multe ori cu insistență, nu sînt băgate in samă ; că desideratele Consiliilor Scolare rar se ieau in considerațiune, atunci in cercurile didactice prestigiul autorității slăbește, și aceasta prin vina legii care a impus Consiliului Permanent îndatoriri care, omenește, nu se puteau îndeplini.

Ar fi fost un mijloc a se îndepărta multe din aceste neajunsuri ale legii. Dacă în loc de a pregăti proiecte pentru modificarea Legii din 1864, deosebiții Miniștri ar fi căutat a reglementa; atunci multe din aceste dispozițiuni imposibile s'ar fi putut pune în practică, pentru că s'ar fi putut găsi modalitatea aplicărei, când era convingerea că principiul e bun. Dacă niște asemenea regulamente ar fi specificat a nume care sînt cestiunile care trebuie supuse Consiliului Permanent; dacă s'ar fi întocmit Comisiuni care să ajute Consiliul în deosebitele părți ale grelei sale sarcine; dacă munca enormă pusă de profesori în programele lor, în memoriile lor, în desideratele lor, ar fi fost ținută în samă, e fără îndoială că în Școală ar fi domnit mai multă ordine, disciplina ar fi fost ținută mai din scurt și autoritatea centrală ar fi avut mai mult timp liber, pentru a desfășura întreaga sa activitate.

*

Consiliul General avea, după Lege, o misiune bine definită: a vota Programele care nu puteau fi făcute obligatorii, de cât numai după ce au fost votate de către două treimi din membrii Consiliului. Apoi, el trebuia a fi consultat „asupra tuturor cestiunilor „care au raport la întinderea și îmbunătățirea instrucțiunii“. Acestui Consiliu se comunica și Espunerea generală de starea și trebuințele instrucțiunii publice, prezentată Ministrului de către Consiliul Permanent.

Ideia de a se consulta asupra nevoilor Școlii un Consiliu ieșit din alegerea corpului didactic de toate gradele nu era rea; și criticile care s'au adus compunerii acelu Consiliu nu au fost în totul întemeiate. Nu era rău ca asupra îmbunătățirilor de adus Școlii în genere, să fie consultați membri din toate gradele învățămîntului; institutorii puteau sta foarte bine alături cu profesorii de facultăți și cu membrii Curții de Casațiune, fără ca prestigiul acestor înalți demnitari să seacă într-o nimie, și cuvîntările ca și voturile lor au dovedit că erau vrednici de așa onoare.

Dar cuvintele de mai sus și găsese aplicația și aici: dispoziții bune pentru 1864, nu mai erau potrivite douăzeci de ani după aceea. Să luăm d. o. compunerea Consiliului: trei membri ai instrucțiunii superioare, cinci membri ai învățămîntului secundar și „câte un delegat „din partea fiecărei școale profesionale și reale“. În 1864, asemenea școale se numărau pe degete; dar douăzeci de ani după aceea, când erau douăzeci? Trebuiau să aibă douăzeci de

delegați. Așa cu Școalele militare, comerciale, etc. Acesta era un neajuns foarte serios.

Chipul cum funcționează Consiliul General, chiar de la început, a fost neîndestulător. El a fost considerat ca un „Parlament al Instrucțiunii“ cu debateri îndelungate și de multe ori nefolositoare, cu stenografi și discursuri publicate în „Monitorul oficial“ și, de multe ori cu două partide, guvernamentală și opoziție și aceasta într'un corp consultativ, al căreia sesiune ținea 25 de zile. Regulamentat de la început, acest Consiliu ar fi putut da roade escelente. Dacă d. e. s'ar fi comunicat membrilor Consiliului din timp materiile asupra cărora avea să fie consultat; dacă i s'ar fi adus mai înainte la cunoștință macar Espunerea făcută de către Consiliul Permanent, Consiliarii ar fi avut timp a se pune în curent și a se pregăti asupra cestiunilor puse în discuțiune, și atunci deliberările ar fi avut un folos real.

Dar lucrurile se petreceau cu totul altfel. La 1 septembrie se adunau în capitală delegații celor trei grade de învățământ, împreună cu ai Școalelor de Arte-frumoase, ai Conservatoarelor de muzică și declamație, ai Școalelor de arte și de meserii și militare cu doi membri ai Curței de Casațiune și doi membri din Cler. De cele de mai multe ori, Consiliul Permanent nu prezenta Espunerea prevăzută, ci proiecte de programă; pentru că, mai în tot d'a una, era vorba nu de a se introduce modificări în programa existentă, ci de o prefacere fundamentală a programei. După deschidere, se proceda la alegerea Comisiunelor pentru studierea cestiunilor aduse în Consiliu și ședințele în genere, se suspendau până la 15 septembrie. Atunci, lucrările Comisiunilor fiind gata, Consiliul începea a lucra. În zece zile, se vota sau nu se vota programa, se discutau „desideratele“ Consiliului și sesiunea se încheia.

Dar pe lângă sesiuni sterile, au fost și sesiuni de ale Consiliului General în care s'au debătut cu maturitate cestiuni importante, în care s'au propus soluțiuni care puse în practică cu treizeci de ani în urmă, ar fi adus mari foloase învățământului. Și trebuie a se spune, spre onoarea deosebiților Miniștri cari au numit și a membrilor corpului didactic cari au ales, că mai toți bărbații însemnați ai Școalei au trecut prin Consiliul General.

Vom pune aici câteva din dorințele Consiliului pentru îmbunătățirea învățământului:

Inițierea a cinci inspectori superiori cari, având să inspecteze toate școalele secundare din țară, să aibă ochiul și asupra școalelor

primare, controlând pe revisori și sub-revisori; modificarea legii de instrucțiune în ceia ce privește condițiunile de admitere la concurs; construirea de gimnasia și liceie, și dotarea lor cu toate materialele necesare studiului; modificarea legii în ceia ce privește ținerea concursurilor; înființarea de scoale curat de meserie fără mari pretențiuni; diplomă de licențiat sau doctor pentru candidații la profesoratul învățământului secundar; profesorii provisorii nelicențiați să fie obligați ași trece licența în șese ani; gradații din cinci în cinci ani; profesorii definitivi să nu poată fi permutați fără consimțământul lor. (*Sesiunea din 1876*).

Necesitatea unei cărți de lectură pentru liceie; înzestrarea scoalelor secundare cu mici laboratorii de chimie, cabinet de fizică, charte de geografie și de istoria naturală, și instrumente de aplicat matematicile; construirea unor săli speciale pentru studiul desenului și al muzicii; crearea de Scoale Normale Superioare; reforma legii în ceia ce privește concursurile pentru catedrele de scoale secundare. (*Sesiunea din 1878*).

Scoale practice de meserii și pentru cultivarea pământului în toate comunele mai populate și mai bine dotate; subvenționarea atelierelor celor mai buni meseriași români, întreținând statul câți-va din elevii absolvenți ai scoalei primare, pentru a se înlesni astfel formarea de meseriași români; scoale practice de agricultură pe unele din proprietățile statului; înființarea a patru inspectori generali pentru scoalele secundare; localuri de școală, Scoale Normale Superioare; două comisiuni pentru cercetarea cărților didactice; gimnasia reale; dar cu localul și cu materialul necesar și corp didactic bine pregătit pentru cursurile speciale prevăzute în programul acelor Scoale. (*Sesiunea din 1879*).

Pentru organizarea învățământului secundar este nevoie de două genuri de școală deosebite: 1) Liceie al căror scop este de a produce oameni culți cu cunoștinți generale, clasice și științifice, apți pentru a frecventa cursurile diverselor facultăți; 2) Scoli Reale, destinate a produce oameni capabili pentru viața practică și școlari la scoalele profesionale, cu alte cuvinte: ca fiecare școală să aibă scopul său, caracterul său esențial; crearea unei autorități stabile, care să preserveze Școala de schimbările politice și care, între altele, să aibă chiar dreptul de administrare a averii scoalelor; lege de gradație; Comisiune permanentă pentru revisuirea cărților didactice; înzestrarea scoalelor de diferite grade și categorii cu materialul didactic necesar; circulări explicative asu-

pra aplicațiunei programelor de studiu; esamenele de bacalaureat să se țină la liceie; scoale normale pentru institutori; scoale centrale de arte și meserii; ferme model pe moșiile statului; un Institut politehnic. (*Sesiunea din 1880*).

Autoritatea scolară este rugată să binevoiască a comunica Consiliului subiectele ce are a i se supune in deliberare, cu trei luni înainte de convocarea Consiliului General. (*Sesiunea din 1882*).

Scoale Normale; Scoale profesionale, mai cu samă pentru meseriile care ar găsi materii prime de utilizat; o Autoritate Scolară neatârnată de fluctuațiunile politice; facerea de circulări es-plicative asupra aplicărei programelor de studiu; revisuirea legeri instrucțiunei; a se separa clasele in care numărul elevilor ar trece de 50; să se inzestreze scoalele primare cu obiectele necesare învățământului intuitiv; să se formeze pe lingă fiecare scoală secundară câte o bibliotecă; programele să fie trimise membrilor Consiliului cel puțin cu două luni mai înainte de 1 septembrie. (*Sesiunea din 1883*).

Profacerea actualei legi a instrucțiunei publice; programele învățământului secundar să fie modificate, așa in cât: a) in cele patru clase ale liceielor și in gimnasiile actuale să avem un cerc comun de învățământ secundar, in toate capitalele județelor, de unde ar putea trece in cursul superior, s'au intr'o scoală specială de comerț, agricultură, veterinărie, etc.; b) cursul superior să aibă două secțiuni, literară și științifică. (*Sesiunea din 1884*).

Din aceste puține citațiuni rezultă că Consiliul General, cu toate defectele compunerii sale și cu toate neajunsurile funcți- nărei sale, a studiat multe cestiuni și a adus la cunoștința auto- rității centrale multe defecte ale Scoalei și a exprimat multe do- rinți, care mai toate nu au fost băgate in samă.

Credem că a fost prea aspru Ministrul care, la închiderea se- siunei Consiliului General din 1886 zicea „Cheia acestui rău este „Insuși Consiliul General. Membrii acestui Consiliu, cari vin să „controleze pe șeful lor, sînt acei funcționari ai statului pe cari „Ministrul are căderea și datoria de a i controla. Ministrul a fost „și este sub suspiciunea legitimă a Consiliului General, că el nu „poate conduce in mod rațional și in cunoștință de cauză trebile „instrucțiunei publice, și de câte ori el e condus a lua măsuri „pentru a înlătura neajunsuri, el e desemnat la vendetta profeso- „rilor, ca un inamic a lor și a învățământului“.

Istoria Consiliului General al Instrucțiunei rămâne a fi făcută.

§. 2. Organizarea Instrucțiunii Secundare.

Art. 4 din Lege zicea : „Instrucțiunea secundară cuprinde : liceele, gimnasiile, seminariile, scoalele reale, de bele-arte, profesionale, și scoalele secundare de fete“. A cuprinde sub nume comun toate aceste categorii de școale era o greșală, care avea mari consecințe în viitor ; căci îndată ce se puteau înființa numai unele dintre aceste școli se putea zice că s'au îngrijit de învățământul secundar.

Esto adevărat că în alte articole, legea face deosebire între licee și gimnasio și între școale reale. Pentru cele d'întâi nu s'a mai crezut de cuviință a li se defini scopul, pe când pentru școalele reale se lămurește că : au de scop a da învățătura trebuincioasă pentru osercitarea unei arte sau profesiuni“. Definid astfel scopul, legea era logică când în Secțiunea despre școalele reale trecea și trei școli de agricultură, cu ferme model, șapte școli de industrie, dintre care numai una în Moldova, tocmai unde Statul trebuia să se gândească mai mult la înfărmarea unei industrie naționale și șapte școli de comerț, dintre care numai două în Moldova unde comerțul era deja în mâinile evreilor. Simpla enumerare a școalelor cuprinse în această secțiune și scopul indicat arată că aici nu poate fi vorba de un învățământ secundar, ci de o învățătură profesională.

Cuprinzindu-se într'un singur articol toate aceste categorii de școale, se înțelege de la sine că preferința avea a se da școalelor secundare propriu zise, liceelor și gimnasiilor. De aceea, față cu școalele profesionale, numărul acestora este covârșitor ; două licee și trei gimnasii în București (astăzi patru licee și două gimnasii), un liceu (astăzi două) și două gimnasii în Iași, un liceu și două gimnasii în Craiova, câte un liceu în Botoșani, Buzou, Focșani, Ismail și Bârlad, două gimnasii în Ploești, și câte un gimnasio în toate celelalte capitale de județ.

Este vre-o deosebire între gimnasio și liceu ? La această întrebare, legea da un răspuns cam încurcat. După art. 95 materiile ce se propun într'un gimnasio sînt acelea din cele întâi patru clase ale liceului ; dar după art. 117, Consiliul Permanent hotărăște obiectele de studiu ale gimnasiilor, ceea ce ar însemna că el singur are dreptul a face programa lor. Această încurcătură ne lămurește pentru ce multă vreme, vor exista gimnasii cu un curs de agricultură, gimnasii cu materii de științe comerciale, etc. Cre-

dința era că gimnasiul poate diferi de liceu, și că poate, și el, pregăti pentru o profesiune; de cât statul nu lua asupra sa răspunderea de a crea asemenea gimnasia cam alătura cu legea, ci lasa sau impunea Consiliilor Comunale și Județene din Brăila, Buzeu, Târgoviștea, Pitești, Alesandria, etc. ca să facă un asemenea lucru. Toate gimnasiile înființate de către Stat aveau programa celor patru clase inferioare din liceu.

Legea prevedea că liceele și gimnasiile se vor înființa gradat și cât mai repede. Dar pentru aceasta trebuiau profesori și tocmai mijloacele de a pregăti pe profesori s'au aplicat cele mai de pe urmă.

Nouă licee, și cu unul care trebuia înființat numai de cât la Ploești, zece, și gimnasia în fiecare capitală de județ, era suficient în 1864. Ar fi de ajuns chiar și astăzi; dar cu o singură condițiune: să se fi aplicat art. 154 din lege care dispunea ca pe lângă fiecare liceu, și în același local, să se institue un *Internat*.

Internatul era în tradițiunea Școlii românești. Când s'au înființat cele întâi scoale sistematice s'au înființat, lângă ele, și un „Institut de educațiune“, un „Pensionat“; pentru că s'a înțeles chiar de la început cât de prețioasă este creșterea în comun, sub o disciplină severă, și cât de bine se învață când elevii sînt în măsură a se ajuta între dinșii, sau cu ajutorul pedagogilor repetitori. Se poate ca Internatul să aibă neajunsurile sau chiar, cum se pretinde, viciile lui; în țara noastră asemenea vicii au rămas necunoscute.

Toți cari am trecut prin Internatele statului știm că se învăța mult, și bine; că într'un timp când lipsiau cărțile didactice și eram nevoiți a prescrie cărțile de școală, numai conlucrarea tuturor ne făcea cu puțință pregătirea lecțiilor. Numai Internatul cu disciplina lui, cu regula lui, făcea ca marea majoritate a celor intrați interni în clasa I-a să ajungă până la clasa ultimă, pe când din externi nu ajungeau nici 10%. Dacă pe lângă fiecare liceu s'ar fi înființat și un Internat, atuncea statul ar fi fost scutit de însărcinarea de a înființa atâtea licee; s'ar fi redus pe jumătate numărul profesorilor; aceștia ar fi fost recrutați în mai bune condițiuni și, negreșit, și mai bine plătiți.

Dar folosul cel mai mare ar fi fost că având zece Internate cu câte 200 de elevi, Statul ar fi venit, într'o largă măsură, în ajutorul celor nevoiași, și, în fiecare an ar fi fost în stare a da Universităților noastre cel puțin 50 de absolvenți de liceu feciori de

țerani, elementul viguros menit a reîmprospăta clasele noastre diriguitoare. Un alt folos social ar fi fost împedizarea speculațiunei cu internatele private; de oare ce Statul ar fi avut locuri de ajuns pentru absolvenții gimnasielor din județe.

Dar dispozițiunea fericită din art. 154 a rămas o literă moartă, după cum au rămas și multe din acea lege. Astfelu, nici vorbă nu a fost de regulament prevăzut la art. 206, care avea să prevadă tot ce era relativ la Scoalele Reale; nici o măsură nu s'a luat pentru scoalele de industrie cu internat, prevăzute la art. 208; nu s'au făcut de felu regulamentele relative la scoalele de agricultură, industrie și comerț, prevăzute prin art. 219; și macar că art. 184 hotăra ca in toate orașele unde sint licee se vor stabili scoale secundare de fete cu cinci clase, acest articol s'a pus in aplicare tocmai șesesprezece ani după aplicarea legeri.

Astfelu aplicată, nu e de mirare că legea din 1864 a fost asupra criticată. Când cea mai mare parte din dispozițiunile ei fericite au fost lasate de o parte, nu e mirare că această lege a fost socotită ca nesuficientă, fiind că nu a răspuns întru totul la mernrea ei.

Greu s'ar găsi exemple de o lege care să fi rămas neaplicată in principalele ei dispozițiuni, cum s'a întâmplat cu legea din 1864.

Câteva exemple vor întări cele zise mai sus.

Art. 116 prevedea învățăturile ce se cuprind in liceu. Intre aceste învățături „obligătoare“ erau: limba română, elemente de ținerea registrelor, geografia, statistica, elemente de economia politică și de dreptul administrativ, musica vocală, gimnastica. Din cercetarea deosebitelor programe care au domnit in scoalele secundare până la 1898 se va vedea că foarte mulți ani nu a fost o catedră de limba română, care se predă odată cu latina; că multă vreme geografia a fost considerată in scoalele noastre ca o ancesă a istoriei, că economia politică și dreptul administrativ târziu și au găsit un locușor in programă; că musica vocală și gimnastica au fost in afară de obiectele care se propuneau serios; iar despre ținerea registrelor și statistică nici o dată nu a fost vorba.

Tot așa a fost și cu dispozițiuni mai importante.

Dacă Legea prevedea „repedea“ înființare a o mulțime de licee și gimnasie, cel întâiu lucru la care era de gândit era pregătirea profesorilor; căci profesorii nu se improvizează. Se prevăzuse „Concursul“; dar concurs pentru profesorat nu se poate ținea de cât între candidați bine pregătiți. Se știa că tinerile noastre facultăți, fără toate catedrele fundamentale, cu foarte puțini studenți

n'au să fie în stare a da numărul de astfelu de candidați, dintre cari concursul ar fi făcut o severă și folositoare alegere. Și tocmai pentru că se știa aceasta, Legea decretase înființarea Scoalelor Normale Superioare, în care Elevii aveau să învețe, în curs de trei ani, după specialități: literatura în genere, științele matematice și naturale, teoria învățământului sau filosofia considerată ca metod de cercetarea proceselor spiritului uman și în științe, practica celor mai bune procese de învățământ și disciplină școlară; în acelaș timp ei urmau cursurile facultăței respective. Numărul era de 30 sau mai mulți de va cere trebuința. Dispozițiunile sect. 1 din Cap. 1 despre prepararea învățătorilor, articolele 311—329 au rămas literă moartă până în 1881. Dacă după trei ani de la promulgarea legii, Scoalele Normale Superioare ar fi dat câte 20 de absolvenți în fiecare an, ar fi câștigat Școala secundară cel puțin 300 de profesori bine pregătiți și rezultatele ar fi fost incalculabile. Se știe ce felu de profesori au dat aceste scoale în scurtul timp cât au funcționat și putem socoti răul nemărginit ce s'a făcut Școalei amănându-se atâta vreme aducerea întru îndeplinire a acestor salutare dispozițiuni.

Când nu s'a luat nici o măsură pentru pregătirea profesorilor atunci nu a rămas pentru recrutarea corpului didactic secundar de cât numai Concursul, și acesta făcut în cele mai detestabile condițiuni: lipsa de candidați. Legea avea dreptate să nu ceară, numai de cât, un grad academic de la candidații cari se prezentau la concurs; căci cei întâi licențiați în litere și științi au început a ieși după 1868. Ș'apoi cine'și putea închipui că dispozițiunile atât de categorice ale Legii, relative la pregătirea profesorilor, se vor aplica tocmai peste douăzeci de ani?

A rămas dar Concursul, în felu detestabil chibzuit prin Legea din 1864, partea cea mai slabă a acestei legiuiri, și în ceia ce privește condițiunile de admisibilitate și în ceia ce privește modalitatea ținerei.

Mai întâi, o deosebire neînțeleasă între gimnasiu și cursul inferior de liceu și între cursul superior. Pentru ce această deosebire; pentru ce să fie condamnat un profesor a propune, 35 de ani, în clasa IV fără a îndrăzni să calce pragul clasei V? Pentru ce, în aceeași școală două feluri de profesori: de curs superior, cu oare mai puține și cu lefi mai mari, și de curs inferior cu îndatoriri mai grele și mai prost plătiți? S'ar înțelege până la un punct ea condițiunile de dobândiri a unei catedre de gimnasiu să fi fost

ceva mai ușoare, pentru că era mare leafă la candidați pentru asemenea catedre. Dar in Lege nu era vorbă de oare care ușurință ; ci concursul se deosebea întru totul.

Deosebiri in compunerea juriului : a) pentru gimnasie, trei profesori de curs superior, trași la sorți, trei delegați ai primăriei și directorul liceului ; b) pentru cursul superior : directorul liceului, câte doi profesori de facultate, trași la sorți, doi ori trei membri numiți de primărie din sînul ei, ori numiți de cătră ministru dintre particulari.

Deosebiri in obiectul concursului : a) pentru gimnasie, cunoștințele ce se propun in licee ; b) pentru licee, cunoștinți speciale asupra materiei ce are a propune.

Deosebiri in modalitatea ținerii : a) pentru gimnasie, câte o probă scrisă și una practică asupra fie-cărui obiect ; b) pentru cursul superior, trei probe scrise și trei lecțiuni asupra obiectului pentru care se presintă.

Concursul, așa cum 'l prevedea Legea din 1868, pe lângă inconvenientele de mai sus, mai avea încă și alte neajunsuri. Dar Legea căutase a le împuțina prin crearea Scoalelor Normale Superioare care ar fi avut și avantajul de a înzestra, de timpuriu facultățile de științe și litere cu studenți numeroși și muncitori.

Legea din 1864 a fost de asemenea, cu drept criticată, și in ceia ce privește situațiunea care s'a creat corpului didactic secundar. Profesorii secundari nu mai erau inamovibili ; prin urmare, chiar și cei definitivi pot fi strămutați. Suspensiune când s'a constatat că, de trei ori, nu au făcut toată materia. Censura, suspensiunea și destituirea, in urma sentinței unei comisiuni de cinci profesori, aleși prin sorți din corpul profesoral al gradului de învățământ superior celui in care funcționează inculpatul. Destituirea pronunțată nu se va esecuta de cât in urma unui decret domnesc.

*

„Lipsa absolută de control asupra profesorilor secundari și universitari, s'a zis in Consiliul General, neprevăzut in actuala lege, a făcut ca profesorii cei buni, lipsiți de ori ce atențiune, cu timpul s'au descuragiat ; iar cei mai puțin buni, nefiind împinși de nici un motiv spre perfecționare, au rămas in statu-quo, dacă nu și mai rău ; iată o altă caasă care a contribuit să stabiliască un nivel nefavorabil profesorilor“.

Este, in adevăr, neesplicabilă această lacună din Legea din 1864.

După ce a primit la concurs tineri numai cu șapte clase gimnasiale, aceștia sînt trimiși ca profesori în diferite localități, fără nici un sprijin și fără nici un apărător. Lipseau cărțile didactice ; despre vre un material de studiu nici nu era vorba ; programele erau cu totul sumare : profesorul trebuia să-și îndeplinească greaua sa chemare cum va ști și cum 'l va duce capul. Se vor introduce, mai pe urmă, materii nouă în programă, pe care nici un profesor nu le a învățat în liceu, cum erau limba română, geografia, economia politică : autoritatea superioară scolară nici nu vrea să știe cum vor ieși profesorii din această încercătură. Erau gimnasiile înființate de cătră Județe și Comune care, cum vom vedea, făceau profesorilor viața amară ; numărul sporia până la o sută într'o clasă. Și nici o măsură nu se lua.

Consiliul Scolar, Consiliul profesoral, Directorul : eată singurele autorități care conduc scoalele secundare aproape douăzeci de ani. Această „autonomie“ a fost dăunătoare scoalelor în ultimul grad. „Creșterea copiilor este un meșteșug, și încă un meșteșug „foarte mare, zicea Regulamentul Organic, întemeiat pe reguli și „deprinderi ca toate meșteșugurile“ ; pentru aceasta Regulamentul luase măsuri : programe dezvoltate, instrucțiuni asupra metodelor de predare, inspecțiuni săptămânale. Așezămîntul Scolar al Moldovei din 1850 înființase funcțiunea de Inspector General cu atribuțiuni foarte întinse.

Numai Legea din 1864 nu prevede nici un control ; căci dispozițiunea că Scoalele Secundare vor fi inspectate și de cătră alte persoane, delegate ad-hoc, nu are să se pună în practică de cât după vr'o cincisprezece ani. Aceste Comisiuni trimise la esamene au să semnaleze multe abuzuri ; au să desvălească de multe ori, o stare de lucruri îngrijitoare ; dar aceasta nu era de ajuns.

Principalul era că tinerii profesori să fie puși în pozițiune a 'și îndeplini în conștiință datoria ; trebuiau susținuți în dreptele lor cereri ; apărați față de autoritățile locale care i persecutau ; sfătuiți când se abăteau de la calea cea dreaptă și, mai ales, luminați ca sa 'și deprindă bine meșteșugul ; pedepsiți când reaua credință și nepăsarea erau vădite. Dar acestea nu se puteau obține prin simple delegațiuni.

Pentru aceasta trebuia o Instituțiune permanentă, Inspectori cari să fie zilnic în contact cu Profesorii, care să-i cunoască de aproape, ocrotind pe cei meritoși și semnalându-i autorităților superioare, stimulând pe cei mai înapoiți și introducând buna rin-

duială în Scoalele, care până atunci fuseseră lăsate în voia întâmplărei. Consiliul General, în nenumărate sesiuni, a cerut cum am văzut, înființarea de comitete de inspecțiune, ori de Inspectorate, care prea târziu s'au înființat, din nenorocire.

Ne pare foarte rău că biblioteca Ministeriului de Instrucțiune este așa de săracă, că nu s'a putut a ni se pune la dispozițiune Raporturile tipărite ale deosebiților Inspectori Generali. S'ar fi căzut ea, cu citațiuni numeroase din acele Raporturi, să arătăm activitatea bărbaților cari, în deosebite timpuri au purtat acea sarcină grea. S'ar fi văzut atunci cât au lucrat pentru Școală C. Dimitrescu-Iași, Spiru Haret, I. Melic, St. Vărgolici, Al. Vitzu, St. Michăilescu, D. Laurian, Dr. C. Istrati, etc.; câte abusuri au semnalat ei; câte neajunsuri au isbutit să înlătureze; câte măsuri bune au sugerat și pus în practică și ce curente nouă au făcut să circule în Școala Secundară. Neputând dovedi aceasta prin Rapoartele lor, ne mărginim a pune aici numele acelor bărbați, care sînt legate strîns cu progresele ce mai pe urmă s'au realizat în Școală.

§. 3. Regulamente.

De la 1864 și până la 1898 s'au făcut 34 de Regulamente ori modificări la unele articole din Regulamentele Școalelor Secundare afară de Seminarii și Școalele de fete, adică tocmai câte un Regulament pe an. Regulamente așa de numeroase ar dovedi multă sollicitudine pentru mersul Școlii. Se va vedea din cuprinsul lor dacă a fost așa.

Dintre aceste 34 de Regulamente sau modificări de Regulamente, unsprezece au drept scop regulamentarea Esamenului de Bacalaureat, examen pe care Legea 'l reglementa cu deamănuntul în art. 141—153.

Esamenul avea a se ținea de două ori pe an înaintea unor Comisiuni alcătuite din profesorii liceului ori gimnasiului, căci Legea prevedea un examen general și pentru ciclul de cunoștințe capătate în gimnasiu. Comisiunea era presădată de Rector ori de Directorul Școlii respective; un membru al Consiliului Permanent putea asista la aceste comisiuni. Lista membrilor Comisiunii era făcută de cătră Director. Un Regulament avea a determina obiectele examenului general, precum și numele autorilor pentru limbile clasice. Directorul aducea la cunoștința Ministeriului numele candidaților admiși și aceștia 'și primiau diplomele. Atîta tot. Și era de ajuns.

Dar Legea din 1864, poate pentru că a fost sancționată și promulgată în puterea Statutului de la 2 Maiu, nu a fost nici odată considerată la Ministeriul Instrucțiunii ca o lege serioasă. Articole și Secțiuni întregi din Lege puteau fi lăsate de o parte, fără cea mai mică grijă. Așa d. e. despre un examen general pentru gimnasiu nu a fost vorba nici odată. Dispozițiuni precise ale Legii, relative la examenul general de liceu, au fost călcate în picioare fără sfială și modificate prin simple regulamente. Noroc că Ministeriul de Justiție și partea judecătorească au avut o altă concepțiune despre valoarea legii; căci dacă s'ar fi procedat cu Codicele de legi, promulgate tot în puterea Statutului, cum s'a procedat la Instrucție, atunci am fi căzut într'un chaos ale căruia urmări ar fi fost necalculabile.

Când unul sau mai multe articole dintr'o lege nu sînt bune, sau nu mai sînt bune, ele se modifică prin o lege făcută după toate formele prescrise de către Legea fundamentală, Constituțiunea; dar pe cât timp ele nu sînt înlocuite în acest chip, ele 'și păstrează toată tăria lor. Să ni se ierte acest adevăr banal. Nu a fost așa cu legea din 1864 asupra Instrucțiunii publice.

Mai întăi, *concursul general*, prevăzut în Lege, și reglementat prin Regulamentul din 7 iunie 1866, nu a avut loc nici o dată. Pe urmă în ceia ce privește Esamenele generale, deosebitele Regulamente posterioare l'au modificat în chipul următor.

La 2 iunie 1867 se sancționează un Regulament în care conform Legii, se prevede că Esamenul se va ținea în București și Iași la Universitate; iar în județe la Liceu. La Universități, juriul va fi alcătuit din Profesori ai facultăților, iar în județe din profesori ai liceielor. Cei doi Rectori, iar în județe Directorii, fac lista membrilor juriului. Ministeriul prin Consiliul Permanent poate respinge concluziunea juriului și anula certificatul. Acest Regulament a fost abrogat în 1869.

Regulamentul din acest an nu modifică întru nimic starea de lucruri de mai înainte.

În decembrie 1872, se introduce modificări adânci. Esamenul se va ținea numai la cele două Universități și membrii juriilor se vor lua dintre profesorii universitari, cari nu dau lecțiuni de studii liceale în institute private; candidații pregătiți în particular sau în școli private vor fi primiți la examen numai după ce vor trece la liceu, examen de ultima clasă a liceului; de îndatorirea aceasta sînt scutiți acei care 'și au făcut studiile la liceiele din

străinătate; aceștia sînt primiți dacă prezintă certificatul directorului Scoalei în care au urmat.

Peste doi ani acest Regulament a fost abrogat.

În iulie 1874, se publică un nou Regulament prin care se prevăd juriile alcătuite din cîte cinci profesori universitari, tot cu restricțiunea de mai sus; juriul e format de către Rector, dar lista trebuie aprobată de către Ministeriu. Candidații pregătiți în particular ori în Scoale private din țară și cei ce au învățat în străinătate sînt primiți la Esamen, „notificând mai întăiu că au urmat cursuri identice cu acelea ce se propun în liceu“; înse cei care au urmat scoalele publice în țară sau în străinătate sînt datori să prezinte Certificat.

Peste doi ani, se publică un nou Regulament, prin care se desființază proibițiunea de mai înainte pentru profesorii universitari; Rectorul are președenția juriului și numește atăția membri cîte sînt obiectele de studiu ale liceului, fără ca să mai fie nevoie de aprobarea ministerială; dar candidații cari au urmat în institutele private în particular nu sînt admiși la esamen, de cît numai după ce au trecut esamenele de cursul superior la unul din liceele Statului.

Tocmai în august 1881 se reintră în Lege: Fiecare liceu are dreptul de a ținea Esamene generale. Rectorii și în județe Directorii au președența; membrii juriilor se vor lua cu preferință dintre profesorii altor scoale secundare, și mai ales superioare, cum și din barbați cunoscuți prin ocupațiuni literare. Pe lingă fiecare Comisiune de esamen, Consiliul Permanent va delega un membru din sînul seu din corpul universitar, fără vot. Candidații vor plăti o tacsă de 40 lei, din care a patra parte va fi pentru diplomă și se va vărsa în casa Statului, iar trei părți se vor împărți între membrii juriului; Cei pregătiți în particular sau institute private sînt primiți după un act de identitate liberat de Primăria locală. Delegatul Consiliului Permanent asistă obligatoriu la toate esamenile în scris. Esamenile orale se fac după o programă anecată la Regulament. Nu se ia nici o tacsă de la scolarii cari prezintă bilete de promoțiune la toate clasele liceale cu nota minimum 8. Fetele vor fi permise la esamen în același condițiuni ca și băieții.

Peste un an, decembre 1882, se publică un nou Regulament. Esamenele se țin iarăși numai la cele două Universități. Rectorul președinte cu șese profesori compun juriul din care nu fac

parte cei ce au predat in institute private ori au pregătit in particular. Candidatul pregătit acasă sau in institute private trebuie să fi trecut esamenele ultimilor doi ani de studiu la un liceu. 40 lei pentru examen și 10 pentru diplomă. Se desființază programa pentru esamenele orale rămânând ca să fie interogați candidații la oral, din materiile de liceu. Acest Regulament a ținut până in 1891, afară de art. privitor la candidații pregătiți in particular, care s'a modificat, in 1890, in sensul că elevii și elevele preparați in institutele private se pot presenta la examenul de Bacalaureat, justificând cu certificate emenate de la acele institute private absolvirea fiecărei din cele VII clase liceale, cu notele de promoțiune pentru liceele statului.

Din atâtea Regulamente rezultă că două erau mai cu samă cestiunile care formau pricina neînțelegerii: 1°) dacă Esamenul se va ținea la licee și 2°) dacă elevii din institutele private vor fi puși pe picior de egalitate cu absolvenții liceilor Statului. Lupta s'a terminat, cum am văzut, prin triumful Universităților, care in se nu fuseseră de feliu amestecate in luptă, și prin drepturile acordate institutelor private de a se bucura de toate drepturile, de care până atunci se bucuraseră numai Scoalele Statului.

*

A doua serie de Regulamente sînt acele relative la administrația interioară a Scoalelor.

Cel dintăiu este „Regulamentul de ordine și disciplină pentru licee și gimnasii“, din octombrie 1866, care modificat in unele articole, a ținut până in 1889. El cuprinde 119 articole.

Pentru primirea in scoală se cere vîrsta de cel puțin zece ani și cunoștințe de învățăturile claselor primare. Nici un alt examen nu se mai cere. Dacă in se se cere inscrierea într'o clasă pentru care nu posedă un certificat, atunci e supus la examen pentru cunoștințele claselor mai de jos. Cel gonit de la toate scoalele secundare din țară, se poate înscrie, după un an, cu autorizarea Ministerului, ascultând pe Consiliul Permanent. Auditori sînt tolerați numai cu știrea și permisiunea directorului.

Clasele se deschid cu jumătate oră înainte de începerea lecțiilor. In clasele inferioare lecțiunile incep cu rugăciunea „Împărate Ceresc“. Scolarii sînt așezați in bănci de cătră profesorul ordinar; ei nuși pot schimba locul insemnat, fără știrea și voia acestuia. Ei vor veni la scoală curați, spălați, pieptănați. Sînt datori a se scula in picioare când intră profesorul, directorul sau

altă persoană străină de considerațiune. Tăcere și liniște în timpul lecțiunei. Era oprit a se mânca în clasă, și nu este permisă ieșirea. Froquentarea regulată : legitimațiune scrisă pentru absențe. Pedepse pentru cei cari într'o lună, au trei absențe nemotivate la același obiect. După opt zile în șir de absențe fără a le face cunoscut directorului, se consideră ca ieșit din școală și poate fi primit din nou în urma recursului la Consiliul Permanent. În afară din Școală, elevii și petrec timpul cu învățarea lecțiilor, cu lucrările scripturistice ; după îndeplinirea acestor datorii, pot citi cărți recomandate de către profesori, ori distrațiuni inocente. Concurs între elevii fiecărei clase la fiecare trimestru, înseris. Note lunare. Notele de opt luni, cu ale examenelor și concursurilor în număr de patrusprezece, împărțite prin 14 dau nota anuală. Notele pentru studiile facultative se calculează separat ; asemenea și cele de la musică și gimnastică. Suma notelor la purtare pe fiecare lună, împărțită prin 10, dă nota anuală la purtare. În clasele inferioare, unde elevii sunt numeroși, vor fi cestori numiți de către profesorul ordinar.

Elevii vor fi datori a frecventa biserica și a îndeplini toate datoriile creștinești. Nepăsarea sau lenevirea în îndeplinirea acestor datorii religioase va atrage școlarului nota rea la moralitate. Pedepse grele pentru minciună și nepăsare față cu povețele sau muștrările profesorilor, ori când ar cuteza a se arăta nesupuși. Modestia și buna cuviință, atât în localurile publice cât și private. Nu e permisă aglomerațiunea lângă școală. E strict oprit a murdări păreții ori obiectele din școală. Nu li este iertată a purta haine estravagante. Buna cuviință între colegi. Li este oprit comerțul ori schimbul între ei. Nu li este permis a purta arme. Sint opriti a vizita balurile publice, cafenele, cazine, nici chiar cu părinții lor. La preumblări și grădini publice numai cu părinții. Este strîns oprit jocul de cărți, biliard sau ori ce joc de hasard ; iar la teatru vor putea merge numai în zilele de serbători, cu părinții sau corespondenții lor. Fumarea este strict oprită. Strîns oprit a forma între ei asociațiuni de petrecere, asociațiuni și nu au voie a scrie în jurnale. Purtarea neomenoasă între ei, față cu servitorii, și către animale, este pedepsită.

Vor fi două examene generale ; în ianuar și iunie. Zece zile de repetițiune generală înainte de examenul al doilea. Comisiunea esaminătoare pentru fiecare obiect e compusă din doi profesori numiți de către Consiliul Școlar, de către Rectori în Iași și București. În

ziua din urmă a examenului oral, concurs înseris asupra fiecărui obiect. Trei premii pentru fiecare clasă. Nota mai jos de 7 la purtare aduce pierderea premiului.

Nu se vor promova elevii cari au la purtare nota mai jos de 6. Repetenți cei cari vor avea la învățătură mai puțin de 5 și 4. Nu e permisă repetiția unei clase în doi ani succesivi.

În orașele unde vor fi două sau mai multe scoale secundare, se va ține la sfârșitul fiecărui an scolar un concurs între scolarii permanenți ai acelor scoale.

Vacanții; iulie și august, opt zile la crăciun, cincisprezece zile la Paști, Duminicile, 14 serbători religioase și naționale.

Patronul scoalei se va serba numai la acea școală.

Până în 1889, acest Regulament a suferit modificări, între care unele foarte importante.

În 1875 s'a decretat că vor fi numai trei premii de clasă; în 1880, că vor fi 12 note pe an, cu examen și concursuri trimestriale și că se vor promova cu nota 4; în 1881 se introduce libretul de note; în 1883 se hotărăște că vor fi șase premii de clasă: premiul 1 cu cunună, două premiul II, trei premiul III și mențiuni onorabile; în 1885, s'a decretat coeficient pentru deosebitile obiecte: s'a dat importanța cuvenită purtării și frecventării; s'a hotărât nota 6 pentru promovare și s'a decis ca examen să fie numai în iunie. În același an s'a decis ca primirea în clasa I-a să se facă în urma unui examen, și cu nota 6. Examen pentru cei pregătiți în particular; în 1888 s'a decretat: promovarea cu media generală cel puțin 6, dar cu 4 la musică, desen, gimnastică și frecventare pot promova.

Regulamentul Scoalelor Secundare din august 1889 cuprinde 80 de articole. El a fost în vigoare numai șapte ani.

Înscrierea se face: 1) în baza certificatului de absolvire a cursului primar, 2) în baza unui act emis de la o școală secundară a statului, 3) în virtutea unui act de la o școală secundară din străinătate, vizată de către Ministeriu, 4) în urma unui examen de înscriere. Absolvenții scoalelor rurale trebuie să treacă examen la o școală primară urbană. Zece ani împliniți pentru clasa 1-a, dar directorul poate acorda dispensă până la șase luni. Consiliul Scolar chibzuieste, sub președinția directorului, asupra numărului de scolari ce fiecare clasă poate cuprinde, în vedere cu cerințele didactice și cu paza condițiilor igienice. Cei pregătiți în particular sau în institute trec examen de înscriere; se pot trece pentru IV

clase odată; admiși cu nota 5; taxa 30 lei. Matricula, rînduită pe clase, formează un volum pe fiecare an scolar, care este de zece luni, cu 14 zile vacanță la Crăciun și 15 zile la Paști. Orariul se alcătuește în conferința plenară a profesorilor.

Autoritatea scolară este reprezentată prin Director, care se numește și se revocă prin decret regal, ales de Ministeriu dintre profesorii scoalei: român, titular și în vîrstă de cel puțin treizeci ani. Directorul nu poate deschide sau conduce institute private, nici nu poate profesa în asemenea institute; profesor diriginte în fiecare clasă, ales de conferința clasei; pe trei ani, și sarcină obligatorie. Profesorii diriginți alcătuiesc Consiliul Scolar. Regulamentul cuprinde amănunțit îndatoririle directorului și atribuțiunile profesorilor diriginți, dispune regule pentru ținerea arhivei scoalei; apoi trece la Datoriile profesorilor: a veni punctual la curs, a anunța direcțiunea când nu poate veni, a percurge în mod metodic materia obiectului ce propun trecând în condica de prezență substanța lecțiunei ce a propus în fiecare oră, a da lucrări scrise, pe care le examinează și notează, le semnează și le înapoiază scolarilor spre a-și vedea erorile făcute, a nu părăsi scoala fără un concediu în regulă și după ce a pus un suplinitor. În fine, Regulamentul arată Datoriile elevilor: a se purta cu respect și bună cuviință către autoritățile scolare, a veni regulat la școală, a păstra liniște perfectă în cursul prelegerilor, a avea o conduită frățească și urbană față cu camarazii lor, purtarea prudentă în societate. Ei sînt datori a-și scusa absențele; șese absență nemotivate într'o lună la un studiu oare-care aduce ștergerea din cataloage; reinscris numai în urma hotărârei conferinței profesorești; ori ce profesor are drept a elimina un elev pe trei zile cu avisul directorului; dirigințele până la șapte și directorul până la cincisprezece. Fiecare elev are o notă deosebită la purtare și la fiecare obiect. Notă de frecventare.

Cursurile încetează la finele luni maiu. Programă examenului trimisă la Ministeriu se publică în Monitor. Pentru musică, desen, lucrul de mână, gimnastică și exercițiile militare nu este examen. Esamenul este numai oral. Programă amănunțită, înregistrată și păstrată în arhivă. Dosar în regulă pentru cataloage. Calcularea mediilor: notele trimestriale cu nota specială la scris, adunate și împărțite cu 4 dau media anuală la fiecare obiect; media anuală adunată cu nota examenului și suma împărțită cu 2 dă media totală la fiecare obiect; media anuală la purtare; coe-

ficientul de clasificare se capătă adunând mediile totale, cu media anuală la purtare și cu nota de frecventare.

Nota examenului fiind cel puțin 4, media totală cel puțin 5, nota de la frecventare cel puțin 4, și media anuală la purtare cel puțin 6, elevul este promovat. Coregere la unul sau două obiecte, dacă la celelalte materii are nota deplină regulamentară.

Cei pregătiți în particular, în familii ori institute, cari doresc să posedă certificate de promoțiune de la scoalele statului, se admit la examenul anual de o potrivă cu școlarii reguțați; tacsă de 30 lei, declarațiune de timpul pregătirei și urmarea programei statului. Esamenul anual este numai pentru o singură clasă. Esamenul este oral, dar și înscris la matematică și limbele clasice. Au drept la certificat cu minimum 5 la fiecare obiect, și dacă la oral nu au mai puțin de 4. Esamen de coregere: 20 lei.

Numele premianților de la scoalele publice se publică în Monitor.

Pentru certificatele de absolvire o coală de cinci lei, spre anulare. Duplicatale pe coală de 25 lei. Consiliul poate scuti pe săraci.

Acest Regulament s'a modificat și complectat în 1896. 122 articole. Dăm cele mai importante modificări.

Când data actului prezentat pentru înscriere arată o întrerupere de la studiu mai mare de cât doi ani, școlarul trebuie să treacă examenul de înscriere. Hotărârile Consiliului Școlar în ceia ce privește numărul elevilor de admis în fiecare clasă, se trimit la inspectorat, împreună cu toate lămuririle relative la dimensiunile claselor și mobilier. Numai după aprobare, se publică. Dacă numărul cererilor de înscriere în clasa I-a e mai mare de cât numărul locurilor disponibile, se ține concurs. Cei cari n'au obținut la cele trei probe 5 și media 6 nu pot fi înscriși, dar au dreptul a urma în clasa IV primară încă un an. Cei cari nu pot fi înscriși din lipsă de locuri, se pot înscrie la altă școală unde sînt, dar înainte de 15 septembrie. Unde sînt mai multe scoale similare, directorii se întrunesc în ziua de 5 septembrie, sub președința unui inspector, și și împart elevii. Esamenele de înscriere pentru cursul superior se trec numai pentru o clasă. Se cuprind dispozițiuni relative la gazdele elevilor.

Luna maiu este rezervată pentru repetiția întregii materii.

Cursurile încep în ziua de 9 septembrie, iar nu 7.

Programa zilelor și oarelor se înaintează inspectoratului.

În darea de samă înaintată Ministeriului până la 10 iulie, directorul va propune și îmbunătățirile pe care experiența i le va dicta, atât în ceea ce privește programa și regulamentele, cât și personalul didactic al școlii.

Determinează atribuțiunile Consiliului Școlar și ale Conferinței profesorilor clasei. Între altele, Consiliul Școlar are dreptul de a propune Ministeriului modificările sau îmbunătățirile ce ar crede de folos a se introduce pentru dezvoltarea instrucțiunii în gimnasiu sau liceu. Conferința profesorilor va căuta a armoniza diferitele lecțiuni ale clasei și se va îngriji ca materiile să fie percurse în întregimea lor, și ca elevii să nu fie prea împovărați. Ea hotărăște manualele care trebuie recomandate elevilor.

Profesorii sînt datori a înainta inspectorului programa amănunțită a cursului pentru anul viitor; ași împărți fiecare oră de curs în trei părți: interogațiuni, explicare, resumat făcut de elevi. Jurnal de casă: temă, compoziție ori problemă cu rezultatul notelor date și aprecieri. Directorul e dator a trimite Ministeriului în fiecare lună tabloul absențelor.

Se pun din nou câteva articole din Regulamentul din 1866, relative la purtarea elevilor. Se desființază dreptul directorului și profesorilor de a elimina din școală. Numai Conferințe de clasă și Consiliul Școlar au acest drept: Un elev nu poate sta mai mult de doi ani în aceeași clasă.

Profesorii sînt datori a da pe fiecare lună o lucrare scrisă și să întrebe pe elev macar o dată pe lună. Notă specială la înseris după o lucrare făcută în luna maiu.

Esamenul din iunie este numai oral.

Pentru esamenul de coregere se cere nota 6 pentru promovare.

Până la jumătate din aprilie, directorii școlilor secundare vor înainta Ministeriului lista profesorilor cari au preparat elevi în particular sau în institute private. Cererile pentru esamen se adresează inspectorilor generali, cari întocmesc pe școlile și localități lista candidaților admiși la esamen și numesc Comisiunile examinatoare. Directorul școlii unde se ține esamenul este președintele Comisiunii. Esamenul e înseris și oral; pentru promovare se cere nota 5 la fiecare obiect și 6 media generală.

Dacă pe lângă aceste Regulamente vom adăogi pe acel din 1874 pentru instrucțiunea militară în școlile; pe acel din același an pentru examinarea cărților de școală; pe acel din 1877 pentru igiena internatelor și internilor, avem toate Regulamentele după care s'au cărmuit Școlile Secundare până în august 1898 când

s'a publicat Regulamentul in vigoare, adevărat Codică de procedură scolară, care cuprinde in sine însuși putința de a se îmbunătăți și perfecționa, de oare ce, in art. 190 se prevede că : „directorul va propune (in raportul către Inspectorul General) îmbunătățirile pe care experiența i le va dicta atât in ceea ce privește programa și regulamentele, cât și personalul didactic al „scoalei“.

§. 4. Programe.

Cestiunea Programelor a consumat mai toată activitatea deosebitelor Consilii Generale in curs de treizeci de ani.

Mai că nu a fost șese luni in care această problemă să nu fie discutată de către cei mai insemnați barbați ai Invățământului. Și cu toate aceste, in acest timp indelungat, nu a fost cu putință a se redacta un program care să răspundă la toate nevoile și să satisfacă toate cerințele Scoalei.

Cestiunea era in adevăr, foarte greu de rezolvit, și in țeri mai inaintate in cultură ea forma obiectul discuțiilor de multe ori înverșunate, și a experiențelor nu in tot d'a una fericite. Dar, la noi, erau și motive speciale care impiedicau fericita rezolvare a acestei grele cestiuni.

Comisiunea aleasă de către Consiliul General, in 1880, pentru revisuirea programei scoalelor secundare, alcătuită din Epam. Francudi, G. Z. Crețeanu, D. A. Laurian, P. Chenciu și N. Crapeleanu, a arătat cauzele acestor incercări neisbutite.

„De șese ani reforme și modificări in programele liceilor și „gimnasiilor se reînnoiesc mai in fiecare an.... in sfera instrucțiunii o stabilitate mai mare este absolut cerută, a nu se proceda la reforme de cât cu incetul și cu maturitate... La 1874 se propune și se votează de către Consiliul General al instrucțiunii o programă pentru liceie, pe VIII ani, programă basată pe un sistem cu totul diferit de cel atunci in vigoare. După doi ani de aplicare, la 1876, se propune și se votează de către Consiliu ameliorarea ei și o nouă programă se pune in lucrare. Nu trece anul, și la 1877, onor. Consiliu Permanent propune revisuirea acestei a doua programă, fiind prea difusă și grămădită cu felurite studii impovorătoare pentru scolari. Revisuirea se amână de Consiliu pe anul 1878, când a treia programă se votează de onor. Consiliu General.

„Care sînt cauzele acestui rău ? Se întrebă raportul Comisiunii.... Putem afirma că Consiliul General nu a avut nici o dată

opiniunile Consiliilor Scolare din cauza modului de procedare. Mai „întâi, tot d'a una se consultă Consiliile Scolare într'un mod general și vag, fără a se precisa anume modificările ce Consiliul „Permanent voiește a face. Aceste consultări se fac tot d'a una „in ajunul deschiderii Consiliului, adică in luna iunie, in timpul „examenului, când corpul didactic este foarte ocupat. La septembrie, „se presintă Consiliului General proiectele de reformă, care adesea „nu cuprind niște simple modificări, dar un nou sistem intreg. „Aceste proiecte necunoscute mai dinainte de membrii Consiliului, „nestudiate in destul, se cercetează și se votează in câteva zile. „Precipitare de o parte, modul de procedare de alta, este una din „cauzele răului.... Programa a picat într'un enciclopedism, care „face a se da numai niște noțiuni superficiale, care îngreunează „memoria scolarilor, fără a le fortifica inteligența; căci mai bine „este a ști puține lucruri și a le ști bine; de cât a frunzări o gră- „madă de studii, din care nu rămâne in urmă de cât un orgoliu „rău justificat; de aice rezultă mulțimea școlarilor puțin preparați ce ies din liceele noastre....“

La acest raport raspunde V. A. Urechiă, membru in Consiliul Permanent care, mai mult de cât ori care altul, putea spune un cuvânt decisiv in asemenea materie, de oare ce, de la 1859, ca Director de Ministeriu, membru in Comitetul de inspecțiune al Scoalelor din Moldova, din nou director la Ministeriu de la 1864-66 și apoi in 1867 și 68, cunoștea și nevoile Scoalei și felul cum se lucra in sferile inalte ale instrucțiunei.

Urechiă raspunde;.... „Auzind pe Consiliul Permanent nu va „să zică că el este tot d'a una și ascultat. Eu am cunoscut un Ministeriu care se mulțemia să deschidă ușa Consiliului și să zică „Consilierilor: Domnilor, am să fac cutare lucru; ați auzit.... Nestabilitatea și are origina sa in modul de constituire a organelor „administrative ale învățământului. Până când acestea vor sta sub „influențele schimbăcioase ale politicei, așteptați-vă și mai la rău“.

Din aceste citațiuni rezultă că in adevăr programele s'au schimbat des; dar ceia ce a contribuit la aceasta a fost și cestiunea Clasicismului și Realismului, cestiune care s'a discutat mult și căreia nu i s'a putut da nici o soluțiune satisfăcătoare până la Legea din 1898 și Programele din 1899.

Până la 1874, gimnasiile și liceele au avut următoarea programă, elaborată in 1864.

a) *Studiul religiunei: Clasa I-a.* Istoria sacră a Vechiului Testament.

Clasa II. Istoria sacră a Noului Testament. Istoria Bisericii creștine până la Constantin cel Mare. Morala creștină basată pe argumentele din sacra scriptură.

Clasa III. Istoria Bisericii creștine de la Constantin cel Mare în secolii următori. Dogmatele și misterile religiunii creștine.

Clasa IV. Morala creștină basată pe argumente din scriptură și din rațiune.

b) *Limba română și latină.* *Clasa I.* Gramatica limbei latine pururea în comparațiune cu gramatica limbei române. Formele regulate și ordinare. Eserciții. Traducțiuni Epitomae historiae sacrae.

Clasa II. Formele cele rari și cele neregulate. Sintactica concordanței și regulile generale ale sintacticei regimului. Eserciții. Traducțiuni din Viris illustribus Urbis Romae.

Clasa III. Sintactica concordanței și a regimului în toată întinderea. Eserciții. Traducțiuni din Cornelio Nepote și din Iulio Caesare.

Clasa IV. Repetiția celor învățate în clasa III, cu esaminarea riguroasă asupra tuturor regulilor etimologice, apoi sintactica toată, și mai ales usul modurilor. Eserciții. Traducțiuni din Crispo Sallustio, Quinto Curtio, Plinii Epistolis.

În toate cele patru clase: Eserciții în compuneri românești în școală și acasă.

Clasa V. Repetire, apoi Figurile gramaticale, sintactica ornată, periodica, prosodia și metrica. Eserciții gramatice și stilistice, în prosă și în versuri, românește și latinește.

Traducțiuni din: Ciceronis libro de amicitia; de Senectute; Livii res memorabiles; Ovidii metamorphoses.

Clasa VI. Repetire, apoi eserciții gramaticale și stilistice în prosă și în versuri, românește și latinește. Traducțiuni din: Livii historia, Ciceronis orationes catilinae, Virgilii Aeneidos lib. I et II Antichitățile romane ca studiu auxiliar.

Clasa VII. Repetire, apoi regulile retoricei și poeticei, cu exemple din autorii clasici și cu eserciții în prosă și în versuri, românește și latinește. Traducțiuni din Ciceronis orationes et libri de officiis; Tacitus; Horatii odae, epistolae, sermones et de arte poetica.

c) *Limba Elină.* *Clasa IV.* Lectura elinească. Elemente de gramatica limbei eline. Sentințe scurte din autorii elini, care se vor aplica într'un mod practic scolarilor.

Clasa V. Gramatica limbei elenice: formele regulate. Eser-

ciții continue din limba elină în cea română și latină și viceversa. Chrestomatia de bucăți alese ușoare în limba elenică.

Clasa VI. Repetirea celor învățate în clasa V, apoi gramatica limbei elenice în toată întinderea ei. Esercții continue din limba elenă în cea română și latină și vice-versa. Chrestomatia de bucăți alese din autori clasici. Xenofontis Cyropaedia.

Clasa VII. Repetire, apoi gramatica limbei elenice și a dialectelor, mai ales a celui ionic. Esercții din limba elenă în cea română și cea latină și vice-versa. Traducțiuni din Demosthene, Herodot și Homer. Antichitățile elenice ca studiu ausiliar.

d) *Istoria și Geografia. Clasa I.* Elemente de istoria Romanilor până la prefacerea statului în imperiu. Geografia respectivă ca basă la studiul istorie, cu indicarea pe scurt a locurilor și a țărilor care sînt teatrul istoriei.

Clasa II. Semestrul I. Istoria imperiului roman, cu specială atențiune la istoria Daciei până la anul Chr. 476.—Geografia respectivă. Semestrul II. Istoria imperiului bizantin și regatului bulgaro-român, cu geografia respectivă.

Clasa III. Istoria Românilor cu indicarea evenimentelor celor mai însemnate din istoria universală. Geografia respectivă.

Clasa IV. Semestrul I. Geografia și statistica Europei d'împreună cu istoria Statelor actuale pe scurt. Semestrul II. Geografia Asiei, Africei, Americii și a insulelor, d'împreună cu istoria Statelor actuale pe scurt.

Clasa V. Istoria universală antică, mai ales a popoarelor asiatice și africane, a Grecilor, a Macedonilor și a statelor născute din imperiul macedonic. Geografia respectivă.

Clasa VI. Istoria Romanilor și a Statelor fondate pe ruinele imperiului roman până la descoperirea Americii. Geografia respectivă.

Clasa VII. Istoria universală de la descoperirea Americii până în zilele noastre. Geografia respectivă.

e) *Matematica. Clasa I.* Cele patru operațiuni cu numere întregi și fracțiuni ordinare și zecimale, cu diverse aplicațiuni la sistema metrică. Raporturi, regula de trei etc. Formarea figurilor pentru căștigarea noțiunilor de geometrie în mod elementar.

Clasa II. Aritmetica rațională și elemente de algebră: ecuațiuni cu una necunoscută. Elemente de geometrie. Formarea figurilor; teoremele cele mai elementare și deslegarea problemelor celor mai ușoare.

Clasa III. Aritmetica rațională și algebra ; ecuațiuni cu două și cu trei necunoscute. Geometria plană cu demonstrațiunile necesare.

Clasa IV. Algebra până la ecuațiunile de gradul al doilea inclusiv. Geometria plană și solidă (stereometria), cu aplicațiuni la măsurări practice.

Clasa V. Algebra superioară : ecuațiuni de gradul I și II cu discuțiunile necesare ; maxima și minima de gradul II ; puterile și rădăcinile expresiunilor algebrice ; binomul lui Newton pentru exponenții întregi. Teoria logaritmilor și aplicațiunea lor la cantități esponențiale.

Clasa VI. Trigonometria plană și sferică. Aplicațiuni diverse.

Clasa VII. Cosmografia cu aplicarea trigonometriei.

f) *Științi naturale. Clasa I.* Cosmografia elementară sau descrierea cerului și a pământului ; pozițiunea și mișcarea pământului ; pozițiunea și mișcarea pământului in spațiul lunei, etc. in mod elementar.

Clasa II. Elemente de zoologie, cu specială atențiune la animalele cele mai cunoscute și la folosul lor pentru om. Elemente de botanică, din asemenea punct de vedere, cu arătarea plantelor și a părților lor.

Clasa III. Elemente de mineralogie, cu specială atențiune la metale, și de mineralele care figurează mai adesea in comerț. Elemente de fizică : fenomenele generale ale naturei, cele trei stări ale corpurilor. Greutatea, căderea corpurilor ; inotarea lor in apă și in aer. Noțiuni despre căldură, magnetism și electricitate.

Clasa IV. Elemente de fizică. Mișcarea corpurilor ; compunerea puterilor ce lucrează asupra unui corp ; mașinele cele mai simple. Căldura și efectele ei. Magnetismul, busola ; Electricitatea și electro-magnetismul. Telegrafia electrică. Acustica : noțiuni despre formarea și propagarea sunetului ; celeritatea lui. Optica : noțiuni despre natura și propagarea luminei, coloritatea ei. Fotometre : reflexiunea și refracțiunea luminei. Meteorologia : nori, ploaie, nea, vântul, trăsnetul și fulgerul, aurora boreală, etc.

Clasa V. Istoria naturală sistematică : Zoologia, botanica și mineralogia.

Clasa VI. Fizica esperimentală, însoțită de demonstrațiunile matematice.

Clasa VII. Fizica idem. In anul viitor se va propune Chimia.

g) *Filosofia. Clasa VI.* Introducțiune in științele filosofice, psychologia empirică. Logica.

Clasa VII. Idem. Morala și Teodiceia.

h) *Limbile moderne.* 1) *Limba franceză.* *Clasa I.* Elemente de gramatica limbei franceze, care se vor explica în limba română. Traduceri de fraze simple din limba franceză în cea română și vice-versa.

Clasa II. Elemente de gramatica limbei franceze, care se vor explica în limba română. Invățarea formelor gramaticale franceze alături de cele române. Traduceri din limba franceză în cea română și vice-versa. Citire și traducere din *Morceaux choisis*.

Clasa III. Gramatica limbei franceze după un manual scris în limba română. Deprindere în formele gramaticale și întărire în aplicarea lor, Traduceri din limba franceză în cea română și vice-versa. Citire și traducere din *Morceaux choisis* și din *Fables de Lafontaine*.

Clasa IV. Gramatica idem. Deprindere idem. Traduceri idem. Citire și Traducere orală din *Télémaque* și din *Théâtre de Racine*.

Clasa V. Gramatica limbei franceze în toată întinderea ei. Eserciții în traduceri mai mari din o limbă într'alta. Incercări în compuneri. Citire și traducere orală de bucăți alese din *Racine*, *Boileau* și *Molière*.

Clasa VI. Gramatica limbei franceze cu specială luare aminte asupra galicismelor. Eserciții în compuneri. Citire și traducere orală din *Rousseau*, *Corneille* și *Voltaire*.

Clasa VII. Eserciții în compuneri franceze atât în prosă cât și în versuri. Citire și traducere din autorii francezi moderni cei mai însemnați.

2) *Limba italiană* (Facultativă). *Clasa V.* Elemente de gramatica limbei italiene. Deprindere în formele gramaticale și aplicarea lor. Traduceri de fraze simple din limba italiană în cea română și vice-versa.

Clasa VI. Gramatica limbei italiene. Eserciții în traducere din limba italiană în cea română și vice-versa. Citire și traducere din *Chrestomatia italiană*.

Clasa VII. Eserciții în compuneri italiene. Citire și traducere din autorii italieni cei mai însemnați.

3) *Limba germană* (Facultativă). *Clasa V.* Elemente de gramatica limbei germane după un manual scris în limba română. Deprindere în formele gramaticale și aplicarea lor. Traduceri de fraze simple din limba germană în cea română și vice-versa.

Clasa VI. Gramatica limbei germane după un manual scris

in limba română. Eserciii de traducere din limba germană in cea română și vice-versa. Cetire și traduceri orale din Chrestomatia germană.

Clasa VII. Eserciii in compuneri germane. Citire și traduceri din autorii germani cei mai insemnați, mai ales din Schiller și din Goethe.

i) *Desemnul. Clasa I.* Desemnul de figuri geometrice.

Clasa II. Desemnul de figuri și de animale cu mâna liberă și cu compasul.

Clasa III. Desemnul liniar aplicat la construcțiuni.

Clasa IV. Desemnul de topografie și de situațiuni campestre (paysage).

După mai multe incercări de a se modifica acest Program, incercări care nu au isbutit in Consiliul General, in sesiunea din 1874, acest Consiliu din care făceau atunci parte și A. Tr. Laurian, I. Kalinderu, P. Aurelian, P. Poni, G. M. Fontaninu, I. Melic, M. Tzony, votase un Program pentru liceie, in care materiile erau împărțite pe VIII clase, pentru că numai așa se putea găsi loc pentru novele materii, cari intrau in program, cum erau: limba română și geografia, și numai așa se da locul necesar pentru științele naturale, in cursul superior. Această programă s'a pus in lucrare in anul 1874 in clasa I și in anul următor in clasa II.

Dar in anul 1876, Consiliul Permanent ascultând și părerile unora din Consiliile scolare care găsiu programa prea incarcată, propuse aceluiași Consiliu General modificarea programei pe care el însuși o votase. Cestiunea era foarte delicată pentru membrii Consiliului. Sesiunea din 1874 fusese una dintre cele mai insemnate sesiuni. Se discutase adine și cu multă competință cestiuni foarte insemnate, cum era cestiunea *continuităței* și a *superposițiunei* și altele. Programa fusese elaborată cu multă ingrijire: programa era analitică și instrucțiuni metodice avea a fi elaborate.

Consiliul nu putea face o cestiune de amor propriu din o cestiune așa de importantă. Se alese o Comisiune compusă numai din profesori de liceie și gimnasia care, împreună cu M. Tzony, avea să studieze proiectul prezentat de cătră Consiliul Permanent, proiect de programă foarte desvoltată, care introducea *limba română, igiena, economia politică și dreptul administrativ, geografia, gimnastica și musica vocală* in toate clasele.

Comisiunea făcu un compromis intre programa votată in 1874 și proiectul ce propunea acum și propuse următoarele materii ce aveau a se preda in liceul, tot cu VIII clase:

1) Religieuna	8	oare, curs inferior
2) Filosofia	4	„ superior
3) Româna	18	„ ambele cursuri
4) Latina	35	„ „ „
5) Elina	20	„ „ „
6) Franceza	24	„ „ „
7) Germana	11	„ curs superior
8) Geografia	12	„ „ inferior
9) Istoria	24	„ ambele cursuri
10) Matematica	26	„ „ „
11) Fisico-naturale	30	„ „ „
12) Econ. și drept.	3	„ curs superior
13) Igiena	1	„ „ inferior
14) Caligrafia	3	„ „ inferior
15) Desemnul	10	„ ambele cursuri
16) Cântul	11	„ „ „

Gimnastica in toate clasele.

Ministrul G. Chițu, in discuțiunea generală, cere Consiliului să se pronunțe „dacă din punctul de vedere general a direcțiunei să se pronunțe „dacă din punctul de vedere general a direcțiunei „ce trebuia să se dea învățământului ar fi mai bine ca țara să „aibă instituțiuni de licee cu direcțiunea curat clasică, și alături cu „ele, și in mod separat, instituțiuni de Scoale reale, cu direcțiune „spre profesiunile comerciale, industriale, etc.? sau ca in unele „și aceleași patru clase începătoare ale liceelor să se dea o edu- „cațiune comună tinerimei, in astfelu de condițiuni in cât pregă- „tind pe elevi cu cunoștințele necesarii de a putea urma studiile „liceale cu direcțiune cătră clasicism, in același timp să li dea ger- „meni sau elemente neaparate pentru direcțiunea studiilor reale?“ Aceasta era baza in vederea căreia Consiliul va trebui a’și elabo- ra programa.

Ministrul, președinte, punea cestiunea pe adevăratul ei tărâm. Consiliul decide ca această cestiune să fie trimisă in studiul Co- misiunei care a examinat programa, complectând-o cu doi membri mai mult: Petru Poni și I. Melic. Această comisiune a supus ur- mătoarea concluziune la care a ajuns; „...in organizarea învățămân- tului secundar avem nevoie de două genuri de Scoale deosebite:

- 1) Liceie, a căror scop este de a produce oameni culți, cu cunoștințe generale clasice și științifice, apți pentru a urma cursurile facultăților; și
- 2) Gimnasil reale, destinate a produce oameni capabili pentru viața practică și Scolari la Scoalele profesionale“:

În urma acestui raport, s'a decis ca să se întocmească de către Comisiune o programă, în conformitate cu concluziunile raportului care a fost primită.

Noul proiect prezentat, după discuțiuni care au ținut mai multe ședințe s'a votat de către Consiliu în ședința de la 25 septembrie, și s'a promulgat peste o lună. VIII clase.

1) Religieuna	8	oare	curs inferior
2) Româna	18	"	ambele cursuri
3) Latina	36	"	" "
4) Elina	19	"	" "
5) Francesa	24	"	" "
6) Germana	13	"	" "
7) Geografia	12	"	curs inferior
8) Istoria	24	"	ambele cursuri
9) Filosofo	5	"	curs superior
10) Econ. și drept.	3	"	" "
11) Matematica	25	"	ambele cursuri
12) Sc. Naturale	14 $\frac{1}{2}$	"	" "
13) Fisica	10 $\frac{1}{2}$	"	" "
14) Igiene	1		curs inferior
15) Caligrafia	3		" "
16) Desemnul	9		ambe cursuri

Musica Vocală și Gimnastica în toate clasele. Esercițiul de arme în cursul superior. Limba italiană facultativă.

Acest Program s'a modificat în 1881.

În sesiunea Consiliului General din 1880, Consiliul Permanent cere modificarea Programei din 1876. El prezintă un proiect de program care se baza „pe frumoasa lucrare a liceului Sf. Sava“. Reforma avea în vedere: a) reducerea învățământului umanitar la șapte ani, legea actuală nepermițând, fără prealabilă amendare, al optulea an; b) puțința ea, în același local de gimnasiu, să se facă și învățături reale și umanitare, cu adăogire de profesori numai speciali.

Consiliul General numi o Comisiune de cinci membri, care fu de părere a se amâna votarea unei programe nouă, de oare ce nu s'a făcut experiența deplină cu programa din 1876, dar aceasta nu o împiedica, respectând programa, de a determina materia fiecărui obiect într'un mod mai general, de a mai ușura orariul care era prea împovorător; de a face o mai justă repartizare a materiilor pe clase. Pentru aceste îmbunătățiri, Comisiunea a redactat

un proiect, în înțelegere cu Consiliul Permanent. Acest proiect, amendat în timpul discuțiilor, a întrunit majoritatea; dar nu a fost aprobat și promulgat.

În 1881, Consiliul Permanent în raportul său către Ministru, „crede că este bine și folositor a se pune din nou în deliberarea onor. Consiliu General programele liceilor și gimnasiilor, votat în anul trecut, care nu s'au putut pune în lucrare. Un an mai mult de experiență și reflecțiune poate să aducă ameliorări însemnate, atât în distribuirea și așezarea materiilor pe clase cât și în armonisarea programei în general cu legea instrucțiunii publice, care prevede numai șapte ani pentru licee“.

Comisiunea aloasă de către Consiliul General „s'a mărginit pur și simplu la acomodarea programei votată în anul trecut cu sistemul de VII clase, și a făcut numai reducățiunile indispensabile și în raport cu timpul redus; cu deosebire a aplicat această reducățiune la studiul istoriei, geografiei și științelor naturalele, obiecte care se indicaseră Comisiunii de onor. Consiliu Permanent „ca prea încărcate“.

Proiectul Comisiunii a fost primit de către Consiliu, s'a întărit de către Ministeriu și s'a promulgat la 1 octombrie 1881.

Prin această Programă materiile propuse în VII clase erau următoarele :

1) Religieuna	6	oare	curs inferior
2) Româna	15	„	ambele cursuri
3) Latina	23	„	„
4) Franceza	20	„	„
5) Elina	14	„	„
6) Germana	8	„	curs superior
7) Italiana	6	„	„
8) Geografia	12	„	curs inferior
9) Istoria	21	„	ambele cursuri
10) Filosofia	4	„	curs superior
11) Econom. și drept.	2	„	„
12) Matematica	20	„	ambele cursuri
13) Fisco-natur.	20	„	„
14) Igiena	1	„	curs superior
15) Caligr. Desemn	12	„	ambele cursuri
16) Musica Vocală	6	„	„

Gimnastica și Eserciii militare în toate clasele câte 1 oră.

Această Programă a ținut până la votarea actualei Programe, in 1899.

Programele gimnasiilor și liceilor reale.

Cestiunea unor Scoale deosebite de gimnasia și liceie a preocupat de la început, opiniunea autorităților superioare scolare; dar, cum am văzut, concepțiunea unor astfel de Scoale a diferit in deosebite timpuri. Pentru Mihaiu Sturza, scoalele reale erau scoale „pentru prostime“, pentru cei cărora nu le era îngăduit a urma științele mai înalte, la care se putea ajunge numai prin studiile gimnasiale. Pentru Grigorie Ghica, Scoalele reale erau Scoale pentru cei cari „nu pot, nu vor, sau nu au mijloace“ a intra in gimnasiu, unde cursul era de șapte ani și cari, totuși ar fi dorit să continue învățăturile elaselor primare și să câștige cunoștinți in de ajuns pentru viața practică, in comerț și in industrie. Cam astfel de ideă avea asupra scoalelor reale și industriale și Legea din 1864. Din nenorocire, Regulamentul Scolar din 1850 ca și Legea din 1864, nu s'au aplicat in această privire. Afară de o Școală reală in Iași, care a vegetat câțva timp spre a dispărea fără a lăsa nici o părere de rău, și afară de câteva încercări efemere in Craiova, Bârlad, Alesandria, Severin și aiurea, nimic serios nu s'a făcut pentru organizarea acestui gen de învățământ, care a ramas compromis in țară la noi, toemai prin aceste încercări puțin serioase.

Cestiunea înse a continuat a preocupa lumea scolară, fiind că, pe lângă nevoia de a se înființa niște Scoale cu direcțiunea practică, mai venia in discuțiune și altă cestiune tot așa de importantă; cestiunea *Clasicismului* și a *Realismului*, pentru discutarea căreia au găsit timp chiar și gazetele politice de pe vremuri. Era admis ca un feliu de axiomă că cultura clasică întemeiată pe cunoștința aprofundată a limbilor vechi elină și latină, este singura in stare a forma oameni culti, a înobila cugetarea, a pregăti pe conducătorii societăței, a promova artele; de oare-ce constatat era că toată civilizațiunea popoarelor moderne se întemeiază pe cunoștința și meditarea capo d'operilor scriitorilor greci și romani, de care se mîndrește Omenirea. Aceasta nu se putea nega.

Dar dacă cultura „umanoară“ era o necesitate absolută, iarăși nu se putea nega influința științelor matematice și fisico-naturale asupra societăței moderne. Științele esacte nu sînt însemnate numai prin admirabilele lor progrese care, traducându-se in

invențiuni de tot felul, au schimbat fața lumii, punând la dispozițiunea omului puteri necunoscute până atunci, punându-l în stare a birui natura și a ajunge, în adevăr, *regele creațiunii*. Ele au și o parte eminent educativă; ele ascuțesc inteligența, formează pe barbatul de caracter tocmai prin precisiunea și munca neobosită pe care o cer de la el, și nu se poate zice că ele nu contribuiesc la dezvoltarea imaginațiunii și a simțului frumosului, când pune pe om față cu imensitatea naturii și-l face capabil a afla toate secretele ei.

Din aceasta urma că o educațiune clasică este o necesitate socială; dar că tot așa era necesară și o educațiune științifică dezvoltată. Aceasta nu se nega.

Întrebarea era numai cum s'ar putea răspunde la aceste două necesități de o potrivă de evidente. Fi-va un program pentru un *liceu micst*, în care să se facă parte dreaptă literelor și științelor din care ar ieși absolvenți de o potrivă de apti pentru cele două ramuri ale Științelor Înalte; ori vor fi două genuri de scoale deosebite? Negreșit că idealul ar fi fost un astfelu de liceu. Din nenorocire, „*ars longa, vita brevis*“, cum zice adagiul latin. Era cu puțință a se găsi timp în de ajuns pentru ea, în liceu, să se poată aprofunda și limbile clasice, științele „umanoare“ și științele „esacte“? Consiliul General din 1874 credea că a găsit soluțiunea înființând clasa VIII, adoptând pentru unele obiecte sistema „continuității“ și încercând programa. Dar același Consiliu a fost nevoit a reveni asupra operei sale, a modifica programa și a admite două genuri de Scoale, singura soluțiune care părea putincioasă.

Prin urmare, în doisprezece ani după 1864, cestiunea făcuse progres; acum nu mai era vorba de „Scoale reale“, ci de „gimnasilor reale“, care nu existau în lege, și care erau chiar contra ei; pentru că cine zicea gimnasilor reale, trebuia să admită și *liceul real*. Consiliul General părea a înclina spre mărginirea activității acestor gimnasilor, când zicea că ele au a da elevi pentru scolile profesionale; agricultură, veterinară, etc.

S'a făcut experiența cu asemenea gimnasilor, dar nu a reușit. În unele locuri, ca Bârlad, Craiova, s'au creat gimnasilor reale, alături cu liceul zis clasic. Cu toate că discursurile Ministrului și a Directorului, la inaugurarea gimnasilor realor, au fost foarte eloquente, Craiovenii nu au căzut în cursă: gimnasilor a fost pururea întunecat de cătră liceu; așa s'a întâmplat și la Bârlad, unde se înscriiau numai cei slabi absolvenți ai scoalelor primare, ori ce

cari nu găseau loc în liceu. Dând numele de „gimnasia“ acestor scoale, Ministerul credea că le va rădica prestigiul. Zadarnica au fost aceste încercări. Vorbele că absolvenții acestor gimnasia vor fi pregătiți pentru viața practică și nu vor mai umbla după funcțiune, era o simplă amăgire. Nu înțelegeau părinții cam pentru ce felu de viață practică și cam pentru ce carieră sînt pregătiți acești absolvenți de 14 ani, cari se deosebeau de absolvenții gimnasiilor clasice prin aceia că n'au învățat grecește și latinește. Cât pentru îndepărtarea de la funcțiunile statului, avea dreptate N. Ionescu când zicea în Consiliul General din 1879: „Nu mai vorbiți de îndepărtarea de la funcțiuni. După ce vor face gimnasiul real, ei vor face și liceul real, căci va trebui se faceți și licee reale; și atunci din acești tineri vor eși funcționarii cei grași: finanțarii noștri, inginerii noștri, arhitecții noștri, chimiștii noștri, etc.“ Aceasta s'a și făcut. S'a creat un liceu real mai în urmă; și când părinții s'au incredințat că absolvenții liceilor reale intră sigur la Scoala de poduri și șosele; când au văzut că bacalauriații reali sînt între cei mai eminenți studenți ai facultăței de științi, numai atunci un învățămînt real a putut prinde rădăcini. În anul sc. 1897/8 acest învățămînt se da în liceul din Brăila, mai apoi în liceul din Piatra N. și în următoarele nouă gimnasia; Bărlad, Calarași, Craiova, Drohoiu, Slatina, Tecuci, T. Măgurele, T. Jiu, Vaslui. Într'o Secțiune următoare vom arăta condițiunea ce s'a creat acestor gimnasia prin lege asupra numirei profesorilor și prin legea asupra gradațiunei. Aice ne vom ocupa numai de Programe.

În anul 1864, găsim „Scoala reală din Brăila“ destinată a forma oameni cu cunoștințe pentru viața practică cu următoarea Programă:

Clasa I. Româna, etimologia și sintacsa; istoria antică; cosmografia cu geografia matematică și fizică; aritmetica, principii de comptabilitate; elemente de gramatica limbii italiene, francesă și grecească.

Clasa II. Româna: dezvoltarea gramaticii; istoria imperiului roman și evului mediu; elemente de zoologie și botanică; aritmetica raționată și elemente de algebră, elemente de geometrie; ținerea registrelor; gramatica italiană, francesă și grecească, mai pe larg, traducere.

Clasa III. Româna: dezvoltarea ideilor asupra unei teme date regulele stilului, compuneri; istoria modernă; elemente de mineralogie și de fizică; aritmetica raționată și algebra, geometria pla-

nă; corespondența comercială; gramatica italiană, francesă și greacă, după un manual scris în limba română, traduceri; crestomatie, *Morceaux choisis* și *Lafontaine*.

Clasa IV. Regulele stilului, compuneri; geografia și statistica; elemente de fizică; algebra până la cunoștințele de gr. II incl., geometria plană și solidă; elemente de economie națională cu specială atențiune la comerț și industrie; gramatica limbilor italiană, francesă și grecească în toată întinderea ei, traduceri din autorii însemnați italieni, din *Télémaque* și *Racine*, din diverși autori greci, compuneri și corespondenți în limba italiană, francesă și grecească.

Când s'au înființat gimnasiile reale, în 1874, li s'a dat următoarea programă:

<i>Studii literare</i> , 46 oare :	<i>Studii științifice</i> 41 oare :	<i>Exerciții</i> , 41 oare :
<i>Religiunea</i> 6 oare	<i>Aritmet. și Comptabil.</i> 8	<i>Caligrafia</i> 5
<i>Româna</i> 12 „	<i>Algebra</i> 2	<i>Desen și estetică</i> 18
<i>L. străine</i> 12 „	<i>Geometria</i> 6	<i>Gimnast. arme</i> 10
<i>Geografia</i> 6 „	<i>Trigonom. și curb. usual</i> 2	<i>Cântul</i> 8
<i>Istoria</i> 8 „	<i>Elem. geometr. descript.</i> 2	
<i>Econ. și legis.</i> 2 „	<i>Mecanica și cosmogr.</i> 2	
	<i>Fizica</i> 5	
	<i>Chimia</i> 5	
	<i>Istoria Naturală</i> 9	

Această programă nu putea ținea mult. Ocupându-ne de programa Scoalelor reale a lui Michail Sturza din 1847, am zis că îngrămădirea atâtor materii în niște clase de copii de doisprezece ani însemna în realitate, desființarea scoalelor naționale, căci era sigur că în ele nu s'ar fi învățat nimic, chiar dacă asemenea scoale s'ar fi înființat. Ce ar trebui să zicem despre programa gimnasiilor reale din 1874?

Eată ce trebuie să învețe băieții de cincisprezece ani în clasa IV:

Religiunea. Morala creștină pentru explicarea evangheliilor și explicarea cultului divin și ceremoniilor religioase, 1 oră.

Româna. Compozițiuni; noțiuni de literatură; rudimente de arta oratorică și metrică; împărțirea operelor literare. Noțiuni despre limbile răspândite pe suprafața globului; caracterele lor principale; limbele literare; principalele epoci literare; noțiuni despre scriitorii cei mai iluștri și despre operele lor; citire de bucăți

alese, traduse de pe acești autori ; compozițiuni asupra unor asemenea subiecte, 3 oare.

Limbă străină : francesă, germană sau italiană, 3 oare.

Istoria. Recapitularea istoriei patriei ; recapitularea istoriei universale cu privire specială la istoria industriei, științelor și artelor, 2 oare.

Noțiuni de economia socială și legislațiunea țării. Economia socială, noțiuni asupra producerii, împărțirii și consumațiunii avuțiilor.

Noțiuni de drept civil, comercial și administrativ, 2 oare.

Studii literare, 11 oare pe săptămână.

Matematici. Trigonometria plană, funcțiuni circulare, formule trigonometrice ; rezolvirea triunghiurilor dreptunghice și scalene, aplicațiuni geometrice, întrebuintarea tabelelor logaritmice.

Curbe usuale. 2 oare pe săptămână.

Elemente de geometria descriptivă, 2 oare.

Noțiuni de Mecanică și Cosmografie. Noțiuni asupra puterilor ; efectele produse de putere : echilibru, mișcare, lucrare mecanică ; organele mașinelor ; rezistența la acțiunea puterilor ; mașini cu vapor ; noțiuni asupra motorilor.

Pământul, soarele, luna, planetele, stelele, aplicațiunile, astronomia, 2 oare.

Chimia. Revisuirea cursului precedent ; principalii compuși ; chimia organică, 3 oare.

Științe Naturale. Aplicarea zoologiei la agricultură, industrie și igienă.

Geografia 2 oare.

Studii științifice, 11 oare.

Caligrafia. 1 oară.

Desemn. Cu mâna liberă 2 oare.

Arhitectural, industrial ; mașina, organe speciale de mașine, Lavis (3 oare), 5 oare pe săptămână.

Ginnastica cu deprinderi militare, 2 oare.

Cântul, 2 oare.

Eserciții 10 oare.

Ministeriul a cerut Consiliului General să modifice această programă, în 1878, prezentând și un proiect de modificare, prin care se micșura întinderea dată materiilor literare. În sesiunea din acel an nu s'a putut face nimic ; dar în 1879, Consiliul s'a unit cu vederile Consiliului Permanent și a votat proiectul cu mici

modificări ; dar raportul Comisiunii a avut grijă a arăta Consiliului că ; „reuşita acestor şcoli noi o credem subordonată modului numirii corpului didactic la acele şcoli. Pentru aceste gimnasil, trebuie ca profesorii se fie oameni speciali, supuşi unui concurs special de materia ce au a propune.... Vom insista pe lângă dl. Ministru al instrucţiunii, spre realizarea acestui desiderat ; căci numai atunci aceste şcoli reale vor putea produce roadele la care avem dreptul a ne aştepta.“

Programa votată de către Consiliul General a fost pusă in aplicare chiar in acel an ; iar in ce priveşte desideratul aceluiaşi Consiliu ca Scoalele să fie prevăzute cu profesori oameni speciali, vom vedea mai pe urmă ce s'a făcut.

Era ştiut că acest gen de învăţământ nu va putea prinderădăcini de cât numai atunci când va fi şi licee reale. Aceasta s'a şi făcut.

In 1888 s'a publicat Programă gimnasiilor şi liceielor reale, in care aveau a se propune umătoarele studii :

1) <i>Religiunea</i> I, II, III, IV	6 oare
2) <i>Româna</i> , toate clasele	19 "
3) <i>Franceza</i> , toate clasele	21 "
4) <i>Germana</i> , toate clasele	20 "
5) <i>Geografia</i> , I, II, III, IV,	12 "
6) <i>Istoria</i> , toate clasele,	21 "
7) <i>Dreptul</i> , IV	2 "
8) <i>Legislaţia</i> , V	2 "
9) <i>Economia politică şi finanţe</i> , VI	2 "
10) <i>Matematica</i> , toate clasele	29 "
11) <i>Comptabilitatea</i> , III,	2 "
12) <i>Fisico-naturale</i> , toate clasele	29 "
13) <i>Igiena</i> , IV,	1 "
14) <i>Filosofia</i> , VII,	3 "
15) <i>Desemnul şi Caligr.</i> toate clasele	26 "
16) <i>Cântul</i> I—IV	6 "

Gimnastica şi Armele câte 1 oară la fiecare clasă.

Ca consecinţă a programei din 1888, legea din 1892 a acordat absolvenţilor din liceiele reale dreptul de a se presenta la examenul de bacalaureat, fiind examinaţi asupra materiilor ce compun obiectul studiilor din liceiele reale şi să obţină diploma de bacalaureat real, cu care nu se putea înse înscrie la facultăţile de litere şi drept.

SECȚIUNEA V-a.

Incercări de a înlocui Legea din 1864.

Pentru această Secțiune nu putem face de cât a traduce lucrarea d-lui I. V. Praja, care s'a publicat în franțuzește pentru Expozițiunea Universală de la Paris din 1900. Ea se găsește în volumul publicat atunci: „L'Enseignement Roumain“.

Ministeriul Instrucțiunii nu ne a putut pune la dispozițiune nici colecțiunea deosebitelor proiecte de legi pregătite în curs de mai bine de treizeci de ani, colecțiune adunată cu mare greutate de dl. Praja, pe atunci director al învățământului secundar și nici originalul românesc al lucrării sale; după cum nu ne-a putut găsi nici „Istoria Scoalilor“ de V. A. Urechia. Astfeliu că sîntem nevoiți a face această traducere:

„Începînd din 1866, adică doi ani după punerea în lucrare a legii din 1864, constatînduse mai multe neajunsuri în această lege, și pentru a se îndeplini și prescripțiunile art. 23 din Constituțiune, s'a făcut un proiect de lege în scopul de a îndepărta acele neajunsuri care proveniau, pe de o parte, din dispozițiuni rele, și pe de alta din dispozițiuni neaplicabile. Acest proiect nu a fost prezentat corpurilor legiuitoare.

„Modificările de căpitenie ce se făceau în legea din 1864 prin acest proiect erau următoarele:

„a) desființarea Consiliului General al instrucțiunii pentru cuvîntul că, măcar că în teorie el părea de folos prin controlul ce'l eserecita asupra Ministrului, din punctul de vedere practic, el îngreua fără nici un folos mersul administrațiunii, și în multe cazuri, spre răul instrucțiunii.

„În adevăr, atribuțiunile Consiliului General fiind de a întocmi programele și a'și da părerea asupra cestiunilor relative la învățământ, el era, în coia ce privește programele, dăunător, fiind că programele înmulțindu-se în fie-care an, trebuiau să fie neconținut modificate fără ca profesorii și elevii să fi avut timp a se fa-

miliarisa cu ele. Apoi, fiind alcătuit din profesori de diferite categorii, și hotărârile fiind luate cu majoritate, nu era nici o garanție că el ar fi în stare a da deosebitelor cestiuni soluțiunile cele mai nimerite. În ceea ce privește ceialaltă atribuțiune a sa, Corpurile legiuitoare și presa puteau fi organe în de ajuns de puternice pentru a propune îmbunătățirile și reformele necesare.

„b) Se precisa mai bine rolul și atribuțiunile corpului consultativ de lângă Ministru în administrația Instrucțiunii, Consiliul Superior al Instrucțiunii, prin enumerarea tuturor cestiunilor asupra cărora Ministrul nu putea hotărâ fără de a-l consulta, ceea ce îndepărta, pe viitor, ori ce neînțelegere asupra marginelor competenței fiecăruia.

„c) Se simplifica dispozițiunile atingătoare de drepturile și datoriile membrilor corpului învățătoresc, în scopul de a face cu puțință un control mai serios și o pedepsire mai eficace a celor cari și căleau datoriile; căci procedura legii în vigoare părea așa de complicată și așa de neaplicabilă că pedepsele ajunge auilusorie.

„d) Profesorii erau opriți de a mai ocupa o altă funcțiune plătită de către Stat, înainte de a împlini 10 ani în învățământ, sau de a exercita profesiunea de avocat.

„e) Se introducea esamenele de aptitudine pentru numirea profesorilor suplinitori, iar numirea cu titlu provisoriu avea a se face numai prin concurs.

„f) Se suprima esamenul general pentru gimnasia și se introduceau dispozițiuni precise pentru ținerea esamenului de lucru, esamen căruia, acum i s'a dat numele de esamen de bacalaureat.

„Altă încercare de modificare a Legii din 1864 s'a făcut în 1873 pe cuvîntul că această lege cuprinde, pe de o parte, dispozițiuni nefolositoare, și pe de alta, dispozițiuni puțin practice pentru împrejurările locale ale țerei.

„Principalele modificări sînt cuprinse într'un proiect manuscris care nu a fost prezentat corpurilor legiuitoare;

„1) Se suprima Consiliul General, pentru că în timp de șese ani nu fusese în stare a face o programă și pentru că Ministrul și Consiliul Superior, fiind în contact mai direct cu toate scoalele, și cunoscând mai bine nevoile lor, erau în stare a cunoaște mai bine și neajunsurile programelor și îmbunătățirile reclamate de interesele învățămîntului.

„2) Se precisa mai bine rolul Consiliului Superior și se impunea Ministrului îndatorirea de a nu lua nici o decisiune în-

inte de a'l consulta, și de a'și motiva decisiunea când nu aproba părerea Consiliului.

„3) Se organisa Seminariile.

„4) Se determina int'un mod mai precis drepturile profesorilor acordându-li o remunerație mai dreaptă, dar se instituia un control mai serios. Se constata că față cu alți funcționari ai Statului, și față cu timpul ce întrebuintau, cu însemnătatea chiemărei lor, cu gravitatea însărcinării lor, precum și cu liniștea de care aveau nevoie, ei sint nu îndestul de respălătiți, și că mai atârnav și de fluctuațiunile budgetare, fiind că Legea din 1864 nu ficsa salarul nici unei categori de profesori. Se stabilia o gradatie între cei numiți de curind și cei cu un serviciu de 8 și 10 ani.

„Dar, in același timp, Consiliul Superior era obligat a inspecta Scoalele, și se crea un corp de inspectori cu îndatoriri precise ; și se punea la dispoziția Ministrului mijloace de înfrânare mai espeditive.

„5) Profesorii din învățământul secundar și superior erau oprii a ocupa alte funcțiuni salariate de cătră Stat, de cât după 12 și 8 ani de serviciu.

„6) *Pentru fiecare materie, și pentru întregul curs, se crea un post de adiunct; acesta era sub ordinile profesorului pentru a pregăti lecțiunile elevilor și a înlocui pe profesor când lipsește. Adiuncții erau numiți prin concurs, și aveau dreptul a fi numiți in locul profesorului in cas de vacanță.*

„ 7) Se cereau garanții de capacitate de la cei ce deschideau Scoale și internate private, impunându-le programele Statului.

„In 1876 s'a făcut o nouă încercare de a modifica Legea.

„In 1880 s'a întocmit un proiect de lege care a ajuns până la desbaterea in secțiunile Camerei deputaților.

„Acest proiect se întemeia pe următoarele constatări, ieșite din esperiența ce se făcuse in curs de șesespzece ani cu Legea din 1864.

„ a) că administrația instrucțiunei este rău organizată, pentru că lipsesc unele autorități neapărate, d. e. inspectori generali ; pe când sint prevăzute altele fără de nici un folos, ca d. e. Consiliul general ; și pentru că atribuțiunile celor care esistă sint rău împărțite și definite, astfeliu că o mare parte din forțele mecanismului administrativ se pierd fără nici un folos pentru învățământ.

„ b) că personalul didactic, cu toate că nu e lipsit de oare care garanții care i sint necesare, e cu totul lipsit de un control

efectiv, așa că îndeplinirea datoriilor este lasată la conștiința fiștecăruia, ceia ce este o nedreptate pentru profesorii conștiincioși.

„ c) că instrucțiunea copiilor și organizarea scoalelor nu mai corespund nevoilor timpului, stărei economice și sociale, și nici la nevoile unei culturi înalte ; multe Scoale de băieți nu sînt prevăzute în lege ; cât despre fete, ele sînt mai cu totul lipsite de Scoale în care s'ar putea desvolta aptitudinile lor și a se pregăti pentru profesii folositoare și lor și societăței.

„Pentru a se îndrepta această stare de lucruri și alte inconveniente secundare ale legii, proiectul este conceput în următorul spirit :

1) În ceia ce privește administrația instrucțiunii, proiectul prevede—după ce a asigurat soarta scoalelor și poziția profesorului—controlul cel mai vigilant esercitat asupra lor, și stimulantul cel mai energic, procurat de cătră un mecanism administrativ în care nici o forță nu se perde fără folos. Controlul este asigurat mai cu samă prin faptul că funcțiunile administrative, împărțite în mai multe grade ierarhice, formează o carieră doosebită și paralelă cu a profesoratului. Apoi, cerându-se că funcționarii administrativi să poscadă studiile Scoalei Normale Superioare, intenția era ca Scoalele să fie conduse în conformitate cu principiile pedagogice care, cu chipul acesta, aveau a se împrăștia pîntre profesori.

„2) În ceia ce privește corpul învățătoresc, proiectul propus împlinia lacunele Legii din 1864 : ceasurile de muncă ale profesorilor în cele opt clase ale liceilor, precum și în cele alte categorii de scoale sînt fiesate după un maximum și un minimum ; *lefile sînt fiesate în raport cu oarele de lucru, cu sacrificiile făcute pentru a ajunge cineva profesor și cu puțința pentru ei de a căștiya ceva și în afară de salar ; lefile sporesc gradat, după vechime, până ce ajung la leafă îndoită.* În schimbul acestor foloase, profesorii sînt supuși unui mic codice disciplinar care asigurează îndeplinirea datoriilor lor, fără înse a fi espuși arbitrariului.

„3) În ceia ce privește organizarea instrucțiunii publice proiectul asigură, pe de o parte, ori cărui Român puțința unei instrucțiuni generale neapărată ori cărui bun cetățan și om civilizat ; iar, pe de alta, dobândirea unei profesiuni cu ajutorul cărcia să poată lupta pe tărâmul economic. Inspirat de aceste idei, proiectul fixază într'un chip precis hotarele fiecărui grad de învăță-

mânt și se ocupă în deosebi de recrutarea corpului didactic, căruia îi cere și cunoștinți pedagogice, așa ca el să ajungă a fi la înălțimea tuturor cerințelor. De altă parte, se schițază foarte în detaliu organizarea școlilor practice, creând mai multe categorii și grade de astfelu de școli care merg paralel cu instrucțiunea dată în vederea profesiunilor liberale și care, prin urmare, dă acestui învățământ un rang egal cu a celui alt.

„Fiind că era constatată greutatea de a modifica în totalitatea sa Legea din 1864, s'a propus în 1881 pentru organizarea învățământului opt proiecte de legi.

„Cel întâu cuprindea organizarea Administrațiunei centrale a Ministeriului. Serviciile sînt împărțite în patru divisiuni; secretariatul general, divisiunea școlilor, divisiunea cultelor și divisiunea comptabilității, fiecare fiind compusă din mai multe birouri.

„Al doilea proiect cuprinde modificarea articolelor din Legea din 1864 privitoare la Consiliul Permanent și la Consiliul General. Acest proiect cu un caracter cu totul descentralisator crează o autoritate independentă de Ministru numită „Epitropia Școlilor“, cu putere și atribuțiuni egale cu ale ministrului.

„Această instituție,—inzestrată cu venituri provenind sau din donațiuni, sau din o subvenție anuală de 8 milioane acordată de către Stat, și care creștea în fiecare an prin 20% din sporul veniturilor Statului,—era ajutată în cărmuirea Școlilor de către două consilii regionale pe lingă cele două Universități și alcătuite din membrii nerevocabili în curs de 8 ani și din cari o parte formau o secțiune permanentă,—consilii care administrau școlile ca un organ intermediar al Epitropiei.

„Consiliile regionale, la rîndul lor, erau ajutate în administrațiunea școlilor, prin delegațiuni departamentale sau prin patronate școlare.

„Al treilea proiect era relativ la inspecțiunea școlilor, pe care Ministrul o făcea prin inspectorii școlari, prin revisori, sub-revisori, precum și prin Epitropia Școlilor, în înțelegere cu autoritățile care atârnavu de ea.

„Proiectul al patrulea se ocupa cu școlile normale de învățători, de institutori și de profesori secundari.

„Cursurile unei școli normale și o practică făcută cu succes în învățământ în curs de un an, dădeau drept la numirea de titular, în ordinul de merit după o listă valabilă în curs de doi ani. Fetele puteau urma în asemenea școli până ce se vor înființa și pentru dînsese.

„Al cincilea proiect se ocupa despre crearea de scoale secundare de cătră Consiliile comunale și județene, căroră li se cerea să dovedească mai întâi : că au depus la Casa de depuneri un capital de ajuns pentru a ținea scoala in timp de un număr de ani indoit de cât numărul claselor scoalei; că au personal și local, mobilă și material didactic.

„După zece ani, scoalele prospere de felul acesta aveau a trece pe socoteala statului.

„Al șeselea proiect se ocupa cu scoalele de comerț, împărțite in două categorii : de gradul I sau inferioare, cu un curs de IV ani și de gradul II sau superioare, cu III ani de curs.

„La întreținerea acestor scoale luau parte : Statul plătind corpul didactic, Comunele și Camerele de Comerț cu localul, mobilierul și materialul didactic.

„Al șeptelea proiect se ocupa cu Scoalele de frumoase-arte : una in București și una in Iași, fiecare cu trei divisiuni : pictură și sculptură, arhitectură și gravură. La cinci ani se da un stipendiu pentru studii in străinătate.

„Proiectul al optulea se ocupa cu scoalele private.

„Dintre toate proiectele de legi propuse până acum, proiectul prezentat Camerei deputaților in 1886, este acel care a atras mai mult atențiunea opiniunii publice și a corpului didactic, ca o lucrare isvorită din cunoștința mai adâncă a nevoilor învățământului.

Acest proiect a cărui Espunere de motive și considerațiunile suplimentare care l însoțesc sînt o comoară in materie scolară, a lasat urme adânci in spirite, prin discuțiunile la care a dat loc, și in Consiliul General, in comitetul delegaților Camerei, in corpul didactic, și a dat naștere dorinței de a se cunoaște mai minuțios organizarea învățământului, nu numai in România, ci și in alte țeri; și a creat curente care au pregătit opinia publică pentru reforma definitivă care s'a indeplinit mai pe urmă.

„Necesitățile care i au dat naștere și vederile înalte in care el a fost conceput ies in evidență din considerațiunile următoare care sînt scrise in fruntea lui.

„Desvoltarea constantă și repede a țerei, trebuințele crescânde „ale ei, află astăzi o piedică in Legea din 1864, făcută pentru un „timp in care mijloacele noastre erau foarte restrinse, in care câmpul nostru de activitate era foarte îngust, și in care era greu „cuiva, a prevedea avântul ce a luat țara in acești din urmă două- „zeci de ani. Dovada cea mai pipăită despre aceasta este că Le-

„gea din 1864, rămânând în multe părți ale ei înapoiată, progresele timpului au pășit peste dînsa, în cît unele dispozițiuni ale ei au căzut în desuetudine; iar altele au fost modificate prin simple măsuri regulamentare.

„Starea actuală a legislațiunei privitoare la instrucțiunea publică e cu totul anormală.

„Legile și regulamentele sînt insuficiente, nepotrivite cu trebuințele noastre, unele în contradicere flagrantă cu altele, și prin urmare, neprezentând o unitate de vederi.

„Desbinați și slabi, de abea o expresiune geografică pînă ieri, cercul nostru de acțiune a crescut cu unitatea și cu tăria ce am dobândit. Regatul Român devine pe fiecare zi ce înaintăm un membru tot mai util și mai necesar în societatea statelor Europene. Această pozițiune, rezultat al unei munci încordate și a multor sacrificii, trebuie înse întărită și asigurată. Ea nu poate fi numai un eveniment trecător, lăsat la voia întâmplărilor, ci punctul de plecare al unui viitor temeinic.

„În noul cîmp de muncă ce se deschide dinaintea noastră, Școala joacă întăiul și principalul rol; căci ea este chemată a forma generațiunii capabile de a menține și de a desvolta ceea ce am cîștigat.

A sosit dar timpul de a pune un capăt unei stări de lucruri vecină anarchiei, și a face ea, ajutați de experiența timpului, să ajungem a avea o lege a instrucțiunei publice, care să fie în armonie cu progresele realizate, cu situațiunea Regatului, și cu problemele nouă de deslegat.

„Școala este o instituțiune publică organică, care are un singur și unic fundament—Statul,—un singur și unic scop—întărirea și asigurarea lui în viitor.

„Dacă ordinea legală și siguranța sînt necesare în Stat pentru a împiedeca sau a micșora relele ce desordinea și anarchia pot trage după sine, cum să nu fie cel puțin tot atît de necesară îngrijirea ce Statul trebuie să dea creșterei tinerimei?

„Astfel așezată, menirea Școalei este a da tinerimei bazele culturii științifice morale și naționale, dezvoltându-i mintea și dreapta judecată, întărindu-i simțimentul datoriei, înmulțindu-i cunoștințele, sporindu-i puterile sufletești și trupești, pentru a da Statului și societății, cetățeni de caracter, capabili a munci prin ei înșiși, cu conștiință, cu onestitate și cu probitate în familie și în Stat, cetățeni buni, în cari conștiința națională să fie tot d'a-

„una vie și însuflețită de credința și iubirea către Stat și către „instituțiunile ce națiunea 'și a dat.

„Din aceste principii primordiale decurge întreaga organizațiune ce trebuie dată, nu numai Scolilor ce sînt esclusiv în mîna „Statului; ci întregului învățămînt, ori care ar fi numele și forma sub care s'ar presenta. Ori la ce treaptă aparțin, ori în ce „localitate sînt așezate, ori de cine sînt conduse, toate scoalele „trebuie să presinte în scopul lor final o concordanță armonică și „o unitate plină de tărie“.

„Acest proiect, care lasă de o parte organizarea învățămîntului special și privat, se caracterisază prin următoarele modificări, inovațiuni și creațiuni, în ceia ce privește învățămîntul secundar: 1) el pune în mîna Ministrului întreaga administrație a Instrucțiunii Publice; 2) simplifică administrația, atît generală cît și internă, a scoalelor; 3) întărește și definește mai bine puterile Ministrului; 4) reorganizează serviciul de inspecțiune a scoalelor; 5) îmbunătățește programele; 6) regulează relațiunile între Stat, Comună și Județe în ceia ce privește întreținerea scoalelor, suprimînd conflictele ce se iviseră pînă atunci, în ceia ce privește atribuțiunile; 7) prevede organizarea de scoale normale pentru băieți și fete, de diferite grade; 8) schimbă, ameliorează și completează sistemul de recrutare a corpului didactic, introducînd agregatia; 9) regulează într'un mod mai complet și mai rațional disciplina corpului didactic; 10) proclamă principiul inamovibilității; dar luînd măsuri eficace pentru a asigura îndeplinirea datoriilor, prin modul constituirei juriilor; 11) se ocupă de soarta profesorilor ajunși infirmi; 12) introduce și regulează învățămîntul modern cu VIII clase, ca și învățămîntul clasic, și completează învățămîntul secundar pentru fete; 13) regulează salariile și gradatia, cu cinci termene în loc de patru; 14) consacră principiul salariului proporționat cu titlurile academice și cu numărul oarelor de curs; 15) instituie un sistem complet de examene generale de gimnasia, de liceie și cursuri secundare de fete, examene destinate a dovedi mai ales influința studiilor asupra formării judecătăi.

„Fiind că o schimbare radicală a Legei din 1864 presenta mari greutăți, dovadă atâtea proiecte neisbutite, mai ales din pricină că se obicinuise lumea cu acea lege, s'a propus, în 1889, un proiect în care era vorba numai de a se modifica acele articole care se dovediseră că sînt neaplicabile și neîndestulătoare pentru starea societății de atunci, așa că multe căzuseră în desuetudine

sau trebuise a fi completeate și întrecute prin creațiuni budgetare.

„Modificările principale care se propuneau erau următoarele :

„1) Modificări care aveau de scop a pune în concordanță textul legii cu starea de fapt, acolo unde necesitățile trecuse peste marginile prevăzute în vechiele legi, când aceasta fusese deja consacrat prin alocațiuni budgetare constante.

„Astfel, funcționau de multă vreme scoalele normale de învățători și de institutori, care lipsiau în organismul legii și care erau simple creațiuni budgetare ; se întemeiaseră, de asemenea, tot prin budget, gimnasia și liceele reale fără să aibă o basă legală cu toată importanța lor ; pentru că, bine organizate ele aveau să satisfacă nevoile de căpitanie ale societății și a da tinerimei o direcțiune mai practică și mai independentă, îndepărtându-o de la funcționarismul spre care o conduceau studiile clasice.

„2) Modificări cari aveau de scop schimbarea dispozițiunilor defectuoase din legile anterioare.

„Astfel, în locul juriilor pentru concursuri, care se constituiau în ajun pentru fiecare catedră deosebit și care funcționau cu greutate, sau din cauza demisiunilor care veniau din pierderea mare de timp, și pentru că erau un serviciu gratuit, să instituiau comisii permanente încunjurate cu garanții de nepărtinire, care puteau funcționa la epoci precise, nu pentru cutare catedră, ci pentru câștigarea titlului și dreptului de profesor într'o specialitate.

„Apoi, plecând tot de la principiul descentralisării administrative, s'a introdus înamovibilitatea și dreptul de a fi judecat de către semenii săi în toate categoriile de profesori.

„3) Modificări care aveau drept scop ridicarea nivelului instrucțiunii. Astfel, s'a introdus în liceele clasice un al optulea an de studii, pe de o parte, pentru a nu rămânea în urmă față cu alte state europene, și, pe de alta, pentru a se evita supramunca. Se dă de asemenea, Ministrului dreptul de a putea chiea, cu avisul conform al Consiliului Permanent, la o catedră din țară pe Românii cari ocupă în străinătate o catedră similară, ținând socoteala, la gradație, de anii pe cari i a servit acolo.

„În 1895 s'a întocmit un proiect de lege asupra învățământului secundar și superior, cuprinzându-se în el și învățământul profesional al fetelor și învățământul artistic în genere.

„În conformitate cu acest proiect, învățământul secundar se dă : în gimnasia cu patru clase, în cari limba latină era facultativă și în care nu se învăța limba greacă ; în licee cu opt clase

in care, începând cu clasa VI învățământul se bifurca în învățământ clasic și învățământ modern,—limba elenă putând fi înlocuită, în cel dintâiu prin studiul științelor fisico-naturale; în scoale secundare și profesionale de fete cu un curs de cinci ani, unele din cele dintâiu având două secțiuni pentru cei de pe urmă doi ani,—una literară și una comercială,—și putând avea și secțiune profesională; în Scoalele profesionale toți anii la un loc dând un tot complet de cunoștințe și consacrand cei de pe urmă trei ani numai pentru lucrul de mână, desen și limbile vii.

„In fine, Ministrul avea latitudinea a crea internate de fete cu un curs mai îndelungat și cu o programă mai dezvoltată, care permitea intrarea în Facultățile de medicină și în scoalele de farmacie, precum și o secțiune normală, — pe lângă cel mult două scoale profesionale—, destinată a forma maistre de lucrul manual.

„Regimul tuturor scoalelor este esternatul, sau mai rar, semi-internatul; numai patru licee vor fi internate cu elevi solvenți și elevi bursieri. De la aceștia nu se va mai cere certificat de paupertate.

„Elevilor meritoși din esternate se vor acorda ajutoare bănești.

„Nu se vor primi într'o clasă din gimnasia sau esternate de fete mai mult de 60 și în licee mai mult de 50 de elevi. Concurs de admitere pentru înscriere când se vor presenta un număr mai mare de candidați.

„Cei cari și au terminat studiile în gimnasia se pot înscrie în clasa IV ori V a liceului cu învoirea inspectorului și în urma unui examen de clasele precedente. Dacă nu se înscriu în licee, ei dobândesc o diplomă cu care pot intra în scoalele speciale sau în funcțiunile inferioare.

„Cei cari și au terminat studiile în licee capătă și ei o diplomă echivalentă cu diploma de bacalaureat. Dar pentru a intra în Universitate, ei sînt datori a trece examenul de bacalaureat, la care se pot presenta de trei ori. Examenul acesta constă: a) pentru absolvenții liceielor clasice în: o compoziție în limba română, o compoziție în limba modernă și o temă latină și într'un examen oral: traducere de comentariu din autorii latini, greci, români, și streini, învățați în cei doi ani de pe urmă din liceu, și din cestiuni asupra istoriei și filosofiei; b) pentru cei cari și au terminat studiile în scoalele reale: aceleași probe, afară de tema latină care este înlocuită prin o probă de matematică, și ca examen oral, în loc de autorii latini și greci, cestiuni asupra științelor fisico-

naturale pentru cei cu bacalaureatul clasic restrîns, științi fisco-naturale și istorie pentru ceilalți.

„Bacalaureatul clasic complet este necesar pentru înscrierea în Facultățile de litere, de drept, de științe de stat, medicină și teologie ; Bacalaureatul restrîns este necesar pentru aceleași Facultăți, afară de cea de litere și teologie ; Bacalaureatul real pentru Facultățile de științi, de medicină și de științe de stat.

„Direcțiunea scoalei este încredințată unui director ajutat de un consiliu scolar alcătuit din diriginții claselor, recomandați de către el Ministrului. Directorii nu pot avea mai mult de cît opt oare de curs.

„Pentru pregătirea profesorilor și a profesoarelor, se creau două Scoale Normale Superiore pe lîngă Universități și, pentru fete, una în București, cu o secțiune literară și una științifică, și cu o școală secundară anecșă pentru practica pedagogică.

„Pentru recrutarea profesorilor se instituia un examen de capacitate înaintea unei comisiuni numită de către Ministru pe trei ani. Condițiunile admiterei la acest examen erau : a fi Român, major, să fi făcut serviciul militar, a posede diploma de bacalaureat, licența în litere sau științi, și a fi urmat la Universitate un curs de pedagogie, cu toate conferințele și toate lucrările practice relative.

„Candidații la partea literară trebuiau să dovedescă cunoștința a trei specialități, sau a două când una din ele era limba latină ori greacă ; cei de la științi două specialități. Candidații cari au reușit se inseriu în Tablouri de capacitate, valabile pentru 5 ani, și numirea se face după notele obținute, preferându-se cei mai vechi.

Pentru profesorii de religione se cerea și cunoștințe speciale de limba română. Pentru limbile moderne, se primiau la examen și bacalaureați ori fete care 'și au făcut studiile în scoale secundare publice sau private. Ministrul 'și reserva dreptul de a angaja și străini cu contract pe zece ani cel mult.

„In ceia ce privește numirea profesorilor, la început se făcea cu titlul provizoriu pe doi ani, afară de profesorii de pedagogie cari erau numiți de a dreptul de către Ministru cu titlul provizoriu, pe basa scrierilor și a activității lor didactice necontestată. Cei alți în urma examenului de capacitate.

„După expirarea termenului de doi ani, profesorii erau numiți cu titlul definitiv, în urma recomandărei inspectorilor și cu

avisul favorabil al Consiliului Permanent; dacă nu erau recomandați nici peste un an, Ministrul i putea înlocui.

„In lipsă de titulari se numiau suplinitori, cărora li se făcea o reținere de 10% care se vărsa la Casa pensiunilor.

„Profesorii puteau fi obligați a face până la 16 oare de curs în specialitatea lor; după cerere, li se putea acorda și mai mult; dar nici odată nu putea trece peste 24 oare. Ei erau plătiți cu grupul de patru oare, sau fracțiuni de grup; minimum salariului era pentru trei grupuri. După acest salariu se calcula și gradația, scoțindu-se timpul petrecut în concediu. Profesorii de religie și maiștri, cei alți profesori.

„Pentru abateri mai grave se instituia o comisiune de jurați formată din rectorul Universității din București, un profesor din acea Universitate și un profesor numit de Ministru. Juriul se pronunță după ascultarea inculpatului.

„Ministrul putea transfera pe un profesor, în interesul serviciului, pe baza raportului unui inspector și cu avisul Consiliului Permanent. Transferarea pentru prima oară, nu era socotită ca pedeapsă și da drept la o indemnitate pentru strămutare; dar a doua transferare era pedeapsă.

„Proiectul se mai ocupa de învățământul special care se dă în scoalele de arte-frumoase și în conservatorii. Aceste scoale, declarate persoane juridice, aveau drept scop a forma maiștri pentru Scoalele secundare, precum și desenatori, pictori, sculptori, arhitecți, directori de coruri, artiști muzicanți și dramatici. Modul funcționării lor avea a fi stabilit prin regulamente. Se creau burse pentru scoalele din țară și din străinătate, cu condiție ca la întoarcere se servească în teatrele subvenționate de Stat. Cei cari propuneau în aceste scoale erau asimilați cu profesorii scoalelor secundare. Numirea cu titlul provisoriu se făcea de către Ministru dintre cei cari și au terminat studiile în țară sau în străinătate, sau dintre cei cari au o reputație artistică necontestabilă, apreciată de către o comisiune de trei membri numiți pe trei ani. Se putea angaja, cu contract, și streinii pe zece ani cel mult.

„In fine legea avea a fi aplicată gradat prin decrete regale făcând data punerii în aplicare a acestor diverse dispozițiuni și modul de tranziție de la o stare de lucruri la alta.

„In 1896, după ce s'a modificat legea învățământului primar din 1893, și votat partea cea mai importantă a legislațiunei primare,—mai ales legea asupra Casei Scoalelor, legea destinată a

asigura construirea de localuri pentru scoalele primare și a le înzestra cu mobilier și material didactic, precum și administrarea și controlul fondurilor provenite din legate sau donațiuni și destinate învățământului,—se întocmește un proiect de lege nou asupra învățământului secundar, special, superior și privat; acest proiect care nu a putut ajunge în desbaterea corpurilor legislative, consacra, ca organizare proprie zisă a scoalelor, starea de fapt.“

Ministrul următor a cerut părerea Consiliilor Scolare asupra acestui Proiect de lege. Discuțiuni îndelungate au urmat, într'o deplină independență, mai ales că autorul proiectului de lege nu mai era ministru. Am întocmit un Tablou de răspunsurile venite de la licee, pe care'l dăm în Anexă.

Scolile din București nu au fost consultate, fiind că aice se constituise o Comisiune alcătuită din toți foștii Inspectori și Secretari generali și din mai mulți profesori distinși. Nu am putut găsi lucrările acelei Comisiuni.

SECȚIUNEA VI.

Reforme sevârșite.

Reformarea Legii din 1864 nu s'a putut îndeplini din mai multe cauze, între care două sînt mai principale : repede schimbare a guvernelor și nestudiarea în deajuns a cestiunilor relative la învățămînt. Se știe, în adevăr, cât de repede se schimbau Ministeriele pînă la guvernul lui Lascar Catargiu din 1871 ; se știe, de asemenea că cestiunea învățămîntului se discuta cu aprindere, mai cu samă de la Resboiul din 1870—71, și că se experimentau fel de fel de reforme în învățămînt, după cum cestiunea se discuta și în Germania, unde se căuta a se face o apropiere între învățămîntul clasic și cel real.

În asemenea condițiuni era greu a se face, la noi, o lege organică și definitivă. Și e de ajuns a face o comparațiune între deosebitele proiecte, pe care le am reșumat în secțiunea precedentă, pentru a se vedea că încă nu era un curent bine pronunțat în favoarea unei sisteme, nu erau idei ajunse la maturitate, cristalizate așa zicînd, care să se impună barbaților politici, pentru a fi transformate în lege.

Erau înse câteva cerinți ale corpului profesoral și a le tuturor oamenilor, care se ocupau de școală, care nu mai sufereau amânare. Între aceste cestiuni era : recrutarea corpului didactic secundar. Toată lumea recunoștea defectuositatea Legii din 1864 în această privire. Nu se mai putea merge cu profesori cari trebuiau să dovedească la concurs că „posedă studii identice sau analoge cu acele ce se propun în vacanța clasă“ ; nu se mai putea admite ca profesorii gimnasiilor să fie recrutați dintre absolvenții de lucru „cari au trecut un examen de toate obiectele“, ceia ce făcea că un candidat putea obține o medie generală satisfăcătoare și să fie numit profesor tocmai pentru materia la care s'a dovedit a fi mai slab la acest examen.

Legea care se cerea cu insistență de toată lumea era legea

pentru recrutarea corpului didactic secundar. Ea a fost sancționată în 17 martie 1879 și publicată sub titlul:

Lege pentru numirea profesorilor la gimnasia, licee și școli profesionale. Această lege constituie un progres enorm, față de cea din 1864. Art. 1 dispunea că „profesorii liceilor și gimnasiilor statului, comunale sau județene, se numesc numai dintre licențiații și doctorii facultăților de litere și științe din țară și din străinătate, întru cât diplomele acestor din urmă vor fi fost recunoscute de Universitățile țerei“. Pentru admitere la concurs se cerea a prezenta: diploma de bacalaureat sau certificat de terminarea cursurilor liceale înainte de anul 1867, și diploma de licență sau doctorat în ramura din care face parte catedra vacantă“.

Dar scoalele nu au putut dobândi toate foloasele ce curgeau din dispozițiunile de mai sus, din cauză că legea a menținut concursul, care se ținea înaintea unui „juriu esaminator, compus din trei membri, din cari doi trași la sorți de Rectorul Universității unde se ține concursul și din facultatea și materia corespondentă, și unul de către Ministrul instrucțiunii publice, care va fi și președinte“. Concursul, sau examenul când era numai un candidat trebuia a se face „numai asupra materiei din care face parte catedra vacantă“. Juriul fiesa numărul probelor.

Legea se ocupă apoi de catedrele de desen, caligrafie, muzică vocală și gimnastică, pentru care se va face un concurs special, pentru care se va face o programă anume, făcută de către Consiliul Permanent, și publicată cu trei luni mai înainte de data ținerii concursului. Pentru catedra de economie politică și drept administrativ, juriul se va compune din trei profesori ai facultății de drept, ieșiți la sorți și concursul se va ținea după un program făcut de către Consiliul Permanent în înțelegere cu decanul facultății de drept. Concursul pentru catedrele de agricultură se va ținea înaintea unui juriu format prin sorți dintre profesorii școlii de agricultură din București, și după o programă mai dinainte publicată. O excepțiune se face pentru profesorii de limbi străine. La acest concurs pot fi primiți și străini, preferându-se pentru cursul inferior cei cari cunosc limba română; iar concursul se va ținea înaintea unui juriu numit de către Consiliul Permanent, în prețuia concursului „dintre profesorii predând acea limbă în școli publice sau private, sau, în lipsă, și alte persoane cu cunoștințe speciale“, programa și cele alte condițiuni se vor publica cu trei luni mai înainte.

In ceia ce privește Scoala Secundară, art. 17 din lege are o importanță deosebită. Se înființaseră gimnasiile reale de cinci ani. Ele funcționau după programa din 1874. Cu toate acestea, legea le trece sub tăcere. Pe când, dinainte de legea din 1864, scoalele reale erau considerate ca scoli secundare, căci programul din acel an zicea: „*Scoala reală* destinată a forma oameni cu cunoștințe pentru viața practică, este o *scoală secundară*“ pe când, chiar in Legea din 1864, scoalele reale sînt trecute in secțiunea III din capitolul III: *Despre organizarea instrucțiunii Secundare*; legea din 1879 le trece între *scoalele speciale*, căci art. 17 glăsuiește: „Ori ce catedră de la o *scoală specială*, precum: „de la scoalele de comerțiu „ale statului sau comunale, scoale pentru învățători, institutori și „institutoare, *scoale reale*, scoale de bele-arte, de musică, de meserii, „și de la *scoale profesionale* in genere, se va ocupa prin concurs“, ținut inaintea unui juriu numit de cătră Consiliul Permanent in preziuma concursului.

Din aceasta urmează că art. relativ la diplomele ce trebuie să presinte candidații nu se aplică și gimnasiilor reale; cu alte cuvinte, in ceia ce privește pregătirea corpului didactic pentru aceste gimnasii, condițiunile rămân aceleași ca și in legea vechiă. Se da prin aceasta o mare lovitură învățămîntului real după cum se da și învățătorei din scoalele secundare de fete, unde, in ceia ce privește pregătirea corpului didactic, rămâne in vigoare tot legea vechiă.

Aceste dispozițiuni au fost nenorocite. Învățămîntul real și învățămîntul pentru fete, de abia acum se creau. Tocmai pentru că erau in pruncie, trebuiau luate măsuri ca, de la inceput, să fie incunjurate cu multă ingrijire, pentru ca să poată prinde rădăcini trainice. Nu s'a făcut aceasta și a fost o mare greșală; pentru că s'au ingrămădit la aceste concursuri multe persoane, nu in de ajuns pregătite, care au ocupat catedrele pentru 30 de ani, făcând, in același timp, un rău mare și facultăților de științi și litere, care s'ar fi populat mai repede și mai cu succes, dacă acele persoane ar fi fost silita a mai sta in facultăți pentru a-și dobândi diplomele.

Lipsa de licențiați nu putea fi o scusă. Este adevărat că de abia se găsiu concurenți licențiați pentru catedrele vacante la licee și la gimnasiile clasice; dar acesta nu era un motiv pentru a popula gimnasiile reale și scoalele secundare de fete cu mulți nechiemați. Aseminea scoale de abia se înființau: era mai înțelept lucru a mai amâna crearea unora dintre ele, de cât a incre-

dința învățătura tinerilor pe mâni nu îndestul de pregătite. Astfeliu că legea din 1879 nu a adus nici o îmbunătățire pentru aceste scoale. Din contra.

Dar nu numai acesta era defectul acestei legi.

Art. 8 și 9 dispuneau ca, în cas de vacanță a unei catedre „se va numi un *suplinitor*, care va fi luat, în *București și Iași*, dintre absolvenții facultăților, după natura catedrei vacante, și cari vor fi trecut cele mai multe esamene, iar în *județe* dintre profesorii secundari pensionari, ori dintre profesorii provizori sau definitivi ai scoalei unde s'a produs vacanța“.

„*Suplinirea dă drept la întregul onorar în prima gradățiune*“.

Dispozițiune fericită; pentru că nu se luau facultăților cei mai buni studenți pentru a-i trimite în provincie, ei din contra, li da ocasiunea a face practică pedagogică în mijlocul escelenților profesori de la scoale din București și Iași; venia în ajutorul profesorilor titulari de prin județe îmbunătățindu-li soarta prin aceste supliniri, și introducea în lege *gradățiunea*, prevăzută prin Regulamentul Scolar al Moldovei din 1850 și prin Regulamentul Eforiei Scoalelor din Muntenia.

Dar aceste dispozițiuni așa de cuminti au fost nesocotite în practică chiar de la început. S'au despopulat facultățile trimițându-se în județe sute de *suplinitori*, transformându-se astfeliu într'o instituțiune permanentă această suplinitorie care trebuia să fie, în școală, numai un accident; s'a creat o soartă amară acestor suplinitori luați de la studiile lor, și cât pentru *gradățiunea*, prevăzută în lege, corpul didactic a trebuit să mai aștepte patru ani.

Este adevărat că legea din 1879 e un progres față cu legea anterioară, cât privește recrutarea profesorilor de la gimnasia și licee. Nu erau primiți la concurs de cât numai licențiați și esamenul ori concursul se făcea numai asupra specialității catedrei vacante. Am văzut înse că pentru o mulțime de scoale, ea păstra statu-quo în ceia ce privește pregătirea candidaților și întreaga lege conținea un feliu de neîncredere ofensătoare pentru profesorii membri ai diferitelor jurii de concursuri, numite în *prezina* concursului, și prin dispozițiunile regulamentului de aplicațiune a acestei legi, care erau și mai minuțioase, fără nici o necesitate.

Dar cel mai mare neajuns al legii din 1879 era că păstra *Concursul*, cu toate defectele lui. Neajunsurile legii s'au văzut chiar de la început, și cu toate aceste, ea a fost în vigoare nouăsprece ani.

Altă cestiune importantă care aștepta resolvirea era aceea a remunerățiunei corpului didactic.

De la înființarea Scoalelor naționale fusese admis principiul ca leafa profesorilor să sporească prin vechime, avându-se în vedere că pentru dînșii nu există înaintare, ori care ar fi meritele omului, cum este în alte ramuri ale organizațiunei Statului. Regulamentele anterioare Legei din 1864 prevedeau această înaintare pe loc și această lege mergea mai departe. Alin. 11 din art. 387 glăsunia: „După 12 ani de serviciu, remunerariul învățătorilor va fi îndoit de cât cel primitiv“. Termenul de 12 ani se împlinise la 1876; dar în preziua Resboiului pentru Neatârnare, profesorii nu numai că nu s'au gândit un minut macar a'și cere dreptul; dar, din contra, au contribuit poate mai mult de cât li ierta puțterile la subscripțiunea națională pentru arme.

Când Resboiul s'a terminat cu fericire, când Independența și mai pe urmă Regalitatea, au încununat eroicele fapte ale vitejilor, Cîrputul didactic a așteptat liniștit, încrezător în dreptatea cauzei sale. El nu a reclamat și nici nu s'a tulburat de unele interpretări care se dădeau art. 387. Se susținea d. e. că salarul îndoit e prevăzut de lege numai pentru *învățători*, căci așa se esprima legea. Profesorii nu s'au tulburat pentru că după acel art. venea art. 388 care zicea că: „*Învățătorii* sînt datori a frecventa regulat clasa lor și a intra în clasă la oara determinată prin regulament“ dispozițiune care privește de sigur, pe întreaga dăscălime. Erau și alte articole care cuprindeau dispozițiuni analoge, așa că avea mare dreptate G. Vernescu când zicea: Să se grăbească Camera a vota gradațiunea; căci dacă profesorii ar intenta Statului un proces pentru salarul îndoit, câștigă de sigur.

De la *Secularizarea* averilor Bisericeii și Scoalei, în 1859 și 1863, nu ar fi trebuit să se drămăluască nici leafa Preotului, nici leafa Profesorului; că dacă aceea secularizare s'ar fi făcut în condițiunile în care s'a efectuat de cătră Petru Cel Mare în Rusia, ori de cătră Maria Teresia în Austria, Statul Român nu ar fi contribuit cu nici un ban pentru Biserică și Scoală. Dacă din nemărginitele domenii ale Bisericeii cu pădurile lor de mai multe ori seculare, s'ar fi constituit un *Fond Religionar* ca în Bucovina ori Transilvania, acest fond ar fi venit în ajutorul Statului la nevoile lui, ar fi dat garanție pentru împrumuturile lui; dar ar fi dat Bisericeii și Scoalei mijloace mai mult de cât suficiente, pentru a'și întimpina toate nevoile lor, și nu ar fi ajuns Institutele

noastre de cultură a cerșetori ani întregi, spre a li se asvârli, din timp in timp, sumele necesare. Unde ar fi Scoala și Biserica astăzi, dacă „Casa Scoalelor“ și „Casa Bisericii“ s'ar fi înființat cu 50 de ani mai înainte!

Este bine să nu se uite nici odată că ori când Biserica și Scoala reclamă vre o sumă, aceste Instituțiuni 'și cer dreptul lor, din banii lor; căci Statul Român nu a dat nici un ban pentru Biserică și Școală; din contra, li a luat foarte mult.

In 6 martie 1883 s'a sancționat și publicat

Legea pentru ficsarea și gradarea remunerarielor membrilor corpului didactic. Această lege era mai puțin favorabilă corpului didactic de cât Legea din 1864. In loc de leafă indoită după doisprezece ani de serviciu, ea li acorda 60% după un serviciu de douăzeci de ani. Pe de altă parte, ea ficsa lefile la o cifră nu numai nepotrivită cu nevoile traiului, dar inferioară lefei ce o primiseră profesorii cu 25 de ani in urmă, cum se va vedea din „Monografiile“ diferitelor Școale. Dăm numai un exemplu. Un institutor primia in 1864, 810 lei vechi pe lună sau 296 lei 30 bani; legea din 1883 fixază legea institutorilor la 225 lei pe lună. Am putea înmulți exemplele cu profesori din alte grade de învățământ.

Profesorii nu numai că n'au protestat, dar s'au arătat foarte recunoscători; și, pentru cea mai mare parte dintre ei, lefile ficsate prin legea din 1883, cu toate că de atunci au trecut douăzeci și trei de ani, au rămas un ideal; pentru că, de atunci in coace, remunerariile corpului didactic au scăzut, in loc să sporească, cum era natural.

Nu este înse numai cestiunea cifrei; mai este încă o nedreptate strigătoare la cer, care s'a făcut unor întregi categorii de profesori. Legea ficsa:

280 lei pe lună pentru *Seminarii* (curs inferior), școale normale, școale reale, Școale centrale și secundare de fete;

360 lei pentru liceie, *gimnasilor*, bele-arte, *seminariilor* (curs superior), școale de comerț, de farmacie, veterinărie și centrale de agricultură.

Dacă am pune întrebarea: pentru ce profesorii de la gimnasiile reale erau mai prost plătiți de cât cei de la celelalte gimnasilor și de cât cei de la școalele de comerț, răspunsul ar fi foarte încurcat. Lăsând pe profesoare de o parte, căci ele sînt meritate, dacă ne am întreba: pentru ce profesorii de la cursul inferior de seminariu

sînt mai prost plătiți de cît cei de la cursul superior, pentru ce profesorii scoalelor normale erau mai prost plătiți de cît cei de la bele-arte, răspunsul ar fi de asemenea încurcat. Și cu toate acestea nu era nici o încurcătură. Autorii legii știau bine ce făceau. Adevărul adevărat este următorul: se părea că leafa de 360 lei pe lună, și cu gradația, este prea mare pentru profesorii secundari; de aceea, s'a păstrat această sumă, care era în vigoare de 25 ani pentru cei puțini: gimnasia clasice, licee, seminariu superior; iar pentru toți ceilalți profesori secundari, sau asimilați, li s'a ficsat leafa de 280 cu gradația corespunzătoare. Și toată lumea a fost mulțumită. Cei cu lefi mari și au pastrat lefile; cei cu lefi mici au să primească în tot cazul, o leafă mai mare de cît avuseră până atunci, și cu gradație.

Dar afară de cifra lefei, legea avea multe neajunsuri, unele rezultând din dispozițiuni care nu s'au aplicat, și altele din însăși legea.

Negreșit, este bun lucru salarii ficsate prin lege; cu toate că experiența a dovedit că aceasta nu este destulă cheazășie; dar aceeași leafă *pentru toți și în toate localitățile*, poate constitui o mare nedreptate. Legea prevăzuse acest inconvenient și de aceea, îngrădise acordarea gradației cu oare care formalități, ceia ce însemna: strictul necesar pentru toți și *gradație adică înaintare pe loc* pentru cei distinși. În adevăr, legea cerea la art. 5, ca cei care vor cere gradația la împlinirea fiecărui termen de cinci ani, odată cu această cerere: „*vor prezenta un Memoriu privitor la specialitățile respective sau vr'o lucrare literară ori științifică originală.*“ Dar aceasta nu era de ajuns. Principiul era escelent, dar trebuiau indicate măsuri pentru modalitatea aplicării. Dacă această cerință a legii s'ar fi aplicat; dacă s'ar fi refuzat gradația pentru cei leneși ori nepregătiți, mult bine ar fi rezultat pentru școală căci mult s'ar fi lucrat. Și dacă s'ar fi profitat de ocazie a se introduce în lege regule pentru înaintarea profesorilor prin strămutarea într'o localitate mai importantă, unde între alte avantagii, profesorii găsesse ușurința instrucțiunii copiilor, legea ar fi fost, în adevăr folositoare, nu numai pentru profesori ci și pentru Școală. Dar dispozițiunile art. 5 care contribuieră atât de mult ca legea gradațiunii să fie votată de către Corpurile Legiuitoare, au rămas literă moartă; Memoriul nu s'a cerut nici o dată și de astă dată, profesorii distinși au rămas amestecați pîntre mediocrități, căci gradația s'a acordat numai la vechime. Astfeliu legea nu și a atins scopul.

Mai mult încă: legea din 1883 a dat o mare lovitură învățământului real și a lovit adine pe suplinitori.

Prin un mod de recrutare deosebit de al profesorilor de la gimnasiile clasice, și acum, prin ficsarea unei lefi mai mică cu o pătrime, s'a făcut evident pentru toți că gimnasiile reale sînt cu totul departe de cele clasice. Când cu oare de muncă mai numeroase de cât la gimnasiile clasice, cu o programă ale cărei materii reclamau o încredere deosebită, profesorii de la reale văd că, prin lege, li s'a creat o situațiune inferioară, atunci entuziasmul cu care fusese primit învățământul realist scade, de o dată toemai în acei cari erau meniți a lucra ca el să prindă puternice rădăcini în mijlocul Societăței care nu'l vedea cu ochi buni. Și de atunci putem zice că acest învățământ a fost condamnat.

Un rău și mai mare s'a produs Scoalei prin pozițiunea ce s'a creat *Suplinitorilor*. Legea din 1879 li acorda leafa întregă; legea din 1883, care avea drept scop a îmbunătăți soarta corpului didactic dar cât s'ar putea cu mai puțină cheltuială, a decis că suplinitorilor li se va opri 30%. Această dispozițiune dăunătoare pentru Scoală s'a luat iarăși din nevoia de a nu se cheltui prea mult pentru dascali. Ea s'ar înțelege dacă ar fi vorba de suplitori numiți, în județe, dintre profesorii titulari, cum prevedea legea din 1879. Dar în 1883, lucrurile s'au schimbat. S'au înființat Scoalele Normale Superioare, care au început a da pe primii lor absolvenți; numărul suplinitorilor s'au înmulțit. A trimite zecimi de tineri prin județe, plătiți cu 5 lei pe zi la gimnasiile reale, ceva mai mult la cele clasice, și a'i ținea ani întregi, plătiți cu această sumă păcătoasă, însemna a îndepărta de la Scoală inimile acelor tineri, cari și făcuseră o altă idee despre misiunea lor.

În fine, legea din 1883 acordă drepturile lefei și gradațiunei profesorilor de la ori ce scoale județene ori comunale, care ar trece la scoalele Statului: „bucurându-se de drepturile acordate de lege de la data înscrierii lor în budgetul Statului; dispozițiune nedreaptă. pentru că dacă pentru pensiune se poate obiecta că nu li s'au făcut rețineri, nu era lucrul tot așa și pentru anii de gradațiune. La comună ori la județ, ei serviseră Scoalei ani îndelungați și nu era drept a fi lipsiți de aceea înaintare pe loc“.

Incompatibilitățile dintre profesorat și funcțiunile administrative au fost completate prin *Legea Cumulului* care, nici ea, nu a fost întru totul respectată.

Altă modificare importantă introdusă în Legea din 1864 și care a făcut putincioase reformele ulterioare, este.

Legea pentru organizarea Administrațiunei Centrale a Ministeriului Cultelor și Instrucțiunei Publice, sancționată în august 1892. Prin această lege s'a modificat compoziția și atribuțiunile Consiliului general, s'a determinat mai bine competența Consiliului Permanent și s'a înscris în lege serviciul de control al învățământului, care funcționase până atunci numai în puterea Regulamentului de la 1885. Tot această lege determină și condițiunile de admisibilitate pentru funcțiunile înalte din Ministeriu.

Consiliul General al instrucțiunei se compune din trei secțiuni : învățământul primar, secundar și superior.

Secțiunea învățământului secundar avea a se compune din : Doi delegați ai învățământului secundar clasic numiți prin decret regal din lista delegaților liceielor și gimnasiilor clasice, aleși de corpul profesoral, câte doi de fiecare liceu ori gimnasiu ;

Un delegat al învățământului secundar real numit de asemenea din lista delegaților liceielor și gimnasiilor reale, aleși de corpul profesoral, câte unul de fiecare școală ;

Un profesor de seminar de gradul II, numit de ministeriu prin decret regal ;

Doi delegați ai învățământului superior, numiți prin decret regal din o listă de câte doi delgați aleși de fiecare facultate de litere și științi de la cele două Universități :

Doi profesori ai școalelor speciale, numiți prin decret regal ;

Un profesor cu titluri academice din învățământul privat, numit prin decret regal ;

Directorul învățământului secundar ;

Inspectori generali ai învățământului secundar ;

Membrii Consiliului sint numiți pe cinci ani. Deosebitele secțiuni lucrează separat și pot fi convocate de către Ministru, pentru maximum 20 zile, numai la trebuință și în ori ce epocă a anului. Secțiunea secundară și dă avisul asupra programelor școalelor secundare, profesionale și speciale și asupra instrucțiunilor relative la aplicarea lor ; iar lucrările care aveau a fi supuse Deliberărilor Consiliului trebuiau comunicate membrilor sei cu trei luni înainte de sesiune, împreună cu toate elementele de studii necesare.

Consiliul Permanent se compune din trei membri, numiți pe trei ani, dintre foștii sau actualii profesori definitivi, *secundari sau superiori*. În cestiuni de programe, Consiliul permanent se va com-

plecta cu inspectorii generali ai învățământului. Ei 'și dă avisul asupra următoarelor cestiuini : 1) Creațiunile de școli secundare sau superioare ; 2) Cercetarea cărților didactice, direct sau prin delegațiune; 3) Regulamentele scolare ; 4) Programele ; 5) Cestiunile asupra cărora Ministrul va crede de cuviință să ica avisul Consiliului. Avisurile lui sint consultative, afară de ceia ce privește programele. Programele nouă nu se vor pune in lucrare de cât numai in mod treptat, pentru a nu se intrerupe cursul studiilor.

Incheiem această espunere prin

Legea pentru crearea de scoale de cătră Județe și Comune,
din noembre 1893.

Această lege oprește Județele și Comunele de a mai înființa scoale de ori ce grad fără autorisarea Ministrului, care nu se va da de cât numai când aceste autorități vor fi justificat că posedă sau a luat măsuri să poseadă un local cuviincios și adoptat nevoilor scoalei, și mijloace suficiente pentru a ei întreținere ; o școală odată creată, nu se poate desființa fără autorisarea Ministeriului ; acele scoale vor avea programa Statului, supuse la controlul seu ; iar corpul didactic va fi numit și revocat, după normele stabilite de legile asupra Instrucțiunei publice.

Legea asupra Invățământului Secundar și Superior.
(sanționată la 23 martie 1898.)

Problemele relative la învățământ au fost agitate și discutate mai ales de la 1885 in coace. Cunoscând perfect starea Scoalelor prin deosebitele raporturi ale inspectorilor și prin studii particulare, Ministrul de atunci d. D. A. Sturdza propuse Reforma completă a Invățământului. Dar, pentru aceasta, trebuia luminată țara și corpul didactic asupra stărei reale a învățăturilor publice, asupra nevoilor și suferinților scoalei și asupra măsurilor de îndreptare a răului.

Pe lângă luminoasa Espunere de motive la Proiectul de lege asupra Instrucțiunei, prezentat Corpurilor legiuitoare, Ministeriul a luat o serie de măsuri care toate aveau drept scop pregătirea spiritelor pentru marea reformă. Câți va profesori distinși au fost trimiși in Franția și Germania pentru a studia nu atât organizarea scoalelor din acele țeri, ci metoadele de propunere, mecanismul intern al fiecăruia gen de scoale. Dacă nu s'au publicat toate rapoartele acelor delegați, e sigur inse că, întorși in țară, acești profesori au fost organe prețioase ale Reformei. Pe de altă, parte, Ministeriul a publicat un volum asupra legilor și regula-

mentelor scolare din deosebite țeri ale Europei; a pus să se publice din nou desbaterile Consiliului General al instrucțiunii pe timp de doisprezece ani; Inspectorii au publicat studii escelente asupra instrucțiunii, și, pe când Proiectul de lege era debătut în secțiunile Camerei, acelaș Proiect era trimis tuturor Consiliilor scolare și prezentat Consiliului General, lucru care nu se mai făcuse până atunci. Pretutindinea legea fu discutată cu serioșitatea pe care o merita pe deplin. „Memoriul“ profesorilor de la Iași a rămas un model de studiu aprofundat și de discuțiune obiectivă a unei chestiuni atât de importantă. Și dacă împrejurări politice, care nu aveau a face de feliu cu Școala, au făcut ca Proiectul să nu ajungă în discuțiunea Camerei, procesul era câștigat înaintea lumii dăscălești și înaintea opiniunii publice. Reforma Legei din 1864 se impunea.

Mișcarea a continuat și după retragerea Ministrului, în 1888. În Iași, ani întregi, profesori de toate gradele, sub președința d-lui Petru Poni, au continuat discuțiunile și studiile asupra deosebitelor chestiuni de învățământ.

Ministrul care a fost în fruntea Departamentului Instrucțiunii publice de la 1891—95, dl. *Take Ionescu* a continuat pe calea începută. Incurajat de profesorii A. I. Odobescu, D. A. Laurian, Virgil Arion, St. Vărgolici, St. Michailescu, și alții, Ministrul a început cu energie Reforma. S'a votat legea pentru organizarea Clerului mirean, cu care ocazie s'a făcut și reforma Seminarilor. Legea pentru Administrațiunea Centrală a Ministeriului a deslegat mânele Ministrului, și 'i a dat puțința a lucra mai liber; în fine, *Legea pentru Învățământul Primar și Normal-primar* dovede că se poate reforma Legea din 1864 și s'a rupt cu credința ce se înrădăcinase că trebuie să cadă ori ce Ministru care ar îndrăzni a propune modificarea acelei legi. Cei trei ani și jumătate de administrare a aceluși Ministru au fost de o activitate rodnică pentru Școală și Biserică.

Urmașul seu, dl. Petru Poni, a fost în fruntea școalelor numai treisprezece luni; dar îmbunătățirea aduse Legei asupra Învățământului Primar, votată mai înainte și înființarea „*Caselor Școlare*“ sînt titluri în de ajuns pentru a'l număra printre marii Miniștri ai Școalelor.

Ministrului de la 1897—900 d. Spiru C. Haret 'i a fost rezervat norocul de a îndeplini opera la care se lucra de treisprezece ani. I se și cuvenia „a fi la onoare, pentru că fusese la muncă“ în curs de cinsprezece ani.

În Martie 1898, Corpurile legiuitoare au votat, în sfârșit, Legea atât de mult așteptată.

Prin această Lege s'a căutat a se rezolvi toate problemele care de atâta timp, se agitau.

I) S'a creat *gimnasiul unic*, formând un ciclu complet de cunoștințe cu un examen de absolvire la sfârșit, în urma căruia se liberează o diplomă, cu care absolventul poate intra în cursul superior de liceu, în scoalele superioare de comerț sau în alte scoale profesionale, sau rămânea în viața privată cu o sumă de cunoștințe solide și bine echilibrate în mintea lui.

II) S'a prevăzut *un singur gen de licee*; dar s'a ținut samă de ceea ce se zicea cu atâta dreptate în *Expunerea de motive* din 1886. „Limbele clasice, prin mlădierea și precisiunea lor, prin faptul că apar rotunjite și terminate, au o obiectivitate, care devine un mijloc puternic de a exercita mintea și cugetarea. Cultura antică mai puțin complicată de cât cea modernă, se prezintă ca un ton plin de armonie și de idealitate, depărtată de luptele și de nevoile noastre, și este în stare a exercita o mare influență etică asupra tinerimei, fiind mai aproape de înțelegerea ei, prin personalitățile ei caracteristice, prin ideile ei clare și lămurite. Matematica, prin concluziunile ei strâns legate unele de altele, nesuferind nici o lacună, vine în rândul al doilea să introducă tinerimea, nu numai în lumea științifică; dar tot o dată în cea filosofică, prin demonstrarea pipăită a existenței adevărului. După dinsele se însiră științele fizice și naturale istoria și geografia, limbile moderne și exercițiile fizice și estetice, care încep a deveni astăzi, ca în anticitate, nedespărțite de ori ce adevărată cultură“.

Toate aceste materii fiind necesare în învățământul secundar era întrebarea: dacă li se pot da în liceu timpul necesar pentru a se studia cu folos. Cestiunea se pusese de mult, cum am văzut, și se rezolvise prin înființarea unui învățământ real alături de cel, clasic. Legea a rezolvit cestiunea în alt mod. Mai întâi nu putea fi vorba de două genuri diferite de gimnasii: reale și clasice; pentru că nu se poate admite că un copil de unsprezece ani, s'ar putea specializa, cînd intră în liceu ori gimnasiu, pentru ramura clasică ori realistă. Pentru aceasta s'a înființat gimnasiul unic.

Rămânea dar ca specializarea să se facă în cursul superior de liceu unde se putea face fără nici un inconvenient, elevii fiind în stare ași alege secțiunea cătră care au mai multă trageră de inimă. Legea prevede dar mai multe secțiuni pentru cursul superior: *Clasică, Modernă și Reală*, avînd toate un fond comun indispensabil

pentru ori ce om cult: limbele română, francesă și germană, religiunea, filosofia și istoria, economia politică, dreptul usual și instrucțiunea civică, muzica vocală și gimnastica. Aceste cursuri comune aveau și avantajul că elevii din cursul superior lucrau în comun la mai multe materii și se făcea, în același timp, și o mare economie de profesori.

Elevii urmând *Cursurile comune*, se specializază, în același timp, în *secțiunile* respective, unde li s'a rezervat timp de ajuns pentru a aprofunda materiile secțiunii respective.

Elevii au intrat în liceu după ce au făcut în gimnasiu următoarele studii:

1) <i>Religiunea</i>	5 oare	9) <i>Matematica</i>	12 oare
2) <i>Româna</i>	13 "	10) <i>Științi fisico-naturale</i>	11 "
3) <i>Latina</i>	7 "	11) <i>Igiena</i>	1 "
4) <i>Francesa</i>	11 "	12) <i>Muzica vocală</i>	8 "
5) <i>Germana</i>	1 "	13) <i>Desemnul</i>	5 "
6) <i>Instruc. civică etc.</i>	1 "	14) <i>Caligrafia</i>	6 "
7) <i>Istoria</i>	8 "	15) <i>Gimnastică</i>	4 "
8) <i>Geogr. și Cosm.</i>	9 "		

În liceul superior ei fac următoarele *Cursuri comune*:

1) <i>Religiunea</i>	2 oare	5) <i>Filosofia, drept etc.</i>	5 oare
2) <i>Româna</i>	11 "	6) <i>Istoria</i>	10 "
3) <i>Francesa</i>	8 "	7) <i>Muzica vocală</i>	4 "
4) <i>Germana</i>	8 "	8) <i>Gimnastica</i>	4 "

iar în deosebite *Secțiuni*, studiază:

a) *Secțiunea Clasică*

1) <i>Latina</i>	28 oare	4) <i>Fisico-Naturale</i>	4 oare
2) <i>Elina</i>	21 "	5) <i>Desemnul</i>	3 "
3) <i>Matematica</i>	4 "		

b) *Secțiunea Reală.*

1) <i>Italiana sau Englesă</i>	12 oare	4) <i>Fisico-Naturale</i>	16 oare
2) <i>Matematica</i>	24 "	5) <i>Desemnul liniar</i>	6 "
3) <i>Geografia</i>	4 "	6) <i>Igiena</i>	2 "

c) *Secțiunea Modernă.*

1) <i>Latina</i>	28 oare	4) <i>Fisico-Naturale</i>	16 oare
2) <i>Geografia</i>	4 "	5) <i>Igiena</i>	2 "
3) <i>Matematica</i>	7 "	6) <i>Desemnul</i>	3 "

Dacă comparăm cele 28 de oare, 35 cu cele din gimnaziu, de latină și 21 de elină din secțiunea Clasică cu cele 23 oare de latină și cu cele 14 de elină din pretensele gimnaziu și liceu *clasice* din 1881; dacă comparăm cele 24 de oare, de matematică 36 cu cele din gimnaziu; cele 16 oare, 27 cu cele din gimnaziu, de științi fisico-naturale din Secțiunea Reală, cu cele 21 oare de matematică

și cu 29 de științi, din liceele reale, atunci nici o discuție nu se mai încapă în privința superiorității celor două sisteme.

III) S'a desființat Concursul pentru recrutarea corpului didactic secundar, înlocuindu-l prin *Esamenul de capacitate*, și cerându-se de la candidații la profesorat, cunoștinți teoretice de pedagogie și practica pedagogică, care se dobândește în cele două *Seminarii pedagogice Universitare* din București și Iași. Esamenul se va ținea la epoce fixe, înaintea unor comisiuni numite pentru un timp îndelungat, reînnoindu-se din timp în timp, astfel încât comparațiunea să fie ușor de făcut între deosebiții candidați; iar lucrările comisiunilor, o dată confirmate, devin obligatorii pentru Ministeriu, *Tabloul de capacitate*, fiind că locurile vacante se dau celor înscriși după ordinea de merit și după preferința candidatului.

IV) Toți profesorii sînt declarați inamovibili; după anii de încercare din timpul provisoratului. Ei nu pot fi censurați, permutați, suspendați sau îndepărtați de cât în urma sentinței unei *Comisiuni de judecată* alcătuită din doi profesori universitari luați de pe o listă aleasă de către facultățile respective și din un președinte numit de către Ministru. Această Comisiune permanentă, care judecă un timp îndelungat, are vreme să și formeze o doctrină și o jurisprudență, așa că dobândește o deplină competență a și esercita misiunea sa, și, alcătuită din profesori universitari ea este mai pe sus de ori ce influență sau ingerință, și este în măsură a asigura, în de ajuns drepturile profesorilor, apărând, în același timp, și interesele legitime ale școlii. Prin aceasta s'a pus capăt acelor judecăți inoventive și acelor achitări scandaloase, care făcuseră că, multă vreme, nu se mai dase profesori în judecată; ceia ce adusesese slăbirea bunei rânduiei și a disciplinei care trebuia să domnească în școală. Când pedeapsa este escluderea pentru tot d'una din corpul didactic, profesorul exclus poate cere Ministeriului *revisuirea* procesului; Ministrul se pronunță asupra acestei cereri *cu avizul conform* al Consiliului Permanent. Dacă revisuirea este admisă atunci procesul în revisuire se judecă din nou înaintea Comisiunii de judecată, completată cu cei doi supleanți.

V) Legea fiind sancționată și promulgată, trebuia să se ia măsurile necesare pentru punerea ei în lucrare. Redactarea *Programelor* în conformitate cu Legea a fost cea întâi grijă a Ministeriului. Pentru această însemnată lucrare s'a făcut apel la lumina corpului didactic. O comisiune de 80 persoane a fost numită dintre profesorii universitari și secundari, aceștia de pe urmă fiind

in majoritate. In Maiu 1898, această comisiune s'a întrunit in București, și, după lungi și importante discuțiuni, s'a întocmit *Ora-riul* liceielor, gimnasielor și al scoalelor secundare de fete de ambele grade, s'a hotărât asupra spiritului in care vor fi redactate programele; după care Comisiunea numeroasă s'a împărțit in sub comisiuni pentru redactarea proiectului de programă.

Până in Noembre proiectele erau gata pentru toate materiile; proiecte debătute in sub-comisiunile speciale. In decembre s'a întrunit Comisiunea și după mai multe ședinți plenare, s'a pronunțat și a adoptat, in mare parte lucrarea sub-comisiunilor. Lucrărilor Comisiunei s'a dat o întinsă publicitate, pentru ca lumina deplină să se facă; s'au comunicat membrilor Consiliului General convocat in sesiune pentru luna Martie; și o Comisiune mai restrinsă a fost numită pentru a armonisa lucrările marelui Comisiuni și a reduce la proporțiuni mai raționate unele programe, care erau mai mult de cât niște manuale de curs.

Când Consiliul General a fost convocat, lucrările Comisiunei restrinse nu erau încă indeplinite. Consiliul General s'a pus cu ardoare la lucru: s'au ținut une-ori câte două ședinți pe zi și una de noapte; s'au chemat in sinul Consiliului mulți profesori competenți pentru a-și susține părerile lor; pentru proiectele care încă lipsiau, s'a făcut apel la profesorii respectivi, și la sfârșitul sesiunei regulamentare, Programa a fost votată in unanimitate.

Lucrarea Consiliului General a trecut la Consiliul Permanent, unde s'a discutat de cătră membrii Consiliului d-nii *Hâsdeu*, *Dimi-trescu-Iași* și *Otescu*, împreună cu Inspectorii Generali; s'au supus sancțiunei regale și la 1 Aprilie 1899, data ficsată prin Lege, noua *Programă* a apărut in „Monitor“.

Vor fi unele neajunsuri in această Programă, poate că profesorii secundari s'au aratat prea domoli față cu cei universitari, cari, doritori de a face in facultăți numai știință înaltă, au impus liceielor sarcini prea grele de purtat; poate că timpul nu e destul de măsurat in cursul superior, pentru câte se cer, așa că Programa pare încarcată; dar ori cine va compara Programa așa cum a ieșit din debaterile autorităților constituite, cu anteproiectele prezentate de cătră Comisiunea cea mare, se va încredința că s'a lucrat mult ca estensiunea deosebitelor materii să corespundă timpului ce li se punea la dispoziție.

Programa din 1899, ca ori și ce operă omenească este perfectibilă. Timpul și experiența dobândită din aplicarea cinstită a acestei Programe in spiritul și litera ei, vor aduce îmbunătăți-

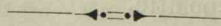
rile necesare acestei lucrări, pentru care s'a făcut tot ceia ce era omeneste posibil, pentru ca să ieasă o lucrare desevărsită.

VI) Programă fiind sancționată, rămânea de regulat o cestiune foarte importantă: înzestrarea Scoalelor cu personalul didactic trebuitor. Comisiunile pentru *Esamenele de capacitate* au fost numite și cu toate greutatețile unui prim examen, chiar de la întâia sesiune s'au numit mai bine de o sută de profesori titulari. Sesiunile care au urmat, de și esaminarea s'a făcut de multe ori cu o severitate extremă, au dat rezultate îmbucurătoare și astăzi, mai toate catedrele secundare sînt prevăzute cu profesori titulari, tineri profesori cu grade academice, cu „meșteșugul“ învățat în Seminariele pedagogice universitare, care și încep cariera lor sub cele mai fericite auspicii.

VII) Scoala Secundară avea o Lege bine-făcătoare, Programe multe chibzuite și îndelung cumpănite, Profesori bine pregătiți și bine aleși, Localuri pe alocurea chiar lucsoase, Material didactic indestulător. Mai trebuiau *cărți didactice*, lucrate în conformitate cu noile cerinți ale Legii. Pentru aceasta, Ministerul s'a adresat la Profesorii cari luaseră o parte însemnată la noua Reformă și cari erau plini de spiritul ei. În scurt timp Manuale didactice au fost redactate. Aceste Manuale au fost cercetate în Comisiunea pentru esaminarea lor și în Consiliul Permanent, și, în curind, s'a umplut și acest gol simțitor.

Legea din 1898, modificată de două ori de atunci este o lege pentru viitor. Am arătat numai principalele puncte ale ei, fără a face nici o reflecțiune. Viitorul se va însărcina a arăta lacunele și, poate și defectele ei. Dar când ne întoarcem privirile cu șeptezeci de ani înapoi; când ne amintim de încercările prin care a trecut Învățământul și când facem comparațiune între trecutul amenințător și viitorul plin de speranțe, nu ne putem opri de a încheia cu următoarele cuvinte:

Perioada încercărilor și a principiilor a trecut; Progresul este necontestat; Scoala Românească poate privi viitorul cu încredere. Soarta ei este asigurată pentru de apururea. Dar cestiunile de Școală vor trebui studiate neconținut; pentru că în lumea morală ca și în lumea fizică, totul este într-o vecinică mișcare.

NOTE

ASUPRA

ȘCOALELOR SECUNDARE

CULESE DIN MONOGRAFIILE

Lucrate de cătră

DIRECTORII ACELOR ȘCOALE

În vederea Esposițiunii Generale din Anul 1906, al 1800-lea de la aducerea Coloniilor Romane în valea Dunărei, al 25-lea an de la întemeierea Regatului României și al 40-lea an de fericită domnie a M. S. Regelui Carol I, Ministeriul Instrucțiunii Publice și al Cultelor a adresat Directorilor de Scoale Secundare o circulară, în care se cerea redactarea unor „Monografii“, pentru fie care școală, dându-se următoarele puncte ca program de lucrări :

„Se va redacta de direcțiunile respective Istoricul fie-cărei școale pe baza următoarelor puncte :

„1) Înființarea școalei respective (data și autoritatea înființătoare) și întreținerea ei bugetară de la început și până astăzi.

„2) Informațiuni asupra variațiunii de local în cursul vremii și amănunte asupra sălilor de clasă, (număr, cubaj, etc.) în decursul existenței școalei prin diversele localuri, precum și cu amănunte asupra întreținerii acelor locale sub toate raporturile.

„3) Informațiuni asupra variațiunii de mobilier didactic în decursul timpului.

„4) Idem asupra materialului didactic : colecțiuni, laboratorii, museie, biblioteci de cancelarie și de clasă etc. ; schimbările în timpate în timpul existenței școalei, și cu toate amănunțele ce se vor găsi necesare și interesante.

„5) Toate informațiile privitoare la personalul didactic al școalei respective, de la început și până la zi : data numirii în învățământ, titlurile, obiectele predate pe clase și oare, salariul, însărcinările ce au mai avut la școală, penalitățile ori recompense, frecventarea, etc., etc. ce se va mai găsi cu cale a se spune asupra activității școlare a profesorilor, și date biografice asupra celor mai însemnați.

„6) Asupra personalului administrativ al școalei : directori, diriginți, secretari, custozi, veghietori de ordine, pedeli, servitori, cu toate datele amănunțite asupra funcționării lor în cursul vremii și asupra activității lor cu privire la școală (disciplină, educație, conferință de clasă și generale, etc); publicații de ale școalei (Anuare, etc).

„7) Informațiuni asupra funcționării cancelariei și scriptelor

„respectiv în cursul timpului: Condicii de prezență, dosare de „chârtii, matricole, cataloage, în genere tot ce privește trecutul „arhivei scolare.

„8) Date asupra funcționării claselor: începerea cursurilor, „vacanțe și serbători, orarii, materii de studii percurse, programe „analitice, metode de predare, cărțile didactice, lucrările scrise, „esamene de fine de an, esamene de absolvire, lucrări de desen și „caligrafie, bucăți corale, jocuri și eserciții gimnastice, lucru ma- „nual, dansuri naționale, compoziții, probleme, chărți geografice, „orchestre, fanfare.

„9) Toate datele asupra elevilor scoalei: modul de înscriere, „actele cerute, promovări, absențe, corigenți, repetenți, premii; ab- „solvenții scoalei respective cu arătarea soartei celor mai însem- „nați dintre ei; gazdele și condițiunile, internatele, cantinele sco- „lare, uniforme, condițiile sociale ale părinților, profesiuni, religie, „și tot ce se va mai găsi cu cale sub acest raport.

„10) Activitatea estra-scolară a Corpului didactic respectiv: „Conferințe publice, disertațiuni, discursuri festive, serbările sco- „lare, articole pedagogice, memorii în cestiu de învățământ și „de îmbunătățire a soartei, publicațiuni savante, literare, științifice, „lucrări de artă, studii de ori ce natură, congrese didactice, cer- „curi didactice, societăți didactice cu scop cultural și umanitar.

„11) Activitatea estra-scolară a elevilor: Societăți de lectură, „biblioteci, disertațiuni, producțiuni musicale, distrațiuni scolare, „escursiuni, publicații pe la reviste scolare, concursuri între elevi „(spre exemplu Tinerimea Română), visite între scolarii diferitelor „scoale, corespondență între scolari, etc. etc.

„12) În fine se va trece în acel Istoric tot ceia ce Directorul, „în urma informațiilor sale pe ori ce cale, va afla, cu privire la „acea scoală și tot ceia ce dînsul va crede nimerit; fotografii de „profesori și elevi în dif-rite împrejurări, tablouri sinoptice, sta- „tistice și recapitulative, privitoare la chestiile tratate în Istoric „și tot ce se va socoti că interesază Esposiția, pentru a pune în „lumină progresul acelei scoale și, în consecință, al învățămantu- „lui respectiv în țară“.

Circulara a fost trimisă la 1 Octombrie 1905.

Programul era complect și lăsa destulă latitudine de a se com- plecta. Se cerea Scoalei Secundare ași face ea însăși Istoria sa prin mijlocirea celor mai competenți oameni de a o face: Direc- torii și Profesorii scoalelor respective.

„Monografiile“ deosebitelor Scoale Secundare ar fi aratat cu câtă ardoare aştepta lumea românească înfiinţarea de şcoale; pentru că toţi erau incredinţaţi că numai prin Scoală, Ţara'şi va schimba faţa şi se va arăta vrednică din instituţiile ce'şi a dat; numai prin lumină vor dispărea vechile apucături ale unui trecut odios; numai din scoale vor ieşi nouăle generaţiuni care aveau să dea Ţerei o dreptate nepărtinitoare, o armată conscientă de chie-marea ei şi cetăţeni luminaţi şi harnici, ieşiţi din popor, punându-şi toată ştiinţa şi toată munca lor în serviciul Ţerei care i a ridicat aşa de sus. Vorbindu-ne de întemeierea celor întâi scoale, după Legea asupra Instrucţiunii din 1864, prin citaţiuni din discursurile pronunţate cu ocasiunea inaugurării acestor scoale, ni'ar fi aratat entuziasmul cetăţenilor cari'şi vedeau realizate aspiraţiunile lor, şi entuziasmul şi al autorităţilor, care aveau norocul a presida la inaugurarea lor.

În acelaş timp ar fi lasat viitorimei numele barbaţilor cari, în ori ce calitate, au luat o parte, macar cât de mică, la deschiderea de scoale nouă. Şi fără a se jigni modestia Corpului didactic, s'ar fi dovedit că profesorilor, acelor modeşti şi puţini titraţi profesori secundari, dar plini de focul sacru al iubirei de neam, că profesorilor se datoreşte în mare parte crearea Scoalelor Secundare. S'ar fi dovedit încă o dată că „mult pot face puţinii buni împreună“, şi s'ar fi adus aminte, în acest An de bucurie, de jertfele acelor profesori, onoarea Scoalei române, cari ani întregi au predat gratuit, sau cu lefuri ridicole, numai pentru ca să se înfiinţeze ori să se păstreze Scoala căreia închinaseră ei toată viaţa lor.

În acelaş timp, s'ar fi arătat cu câtă înţelepciune au procedat barbaţii cari, în deosebite timpuri, s'au aflat în fruntea departamentului Instrucţiunii publice, sfătuiţi de marii prietini ai Scoalei cari formau Consiliul Superior. Doriau, şi ei, ca şi cetăţenii, Consiliile Comunale şi cele Judeţene, ca să se înfiinţeze cât mai multe scoale. Dar scoala însămnă bani şi, mai ales, scoală însămnă Profesori. Dar în timpurile acele veniturile statului erau foarte mici; ani succesivi de secetă sleiau mijloacele Ţerei; străinii ni acordau împrumuturi uzurare: lipsiau dar bani pentru plata personalului, pentru local, pentru mobilier şi material didactic.

Pe de altă parte, tinerile noastre Universităţi, puţin frecventate, numai cu câteva catedre la facultăţile de litere şi ştiinţi, fără biblioteci şi fără laboratorii, nu puteau da Scoalei Secundare profesorii de cari avea nevoie. De aceia Ministerul Instrucţiunii în-

ființa așa de puține scoale ; de aceea, se opunea el sau aproba cu mare greutate înființarea de Scoale Secundare de către Comune și Județe.

Căci aceștia nu voiau să știe de nimic : trebuia numai de cât să-se înființeze o Școală mai superioară de cât cea primară. Nu era local : se va instala în vre o cameră de la școala primară, de la primărie ori prefectură ; nu erau profesori : erau inginerul județului, medicul comunei, un institutor sau doi, vre un judecător sau avocat cu oare care cunoștințe ; eată corpul profesoral ; ca mobilier, se va împrumuta de la școala primară câteva bănci, o tablă, o masă și un scaun, și eată gimnasiul gata ! Multă vreme nici vorbă nu va fi de vre un material didactic.

De aceea programa de lucrări a Monografiilor cerea atâtea detalii asupra condițiilor în care s'au înființat deosebitele scoale, asupra mobilierului și materialului didactic. Mai trebuiau încă amănunțimi asupra funcționării acestor scoale atât de șubred înjghebate. Într'un avînt de entusiasm, Comuna ori Județul înființase o școală ; dar clasele se înmulțiau și cu atât creștea și numărul profesorilor ; localul primitiv nu mai era suficient ; mai trebuia mobilier și corpul didactic stăruia neconținut pentru un început macar de material pentru studiu. Zelul Comunei ori Județului se mai recia ; începeau a vedea că se cheltuesc prea mulți bani ; observau că rezultatele ce dă școala nu răspund nici la speranțele de odinioară, nici la cheltuelile, pe care acum văd că nu le pot purta.

Și atunci trebuie să se găsească niște vinovați, răspunzători pentru acea stare de lucruri : acei vinovați erau profesorii. În unele părți, școala se închide ; în alte părți, se destituie profesorii, se numesc alții, cari, și ei, vor fi destituiți, pentru că Consiliile Comunale și Județiene au să considere pe profesori ca pe niște simpli funcționari administrativi, revocabili după plac. Monografiile școalelor înființate de către Comune și Județe aveau să ni dea amănunte asupra acestei stări de lucruri, care a ținut aproape două-zeci de ani.

Vorbind despre activitatea profesorilor în școală, programa cerea lămuriri asupra funcționării Școalelor într'un timp când unele atirneau de diferitele autorități care le înființase, iar altele de Ministeriu ; într'un timp când mai nu erau regulamente, sau numai regulamente foarte sumare ; când lipsia ori-ce serviciu de control și inspecțiune, și când totul, prin urmare, era lasat la con-

știința, la simțul de datorie și la buna credință a Corpului didactic secundar. Din condiciile de procese-verbale, din dosare trebuia să se arăte ce măsuri au fost luate, în deosebite timpuri, pentru a se asigura disciplina elevilor, regularitatea profesorilor și alte cestiuni de acest gen.

Programele fiind făcute numai în trăsături generale, Legea obligă pe profesori să înainteze Ministeriului programa analitică a cursurilor ce vor face în anul viitor. Făcutu-s'au astfel de programe? Profesorul era dator să presinte, la examen, un Conспект de materia făcută în cursul anului. Se făceau astfeliu de Conspecte? Și dacă se numiau de cătră Consiliul scolar Comisiuni dintre profesori cari să asiste la Esamene, tăcut'au aceste comisiuni raporturi? Eată cestiuni foarte importante pentru Istoricul scoalelor secundare, la care Monografiile trebuiau să răspundă.

Tot atunci se puteau da lămuriri prețioase asupra activității corpului didactic și a ideilor lui asupra organizării Scoalelor Secundare. În adevăr, mai toți Miniștrii cari s'au ocupat cu modificarea legii din 1864 au cerut părerile Corpului didactic, și legea impunea ca despre ori și ce modificare ce s'ar face în programe să se ceară opiniile Consiliilor scolare. Se știe că profesorii nu s'au dat nici odată în lături de la asemenea lucrare. Septămâni, și uneori luni întregi, s'au discutat asemenea cestiuni. Memorii foarte importante s'au publicat și observațiuni foarte judicioase s'au înaintat autorităților superioare. Acum era vorba a se sintetisa toată această uriașă lucrare, pentru a se cunoaște ce păreri a avut dăscălimea, în deosebite timpuri, despre legi și programe. Și când circulara ministerială vorbea despre activitatea estrascolară a profesorilor, nu se cerea a se afirma numai dacă în cutare oraș profesorii au ținut Conferințe sau au rostit Discursuri festive; aceasta se știa; dar ceia ce trebuia a se arata anume era data și subiectul Conferinței ori subiectul Disertațiunei ori al Discursului; căci ar fi fost foarte important pentru Istoria scoalelor secundare a se ști care sunt ideile pe care au căutat profesorii să le răspândească în cercul lor de acțiune.

Și, în această ordine de idei, Programul de lucrări trimis de cătră Ministru cerea lămuriri asupra cărților didactice lucrate de cătră profesorii secundari. Se știe că afară de profesorii de la Universitatea din Iași cari au publicat manuale de curs secundar în «Biblioteca Institutelor-Unite» din Iași, și afară de câți-va profesori de la Universitatea din București, mai toate cărțile de

școală puse în mâna tinerimei în curs de patruzeci de ani, au fost cărți lucrate de către profesorii secundari. Acum ar fi fost timpul să se cunoască esact munca lor în această direcțiune, și de multe ori și sacrificiile făcute de către ei. O listă de toate cărțile didactice lucrate de către profesorii secundari, de când avem astfel de scoale, împreună cu cărțile, ar fi fost o podoabă a Esposițiunei, și numai scoalele respective o puteau da; pentru că în Bibliotecele lor trebuie să se găsească cărțile care au fost, pe vremuri, în mâinile elevilor, și de sigur, cărțile lucrate de către profesorii școlai.

Când s'a cerut prin Programul de lucrări, a se da lămuriri asupra profesorilor cari au fost pedepsiți ori respălățiți în cursul timpurilor, prin aceasta s'a căutat a se dovedi, prin o statistică esactă, că numărul profesorilor cari au suferit o pedeapsă a fost minim în comparațiune cu al profesorilor pe cari meritele lor didactice și serviciile aduse Țerei i-au impus autorităților înalte pentru a li se decerna resplata ce o meritau. Dar asemenea lămuriri numai școala, din care au făcut sau fac ei parte, le putea da. Ea numai putea da detalii asupra ilustrațiilor pe care a avut onoarea a le poseda în mijlocul ei, precum și asupra acelor muncitori modești și conștiincioși cari, zecimi de ani, nu au știut de cât Școala și Datoria lor.

În ceia ce privește pe Elevi, Programul de lucrări cere de asemenea, o mulțime de amănunte. Mai întâi era foarte interesant a se cunoaște numărul elevilor și fluctuațiunea lui în deosebitele timpuri, și mai ales numărul pe clasă, căci atunci s'ar fi văzut greutățile, aproape neînvînse, cu care au avut de a lupta scoalele noastre. Pe lângă număr, ceia ce era iarăși foarte important era starea socială a părinților; căci trebuia să se știe dacă clasele mai de sus au îmbrățișat școala românească, ori ea a fost frecventată mai mult de băeți din popor. A se cunoaște numărul străinilor era, de asemenea, foarte important.

Ca activitate estra-scolară a elevilor era a se cunoaște, în detaliu, organizarea și funcționarea deosebitelor societăți de elevi; a se cunoaște cărțile care se cetesc de către elevi, subiectele compozițiilor și disertațiilor citite în întrunirile lor și foloasele care se trag din deosebitele excursiuni la care au luat ei parte.

Dar lămuririle principale care se cereau erau acele relative la Absolvenți. Mai întâi trebuia a se cunoaște numărul, căci absolvenții sint valorile reale a unei școale. Făcându-se socoteală de cheltuiala făcută cu școala și avînd în vedere numărul absolven

tilor se putea vedea rezultatul obținut cu sacrificiile făcute. Dar o altă cerință a Programului de lucrări, relativă la absolvenți era și mai importantă: ce au ajuns acei absolvenți după terminarea școlii? La această chestiune nu putea răspunde, iarăși, de cât tot însăși școala, căci numai ea 'și cunoaște absolvenții, și numai ea știe ce au ajuns ei. Cestiunea este foarte importantă, pentru că ea atinge fundamental existența școlii secundare. Dacă se dovedește că ea a dat societății oameni folositori, harnici și conștiincioși, cari pot contribui la bunul mers al neamului; dacă ea a trimis în Invățământul Superior tineri bine pregătiți, în stare a aborda cu succes grelele cestiuni care formează acest Inalt Invățământ; atunci școala secundară 'și a făcut datoria. Dacă însă, din contra, în urma acestor minuțioase cercetări se va fi dovedit că din școala noastră secundară au oșit numai tineri superficiali, doritori de un traiu bun fără de muncă, incapabili de o muncă serioasă și continuă în știință, atunci cestiunea școlii secundare române se pune întreagă înaintea guvernului și opiniei publice. Și pentru aceasta Programul de lucrări cerea atâtea amănunte în această cestiune.

Programul de lucrări era complect și nu peste puțină de realizat. Dar pentru aceasta se cerea ca Directorii școlilor respective să înțeleagă că în această lucrare nu era vorba de o cestiune de administrație care se regulează între Ministeriu și Director, nici de o lucrare de cancelarie care se face de cătră Director și Secretar. Pentru a o scoate la bun capăt, trebuia cooperarea tuturor profesorilor școlii, mai ales a celor mai vechi, și ajutorul profesorilor ieșiți la pensiuine. Dosarele școlii erau la îndemâna Directorului și a Secretarului; dar asupra multor întrebări, dosarele și condicele, numai ele, nu puteau da răspunsul cerut; mai ales că în urma multor frământări și schimbări de Directori și de secretari, Arhiva școlii lasă de dorit la multe școli. Afară de acestea, la multe școli, Directorii sînt nou numiți și dintre cei mai noi profesori; secretarii de asemenea.

De aceia ar fi fost de dorit ca alcătuirea Monografiei fiecărei Școli să fie considerată ca o lucrare foarte serioasă, ieșită din împreună lucrarea tuturor. Unde ar fi lipsit documentele, această lipsă s'ar fi înlocuit prin amintirile bătrânilor. Lucrarea făcută în asemenea condițiuni ar fi fost și serioasă și complectă.

Publicarea acestor Monografii ar fi îndeplinit un mare gol în istoria școlilor noastre; dar ele au fost înaintate prea târziu

Ministeriului. De aceea, afară de câte-va Monografii care s'au publicat prin o decisiune specială, se publică de o cam dată numai unele Note culese din ele. Aceste Note ar putea răspunde, de o cam dată, la întrebările ce s'ar putea pune asupra scoalelor secundare.

Monografiile vor fi expuse.

§ 1. Scoalele Secundare în ființă.

a) *Invățământul Secundar pentru băeți* se dă astăzi în 19 Licee cu VIII clase și mai multe secțiuni și în 24 de Gimnasil cu IV clase.

Liceele sînt următoarele :

„Sf. Sava“	București
„Mateiu Basarab“	«
„Michail Viteazul“	«
„Gh. Lazăr“	«
Național	Iași
Internat	«
„Carol I“	Craiova
„Pr. Ferdinand“	Bacău
„Codreanu“	Bârlad
„Laurian“	Botoșani
„I. G. Massim“	Brăila
„Al. Hâșdău“	Buzeu
„Unirea“	Focșani
„P. Rareș“	Piatra-N.
„Alexandri“	Galați
„I. C. Brătianu“	Pitești
„Sf. Petru și Pavel“	Ploești
„Pr. Carol“	Tulcea
„Traian“	Turnu Severin

Gimnasiile sînt următoarele :

„Cantemir“	București
„G. Șincai“	«
„Ales.-Cel-Bun“	Iași
„Stefan-Cel-Mare“	«
	Craiova
„Al. Ghica“	Alexandria
„N. Bălcescu“	Brăila
„Dinicu Golescu“	Câmpu-Lung
„Pr. Știrbei“	Calarași
„Ioniță Assan“	Caracal
„Mircea cel Bătrân“	Constanța
„Gr. Ghica“	Dorohoiu
„Al. Donici“	Folticeni
„I. Maiorescu“	Giurgiu
„An. Panu“	Huși
„V. Boerescu“	R.-Sarat
„Al. Lahovari“	R.-Vâlcea
„Roman-Vodă“	Roman
„Radu Greceanu“	Slatina
„En. Văcărescu“	Târgoviște
„T. Vladimirescu“	T. Jiu
	Tecuci
„Sf. Haralamb“	T. Măgurele
„M. Kogălniceanu“	Vaslui

b) *Invățămîntul secundar pentru fete* se dă în patru Scoale Secundare de gradul II și în 6 Scoale Secundare de gradul I.

Scoale de Fete de gradul II :

București,	cu Internat, VIII clase
«	Esternat,
Craiova	cu Internat
Iași,	Esternat

Scoale de Fete de gradul I: Esternat

„Carmen Sylva“,	din București
„Regina Elisabeta“,	Craiova
„Despina-Doamna“,	Ploești
Botoșani
Tulcea
Galați,	în formațiune

e) *Pentru pregătirea preoților și studenților în facultatea de teologie din București, sînt :*

- 1) Seminariul „Central“ din București și
- 2) Seminariul „Veniamin“ din Iași; iar pentru locuitorii musulmani din Dobrogia Statul întreține :

Un Seminar musulman în Medgidie.

d) *Invățămîntul Comercial se dă în două categorii de Scoale : patru scoale superioare și șapte scoale elementare.*

Scoalele Superioare de comerț sînt în :

București, Iași, Craiova și Galați; iar scoale elementare sînt înființate pînă astăzi în București, Iași, Craiova, Școala „Alesandru Ioan I“ din Galați, Ploești, Giurgiu și T. Severin.

Toate Scoalele Secundare sînt astăzi pe sama Statului. Numai pentru Scoalele de Comerț, Primăriile și Camerile de Comerț respective poartă cheltuiala pentru local și lemne de încălzit; dar numai pentru cele Elementare.

§. 2. *Infiiințarea Scoalelor Secundare.*

Perioada de patru-zeci de ani de care ne ocupăm, este o perioadă de încercări mai mult sau mai puțin isbutite în cei dintâi două-zeci de ani; de o direcțiune sigură și conștientă, nu numai despre menirea Școalei, ci și despre modul ei de a funcționa, care e caracteristica celor din urmă două-zeci de ani.

Anul 1885 se poate dar lua ca punct de despărțire între prima perioadă, care s'ar putea numi a entusiasmului, cînd se credea că e destul ca cineva să fie numit profesor pentru ca să găsească în inima și conștiința sa de român tot ce-i lipsia în pregătirea didactică pentru a fi un bun profesor; și între perioada a doua, în care profesorii sînt mai bine pregătiți pentru chiemarea lor; cînd se deschid pentru Școale localuri spațioase și igienice, și cînd din milionul pus la dispoziția Ministeriului Instrucțiunii, s'a pus la îndemîna profesorilor cel întăiu material didactic pentru științele experimentale.

Această deosebire între cele două perioade o vom găsi cînd va fi vorba de profesori, de local, de mobilier și de material didactic.

La promulgarea Legii asupra Instrucțiunii, 25 Noembre 1864 înființau următoarele Școale Secundare :

- a) Pentru băieți *Liceul Național* din Iași fundat la 1828
 „*Sf. Sava*“ „ București „ „ 1830
Liceul „ Craiova „ „ 1851
Liceul „ Bârlad „ „ 1858
 → *Liceul* „ Botoșani „ „ 1859
 „*Lazăr*“ „ București „ „ 1859
 „*Mateiu Basarab*“ „ „ „ 1860
 „*N. Bălcescu*“ „ Brăila „ „ 1863
 „*Ales. cel Bun*“ „ Iași „ „ 1864
 „*Sf. Petru și Pavel*“ „ Ploești „ „ 1864
 „*Sc. de comerț*“ *Ales. Ioan I* Galați „ 1864
- b) Pentru preuți „*Seminariul Veniamin*“ Iași „ 1804
 „*Seminariul Central*“ București „ 1836
- și Seminarii inferioare la fie-care eparchie, astăzi desființate.
- c) Pentru fete *Scoala Centrală* din Iași fondată la 1834
Scoala Centrală „ Craiova „ „ 1835
Scoala Centrală „ București „ „ 1852

d) Iar în ceia ce privește Invățământul real, se simțise de timpuriu nevoia de el și se făcuseră oare care „*Scoale Reale*“ ori „*Comerciale*“ in Iași, Brăila, Ploești, Alexandria, și pe aiurea ; dar fără nici un rezultat.

O singură școală sistematică organizată se înființase in 1864 :
Scoala de Comerț „Alesandru Ioan I“ din Galați.

De la 1865 și până la 1870 s'au înființat următoarele Școale :

<i>Liceul „Michail Viteazul“</i>	înființat in	1865,	București
<i>Ginnasiul „Stefan cel Mare“</i>	„ „	1865,	Iași
<i>Scoala Secundară de fete</i>	„ „	1865,	„
<i>Liceul „I. C. Brătianu“</i>	„ „	1866,	Pitești
„ „ <i>Unirea</i> “	„ „	1866,	Focșani
„ „ <i>Al. Hâșdău</i> “	„ „	1867,	Buzeu
„ „ <i>Alesandri</i> “	„ „	1867,	Galați
<i>Ginnasiul „Cantemir“</i>	„ „	1868,	București
<i>Liceul „Petru Rareș“</i>	„ „	1869,	Piatra N.
<i>Ginnasiul „I. Maiorescu“</i>	„ „	1869,	Giurgiu.

Înființarea de Școale nouă se urmărește in anii următori. Astfel, de la 1870 s'au mai înființat :

<i>Ginnasiul „Al. Donici“</i>	înființat în	1870,	Fălticeni
„ „ <i>Roman Vodă</i> “	„ „	1872,	Roman
„ „ <i>Al Ghica</i> “	„ „	1873,	Alexandria
<i>Scoala Sec. „Despina-Doamna“</i>	„ „	1874,	Ploești

Gimnasiul „En. Vucărescu“ înființat în 1874, Târgoviște
 „ din Tecuci „ „ 1878,
 „ „Gr. Ghica“ „ „ 1879, Dorohoiu
 „ „Kogălniceanu“ „ „ 1879, Vasluiu

Scoale Secundare, și mai multe, s'au înființat în cei zece ani
 ce urmează, 1880—1890 :

Scoala Comercială gr. I înființată în 1880, Iași
 Scoala de fete azil. Gr. II „ „ 1880, București
 Liceul „I. G. Massim“ „ „ 1881, Brăila
 Gimnasiul din Cvaiova „ „ 1882
 Sc. de fete gr. I Carmen Sylva „ „ 1882, București
 Sc. de f. gr. I. Regina Elisabeta „ „ 1882, Craiova
 Liceul „Principele Carol“ „ „ 1883, Tulcea
 Liceul „ Traian“ „ „ 1883, T. Severin
 Gimnasiul „Stirbei-Voda“ „ „ 1884, Calarași
 Scoala de fete gr. I „ „ 1887, Botoșani
 Gimnasiul „Ioniță Assan“ „ „ 1888, Caracal
 „ „An. Panu“ „ „ 1889, Huși
 „ „V. Boerescu“ „ „ 1889, R. Sarat

În cei zece ani care urmează, mai multe gimnasilor au fost rî-
 dicate la rangul de licee, după cum se va vedea în istoria parti-
 culară a fie-cărei Scoale ; mai toate Scoalele Secundare au fost
 luate pe sama statului, și Scoale nouă se înființază :

Gimnasiul „Tudor Vladimirescu“, înființat în 1890, T. Jiu
 „ „Al. Lahovari“ „ „ 1891, R. Vâlcei
 Seminariul musulman „ „ 1891, Babadag
 Gimnasiul „G. Șincai“ „ „ 1892, București
 Scoala Comercială gr. II „ „ 1894, București
 Scoala Comercială gr. II „ „ 1894, Iași
 Gimnasiul „Mircea Cel Bătrân“ „ „ 1896, Constanța
 Scoala Comerc. gr. II „ „ 1898, Craiova
 Scoala Comerc. gr. II „ „ 1898, Galați
 Scoala Comerc. elementară „ „ 1900, Giurgiu
 Scoala Secundară de fete gr. I „ „ 1905, Galați

Lista de mai sus ne a arătat data înființării deosebitelor
 Scoale Secundare. Se constată cum era și natural, că mișcarea a
 început din centrele mari ; s'a comunicat cu regegiune și, în cu-
 rând, nu a rămas oraș din țară fără școală secundară.

Mai înainte de a se arăta cum s'au creat deosebitele Scoale,
 este bine a se ținea minte următoarele : la început Ministeriul In-

strucțiunei a înființat puține scoale; nu numai că a înființat puține, dar suprema autoritate scolară nu vedea cu ochi buni înființarea așa de repede a scoalelor secundare, și cu mare greutate și da autorisarea cerută de către Comune ori Județe pentru înființarea unor asemenea scoale.

Pentru cetățenii doritori de învățătură pentru copiii lor, pentru autoritățile comunale și județene, era cel mai ușor lucru a înființa un gimnasiu. Dacă se putea găsi o sumă disponibilă pentru plata, de multe ori derisorie, a doi sau trei profesori, gimnasiul era gata. Se numiau profesorii, aducându-se lucrul la cunoștința Ministeriului; se instala gimnasiul, de o cam dată la Școala primară, la primărie ori la prefectură; se făcea ceremonia deschiderii noii Școale cu o solemnitate extraordinară, și Țara avea o școală secundară mai mult, iar părinții erau liniștiți: nu vor mai trimite pe copii la învățătură în alt oraș, și nu vor mai cheltui așa de mult cu ei.

Dar de unde profesori? De unde se vor găsi? De multe ori se luau dintre institutorii în funcțiune; altă dată se ieau dintre funcționarii mai de samă din județ.

Profesorii Școalelor publice, cum li se zicea pe atunci, Institutorii cum li zicem astăzi, se bucurau de mare autoritate morală în orașele din țară. Multă vreme ei fuseseră cei mai luminați oameni din cetatea lor și agenții cei mai devotați ai Mișcării Naționale. Înainte de 1848, când nici se pomenea prin districtele celor două principate de tipografii ori de librării, la D. D. Profesori ai Școalelor publice se înscriiau „prenumeranții“, abonații la cărțile nouă, la gazetele care apăreau. În timpul Revoluției din 1848, profesorii I. Maiorescu A. Florian S. Marcovici, Luca Călăceanu, B. Caloianu, au fost misionarii nouelor idei și propagandiștii cei mai activi, în afară ca și în lăuntrul țerei. Și toți colegii lor luptau și se sacrificau pentru o patrie liberă și de sine stătătoare.

Pe timpul luptelor pentru Unire, profesorii de la Școalele publice, Platon la Bacău, Homiceanu la Piatra N., Popescu la Bârlad, Paulini la Botoșani, și alții nenumărați, în toate orașele din amândouă țerile, lucrau fără preget și se sacrificau pentru Unire, mai ales în Moldova, unde se deslănțuise Reacțiunea în toată furia sa. Profesoratul român a fost, pe acele timpuri, propagandistul cel mai activ, intermediatorul luminat între clasele de sus și cele de jos.

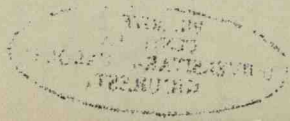
De aceia, când s'a desăvârșit Unirea ; când au început a se realisa, macar în parte, dorințele și aspirațiunile naționale, cătră Scoală și au îndreptat cu toții privirile ; pentru că numai ea putea forma cetățeni vrednici de drepturile dobândite ; pentru că numai prin ea se puteau capata oamenii de care avea patria nevoie pentru a se putea curma cu toate abuzurile și nelegiurile trecutului.

Aceasta era dorința intimă a tuturor.

Dar era mare deosebire în ceia ce privește punerea în practică. Barbații luminați, cari se aflau în fruntea Departamentului Instrucțiunii publice, împreună cu cei cari formau Eforia Scoalelor și mai apoi Consiliul Superior în Muntenia, Consiliul Scolar și mai apoi Comitetul de Inspecțiune al Scoalelor din stânga Milcovului în Moldova, erau de părere ca Estensiunea Scolară să înceapă prin Universitate și facultăți, ca să nu se înființeze Scoale Secundare de cât numai atunci când vor începe a ieși din facultăți tineri bine pregătiți, cari, mai ales în cei dintâi ani vor putea fi des inspecți și sfătuiți în greaua sarcină ceși o luau. Așa s'au înființat cele întâi gimnasii care au rămas drept model : Mateiu Basarab, Lazar și Mihaiu Viteazul în București ; cele două gimnasii din Iași. Consiliul Superior alege pe profesori dintre studenții cei mai meritoși ai facultăților din București ; Comitetul de Inspecțiune făcea acelaș lucru pentru Scoalele din Iași ; și apoi, când Scoalele erau deschise, membrii acestor înalte autorități, prin inspecțiuni aproape zilnice, și prin Comisiuni foarte numeroase la cele două Esamene din februarie și iunie, călăuzau neconținut pe tinerii profesori. Când se plănuiau în Ministeriu, deschiderea de gimnasia nouă, întâi se publica concurs de profesori, și pe urmă se deschidea scoala.

Așa proceda Ministeriul la difuziunea Instrucțiunii, și nici că se putea altfel proceda, când Miniștrii erau sfătuiți de oameni ca P. Poenariu, I. Maiorescu, G. Costaforu, I. Heliade Rădulescu, T. Maiorescu, N. Culianu, V. A. Urechiă, G. Mărzescu, etc. „Nu se poate înființa Scoală fără profesori“, era ca o dogmă în sferile înalte ale Instrucțiunii publice, și de aceia, Statul a înființat puține Scoale la început ; ba chiar s'a opus curentului care ducea pe Județe și Comune spre înființarea de Scoale Secundare, cu ori și ce preț ; pentru că nu era vorba numai de un ajutor bănesc, ci de cestiuni de un ordin cu mult mai înalt.

Dar Ministeriul Instrucțiunii nu a putut rezista curentului până la sfârșit. Autoritatea Centrală avea dreptate : Nu se puteau

înființa Scoale fără profesori bine pregătiți, fără localuri cuviincioase în care sănătatea și chiar viața copiilor să nu fie amenințată, fără material didactic, neaparat trebuincios pentru bunul mers al Scoalei; și dacă toate Scoalele Secundare s'ar fi înființat în condițiunile dorite și puse de cătră Ministeriu, este sigur că, chiar de la început, Scoalele noastre Secundare ar fi fost altfelu organizate.

Ministeriul nu a putut rezista îndelung; pentru că era nerăbdarea, de altmintrelea bine justificată a cetățenilor; era stăruințele Consiliilor locale ieșite din alegere, care voiau să se însemneze prin ceva; și mai pre sus de toate, erau presiunile Deputaților și Senatorilor locali, cari nu pot fi refuși până în sfârșit.

Județul ori Comuna se obligă a plăti pe profesori și a purta toate cele alte cheltuieli de material. Ministeriul era rugat numai să numească profesori. Dar de unde să-i numească? Această întrebare nu și o pune nime și nime nu vrea să se gândească la ea.

Profesorii Scoalelor publice, foarte puțin pregătiți în cea mai mare parte, făcuseră minuni. Va fi tot așa și în Scoala Secundară. Dacă Ministeriul nu are de unde numi profesori, autoritatea care a înființat Scoala îi va găsi în localitate. Și vor face ei datoria? Autoritățile locale și ieau și sarcina de a controla pe profesorii pe care ea i'a numit. Și atunci a fost în Țară o mare „descentralizare” scolară, care numai spre binele Instrucțiunei nu a putut fi.

În escelenta sa Monografie asupra Gimnasiului „N. Bălcescu” din Brăila, dl. Ath. Popescu, Directorul acelu gimnasiu zugrăvește minunat, și cu documente din dosarele Scoalei și ale Primăriei, starea profesorilor față de autoritatea comunală. Se va aduce pentru acum numai un exemplu.

Era în 1878, prin urmare spre sfârșitul primei perioade din Istoria Scoalelor Secundare. Doi profesori titulari fuseseră îndepărtați de cătră autoritatea comunală. Directorul protestează la Primărie și aceasta i trimite următorul respuns:

„La adresa dv. No. 75, am onoare a Vă răspunde că, dv. fiind incunoștiințat prin ordinul precedent că profesorii în cestiune sînt congediați de primarul comunei, care i a numit în puterea dreptului ce i acordă legea în privința personalului didactic de la Scoalele comunale, să vă conformați ordinului No. 3417”.

Când Directorul a raportat Ministeriului, despre acest fapt și despre multe întâmplări în urmă, Ministeriul, auzind pe Consiliul Permanent, răspunde Directorului, că „regretând starea

8-5605

de lucruri descrisă“, recomandă tuturor, Directori și profesori, împlinirea datoriilor în conștiință, și astfel mai curând sau mai târziu, atât Primăria cât și cetățenii vor ajunge să vadă în corpul profesoral o autoritate de respectat, pe care nu vor mai avea curajul nici s'o nesocotească, nici s'o isbească fără drept. (17 dec.) Slabă mângâiere pentru corpul didactic din partea legiuitului lor apărător.

Noroc că Ministrul de Interne din acelaș an e mai energic. În adevăr, în 21 decembrie acelaș an, Ministeriul de Interne adresează următorul ordin circular :

„Dl. Ministru de Culte și Instrucțiune publică, prin adresa cu No. 15799 'mi arată că una din cauzele de căptenie care paralizază progresul învățământului în scoalele întreținute de Primării, este amestecul acestor autorități în afacerile Scolare, în afară de căderile lor.

Altfel n'ar avea nime nimic de zis, dacă'și ar limita dreptul la control și supraveghere, pentru că n'ar fi de cât natural să se intereseze de modul cum merg Scolile ce întrețin.

Cea mai mare parte înse din autoritățile comunale care au trecut scoale în bugetele lor, fac uz de autoritate, nu spre a remedia la un rău ce ar vatama instrucțiunea, cât spre a destitui și numi corpul profesoral, după cum li dictează interese cu totul străine de instrucțiune ; une ori cestiuni personale, altă dată intrigi locale, ba chiar și vederile politice, decid de mântinerea și scoaterea unui profesor și înlocuirea lui printr'un protejat mai mult sau mai puțin pregătit pentru profesorat, după întâmplare. Această stare de lucruri nu poate fi de cât prejudiciabilă mersului învățământului din țară și, în consecință, ar trebui să i se pună o stavilă imediat, spre a înceta cu desăvârșire.

Legea instrucțiunii permițând comunelor și județelor a înființa Scoli Secundare, n'a avut de scop a scoate numirea corpului didactic de sub prescripțiunile ei generale, ci din contra, pentru garantarea seriosității învățământului cere, prin art. 364, ca numirea să se facă prin autoritatea ministerială.

Decis dar a aplica legea cu rigurositate, cere dl. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice, să se pună îndatorire Comunelor urbane, și Județelor, care întrețin mai ales scoli secundare, să nu se mai depărteze de prescripțiunile legii scolare, și a nu mai face preschimbări de ori ce natură în personalul didactic fără prealabila înțelegere a Ministeriului.

Punând în vederea dv. cele espuse, vă invit, Domnule Prefect, să regulați cele de cuviință în sensul cererei de față“.

„Acest ordin a avut un efect hotărâtor“, zice Directorul. Mai înainte, chiar „forma Scoalei se schimba des, pentru a se cotorosi de un profesor, spre a-l înlocui cu persoana devotată partidului „politic de la putere.... Profesorul nu se aprecia după calitățile lui „pedagogice și după isprava ce făcea la Scoală, ci după cum înota „în apele politice ale cutărui sau cutărui partid.....

„Primăria aștepta de la Profesori servicii electorale“.... Aceste cuvinte ale d-lui Ath. Popescu capătă o strălucită confirmare prin ordinul circular al Ministeriului de Interne citat mai sus.

Peste opt ani, eată cum zugrăvia Ministrul Instrucțiunei această stare de lucruri în „Espunerea de Motive la Proiectul de lege asupra Instrucțiunei publice“ prezentat Camerei Deputaților la 24 Ianuarie 1886 :

«Nu are cineva de cât să considere starea în care se află scoalele întreținute și administrate de Comune, pentru a se convinge de aceasta. Lor li lipsește cu deosebire o direcțiune constantă, conștientă de scopul final la care tinde. Organizare, programe, personal, se datoresc unor impulsuni momentane, subiective, și, prin urmare, ele se schimbă și se mișcă continu după voința acelorora cari pentru un timp oare care derig afacerile comunale. Adese încercări nestudiate, nepricepute chiar de nimeni, joacă aci un rol foarte însemnat și sguduie scoala în însăși temeliile ei.

«Afară de acestea, puține sînt comunele care nu au considerat scoalele lor ca niște simple arene pentru luptele locale, creându-le, desființându-le, restabilindu-le, după interesele zilei, fără nici o preocupare de interesele școlare.. De altmintrelea, chiar Comunele recunosc inaptitudinea lor în ale scoalei. Puține sînt comunele care, după ce au creat o Scoală și s'au încercat s'o administreze doi, trei ani, nu au alergat, pe urmă, la guvern, cu rugămintea de a fi descărcate de asemenea greutate... Comunele nu se ridică nici o dată până la înălțimea cuvenită, pentru a privi lucrurile din punctul de vedere înalt, de unde trebuie considerată cesțiunea învățămîntului național. Dar, chiar dacă ar fi așa, mulțimea persoanelor morale, chismate a da direcțiunea, fie-care în sfera sa locală, nu ar putea să nu producă o confusiune deplină.

«Dovezile pentru aceasta nu lipsesc. E de ajuns să cităm nenunțratele neînțelegeri dintre Minister și Comună, din cauză că

aceste ieau, în scoalele administrate de dînsese măsurile cele mai rău nimerite, cele mai arbitrare și cele mai contrarii regulilor unei bune administrațiuni scolare.

„Sînt Comune, cărora Școala nu inspiră nici cel mai mic respect și care găsesse natural de a face din localul Școlii un loc de petrecere, ca și cum Școala nu ar trebui să fie pusă sub aceeași ocrotire ca și Biserica...

„Țara este plină și astăzi de o mulțime de școli comunale de tot felul, funcționând în mai multe ruine, unde se compromit văzînd cu ochii sănătatea copiilor și a profesorilor, de cele mai multe ori neavînd nici chiar numărul de încăperi strict necesar pentru clase, cu atât mai puțin pentru serviciile accesorii ale școlii. Mobilierul e necomplet și făcut după modele vechi și vătămătoare sănătății. Chărțile, aparatele, lipsesc cu desevărsire. De foarte multe ori, chiar personalul didactic e necomplet sau compus din persoane incapabile, pentru că salariile ce i se aloca sînt miserabile.

„Este evident că asemenea școli sînt o calamitate“.

Dacă Monografiile Școlilor înființate de către Județe și Comune ar fi căutat a da lămuriri asupra acestor cestiuni; atunci e sigur că pretutindenea s'au repetat această situațiune. Dar din câte se arată, e de ajuns pentru a se trage concluziuni.

Gimnasiile fundate și întreținute de către Comune ori Județe au fost :

	fundat în	1863	trecut pe	sama	Statului în	1880
Brăila	1863	1863	1863	1863	1863	1863
Focșani	1865	1865	1865	1865	1865	1868
Pitești	1866	1866	1866	1866	1866	1869
Buzeu	1867	1867	1867	1867	1867	1884
Giurgiu	1869	1869	1869	1869	1869	1886
Piatra N.	1869	1869	1869	1869	1869	1900
Fălticeni	1870	1870	1870	1870	1870	1892
Roman	1872	1872	1872	1872	1872	1885
Alesandria	1873	1873	1873	1873	1873	1886
Târgoviște	1874	1874	1874	1874	1874	1885
Tecuci	1878	1878	1878	1878	1878	1886
Dorohoiu	1879	1879	1879	1879	1879	1886
Brăila	1889	1889	1889	1889	1889	1891
Huși	1889	1889	1889	1889	1889	1891

Dacă mai punem și gimnasiul din Caracal, avem școlile înființate de către alte autorități afară de Ministeriu și putem să ni dăm samă de ajutorul ce s'a dat Statului în estensiunea Școa-

lelor Secundare. Dar nu de ajutorul ce s'a dat Statului este vorba aici. Trebuie a se recunoaște că aceste județe ori Comune au făcut sacrificii, une ori peste puterile lor. Chiar după ce Statul a luat unele Scoale pe sama sa, unele din autoritățile care le au înființat, au continuat a plăti Statului o subvenție pentru întreținerea lor. In unele părți, unde Statul a înființat Scoala, această înființare nu a avut loc de cât numai după ce Județul ori Comuna consemna o sumă oare care pe numele Ministeriului Instrucțiunei.

Prin urmare, Comunele și Județele au făcut sacrificii pentru Invățământul secundar, și aceasta în niște timpuri când veniturile lor erau mici, și când în Comună ca și în Județ, totul era de făcut. In ceia ce privește dar bunăvoința și dorința de a face ceva pentru Instrucțiunea secundară, nu s'ar putea aduce învinuirea de nepăsare autorităților locale. Dar învinuiri foarte aspre li se pot aduce când este vorba de modul cum întemeiau acele scoale, de mijloacele ce le puneau la îndemână, de recrutarea corpului didactic și de garanțiile de independență ce se dădeau profesorilor.

Câteva exemple vor fi de ajuns pentru a se limpezi toate aceste cestiuni.

Dorohoiu In 1879, Primarul conformându-se votului Consiliului Comunal și dorinților unanime ale cetățenilor, intervine la Ministeriu ca să acorde o subvențiune pentru înființarea unui gimnasiu, Comuna obligându-se a da local, mobiliar, material didactic și încălzitul. Ministeriul acordă 5000 lei, Comuna pune în budget 2500 și gimnasiul se deschide cu mare solemnitate, cu profesori numiți suplinitori de către Ministeriu, după recomandarea Primarului. Profesorii erau : medicul primar al județului, director ; un magistrat ; un avocat ; inginerul șef al județului care era în același timp și inginer al Comunei ; încă un avocat și un magistrat ; un preot și un diacon.

Gimnasiul avea 9 elevi ; în 1884, era să fie desființat, pentru că Statul retrase subvenția. Cu un an mai înainte, Comuna l transformase în gimnasiu real, transformarea se făcuse brusc, fără nici o tranziție, așa că a rămas iar numai cu o clasă. Când a trecut gimnasiul sub o autoritate Statului «se amelioră poziția profesorilor, ieșind ei de sub o autoritate care în genere este prea supusă agitațiunilor politice». Personalul didactic fusese recrutat,

cum am văzut, dintre localnici : «Directorul era și medic primar al județului, o funcțiune care necesita dese transportări prin comune... ori cât de sinceră va fi fost bunăvoința (acelor profesori) de ași îndeplini datoria în conștiință, multiplele lor ocupațiuni trebuiau să aducă prejudiciu activității lor în școală». Acest corp didactic a ținut până la 1883.

Târgoviște. Gimnasiul «Urbei Târgoviște» s'a deschis în 1874 pe sama Județului, ca gimnasiu clasic. Peste doi ani s'a introdus o programă micștă, tinzînd cătră real. Sint însă numai două clase ; pentru că nu se știa ce soartă va avea el. În 1876 se făcea și un curs de arpentaj. În 1877, este și clasa III ; dar în alt local, așa că de multe ori elevii plecau înainte de a veni profesorul. Gimnasiul era prea puțin populat, din pricină că se svonise că e mai mult o școală particulară. În 1878, directorul fuge cu banii îndată ce a încasat lefurile pe aprilie ; un alt profesor fuge în toiu esamenelor din iunie. Disciplina lasa mult de dorit : elevii fugiau din școală. În 1878/79 «lecțiunile se făceau cu dese intermitente, luându-se și acum vacanță ori când». În anul următor, cursurile se fac ceva mai regulat de cât în anii trecuți» dar se păstrase obiceiul de a se suspenda lecțiile la culesul viilor și la lăsatul de sec». În 1880, Județul tindia la desființarea gimnasiului. Peste doi ani, Consiliul Județan decide reorganizarea gimnasiului pe base și principii mai practice hotărînd că de la 1 iulie 1884, gimnasiul va fi real și numai cu două clase. Profesorii protestează «dar se înțelege, cum s'au mai făcut cursurile... Neregularitatea lecțiilor e mare ; numărul absențelor e colosal». de și Comitetul Permanent făcea inspecțiuni la 15 zile : «căci i incumbă datoria să privighieze întrebuițarea fondurilor Județului». În urma stăruiții profesorilor, Consiliul decide mîntinerea gimnasiului clasic : dar fiind că toți profesorii fuseseră puși în disponibilitate pe ziua de 1 iulie, au trebuit să se facă numiri nouă la începutul anului școlar. În sfârșit, în 1885, gimnasiul trece pe sama Statului. Directorul zice într'un raport cătră Ministeriu : «în interval de 11 ani, gimnasiul a trecut printr'o serie de sgduituri, adesea profesorii fiind îndepărtați din postul lor după gustul ori capriciul Consilierilor județeni, sau prin alte influințe laterale».

Vasluiu. În 1879, Consiliul Județan a înscris în budget suma de 5000 lei pentru înființarea unui Gimnasiu ; Ministeriul a acordat aceeași sumă, și la 15 octombrie, Școala a fost deschisă cu

șese profesori, dintre cari unul era licențiat în drept, trei bacalaureați, un inginer și un absolvent de seminarium. Profesorii erau plătiți cu 220 lei pe lună, afară de cel de religie care avea 100. Când s'a văzut că Statul nu ieă gimnasiul pe sama sa, cum se spera, Consiliul Județan l'a desființat, 30 Aprilie 1880. Toemai peste 10 ani, Gimnasiul fu reinființat, dar de cătră Stat, Comuna oferindu-se a da o subvențiune.

Roman. După o încercare de a se inființa un Gimnasiu in 1869, care a rămas fără rezultat, Ministeriul respunde Primăriei, in 1874, că dacă vor permite mijloacele se va avea în vedere cererea de a se inființa un gimnasiu, care se și inființă în 1872. La 30 septembrie, Scoala fu deschisă cu trei profesori, dintre cari doi plătiți cu câte 300 lei pe lună, cel de religie predând gratuit, și cu 27 elevi. „Cu toată subvenția ce se primia de la Stat, personalul didactic era rău plătit și compus in cea mai mare parte din suplinitori cari se schimbau foarte des... Trecuseră mai bine de 12 ani, fără ca cetățenii romașcani săși fi văzut dorința de a avea asigurată esistența și desvoltarea regulată a gimnasiului“. In 1885, Statul 'l luă pe sama sa.

Pitești. Gimnasiul s'a inființat în 1866, prin decisiunea Consiliului Comunal, care a făcut apel la cetățeni, pentru a se aduna fondurile necesare. Acest Apel sfârșia cu următoarele cuvinte: Si-lințele generației noastre in instituțiunile ce căutăm a înrădăcina in țară, ar rămânea toate fără efect, dacă viitorul copiilor de astăzi nu va fi pregătită primi aceste bine-faceri cu tăria ce dă lumina dobândită prin instrucțiune“. Apelul a avut resunet: cetățenii se inseriu cu diferite sume după puterea fiecăruia; iar Consiliul Comunal se îngrijește de mobilier.

Ministeriul numește profesor pe un student al facultăței de științi; dar recomandă ca Scoalei ce se inființază săi se dea o reală valoare contribuind prin aceasta la direcțiunea practică și comercială pe care o urma și o urmează orașul Pitești.

La 5 octombrie 1866 s'au început cursurile cu 11 elevi.

Dar pe la decembrie, lucrurile se cam încurecă din cauza lipsei de fonduri. Mulți din cei ce subscriseseră nu depusesese sumele; profesorul și cerea leafa; lemne nu erau în de ajuns; dar gimnasiul merge până la examenul din iunie. La începutul anului scolar viitor, Scoala nu mai are nici un profesor. Așa că în an. sc. 1867/8, Scoala nu funcționează de loc. In an. sc. următor e numai clasa 1 cu un singur elev.

Toemai în 1869—70 scoala începe mai serios, Ministeriul luându-o pe sama sa.

Buzu. În 1867, Consiliul Comunal fiind îndemnat de cel Județan, votează înființarea unui Gimnasiu, cu profesori luați dintre ai Seminariului și dintre pensionari, cu leafă de 150 lei vechi pe lună, care s'a urecat mai pe urmă la 300, în anul următor. Director a fost numit Directorul Seminariului și, mai apoi, Teodosie Ioan de la schitul Nifon cu bine-cuvîntarea P. S. Episcopul Buzelui. Fiind-că profesorii stăruiseră să li se mărească leafa, Primăria indispusă le face cunoscut că de la 1 ianuarie 1869, Gimnasiul va fi transformat în Școală Comercială. Fiind-că profesorii cer din nou sporirea salariilor, Primăria îi revocă pe toți, afară de cel de științele comerciale și intervine la Ministeriu ca să i dea profesori.

Când a scapat de acești profesori, Primăria intervine la Ministeriu ca să fie iar Gimnasiu, dar cu o catedră în plus de științele comerciale, care s'a mîntînit la această Școală până în 1884. „Din cauza subvențiunei acordate de județ, unii membri ai Comitetului Permanent încep a și însuși drepturi mai mari de cît Comuna, în administrația Gimnasiului. De aci se naște o luptă între aceste două autorități; și era aproape să se ajungă la desființarea Gimnasiului, dacă Comuna în 1880 nu ar fi pus capăt neînțelegerilor, renunțând la subvențiunea Județului“.

Gimnasiul mersese în an. sc. 1871—72 numai cu doi profesori, cari munciau la două clase câte 5—6 oare pe zi. Acești profesori au fost B. Iorgulescu și I. Râșcanu. În 1884, Gimnasiul a fost trecut pe sama Statului.

Aceste câteva Note luate din Monografiile Școalelor întemeiate de către alte autorități, afară de Ministeriul Instrucțiunii, arată lămurit că o mare parte dintre ele au vegetat până când Statul le a luat pe sama sa; și dacă este ceva de admirat este munca și devotamentul acelor profesori, prost plătiți și fără nici un drept la pensiuine, nesiguri de ziua de mâine și espuși de multe ori la capriciile persoanelor care, după vînturile politice, se succedau în Consiliile Comunale și Județene, și cari, cu toate aceste neajunsuri, au muncit cu încrederea că timpuri mai bune vor veni pentru Școală. Serii multe de elevi au trecut prin mîinile lor, și când oțetim numele absolvenților cari au terminat acele gimnasii, și dintre cari mulți au ajuns barbați de o necontestată valoare, concludiunea ce se poate trage este că nu se pierdea un timp prețios

în acele primitive gimnasilor; iar stima și dragostea de care s'au bucurat în mijlocul concetățenilor lor acești întâi profesori ai Scoalelor Secundare a fost cea mai dulce resplătă pentru devotamentul lor.

§. 3. Local și Mobilier

Programul de lucrări recomandat de către Ministeriu pentru alcătuirea „Monografiilor“ Scoalelor Secundare, cerea ca să se facă o amănunțită descriere a localurilor deosebite în care au funcționat scoalele de la înființarea lor și până astăzi, și, în acelaș timp, a se arăta și mobilierul întrebuințat în scoală. Istoriile deosebitelor scoale întocmite de către Directori ni dau amănunte în această privire, care, toate, s'ar putea resuma în următoarea concludsiune: Localurile erau, în genere, cu totul improprie pentru destinațiunea lor, iar cât despre Mobilier scolastic propriu zis, nici vorbă nu a fost până la 1885.

Și faptul se esplică. Dacă se înființau Scoale Secundare fără a se asigura mai întâi dacă se puteau găsi Profesori, cine'și mai bătea capul a se îngriji de localuri în care sănătatea copiilor să nu fie primejduită, ori de Mobilier în care dezvoltarea lor fizică să nu fie împedicată. Invățaseră Românii multă vreme carte în tinda bisericilor și stând de multe ori la pământ; și ieșiseră oameni de samă. Acum, era un progres băncile de doi stânjeni, în care se înghesuiau câți încăpeau, căci mulți stăteau în picioare; iar casele închiriate păreau palate față cu chiliile în care se învăța odinioară, chiliile de la Sf. Sava d. e. unde învățase G. Lazăr.

S'a văzut în § precedent că este o mare deosebire între Scoalele înființate de către Ministeriu și cele create de către Comune și Județe. Deosebirea este foarte mare în ceia ce privește profesorii, liafa, stabilitatea, ordinea și disciplina; dar nu este nici o deosebire în ceia ce privește Localul și Mobilierul. În această privire, autoritatea centrală nu era mai cu grijă de cât autoritățile locale de prin Județe. Ba încă se poate zice că aceștia au întrecut'o. Ploestii, Piteștii, Focșanii, Giurgiul, și alte câteva orașe au construit localuri pentru Scoalele lor Secundare mult mai înainte de Ministeriu. Și dacă s'ar căuta a se dovedi cum se înțelegea la Ministeriu un mobilier scolar înainte de 1885, ar fi de ajuns o vizită, astăzi, la gimnasiul „Alesandru cel Bun“ sau „Ștefan cel mare“ din Iași; iar în ceia ce privește localul, la gimnasiul din Craiova.

Câteva lămuriri asupra Localului și Mobiliarului în deosebitele timpuri pot fi interesante.

Liceie. 1) *Liceul Național* din Iași este instalat, de la 1893, într'un local a nume construit; dar în urma estensiunii ce a luat învățământul secundar prin Legea din 1898, localul a ajuns nesuficient. Se prevăzuse 8 clase și acum sînt 12; de aceea nu mai are sale speciale de desen; iar locuința Directorului e mică.

Înainte Liceul care avea și internat, se compunea din două rînduri de case legate printr'un Arc construit între 1841—45. Aceste case fuseseră cumpărate pe timpul domniei lui Michaiu Sturdza de la P. Casimir și Voinescu. Una din acele case dă adăpost Scoalei de Frumoasele Arte.

Mobiliarul de odinioară era neconform cu regulile igienice și scolare; astăzi înse se poate zice că de și nu e pe deplin satisfăcător, totuși poate servi.

2) Liceul „*Mateiu Basarab*“ din București s'a instalat, de la 1885, în localul ce ocupă astăzi, a nume construit pentru școală, cu săli de clase spațioase, cu laborator de chimie, cabinet de fizică, amfiteatru, sală de desen și hală de gimnastică. Mobiliarul răspunde tuturor cerințelor.

De la înființarea sa și până în acel an, Liceul cu Internatul seu s'a mutat de mai multe ori. În ceia ce privește mobiliarul de pe acele vremuri, el era cu totul primitiv.

3) Liceul „*Mihaiu Viteazul*“. Casa este proprietate a Statului: clădire vechiă și puțin proprie pentru Școală. Mobiliarul este în stare bună.

A început a funcționa în chiliile cele vechi ale bisericii Sf. Sava, în chiar localul unde se aflase altă dată Școala neuitatului G. Lazăr. Iată primul mobiliar cu care a început:

Clasa I-a.

- 5 bănci noi, scurte.
- 2 „ vechi, lungi.
- 1 catedră cu sartzar și scaun nou
- 1 tabelă trepied, neagră, nouă.

Clasa II-a.

- 4 bănci scurte.
- 2 lavițe albe lungi.
- 1 tabelă, trepied, neagră nouă.
- 1 catedră, fără sartzar, f. vechiă.

În Cancelarie.

- 1 masă albă cu sartzar, foarte vechiă.
- 4 scaune de care nu se mai poate face us.
- 2 părăchi călimări de pământ, vechi.
- 1 masă albă mică, f. vechiă.
- 1 laviță albă, lungă.

4) *Liceul-Internat*. Inaugurat în 1895. Clădire imosantă, una

din cele mai mari și mai frumoase din Iași, cu care s'a cheltuit 1455950 lei. Săli spațioase, bine aerisite și luminoase, încălzire cu calorifer, lumină electrică, grădini largi. Mobilierul este corespunzător.

5) Liceul „Carol I” din Craiova. S'a mutat în noul local în 1895. Pe lângă un mobilier nou, noua clădire are o frumoasă sală de bibliotecă și un splendid amfiteatru. De la 1897—99 s'au mai complectat construcțiunile auxiliare proiectate: locuința directorului, hala de eserciții și casa servitorilor.

Vechiul local al liceului, construit în 1837, stricat prin cutremurul din acel an, reparat până la 1842, fu reparat și întărit din nou în anii 1846 și 1847. Dar în timpul ocupațiunei turco-rusești, el a fost casarmă turcească și mai apoi spital rusesc 1853—54. Noul reparațiuni i s'a făcut până în 1860; dar în 1885 era complect ruinat. Când Ministeriul s'a încredințat că ori ce reparațiuni erau cheltueli zadarnice, s'a decis construirea măreței clădiri de astăzi.

6) Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploești. La 1898 s'a mutat în noul local, monumental, cu săli de cursuri numeroase și mari.

Era o clădire pentru liceu, construită în 1865 și 66 prin o subscripție publică care produsese suma de lei vechi 109,129 și 14 parale și cu ajutorul de 170.765 lei v. și 12 par. dați de Primărie. În acest local a stat liceul 32 de ani. Dar vechiul local fusese cedat Primăriei de către cetățeni cu condiție ca sala cea mare de jos să servească pentru întruniri publice. De aici, conflicte între Ministeriul Instrucțiunei și Primărie. Pe lângă aceasta, numărul elevilor sporia, clase nouă divisionare se creau: clădirea unui local nou ajunsese o necesitate.

7) Liceul «Laurian» din Botoșani. S'a mutat în noul local în 1885. Noua clădire este compusă din 24 camere, cu mari, cu mici, dar astăzi nu mai corespunde tuturor necesităților scoalei; nu mai este sală de desen, nici sală de muzică, din cauză că programa de astăzi prevede VIII clase cu bifurcație la cele patru clase superioare.

La înființarea sa, Scoala se deschise în o cameră din localul scoalei primare. După aceea s'a mutat în case cu chirie, 120 ₰, 125 ₰ până ce a ajuns la 3750 lei pe an.

În ceia ce privește Mobilierul, gimnasiul a început cu patru bănci de lemn, un scaun de ulm, o tablă neagră, pentru a ajunge la mobilierul din noua clădire care întrunește toate cerințele.

8) Liceul „*I. C. Massim*“ din Brăila. Funcționează de la 1901 într'un local proprietate a Primăriei, fosta casarmă a sergenților de oraș. Salele de clasă sînt foarte igienice, spațioase, espuse soarelui și nu lasă nimic de dorit; dar lipsește un amfiteatru pentru experiențe, o sală de musică, precum și o sală de desen cu mobilier special.

Liceul fiind nu de mult creat, nu au fost multe schimbări de local.

9) Liceul „*Al. Hâșdeu*“ din Buzeu a avut norocul a fi instalat bine chiar de la început. De la înființarea sa și până în 1890, când a fost mutat în localul anume construit, gimnasiul a funcționat în rîndul de sus al scoalei primare, edificiu frumos, clădit în 1864.

Dar localul de astăzi are multe neajunsuri; căci este situat între două strade foarte sgomotoase; destinat cum era la început numai pentru un gimnasiu, localul a trebuit să fie adăogit mai pe urmă; s'au construit două aripi; dar tot mai este nevoie a se face două mari săli pentru desen și musică, și alte două pentru Muzeul pedagogic, înființat de la 1 Septembrie 1905.

În ceia ce privește Mobiliarul, până în 1890 au fost prin clase bănci făcute de Comună. Cu instalarea în localul seu propriu, Gimnasiul ajuns Liceu, a fost înzestrat, în deosebite rînduri cu un mobilier care respunde tuturor cerințelor.

10) Liceul „*Unirea*“ din Focșani. De la 1901 este instalat în actualul local, clădire monumentală compusă din 30 de camere, o hală de gimnastică, locuință pentru director, cu o curte spațioasă și în față o grădină mare.

La început, Scoala a stat în case cu chirie până în 1881, când s'a mutat în localul construit de cătră Județ anume pentru liceu; dar acest local fiind prea mic, nu putea satisface tuturor cerințelor reclamate de scoală; din această cauză guvernul a clădit un local nou.

În ceia ce privește Mobiliarul, el era bun și când Scoala funcționa în localul construit de cătră Județ; de la instalarea în noul local, mobilierul cel nou respunde tuturor cerințelor.

11) Liceul „*Alexandri*“ din Galați. S'a mutat în noul local în 1890. Noul local constă din cinci trupuri de clădiri. Trupul principal se ridică în mijlocul ogrăzei, fără nici o legătură cu celelalte și este zidit în două rînduri, avînd în mijloc o curte de onoare. De la aplicarea legei din 1898, s'au făcut oare care modi-

ficări în vechea împărțire; unele sale s'au despărțit în două; tot așa s'a făcut și cu laboratorul de chimie și geologie.

Până la instalarea în noul local, școala a schimbat de mai multe ori localul; dar în casa Hacie Navasart din str. Instrucțiunii a stat 17 ani.

Când s'a deschis școala, s'au imprumutat două bănci de la Școala primară No. 1. În maiu 1868 s'a construit primul mobilier scolar, constând din câteva bănci lungi, în care puteau încăpea câte 5—6 elevi, din mese, scaune, tabele, etc. Când școala s'a instalat definitiv în localul seu propriu, s'a construit și mobilierul cel nou, în conformitate cu cerințele cele nouă igienice și pedagogice.

12) Liceul „*Petru Rareș*“ din Piatra N. De la 1892 are un local propriu, cel mai frumos local din Piatra, în o poziție splendidă care domină orașul, fiind pe o pantă a muntelui Cozla, tocmai în locul unde tradiția afirmă că era un palat al marelui Voevod Stefan Cel Mare. Suficient pentru un gimnasiu, localul nu mai este încăpător pentru liceu organizat în conformitate cu legea din 1898. E de nevoie a se mări localul.

Până la instalarea în definitivă sa locuință, gimnasiul s'a strămutat în mai multe case închiriate, toate insuficiente și improprii pentru nevoile Școlii.

Mobilierul este făcut de către Ministeriu și în bune condițiuni. Puțin a mai rămas din cel dăruit de către Primărie.

13) Liceul „*Ioan C. Brătianu*“, din Pitești. De la 1899 s'a mutat în local propriu, construit de către Ministeriu, care corespunde din toate punctele de vedere unei bune școli, merită a contribui la buna stare fizică a elevilor. Săli de clase spațioase, bine aerisite, laboratoare bune și spațioase, săli de gimnastică, desen etc., conform principiilor moderne: localul liceului nu lasă nimic de dorit.

În primii ani a funcționat în acelaș local unde era și Școala primară în niște condițiuni insuficiente pentru o bună școală; pe urmă s'a mutat în diferite localuri închiriate, corespunzând puțin cu nevoile școlii. Când gimnasiul a fost transformat în liceu, i s'a dat localul unde este astăzi Școala de băieți No. 2, local în condițiuni igienice mai sănătoase.

În ceia ce privește Mobilierul, începând de la acele bănci, și catedre rudimentare așa după cum permiteau mijloacele, s'a

mers din ce în ce spre perfecțiune, urmărind atât soliditatea cât și condițiunile igienice, și astăzi liceul posedă un mobilier, tot atât de igienic, pe cât și de solid și practic.

14) Liceul „*Principele Carol*“ din Tulcea. Este instalat în într'un local închiriat. Liceul are nevoie de un local propriu, în conformitate cu starea de pregătire de azi a lui.

15) Liceul „*Traian*“ din Turnu-Severin. De la 1892, liceul este instalat într'un local construit anume de către Ministeriu, clădire imponentă și, luată împreună cu grădina și cu frumoasa poziție deasupra Dunărei, este de o măreție fără păreche în țară. Păcat că nu este de ajuns de încăpătoare, căci pe acele timpuri nu s'au prevăzut nici clase paralele și mai ales nici secții de aceeași clasă.

Primul local, foastă cărciumă, nu numai că nu e potrivit pentru o Școală, dar mai era așezat la o extremitate a orașului. Singurul bun ce'l avea acest local era o cameră spațioasă, tocmai binevenită pentru cei 79 elevi înscriși la început. Mutat în vechiul local al Primăriei, nici aici nu 'i mergea bine gimnasiului.

Odată cu noua clădire, Statul a făcut și întreg Mobilierul complet: pupitre pentru câte doi elevi, în toate clasele, table și catedre sistematice, etc.

La început, de la desființatele Școală normală, Școală de meserii și Societatea arheologică s'au luat câte-va bănci vechi de diferite lungimi, o tabelă și o catedră; abia după câțiva ani, s'au făcut vr'o trei bănci nouă, tot după modelul vechiu.

16) Liceul „*G. Lazăr*“ s'a deschis într'o casă privată închiriată; apoi s'a strămutat în localul de la Sf. Gheorghe, de unde, în 1890, s'a mutat în localul construit anume.

Gimnasii. 1) Gimnasiul „*Cantemir-Vodă*“ din București. Localul în care să află astăzi e o casă particulară, chirie 10,000 lei; gimnasiul e instalat aici de la 1881. Școala s'a deschis în localul liceului „*Matei Basarab*“, unde a stat până în 1868. Pe urmă, a mai schimbat câteva localuri, închiriate, până la cel actual. 2) Gimnasiul „*G. Șincai*“ din București. Localul în care este așezat astăzi gimnasiul aparține Statului, care încă de la 1864 l'a clădit și într'însul, până la 1890, a funcționat fostul gimnasiu „*G. Lazăr*“. Când s'a mutat liceul Lazăr în localul seu propriu, localul a fost refăcut pentru noul gimnasiu. Cartierul nu e tocmai sănătos și împrejurimile sînt insalubre; sînt două camere fără lumină și una umedă.

În 1893 când s'a făcut reparația radicală a localului, gimnasiul a fost înzestrat și cu mobilierul didactic trebuitor, care s'a complectat în urmă, amăsurat cu nevoile ce s'au simțit. Pupitrele elevilor cam lasă de dorit, trecând peste ele aproape 14 ani de serviciu.

3) Gimnasiul „*Alexandru cel Bun*“ din Iași. Localul în care se află astăzi este ocupat de cătră școală de la 1880. Deschis în chiliile mănăstirii Sf. Sava, care fuseseră pustii de la secularizare încoace, Gimnasiul stătu aici numai doi ani; apoi se strămută de patru ori, până ce'și găsi liniștea în actualul local care este încăpător și situat în locul cel mai potrivit, str. Palat.

De la înființarea gimnasiului și până astăzi, totalul chiriilor platite se urcă la suma de 170,000 lei.

Mobilierul constă din bănci cu totul primitive. Numai catedrele făcute în 1902 și mesele pentru cancelarie făcute în 1905, sînt în stare bună.

4) Gimnasiul „*Ștefan cel Mare*“ din Iași. După ce s'a purtat prin opt deosebite localuri până în 1896, în acel an gimnasiul s'a instalat definitiv în localul ce ocupă astăzi, care mai întâi a fost închiriat, și mai apoi cumpărat de cătră Stat.

Mobilierul e primitiv, afară de câteva dulapuri și pupitre, date școlii după desființarea Școlii Normale Superioare din Iași.

5) Gimnasiul „*Alexandru Ghica*“ din Alesandria. Școala funcționa la început în localul școlii de băeți No. 2; pe urmă s'a mutat într'o casă particulară, 1,600 lei chirie; acest local mărindu-se și transformându-se după nevoie a ajuns propriu pentru gimnasiu. Din vechiul mobilier făcut de Comună mai nimic nu a rămas; când Școala a trecut pe sama statului, Ministerul a înzestrat'o tot cu bănci de brad, sistem vechiu. Tocmai în 1892 a trimis 20 pupitre.

6) Gimnasiul „*N. Bălcescu*“ din Brăila. Local construit de cătră stat în 1886, așezat în centrul orașului pe bulevardul Cuza, cuprinde 8 săli spațioase pentru clase, una pentru biblioteca publică, una pentru cancelaria profesorilor și un amfiteatru. Osebit de aceasta mai sînt 18 camere mai mici, care servesc pentru colecțiuni și laboratoare, pentru locuința directorului și a servitorilor. Localul are nevoie de multe îmbunătățiri.

Până la mutarea în noul local, școala s'a mutat în deosebite locuri, între care o casă ruinată, o casă dăruiată de Zurmale unde, cum raporta Directorul „de desubt era o cărciumă, de unde vine

sus fum și miros prin dușamea, în curte butoaie și lăzi de ale cărciumarului și altor chiriași, sus strâmtoare“, etc.

Până la 1887 Gimnasiul s'a servit de un Mobiliar sistem vechiu, procurat de Comună. Băncile erau cu fața îngustă și lungi de câte 3^m, înghesuindu-se în ele câte 10 și 12 scolari. Pentru clasele unde se preda desenul, erau mese late de la 0.75 c. m. până la 1^m și cam de aceeași lungime cu băncile, fie-care cu câte o laviță separată, având lungimea meselor și lățimea de 0^m.20. Catedrele erau mici, de formă dreptunghiulară, înalte de 0^m.90 și de o construcție simplă, puse pe câte un postament. Au fost durabile însă, căci unele bănci servesc și astăzi în amfiteatru și în laboratoare.

După intrarea Scoalei în noul ei local, i s'a procurat și Mobiliar, de sistem nou și după un model uniform trimis de către Ministeriu. Pentru amfiteatru nu i-a făcut mobiliar special.

7) Gimnasiul „*Știrbeiu-Vodă*“ din Calarași. De la înființarea sa se află instalat într'un frumos local construit de Județ. În centrul orașului, cu 34 camere, dintre care 12 din etajul de jos sînt ocupate de Scoala primară de băeți No. 1. Localul corespunde cerințelor; dar lipsește săli de desen, muzică și gimnastică, care s'ar putea capata mutându-se scoala primară.

De la început gimnasiul a fost înzestrat de către Comună cu Mobiliar sistem nou.

8) Gimnasiul „*Dinicu Golescu*“ din Câmpu-Lung. E instalat în acelaș local de la înființare: o clădire cu două rînduri, aproape față în față cu mănăstirea Radu-Negru, cu două aripi, una ocupată de către gimnasiu și ceia altă de Scoala primară de băeți No. 2. Salele de clasă sînt spațioase și igienice. Lipsesc însă camere pentru Cabinet de fizică, chimie, muzeu, bibliotecă, etc. Sala de gimnastică nu e destul de încăpătoare. Localul a fost bine întreținut tot'dauna. Clădit de către Comună.

Mobiliarul este sistem vechiu.

9) Gimnasiul „*Ioniță Assan*“, din Caracal. Local nou și destul de încăpător pentru un gimnasiu; dar terenul e nesănătos, și mai cu samă aripa din stînga se lasă în jos din cauză că acolo a fost baltă. Construit de către stat în 1891, cu un ajutor din partea Județului.

Vechiul local era vechiu și impropriu, atins de umezeală, neigienic și într'o secție rurală a orașului, departe de oraș și greu de străbătut.

La început, Mobilierul a fost cât se poate de modest. Mulțimită înse Comitetului Permanent al Județului, Școala, după instalarea sa în noul local, a fost înzestrată cu tot mobilierul necesar, construit în anii. Are bănci model nou, scaune de paie, de fier, bănci de grădină, mobilă, lămpi etc.

10) Gimnasiul „*Mircea-Cel-Bătrân*“, din Constanța. Local închiriat.

11) Gimnasiul din Craiova. La înființare, Gimnasiul a fost instalat în vechiul local al liceului, unde a funcționat un an. Apoi până la 1895 a stat în două case închiriate, 2500 și 3500 lei chirie, care nu întruniau condițiunile favorabile, nici ca situațiune, nici ca confort. După aceea a stat 7 ani într'o casă cu chirie de 8200 lei. De la 1902, se află așezat într'o clădire vechiă a Statului, din str. Sf. Dumitru. E una din cele mai vechi clădiri din Craiova; cam aceeași arhitectură ca Sf. Dumitru. Se susține că ar fi fost proprietatea lui Mateiu Basarab; și se crede că pe vremuri Banii Craiovei ar fi locuit aici. A fost cumpărată de către Stat cu 90000 lei.

Primul Mobilier a fost de sistem vechiu, parte bănci pentru câte 6 școlari, parte pupitre. Când s'a înființat Clasa IV s'au adoptat numai pupitre. Pe urmă, s'a mai luat de la Liceu, când acesta a fost înzestrat cu mobilier nou. Mobilierul în ființă este defectuos, demodat, prea uzat și puțin practic.

12) Gimnasiul „*Grigorie Ghica V.V.*“, din Dorohoiu. Instalat în 1893 în local propriu, construit de către Stat. Noul local nu are camere de clasă indestul de spațioase: nu încapă nici numărul regulamentar de elevi; dar, de altmintrelea este construit nu numai după toate cerințele igienei moderne, dar chiar cu oarecare lăptos decorativ. Hală mare de gimnastică; curte întinsă, cu plantațiuni.

Până să-și aibă localul său propriu, Gimnasiul a trebuit să treacă prin multe localuri de ocazie, mai toate nepotrivite pentru scopul ce li se destinase: una era insalubră și neîncăpătoare; despre alta, aplicându-se cubajul prescripției de igiena școlară, rămâne uimit cineva când se gândește cum a putut să se adăpostească acolo o Școală cu patru clase, în plus Directorul cu familia sa.

Mobilierul este nou și sistematic. Despre cel vechiu nu mai este nevoie a vorbi.

13) Gimnasiul „*Al. Donici*“, din Fălticeni. De la 1892 func-

ționează în local propriu, construit de cătră Stat, cu sale de clas spațioase, sale de muzică și desen, amfiteatru, trei camere pentru laboratorii, etc.

S'a deschis în o cameră a cancelariei Comitetului Permanent, a stat un an cu chirie și apoi 20 de ani într'o casă a Comunei Fălticeni, amenajată pentru gimnasiu, dar improprie pentru școală.

Până la construirea localului propriu, Mobiliarul consta din bănci de lemn, lungi de câți-va metri, în care stăteau câte 10—12 elevi; iar în loc de catedră, câte o masă de brad cu un scaun, și o tabelă simplă susținută de un trepid. Mobiliar nou de la 1892.

14) Gimnasiul „*Ioan Miorescu*“, din Giurgiu. Local propriu, construit de cătră Stat, de la 1896. Cinci sale de clasă, sală de desen care servește și pentru festivități, etc. Curte spațioasă.

Până la 1896 a funcționat în clădirea făcută anume pentru gimnasiu de cătră Comună: sus era gimnasiul și jos două scoale de băeți. Salele erau igienice și destul de încăpătoare. Era și acolo un salon pentru festivități, o sală pentru bibliotecă etc.

Mobiliarul actual e sistematic și suficient. Clasele sînt în amfiteatru cu catedre și pupitre de stejar; cancelariile înzestrate cu mobilier ales. Mai înainte nu era nici strictul necesar. Băncile, catedrele, tablele și cuerile erau lucrate slab și supuse în-continuu la reparațiuni.

15) Gimnasiul „*An. Panu*“, din Huși. Încă de când considerat ca o simplă școală privată, gimnasiul era așezat în casa Gr. Tulbure, și a rămas tot aici și când a trecut pe sama Statului în 1891. Când Seminariul fu desființat, gimnasiul fu mutat în localul rămas liber, proprietate a Ministeriului. Dar acest local este rău împărțit, cu unele camere așa de mici, că nici nu pot fi utilizate, fără sale pentru muzică și desen, etc.

Mobiliarul este de sistem vechiu.

16) Gimnasiul „*V. Boerescu*“ din Râmnic-Sarat. Până în 1893 când s'a mutat în localul propriu, construit de cătră Stat, Școala a funcționat în niște săli ale Primăriei, local cu desevîșire improprie pentru Școală, neavînd nici cubagiul necesar, nici mobilier. Acesta era într'o stare primitivă și cu totul nepractic pentru igiena și pentru disciplina școlară. De când a trecut în socoteala Statului, întreținerea și mobilierul sînt în condițiuni foarte bune, din toate punctele de vedere.

17) Gimnasiul „*Al. Lahovari*“, din Râmnicu-Vâlcea. De la înființare și până în 1901, neavîndu-și un local propriu, a stat

în case particulare : într'una din aceste case : „soarele nu străbate întregul an în unele clase“. În 1901, Școala s'a mutat în o parte din localul desființatului seminar. Comparativ cu casele de până atunci, localul se prezintă în condițiuni mai favorabile ; dar este departe de a răspunde tuturor nevoilor unei școli secundare în înțeles modern. Clădirea unui local propriu se impune.

Mobilierul se mărginește la strictul necesar și s'a făcut parte de Primărie ; iar parte din produsul serbărilor școlare. Se simte nevoie a fi reînnoit.

18) Gimnasiul „*Roman-Vodă*“, din Roman. Mergea greu la început, mai întâi din cauza insuficienței localului, 3 sale pentru 4 clase ; directorul nu locuia în școală. La 1881 s'a mutat Școala primară într'un local construit anume ; și gimnasiul a rămas singur în vechiul local. Când a trecut pe comptul Statului, în 1885 Ministeriul l' strămută în o casă particulară, chirie 5000 lei, improprie și rău împărțită ca pentru o școală. Noul local ajunge și neîncăpător.

Un local propriu s'a construit de cătră Stat, unde gimnasiul s'a mutat în 1899. Noul local cuprinde trei corpuri : clădire mândră și demnă de un adevărat templu al luminei.

Mobilierul elaselor este, compus din pupitre, model nou, masa de stejar și picioarele de spiță ; dar cel din cancelarii este vechiu și necomplet ; tot astfel și cel din cabinetul de fizică și chimie ; biblioteca e aproape fără mobilier, sală de ceremonii nu are de loc.

19) Gimnasiul „*En. Văcărescu*“, Târgoviște. S'a deschis în casele oferite de D. Brătescu, și după arderea acestora, s'a mutat într'un salon oferit de locot. Negoescu ; de unde, peste o lună, e strămutat în case închiriate cu 150 lei pe an, care se urcă la 300. Când s'a înființat clasa III, această clasă a funcționat la Școala primară. Când a ajuns gimnasiul complet, s'a închiriat un local cu 1000 lei pe an. Peste un an, gimnasiul se mută iarăși ; dar și noul local era nesuficient. Atunci (1879) se închirie etajul de sus al școalei primare No. 1, împreună cu două odăi ce erau la stradă.

În 1892 se strămută în noul local construit de cătră Stat ; de și, pentru a funcționa bine îi lipsiau multe din ale mobilierului. Vechiul mobilier fiind al Județului, i se restituie și se împarte la unele școli rurale. Se urmărește completarea cu tot ce e necesar gimnasiului, și cu timpul, toate se fac.

20) Gimnasiul „*Tudor Vladimirescu*“, din Târgu-Jiu. S'a des-

chis in o sală mare pentru clasa 1-a și una mică pentru cancelarie, pusă la dispoziție de cătră prefect, ambele situate in partea de jos a palatului administrativ. Localul nu era potrivit: sus prefectura, jos gimnasiul și o școală primară de băeți. Cu toate stăruințele ce se pun de la început ca Ministeriul să clădească un local propriu, gimnasiul rămâne încă mulți ani în palatul administrativ, unde i se mai dau alte camere și sala Curții cu jurați pentru clasa I-a. Mutat în 1894, fiind că nu mai încăpea la palat, într'un local, unde cade tavanul unei clase și arhitectul Comunei declară localul primejdios. Este strămutat într'o casă mai proprie pentru școală, dar numai după ce s'ar face mari reparațiuni. Primăria amenință să închidă Școala din cauza localului.

În 1898, gimnasiul s'a mutat în noul local, construit anume de cătră Stat. Sînt 7 clase spațioase, un amfiteatru in care pot încăpea peste 400 persoane, etc. construit fiind localul, conform tuturor cerințelor didactice și igienice.

Mobilierul este nou și făcut in bune condițiuni.

21) Gimnasiul din Tecuci. Este instalat in local propriu, construit de cătră Stat în 1881. Clădirea corespunde desideratelor educative și instructive, sub toate raporturile. Atât sub aspectul curățeniei, cât și a purificării aerului, localul actual nu lasă nimic de dorit: grădină spațioasă cu pomi fructiferi.

Gimnasiul s'a deschis in localul Primăriei, unde era numai o sală pentru clasa 1. Când s'a mutat într'o casă închiriată, localul era impropriu, odăile fiind puține. S'a început cu 4 bănci și s'au mai sporit cu timpul. Nu erau catedre, ci mese. În 1878, s'au trimis de Primărie 10 scaune de Marsilia și 2 sfeșnice. Mai pe urmă s'a mai trimis o pendulă, un dulap de lemn de brad, și o masă lustruită, cu postav verde.

Mobilierul noului local este modern și sistematic.

22) Gimnasiul „Kogălniceanu“, din Vaslui. S'a deschis într'un local foarte mic și impropriu; pe urmă într'o altă casă, unde se plătia chirie mai mare, dar tot improprie pentru Școală.

În localul nou, acum e și Școala inferioară de meserii. Localul făcut de zidărie groasă, având cubajul și lumina necesară, corespunde tuturor cerințelor igienice. Curte mare.

Mobilierul de la început era foarte simplu, după cel mai vechiu sistem, necomod și neigienic. Noul mobilier întrunește toate condițiunile.

Seminarii. 1) Seminarul „Central“ din București. După o

așteptare de 66 ani, în care a funcționat la Jignița, Radu-Vodă, Podul Calicilor, Calea Craiovei, Văcărești, Casa Bălăceanu, Șerban-Vodă, are și Seminariul localul seu propriu. La 23 Aprilie 1901, Seminariul s'a instalat în una din clădirile cele mai frumoase cu care se fălește capitala țerei noastre, atât prin poziția admirabilă a locului pe care este clădit, cât și din punctul de vedere al stilului în care este construit. Are în total 72 camere.

Mobilierul răspunde la măreția clădirii.

2) Seminariul „Veniamin“ din Iași. Înființat în chiliile mănăst. Socola, localul nu numai că era absolut nesuficient, cu toate clădirile adaose pe rând; dar ajunsese o adevărată ruină. De aceea, Ministeriul îl strămută în Iași, unde schimbă mai multe localuri închiriate, până în 1889, când se cumpără palatul fostului Domnitor Mihailu Sturza, pentru a se clădi un local propriu pentru Seminarium. Școala s'a mutat în noul local în 1893.

Cu această ocaziune s'a făcut și un mobilier sistematic.

3) Seminariul musulman din Medgidie. Localul este o construcție în stil turcesc, cu un rînd. Are 14 camere; curte și grădină. În grădina din față, moscheia „Veli-Bei“, ce servește drept capelă a Seminariumului. Localul a fost construit în 1897 de către comunitatea musulmană din Medgidia, care l'a cedat Ministeriumului pentru Seminarium.

Mobilierul este făcut de curând.

Scoli de tefe de gradul II. 1) Școala cu Internat din București. Localul actual este situat într'un cartier foarte sănătos. Clădirea a costat mai bine de 1.200.000 lei și îndeplinește toate cerințele moderne pentru clădirile școlare: clase spațioase, sale de desen, lucru, muzică, o vastă sală de gimnastică, amfiteatru pentru experiențe, etc.

Nici vorbă nu poate fi despre o comparațiune cu localurile păcătoase în care s'a tot strămutat școala de la înființarea sa.

Mobilierul de asemenea nu lasă nimic de dorit.

2) Școala Esternat din București. De la înființarea sa, școala s'a mutat de două ori, până la 1899, când s'a mutat în localul actual, și a avut noroc de case bune. Localul actual tot închiriat, este situat într'un cartier igienic, încunjurat de grădini.

Această Școală care a început cu patru bănci aduse de la gimnaziul „Cantemir“ și patru de la Universitate, posedă astăzi un mobilier aproape complet și în destul de bună stare.

3) Școala Esternat din Iași. Localul, de și nou, are nevoie

de serioase reparațiuni. A fost prost lucrat și prost material. Luminatul e defectuos. Nu e nici o sală destul de spațioasă pentru recepțiuni; nici o sală în care, conform programei, să facă eserciții de gimnastică în comun toate elevele, astăzi 150.

Cu toate aceste localul actual e un palat față cu casele pe care le a schimbat Scoala până la 1900. Nouă ani a stat într'o casă, din care o parte era magazin de ferărie, la încrucișarea a două strade foarte frecventate; unde mai toate ferestrele dădeau în stradă, cu camere mici; cu scânduri pe jos nevăpsite. Aice a stat Scoala tocmăi în timpul când numărul elevelor era foarte mare.

Se constată că s'a cheltuit pentru Mobiliar 8789 lei, pe lângă cel care s'a dat în natură. Cu toate aceste, în total, mobiliarul de astăzi nu-i de cât brac și vechitură. El este după toate tipurile imaginabile isvorite în capetele tuturor stolerilor proști și ieftini cari le au confecționat. S'au trimis vechituri de la Seminariu, de la liceul Național, de la Universitate, când acele scoale au fost înzestrate cu mobiliar nou.

Numai la această Școală localul nou a fost mobilat cu vechituri.

4) Școala cu Internat din Craiova. Creată prin dărnicia patriotică a lui Lazaro și Otetelișanu, această școală și a avut localul seu propriu, care sporit și reparat în deosebite timpuri, e bun și servește și astăzi. Mobiliarul cuprinde și unele obiecte rămase din trecut, dar în mare parte este refăcut și e în bună stare.

Scoala de fete de gradul I. 1) Școala „*Carmen Sylva*“ din București. La început a funcționat în acelaș local cu Esternatul No. 1. După aceia s'a mutat într'un local absolut impropriu: etajul de joimed și lipsit de lumină, cu tavanele joase; imposibil de locuit și curtea neîmprejmuită. În Sfinții Apostoli, unde s'a mutat, după ce, a mai schimbat o casă, să plăția 11000 lei chirie, dar era curte spațioasă și salele de clasă ceva mai mari. Cel mai bun local e cel actual; dar nu răspunde cerințelor igienice și pedagogice: nu sînt săli speciale pentru desen, lucru și musică.

Mobiliarul nici astăzi nu e complet.

Necesitatea de local propriu cu mobiliar ăpropriat se simte continu. Scolioza și miopia, atît de respândite în scoalele de fete se datorese defectuosității localului și mobiliarului.

Până acum s'a plătit pentru chirii 227500 lei.

2) Școala „*Regina Elisabeta*“ din Craiova. Așezată în o clădire frumoasă în mijlocul unei curți spațioase, îngrădită cu gri-

laj de fier. O clădire mai mică în fundul curții pentru clasele I și II. Sală de muzică și gimnastică. Pupitre cu două locuri. Clasele vopsite în culoare deschisă, având soclul și pardoselele în ulei. În 23 ani, școala a ocupat trei localuri deosebite. Localul actual este proprietatea bisericii Sf. Treimi, chirie 6000 lei.

3) Școala din Botoșani. A schimbat de mai multe ori localul, și tot fără noroc. În strada Dragoș-Vodă, multe eleve erau nevoite să stea în picioare, căci nu încăpeau în bănci. Nu mai era vorba de lumină și aer, nici de ventilare, cerinți ce păreau prea luoase, comparativ cu nevoia de spațiu brut în care să se poată îngrămădi elevele. În strada Eminescu: odăi mici, cele de jos puțin luminoase și umede, lipsite de aer și lumină, în care ieșiau niște ciuperci ce distrugeau dușameaua și chiar mobilele cu care veniau întâmplător în contact.

Localul actual, pe bulevard, e maiestos ca aspect, construcție modernă; dar casă construită pentru un particular, care are nevoie de multe remanieri.

Soluția cea mai potrivită ar fi construirea unui local anume.

Mobilierul e făcut în deosebite timpuri și e în stare bună.

4) Școala din Ploiești. Localul nou construit de cătră stat și cu 42000 lei din o loterie și subscripții publice. Școala s'a instalat în el la 1893. Clădirea corespunde întru totul nevoilor școlii și Mobilierul este nou și în bună stare.

5) Școala din Tulcea. S'a schimbat până acum în trei localuri deosebite. Mobilierul este puțin și aproape insuficient; s'a adăugat treptat cu înmulțirea claselor.

6) Școala din Galați, înființată în 1905, funcționează cu două clase într'un local închiriat.

Școli superioare de Comerț. 1) Școala din București. Localul este construit de cătră Primăria Capitalei și dat Școlii de Comerț în anul se. 1900/1. Sint săli de clasă spațioase, sală de desen, muzeu de mărfuri, amfiteatru, trei camere pentru colecțiuni, o sală de solemnitate, etc.

Mobilierul corespunzător cu localul.

2) Școala din Iași. De la înființarea ei, în 1894, școala s'a mutat de două ori până în 1896 când s'a instalat în actualul local, vechiă casă particulară. Nu e propriu pentru Școală. Aspect ruinat. pe unele locuri plouă; dușamele vechi și găurite. Se impune clădirea unui local nou.

Mobilierul făcut de către Stat a costat 9550 lei și e în bună stare.

3) Scoala din Craiova. Este așezată în local închiriat.

4) Scoala din Galați. În anul înființării a fost instalată pe lângă Scoala de gradul I; apoi s'a mutat în str. Cuza-Vodă, iar de la Aprilie 1901 ocupă localul actual din str. Egalității, plătind o chirie anuală de lei 3300.

Ministeriul Comerțului a înzestrat instituțiunea la înființarea ei cu mobilier nou, sistematic, mobilier care s'a complectat apoi în anul următor.

Scoale elementare de Comerț. 1) Scoala „*Alexandru Ioan I^{ca}*”, din Galați. În anul înființării, 1864, a fost instalată în chiliile bisericii Sf. Gheorghe. În acest local cu totul impropriu a funcționat Scoala până în 1885. După aceea s'a mutat în alt local, iar de la 1893 e așezată în str. Foti, cu chirie de 6500 lei, scăzută astăzi la 5500.

La înființare, Primăria a dat 2000 lei pentru Mobilier, după vechiul sistem. În 1893, s'a introdus altul mai sistematic. Valoarea Mobilierului este astăzi de 6456 lei.

2) Scoala din Ploiești. Local închiriat.

3) Scoala din Giurgiu. Înființată în 1900, în primii doi ani a fost găzduită la gimnasiu. Când Scoala a ajuns completă cu trei clase, Primăria a închiriat o casă particulară, care nu poate corespunde unui local de școală. E neîncăpător și neigienic.

În primii doi ani s'a servit de Mobilierul gimnasiului, în urmă, Primăria a făcut unul nou.

4) Scoala din Turnu-Severin. Deschisă în sala de la liceu, a fost mutată într'un local cu așezare minunată, dar cu sale nu proprii pentru o școală. În 1903 s'a strămutat într'un imobil dăruit Primăriei de către defunctul Mihai Polihronie, pentru a instala în el o școală.

Primăria a cheltuit peste 15000 lei cu reparații radicale. Așezat la bariera orașului, e aproape de abatoriu, are în vecinătate tăbăcării și jocării. Ca espunere toate salele sînt bine, în fața soarelui de sud; dar pereții sunt vechi. În față o stradă vecinic noroioasă.

Mobilierul a fost făcut după modelul celui nou de la liceu: pupitre, catedre cu platformă, etc.

5) Scoala din Iași. De la început și până astăzi, a stat în localuri particulare închiriate. Întâi a stat în otajul de sus a unei

case, in care jos era Comisia despărțirii. Astăzi stă într'o proprietate a Epitropiei Sf. Spiridon, construcție vechiă și cu totul nepotrivită.

Mobilierul este parte stricat și parte in stare mediocră ; bun in se in cancelarie și cel pentru colecțiuni.

Presentând Corpurilor legiuitoare un proiect de lege prin care cerea douzeci de milioane pentru clădirile scolare, 1886, Ministeriul Instrucțiunii zicea în espunerea de motive : „Cele mai „multe din scoalele Statului sînt instalate in case private și in localuri neindestulătoare. In se o casă privată nu poate nici o dată „corespunde necesităților unei scoli. Pentru aceasta se cer localuri „suficiente, spațioase și sănătoase, pline de lumină și bine aerate.

„In deceniile trecute când numărul scolarilor era mai mic, „și bunul traiu mai puțin respândit, când cerințele ce se adresau „instrucțiunii publice erau mai restrînse, ne mulțemiam cu un local scolar oare care, și nu ne prea ocupam dacă el era prea „umed, prea întunecos și prea strîmt. Dorința de a vedea rîdicându-se o scoală, făcea de toleram o situațiune rea de la început, și care devenia tot mai rea in fie-care zi de desvoltare a țerei.

„Astăzi numărul scolarilor s'a înmulțit și cu dînsul numărul „scoalelor de toate treptele. Avem nevoie nu numai de mai multe „localuri, ci de localuri in care să putem instala școalele in mod „cuviincios și după cerințele științei“.

Aceste cuvinte erau o întreagă Programă pentru viitor. Ele fac onoare Ministrului care a avut curagiul a veni cu un astfelu de proiect de lege și Corpurilor legiuitoare, care au socotit ca o datorie de a'l vota.

Mulțomită acestei legi, Scoalele Secundare au scapat de localurile in care suferiseră atâta vreme. Toate guvernele s'au întrecut a le înzestra mai bine, și chiar luxos.

Se cunoștea că Țara a intrat in o eră nouă ; neatârnată și respectată in afară, prosperă in lăuntru, și au fost semne pentru viitor când in lăuntru s'a început a se desvolta atâta activitate și a se face atâtea cheltueli pentru Scoală. Țara și arată astfelu recunoștința ei cătră Scoala Românească care lucrase atât de mult pentru așezarea definitivă a noiei ordine de lucruri iar pe de altă parte, lua măsuri pentru a ne presenta bine in privința culturală inaintea Statelor civilizate in mijlocul căroră intrăm și pentru a pregăti generațiuni sănătoase, pline de energie și de patriotism, gata in tot d'a una, nu numai a păstra ceia am moștenit ; dar a merge inainte pe calea idealului românesc .

De aceea, de la început, am afirmat că sînt două perioade în Istoria Scoalelor Secundare, despărțite prin anul 1885.

§ 4. Material didactic. Biblioteci.

În acest § nu vom mai urmări fie-care Școală în parte, cum s'a făcut în cel precedent, pentru că ar trebui să repetăm aceleași lămuriri ca la fie-care Școală. S'ar putea zice în genere că, până la 1885, mai că nu exista la Școalele Secundare ceea ce se cheamă Material didactic propriu zis și că despre Biblioteci nici nu era vorbă. Înzestrarea lor cu material didactic s'a făcut numai după ce s'au construit nouăle clădiri școlare, iar bibliotecile numeroase astăzi în ființă sînt ieșite, în cea mai mare parte din munca și strădania corpului didactic, adevăratul lor creator.

Pentru a se învedera acest adevăr, vom lua ca exemplu unul din cele mai vechi licee din capitală, care s'a bucurat în tot d'a una de multă trecere la Ministeriul Instrucțiunii și de mare autoritate morală prin valoarea profesorilor sei și prin escelele roade ce le a produs. Vom urmări în documentata Monografie a acestui liceu, lucrată cu multă conștiință de Directorul D. Constantinescu, înzestrarea progresivă a acestui liceu cu materialul didactic, absolut necesar unei Școale Secundare. Înzestrarea liceului cu un astfel de material era cu atât mai necesară, fiind că Școala avea și un Internat.

Liceul s'a deschis Vineri în 4 Noembrie 1860, în niște case încă neisprăvite.

La 15 dec. direcțiunea cere Eforiei Școalelor un corp complet de charte, și Eforia le trimite peste două zile.

La începutul an. sc. 1864/65 începe cursul superior. În noiembrie 1864, Direcțiunea cere Eforiei să trimită gimnasiului un compas mare pentru tablă; iar peste doi ani G. Al. Zamphirol roagă Ministeriul să avizeze la procurarea unei colecțiuni de modele pentru desen. Ministeriul promite că până la viitorul buget le va procura. În 1864, Ministeriul face cunoscut Direcțiunii că, pentru experiențele de fizică, elevii să meargă însoțiți de profesorul respectiv, duminică, la experimente în laboratorul Universității „până la înființarea unui mic cabinet“ la liceu.

În acelaș an se trimite 1000 l. v. pentru a se începe formarea unei biblioteci didactice a liceului.

Profesorii, cerând a li se procura material didactic, la 25

septemb. 1864, Ministeriul trimite un Mapamond și o chartă a Imperiului roman.

La 1 dec. 1866 se trimit 200 modele pentru desen; iar la 30 dec. și la 23 martie 1867, mai multe aparate necesare pentru experimentele de fizică:

1 Ghiulea cu stilet Foucault	2 Butelie de Leyden
2 Areometre	1 Baterie Wollaston cu 24 elemt.
2 Fântâni de Compresiune	1 Telegraf cu cadran
1 Vas sifoid	1 Electromagnet
1 Mașină pneumatică mare	1 Stativă de stejar
1 Pyrometru	1 Microscop
1 Fierbătoru lui Franklin	2 părechi Ochelari
1 Criofor	1 Grafometru
1 Aparat Gay-Lussac p. densități	1 Declinatoriu
1 Electrofor cu o piele de pisică	1 Echer de reflexiune
1 Foale p. figuri Leichlenberg	1 Stereoscop cu tablouri

În 17 și 21 Oct. 1868 s'au trimis o nouă serie de modele pentru desen, iar la 20 iulie, 1869, următoarele aparate:

1 Glob terestru	1 Planșetă cu genunchiu
1 „ celest	1 Alidadă cu pinule
1 Aparat p. anotimpuri	1 Grafometru cu ac
1 Sfera lui Copernik	1 Busolă
1 Aparat p. fazele lunii	1 Declinator
1 „ p. eclipse	1 Nivel de apă
1 „ p. stațiuni și retrogradațiuni	1 Mira de 2 metri
1 „ p. inegalitatea anotimpurilor	1 Nivel cu aer
1 „ p. precisiuni	1 Trepied
1 Lanț de agrimensură	1 Regul de abanos
3 Maiege	1 Dublu metru
1 Equer de agrimensură cu picior	54 Volume de științe

În 1871, Cabinetul de fizică se îmbogățește cu:

Mașina pneumatică reparată	6 Inchietoare pentru curenți
Clopot de sticlă	1 Lanternă magică cu tablouri
Crève-vessie	2 Lentile
Barometru	8 Elemente Bunsen
Bateria electrică	1 Seaun izolator
Două bastoane de sticlă și reșină	Sirme de cupru izolat.

Pendul electric	Sirme de platină
Descărcător electric	2 Capsule de porcelan
Pistol	2 Pâlnii de steelă
Lampă de spirt	Clește de sîrmă
2 Oca mercuriu	2 Pile
3 „ acid nitric concentrat	2 Surupelnițe
3 „ „ sulfuric	1 Pincetă

In decembre același an, s'a mai trimis pentru Cabinetul de fizică :

1 Mașină electrică	1 Prismă
1 Tablă de sticlă mare	1 Electrofor cu coadă de vulpe
1 Ciocan de apă	1 Ae magnetic
1 păr. Emisfere Magdeburg	1 Roată de reacțiune
2 Termometre	1 Robină de inducțiune

iar in 1872, pentru studiul Geografiei și Istoriei :

10 Chărți din colecția Bretschneider et Spruner.

Chărțile de Kiepert : Grecia antică, Imperiul roman, Italia antică și Lumea vechiă ; de asemenea, s'a dat direcțiunei 400 lei pentru procurarea aparatelor de gimnastică.

La 17 aprilie 1874 se trimit :

1 Tub barometrie p. experiența lui Torielli
1 Barometru cu cuvetă
1 Tub Mariotte
1 Barometru cu cuvetă adîncă
1 Manometru cu aer liber pentru planșetă.

In 2 iunie, 1876, s'au trimis două mașini electrice ; iar la 15 iunie o serie întreagă de Tablouri colorate pentru Istoria naturală și Anatomie.

In 1877, aprilie, s'a înaintat Ministeriului pentru prima dată un tablou statistic de mersul Scoalei pe anul trecut. In ceia ce privește materialul didactic :

Chărți murale	28
Atlase	8
Globuri	4
Alte chărți	4

Aparate de fizică și matematică 136

Șt. Naturale		Zoologia 493 bucăți
		Botanica 300 „
		Mineralogia 800 bucăți

Două serii de planșe colorate p. Științi Naturale. Volume în Bibliotecă 253.

La 22 martie 1878 se trimit 500 lei pentru aparatele de gimnastică ; la 24 maiu 102 articole pentru chimie ; și se aprobă ca din trei săli actuale să se facă un amfiteatru pentru experimente.

La 1 iunie s'au trimis 34 forme cristaline de lemn.

La inceputul an. sc. 79/80 s'au trimis 75 tablouri necesare studiului Religiei.

În 8 maiu 1881 s'a trimis pentru Cabinetul de fizică :

1 Drum de fier pentru putere centrifugală	1 Lampă cu hidrogen
1 Aparat pe plan inclinat	1 Electromotor
1 „ principiul lui Pascal	1 Galvanometru

La 13 octombrie s'a trimis liceului Charta României.

Peste un an, Ministeriul a dat 2000 lei pentru procurarea de aparate necesare laboratorului de chimie.

De la 1885 liceul instalat în noul local, are un laborator de chimie, cabinet de fizică, amfiteatru pentru experimente, instalat așa ca să corespundă tuturor cerințelor, sală de desen și hală de gimnastică.

Am văzut cu câtă sgârceanie s'a format materialul didactic la liceul „Mateiu Basarab“.

*

Dacă se proceda astfel față cu un liceu din capitală, unde profesau barbați ca Aaron Florian, Em. Bacaloglu, Gr. Ștefănescu, Ep. Francuți, L. Frollo, G. D. Teodorescu, C. și A. F. Robescu, Ir. Circa, V. Demarat, Gion, Filibiliu, ca să nu pomenim de cât de cei cari nu mai sînt în învățământ, se poate ușor închipui cum stăteau cu materialul didactic gimnaziile și liceele de prin provincii, cu un personal didactic alcătuit mai mult din suplinitori : acolo afară de rare excepțiuni, nici nu se pomenia de Material de studiu. Rapoartele Comisiunilor alcătuite din profesori universitari, trimiși prin județe la examenul de sfârșitul anului ; rapoartele deosebiților Inspectori, și mai ales raportul Inspectorului general C. Dimitrescu-Iași din 1881, arată starea de miserie în care se aflau Școlile Secundare în această privință. „Monografiile“ lucrate de către directorii de astăzi, în mare parte profesori tineri care n'au apucat acele timpuri grele, ni dau numai o slabă icoană a realității triste de odinioară.

Cu toate aceste să aruncăm o ochire.

Directorul liceului „Traian“ zice cu drept cuvînt: „Ce hohote de rîs s'ar fi stîrnit în Severin, cînd la Septembrie 1883 vre-un naiv ar fi zis: dar cum sîi deschideți scoală secundară fără material didactic?“ Gimnasiul s'a deschis cu două globuri, din cîte-va tabele de istoria naturală și sacră—și din vr'o două chărți geografice, de pe care dispăruse lustrul, toate aceste moștenire de la desființata Scoală Normală. „Pînă în 1877 Scoala n'a avut nici un feliu de material didactic“, zice profesorul Al. Niculescu, care a redactat cu atîta conștiință și zel Monografia liceului „Alesandri“. Primul material Didactic s'a dat în 1872. În anul viitor s'au cumparat chărțile continentale, cîte-va aparate și modele de desen. Cu aceste materiale s'a servit gimnasiul pînă în 1893“, serie Directorul liceului din Buzeu. Gimnasiul „En. Văcărescu“ s'a început cu 2 tablouri dăruite, 24 modele de desen, 1 glob cerese, 1 terestru, charta României, 15 tablo-uri zoologice, 5 de botanică, 1 compas și 1 teu, care și acestea, au ars chiar în anul deschiderii Scoalei. „Materialul didactic lipsea aproape cu desevărsire. La Gimnasiul „Roman-Vodă“ și celalte se compunea din cîteva chărți. La gimnasiul „Al. Lahovari“ Materialul Didactic s'ar putea zice că aproape a lipsit cu totul în cei 6, 7 ani de la început. Vre-o cîte-va chărți ale continentelor, alte cîteva aparate vechi de fizică, trecute de la seminar, și atîta tot.“ „Inzestrarea Scoalelor cu material didactic a fost în genere dată uitărei. Gimnasiul „I. Miorescu“ era menit să împărtășească și el aceeași soartă, dacă cîteva inimi generoase nu i veniau în ajutor“. Unul din cele mai mari neajunsuri ale învățămîntului nostru, a fost lipsa de material didactic. De la înființarea gimnasiului „Al. Donici“ pînă la 1886, servea ca material didactic: 1 atlas, un glob, 4 chărți, o mică colecțiune pentru botanică și cîte-va minerale pentru studiul mineralogiei“. „Nici un tablou intuitiv, nici un aparat demonstrativ“, la gimnasiul „Gr. Ghica V. V.“ „Cînd gimnasiul „Al. Ghica“ trecu pe sama Statului 1886 s'au găsit cîteva chărți usate“. Gimnasiul „N. Bălcescu“ avea în 1878, după 15 ani de funcționare „2 globuri, unul cerese și unul pămîntese, chărțile continentelor și o colecție de 24 corpuri geometrice“. „Pînă în 1905, nici nu putem zice că Scoala aceasta (de gr. II de fete din Iași) a avut material didactic, un schelet capatat de la laboratorul de anatomie, un glob spart și reparat, și 6 chărțișoare mici și rupte: atît a fost materialul di-

dactic al acestei școli în timp de 20 de ani“. „Până în prezent, Școala (gr. II cu Internat din Craiova) a fost dotată cu foarte puțin material didactic“. „Până în 1892 Școala de fete „Carmen Sylva“ n’avea alt material didactic de cât niște planșe murale pentru zoologie, botanică și mineralogie, dăruite de eleve“.

Aceste câteva citațiuni din Monografiile Școalelor respective sînt de ajuns pentru a întări ceia ce s’a afirmat la începutul acestui § că până la 1885 Școalele Secundare nu au avut Material didactic.

Avea dar dreptate Inspectorul General Al. Vitzu când scria în 1888 :

„Până în 1885 nu se găsia în Școalele Secundare nici o colecțiune științifică. În multe din liceile și gimnasiile pe unde se mai aflau câteva instrumente de fizică, ele nu puteau servi la nici o experiență din cauză sau că erau stricate, sau foarte rău îngrijite. Materialul de chimie era închis în borcane ce încă purta marca fabricii de proveniență, iar uneori substanțele chimice începuse a se deteriora fără a fi fost vr’o dată întrebuințată. Colecțiunile de mineralogie se găsiu aruncate în seltare ce nu avuse onoarea să fie deschise vre o dată, mai cu deosebire când se pierdeau etichetele sau catalogul de etichetare.

Câteva chărți de anatomie și geografie rupte sau prăfuite și păstrate în cancelaria școlii, compuneau materialul didactic pentru studiul zoologiei și al geografiei. Iată în câteva cuvinte care erau instalațiunile științifice. Dar multe din gimnasiile clasice și reale nu posedau cel puțin pentru formă, nici una din colecțiunile deteriorate mai sus citate. În acele școli totul se reducea la recitarea unui număr de fapte, dictate de profesor fără a fi înțelese; și nici că se putea altfel.

Ministeriul avea mai multă îngrijire de lemnele ce se cumpărau de cât de colecțiunile științifice.....

Lipsa completă de instalațiuni științifice era consecința fatală a lipsei unui plan de organizație bine stabilit; se credea că este de ajuns să se înscrie în buget o sumă oare care pentru a plăti câțiva profesori, a se închiria o casă particulară, a avea câteva bănci cu câțiva școlari, pentru a avea o Școală Secundară. Aceasta era bine poate, acum 60 sau 80 de ani în urmă; însă să nu pierdem din vedere care era condițiunea statului român în acele timpuri de grele nevoi, în cât era de ajuns ca cineva să în-

vețe a citi și serie, a cunoaște istoria țerei, ca cu bărbăție să poată lupta pentru conservarea statului român.

Dotățiunea scoalelor cu materialul didactic necesar se impune astăzi în fața desvoltării crescânde ce ia România, însă va trebui, profitând de greșelile trecutului, ca dotațiunile să se facă în mod sistematic, după necesitățile fie-cărei scoli, întocmindu-se liste speciale de oamenii cei mai competenți în această materie.

În vara anului 1885 s'a făcut experiența cu dotarea liceilor Sf. Sava și Mateiu Basarab; rezultatele sînt admirabile, și ori cine a avut curiozitatea și interesul de a vedea instalațiunile științifice din aceste două licee a simțit o adevărată satisfacere sufletească". (*Studiu asupra Învățămîntului Secundar din România*).

*

Dotățiunea Scoalelor Secundare cu material didactic s'a urmărit cu stăruință în curs de douăzeci de ani de la 1885 în coaco. Când cea mai mare parte dintre aceste Scoale au fost instalate în localuri potrivite cu menirea lor, Ministeriul mai întăiu, Casa Scoalelor după aceia și au făcut o datorie a înzestra Învățămîntul Secundar cu instalațiunile științifice absolut necesare propășirii Scoalei.

Și astăzi „Monografiile“ deosebitelor Scoale se întrec a descrie nu numai măreția localului, ci și bogăția Cabinetelor de fizică, Laboratoriilor de chimie și Colecțiunilor pentru istoria naturală.

Și fapt și mai îmbucurător: odată cu localurile în care sănătatea copiilor nu va mai fi amenințată, cu materialul didactic prin care mintea și inteligența lor nu va mai fi în primejdie a fi tâmpită, mulțumită rezultatului fericit al examenelor de capacitate, Scoalele sunt înzestrate cu un corp didactic, sigur de ziua de mâne, care și va consacra numai Scoalei întreaga sa activitate.

Nu mai e frică că aparatele de fizică vor rugini, că materialul de chimie se va deteriora, că rocele și mineralele vor sta bine închise prin dulapuri ca să nu se amestece.

Bibliotece

Foarte puține Scoale au avut o bibliotecă la înființarea lor. Ministeriul, chiar când timpuri mai prielnice pentru Scoală au venit, s'a gândit mai întăiu la ceia ce era mai urgent: localuri și material didactic.

Rîndul bibliotecelor trebuia se vină mai târziu. Ceia ce Ministeriul întârzia a face, au făcut'o particularii și profesorii. Prin donațiuni, producțiuni musicale și reprezentațiuni teatrale; prin liste de subscripțiune și prin ajutoare diverse, mai toate Scoalele Secundare și au astăzi bibliotecile lor, unele au fanfare și cântărea au inceputuri de Muzeie și galerii de tablouri, ca d. e. liceul „Sf. Petru și Pavel“, gimnasiul „Tudor Vladimirescu“, etc.

Lăsând de o parte vechiele biblioteci ale Seminarilor, și a liceilor vechi, astăzi avem următoarele :

Liceie

Gimnasii

1) Galați „V. A. Urechia“	cu 36800 v.	1) Brăila	cu 5000 v.
2) Craiova	„ 10405 „	2) Giurgiu	„ 4062 „
3) Ploiești	„ 7000 „	3) Caracal	„ 1600 „
4) Pitești „Gion“	„ 6500 „	4) Fălțiceni	„ 1450 „
5) Buzeu	„ 5000 „	5) R. Sarat	„ 1342 „
6) T. Severin	„ 5000 „	6) Constanța	„ 1300 „
7) Botoșani	„ 3766 „	7) T. Jiu	„ 970 „
8) Focșani	„ 2671 „	8) G. Șincai	„ 850 „
9) Tulcea	„ 2000 „	9) Huși	„ 812 „
10) Piatra N.	„ 1808 „	10) Roman	„ 710 „
11) Mateiu Basarab	„ 1024 „	11) Calarași	„ 517 „
12) Mihailu Viteazul	„ 500 „	12) Craiova	„ 300 „

Multe din aceste Biblioteci sînt în rînduală și așezate așa că pot servi și publicului, la oare hotărâte.

Profesorii și au îndeplinit o mare datorie către Școală și Națiune creând atâtea Biblioteci care ajută mult la împrăștierea luminei. Acest avînt trebuie susținut și încurajat. Ei au dovedit că înțeleg perfect nevoile timpului, de aceea este timpul a le lăsa o libertate de acțiune, macar în ceia ce privește opera pe care atât de bine o au început.

Se tot susține că la noi inițiativa privată este nulă și că așteptăm totul de la Stat. Aceasta poate fi adevărat pînă la un punct; dar nu este mai puțin adevărat că și Statul nu face nimic pentru a o încuraja. Ba din contra: ori unde se vede vre o sumă adunată ori care ar fi acea sumă, autoritatea și vine îndată cu controlul ei, cu impositurile ei, cu regulamentele ei, pentru ca astfel totul să fie în mîna celor de sus, și nimic să nu se facă fără știrea și fără voia lor. Așa, d. e. cam alături cu Constituțiunea, care prevede că Învățămîntul va fi gratuit, s'au introdus taxele școlare. Pentru ca să nu se pară prea flagrantă violarea

legei fundamentale a Statului român, s'a zis că aceste taxe s'au introdus pentru ținerea în bună stare a Mobilierului și pentru complectarea Materialului didactic. Pentru aceasta se puteau pune taxe. Dar ele se fac venit Statului. Și atunci, în loc ca fie-care școală să și procure lucrurile de care are nevoie din banii strânși de la elevii sei, banii se încasează de către Stat; iar Școala umblă tot cu rapoarte și cu stăruinți ca se capete îmbunătățirile de care este nevoie, dacă le capătă, și când?

Este o altă sumă pe care o încasează Statul: reținerile ce se fac din lefile profesorilor pentru absențe. Mai întâi, aceste rețineri nu și ajung scopul. Profesorul avocat care neglige școala pentru avocătura sa; profesorul moșier care e mai mult la țară de cât în orașul unde-i este școala; profesorul om de afaceri, degeaba este amondat. Când câștigă mult mai mult din ocupațiunile străine școlii, el și bate joc de acea pedeapsă, reținere de salariu. Așa că, în realitate, pedeapsa e în adevăr simțitoare pentru cei cari absentează din motive bine cuvântate, dar pe care Regulamentul nu le consideră ca atare. Statul nu se îmbogățește prin sumele încasate din rețineri; dar dacă ele ar fi lasate Școlii, câte lucruri bune nu s'ar putea face. La școlile cu un personal mai numeros mai că s'ar putea plăti din acele sume doi veghietori de ordin, aleși dintre candidații înscrși pe tabloul de capacitate.

Școlile sînt înzestrate astăzi cu un bogat Material didactic; dar acest material este pentru elevi. Aceasta nu este de ajuns: mai trebuie un material pentru profesori. Tânărul licențiat care a lucrat ani întregi în Laboratorii și Seminarii universitare, trimis profesor, în urma examenului de capacitate, la vre-o școală din provincie trebuie să găsească acolo puțința de a lucra mai departe în ramura sa. 'I ar trebui o sumă din care să se poată cumpăra cărți, aparate, material, pentru el, pentru ca se poată munci în știință. Se știe ce focare științifice sînt gimnasiile germane și să știe, de asemenea, câte teze de doctorat s'au lucrat în Franța de către profesorii de licee. La aceasta trebuie să tindă Școala română. Când deosebitele Școli Secundare vor avea la dispoziția lor oare care sume pe care le vor putea cheltui cum nevoile lor vor cere, atunci numai va înceta acea stare sufletească nenorocită a unui tânăr profesor, care se socotea osilat într'un oraș din provincie, crede că pentru el s'a sfârșit ori și ce activitate științifică, și, străin de școala la care funcționează, și are necontenit îndreptați ochii spre Iași și București.

§. 5. Profesorii.

Nu va fi vorba aici nici despre recrutarea corpului didactic, nici despre pregătirea lui și nici despre felul cum ș'a făcut el datoria.

După ce s'a arătat localurile in care funcționau Scoalele și lipsa completă de material didactic, este nevoie să cercetăm care sînt condițiunile in care lucrau profesorii, pentru ca numai așa să putem fi in stare a cere socotială Scoalei de ce a produs ea in curgere de 40 ani.

Cel dintăiu lucru care ne interesează este a cunoaște numărul profesorilor cari au funcționat la deosebitele Scoale, de la înființarea lor și până astăzi. Asupra punctului acestuia, Monografiile nu sînt făcute după aceeași normă. Unele au făcut Istoricul Scoalei an cu an, notând in fiecare an variațiunile de personal care s'au întîmplat; altele ni dau lista profesorilor pe obiecte, arătând câți profesori s'au schimbat la fie-care materie; altele dau corpul didactic care a funcționat in fiecare an; altele, cuprind lista profesorilor in ordine cronologică, și altele numai cît menționează câți profesori au fost.

Ne mulțumim a arăta numai numărul de profesori care au funcționat, lăsând de o parte, une ori, pe suplinitorii de suplinitori, ori pe cei cari n'au funcționat de și au fost numiți, sau au fost la Scoală un timp prea scurt.

<i>Liceie</i>	1) „Mateiu Basarab“	înființat	1860,	166	profesori și maiștri
	2) „Carol I“	„	1854,	155	„ „ „
	3) „Laurian“	„	1859,	145	„ „ „
	4) „Alesandri“	„	1867,	124	„ „ „
	5) „Michaiu Viteazul“	„	1865,	120	„ „ „
	6) „Sf. Petru și Pavel“	„	1864,	116	„ „ „
	7) „Unirea“	„	1866,	113	„ „ „
	8) „Al. Hâșdău“	„	1867,	100	„ „ „
	9) „P. Rareș“	„	1869,	92	„ „ „
	10) „Traian“	„	1883,	91	„ „ „
	11) „I. C. Brătianu“	„	1866,	86	„ „ „
	12) „Princ. Carol“	„	1883,	72	„ „ „
	13) „I. Massim“	„	1889,	49	„ „ „
<i>Gimnazii</i>	1) „N. Bălcescu“	înființat	1863,	130	profesori și maiștri
	2) din Craiova	„	1882,	103	„ „ „
	3) „Ales. Cel Bun“	„	1864,	98	„ „ „

4)	„Stirbei-Vodă“ înființat	1884,	98 profesori și maiștri
5)	„Al. Donici“	1870,	87 „ „ „
6)	„Al. Ghica“	1873,	83 „ „ „
7)	„Gr. Ghica V. V.“	1879,	82 „ „ „
8)	„Cantemir“	1869,	81 „ „ „
9)	„En. Văcărescu“	1874,	81 „ „ „
10)	„Ioniță Asan“	1888,	80 „ „ „
11)	„Roman-Vodă“	1869,	72 „ „ „
12)	din Tecuci	1878,	72 „ „ „
13)	„Stef. Cel Mare“	1865,	69 „ „ „
14)	„G. Șincal“	1892,	63 „ „ „
15)	„Kogălniceanu“	1889,	58 „ „ „
16)	„Al. Lahovari“	1891,	57 „ „ „
17)	„I. Maioreșcu“	1869,	52 „ „ „
18)	„Din. Goleșcu“	1894,	41 „ „ „
19)	„An. Panu“	1891,	41 „ „ „
20)	„Mircea Cel Bătrân“	1896,	40 „ „ „
21)	„V. Boerescu“	1889,	34 „ „ „

Cele două tabele de mai sus nu sînt de felii îmbucurătoare. Când vedem că la Calarași în timp de douăzeci și doi de ani se schimbă 98 de profesori și maiștri ; că la gimnasiul din Craiova în timp de douăzeci și patru de ani s'au perindat nu mai puțin de 103 ; că în București, la „G. Șincal“ s'au succedat 63 ; atunci găsim una din principalele cauze care au împiedicat progresele Scoalei românești.

Intr'un local de multe ori imposibil, fără material didactic, profesorii se schimbă neconținut ; mulți dintre ei nu au timpul să facă deplină cunoștință măcar cu colegii lor ; cum li s'ar cere să fi cunoscut mediul în mijlocul căruia aveau ei a propune ; să fi cunoscut de aproape pe elevii ai căror părinți sufletești erau, acești profesori de azi pe mâne, espuși la toate caprițiile autorităților și persoanelor din localitate ? Ce respect și ce încredere puteau să aibă elevii în acești profesori, pe cari nu erau siguri că i vor mai avea în anul viitor. Deasa schimbare a profesorilor a contribuit mult la rezultatele îndoielnice pe care, multă vreme, le a dat Scoala Secundară.

Am văzut că, la început, nu se numiau profesori de cît numai prin concurs ; concursul se făcea nu pentru catedre existente, ci mai cu samă pentru Scoalele care aveau a se înființa ; pentru că, în adevăr, profesorul fiind sufletul Scoalei, aceasta de la el 'și

trăgea ființa și numai prin el ființa. Legea garantând inamovibilitatea profesorilor, prin aceasta punea temelia instituțiunei care se crea.

Concursul era ușor, se înțelege; pentru că cei întâi profesori titulari s'au recrutat dintre absolvenții celor două licee complete și printre studenții de la facultăți cari sflrșiseră cursul sau trecuse numai câteva esamene. Se știa că lipsește mult unor astfelii de profesori și, de aceea, cum am văzut, membrii Consiliului superior în Muntenia și ai Comitetului de Inspecțiune din Moldova și luaseră sarcina ai ținea din scurt prin dese Inspecțiuni și prin Comisiunile de examen. În Moldova, sub regimul Regulamentului Scolar din 1851, chiar și esamenele scoalelor primare de prin județe se făceau înaintea unui delegat al Ministeriului, numit dintre profesorii din Iași.

Cât timp sînt numai două gimnasii în București, două în Iași și câte unul la Bârlad, Botoșani și Ploești, lucrurile merg bine. Despre Craiova nici nu de vorbit, căci acolo era Fontanini, și el era destulă garanție. Tinerile gimnasii sînt un felu de seminarii pedagogice, în care profesorii tineri, vecinic în contact cu experimentații cari formau autoritatea superioară în cele două centre universitare, sînt nu tocmai controlați, ci sfătuiți cum să și facă datoria. Dintre ei a ieșit acea generație de profesori de cari am vorbit mai sus și cari au făcut atîta onoare Scoalei Române.

Legea din 1864 nu a fost un progres în acest sens. Menținînd concursul dar un concurs care era un adevărat examen de toate materiile din liceu, prin un astfelu de concurs nu se garantau de felu interesele Scoalei. Ba se făcea un rău: mulți tineri în loc de a și continua și dese vîrși studiile într'o facultate, se grăbeau a se prezenta la concurs; și mai tot d'a una isbuteau pentru că cererea era mare și candidați puțini. Așa de puțini că de multe ori, cum s'a văzut mai sus, Ministeriul nu aproba înființarea de Scoli nouă, pentru că nu avea de unde să trimită profesori.

În dorința de a avea o Școală Secundară, Comuna ori Județul nu mai aștepta pe Ministeriu: numia profesor pe cine găsia și Școala era înființată. Se înțelege că mai pe urmă mai toți profesorii aceștia a trebuit să fie înlocuiți.

A doua mare mișcare în corpul profesoral s'a făcut când s'au înființat gimnasiile reale. Se găsise cu cale ca tineretul nostru să fie îndreptat, prin Școală, spre o viață mai pozitivă, mai potrivită cu timpurile moderne, spre cariere mai practice, îndepăr-

tându-l de la funcțiunile publice. Ideia nu era rea, și înțelept aplicată ar fi adus roade. Dar chipul cum s'a pus în practică a fost detestabil.

Mai întâi, s'a hotărât că pentru acest gen de învățământ vor fi numai gimnasiile; prin aceasta s'au îndepărtat de la aceste scoale toți tinerii cari cautau o instrucțiune mai superioară; apoi, afară de Craiova și Bărlad, unde nici o dată nu au putut gimnasiile reale a se pune alături cu liceile clasice, s'au înființat asemenea scoale numai în orașele mici; pe urmă, ca și când s'ar fi voit a se arata că acestea sînt niște gimnasiile inferioare celor clasice, când s'a făcut Legea pentru numirea profesorilor secundari, în 1879, s'a decis că numai pentru licee și pentru gimnasiile clasice se va cere titlul de licențiat, iar pentru cele reale rămăneau condițiunile Legii din 1864; în fine, pentru a se accentua și mai mult deosebirea între cele două categorii de scoale, la gimnasiile reale, profesorii erau obligați a face 15—19 oare pe săptămână și erau plătiți cu 280 lei pe lună; pe când la cele clasice maximum de lucru era 12 ore și plata 360 lei.

Atunci mai toți vechii profesori numiți prin concurs au părăsit gimnasiile clasice transformate în reale.

A treia mare mișcare a avut cauze mai legitime. Facultățile încep a da tineri bine pregătiți; cele două Scoale Normale Superioare dau roade escelente. Era și drept și în interesul scoalei ca să se facă locuri acestor elemente superioare care intrau în Învățământul secundar; și fiind că scoale nouă nu se mai înființau căci se ajunsese la maximum, se dau acestor tineri locurile care se iau de la cei nechiemați și nepregătiți pentru profesorat cari fuseseră buni să umple numai niște locuri goale. Dar și prin această măsură, o mare perturbare se făcea în corpul didactic al fiecărei scoale.

În fine, o altă cauză de perindare a profesorilor pe la deosebite scoale a fost: suspendarea concursurilor și dănuirea scoalelor multă vreme, cu „Suplinitori“. Suplinința fusese mai înainte un simplu incident în viața scolară. În cas de boală a unui profesor, în cas de concediu, sau când ajungea o catedră vacantă prin ori ce împrejurare, autoritatea scolară se îngrijia ca să nu sufere scoala și numia un suplinitor; dar îndată se și luau măsuri pentru ocuparea catedrei în mod regulat, prin un titular cu concurs.

Ceia ce fusese până atunci numai un accident, ajunge o instituțiune. Suplinitorul fusese însărcinat să facă lecții câte-va

septămâni ori câte-va luni; acum sînt suplinitori câte zece ani și mai bine.

Care pot fi cauzele unei situații atât de anormale și dăunătoare pentru Școală? Cauzele sînt multe și de multe feluri; dar se vor arăta numai cele de frunte.

Se observase că mulți profesori titulari la gimnasiile reale, care trecuse un concurs fără a fi avut nici un grad academic, conform legii, găsiseră mijlocul a fi transferați, contra legii la gimnasiile clasice. Apoi, în sferile înalte ale administrației Instrucțiunii publice se agita neconținut ideea reformei Invățămîntului, ceea ce ar fi adus și reformarea modului de numire a profesorilor. Mai veniau considerațiuni budgetare, căci suplinitorilor li se făcea o reducere de 30% din salar, conform legii din 1883, și chiar considerațiuni politice, căci suplinitorii nefind îngrădiți prin lege, erau la discrețiunea Ministrului.

Toate aceste cauze au făcut ca, în realitate și în curs de mai mulți ani, concursurile se fie suspendate. Acum dacă, după cum am văzut mai sus, suferea școala când profesorii titulari se schimbau, ce trebuia se fie când aceștia erau suplinitori, espuși la capriciile tuturor.

În fine, o ultimă, și cu totul nouă cauză a contribuit să sporească numărul profesorilor la deosebitele școale. Legea din 1898 impune 12 oare de curs pe săptămână, la școala unde este profesor sau la o altă școală din localitate, spre complectarea oarelor care nu i se pot da la școala unde funcționează ca titular. Măsura e bună, profesorul datorește școlii un minimum de oare de muncă. De cât, crează oare care deosebiri și produce oare care nemulțemiri. Dar de nemulțemirile personale nu ne ocupăm; răul este că sînt un număr de oare de curs, sînt materii la unele clase care anul acesta sînt făcute de cătră un profesor care nu le va mai preda la anul; răul este că se dă posibilitate a se aorda preferințe și a se face și nedreptăți.

Din toate aceste cauze enumerate mai sus, rezultă că numărul suplinitorilor s'a înmulțit, din an în an, într'un chip spăimîntător, și că acești tineri cari nu fuseseră supuși la nici o probă, cari munciau pentru 171 lei pe lună, cari erau espuși la tot soiul de neplăceri, acești suplinitori au format majoritatea Corpului didactic tocmai într'o epocă când populațiunea școlară ajunsese la maximum; când clasele divisionare se înmulțiseră într'un chip îngrijitor.

Pentru a se învedera și mai mult greutatea cu care aveau de luptat profesorii, dăm câteva cifre de elevii cari au frecventat scoalele secundare in an. sc. 1897/98. Anii următori au sporit.

Liceie.

<i>Sf. Sava</i>		<i>Brăila</i>		<i>Iași</i>			
Clasa	I	82	elevi	I	80	I	74
	"	79		II	95	IV	78
	"	64		III	68	V	61
	II	76		<i>Buzeu</i>		V	64
	II	84		I	90	VI	91
	III	121		I	90	<i>Pitești</i>	
	IV	74		III	86	I	89
	V	100		<i>Craiova</i>		II	128
	VI	64		I	107	III	87
<i>Mateiu Basarab</i>				I	90	<i>Ploiești</i>	
	I	100		I	91	I	93
	I	103		II	112	I	79
	II	100		II	70	II	113
	III	127		II	64	II	100
	IV	87		III	115	III	75
	V	104		III	103	III	81
	VI	93		IV	88	V	100
	VII	74		IV	65	VI	69
<i>Lazăr</i>				V	128	<i>Severin</i>	
	I	100		VI	68	I	82
	I	92		<i>Focșani</i>		I	82
	II	96		I	96	IV	63
	III	69		I	96		
	V	91		II	67		
<i>Michai Viteazu</i>				II	67		
	I	87		V	71		
	I	90		<i>Galăț</i>			
	III	123		I	79		
	IV	84		I	76		
	V	77		IV	72		
<i>Botoșani</i>							
Clasa	I	67					
	I	65					
	III	76					

Gimnasil.

<i>Cantemir</i>		<i>Câmpu-lung</i>		<i>N. Bălcescu</i>
Clasa I 84 elevi		I 83		I 80
I 76		II 63		I 90
I 64		<i>Fălticeni</i>		II 71
II 80		I 82		V 101
II 67		<i>Giurgiu</i>		<i>Calarași</i>
III 121		II 68		I 84
IV 94		<i>Huși</i>		II 73
<i>Șincai</i>		I 96		<i>Craiova</i>
I 113		<i>Ales. Cel Bun</i>		I 136
II 73		I 78		II 90
II 71		II 74		<i>Piatra</i>
III 101		<i>Stef. Cel Mare</i>		I 76
<i>Alesandria</i>		I 74		<i>Slatina</i>
I 74		<i>Râm. Sarat</i>		I 107
<i>Bacău</i>		I 85		II 72
II 78		<i>Roman</i>		<i>Tecuci</i>
III 73		I 79		I 102
<i>Caracal</i>		<i>Târgoviște</i>		<i>Târgu-Jiu</i>
I 82		I 97		I 99
II 75		II 68		

Ori de câte ori se va vorbi despre activitatea Corpului didactic secundar, și ori când va fi vorba despre roadele ce au produs liceele și gimnasiile noastre, va trebui mai întâi să se mediteze asupra cifrelor de mai sus. Dacă aceasta s'ar face, multe din afirmările care zilnic se aud, nu și ar mai avea locul.

Țara nu poate de cât să fie recunoscătoare acelor modești dascăli, plătiți cu 226 sau cu 171 lei pe lună cari, multă vreme, în localuri umede și întunecoase, fără nici un material didactic, nesiguri de ziua de mâine și espuși a fi suflați din loc de toate vinturile, au fost nevoiți se dea ari întregi, lecțiuni la clase atât de numeroase că ar scandalisa pe toți pedagogii din lume. În adevăr, cu greu s'ar putea găsi exemple în Istoria Scoalelor din lumea întreagă, de profesori nevoiți a munci în asemenea condițiuni.

§. 6. Elevi și Absolvenți.

La crearea Scoalelor naționale a presidat frunțașii Boierimei pământene. Dintre ei se luau Epitropii Scoalelor și în Gimnasil₁₀

și Scoalele Centrale care s'au întemeiat în timpul Regulamentului Organic găsim băieți și fete din familiile boierești.

Ast-feliu găsim în Colegiul Sf. Sava, în clasa VI, an. sc. 1833/4 următorii elevi :

Ioan Ghica	D. Brătianu
Ioan Florescu (generalul)	Al. Orescu
G. Filipescu	Iorgu Peticari
Sc. Voinescu	Ioniță Protopopescu
Seb. Zissu	și alții.

În Ghimnazia Vasiliană din Iași :

T. Balș	Manoli Filipescu
D. Miculescu	Em. Kogălniceanu
A. Mavrocordat	D. Cuza
T. Iamandi	T. Cuza
I. Crupenschi	A. Cuza
I. Alesandri	A. Manu
I. Hermeziu	Gh. Iamandi
C. Vârnav	G. Lambrino
Iord. Gane	Al. Millo
D. Văsescu	C. Canta
A. Văsescu	G. Filipescu
I. Canta	P. Donici
C. Strat	și alții.
A. și Gr. Romalo	

În Școala Centrală din București :

Constanța Florescu	fiica logofătului	Alesandru Florescu
Marița Crețeanu	„ elucerului	Zamfirachi Crețeanu
Elenca Ralet	„ logofătului	Iancu Ralet
Ecaterina Radofil	„ pitarului	Radofil
Elena Georgescu	nepoata Doamnei	Catrina Vlădeasca
Elena,	fiica Sărdăresei	Maria Poenariu, ș. a.

La Școala Centrală din Craiova :

Zinea Rioșeanu,	nepoata Vornicului	Iordachi Oteteleşanu
Profira Urdăreanu		Elena Socoleanca
Elena, Rusăneasca		Marița Frătoștițeanca
Marghiolița Socoleanca		Mosiuca Gigurtu
Elisabeta Gâncasca		Elena Cimbrovșchi
Elena Măldăreasca		Ariclia Zătreanca ș. a.

Nume de acestea n'au să se mai întâlnească prin- Cataloagele Școalei românești. Mai mult încă : Directorii spun cu părere

de rău în „Monografiile lor“ că chiar mulți părinți cari 'și făcuseră educațiunea în Scoalele Statului, când au ajuns oameni cu stare se feresc a'și mai trimite copii lor la aceste Scoale. Esecțiuni laudabile fac Craiova, Ploeștii și încă câte-va orașe. Dar, în majoritate, Scoalele Secundare, atât de băeți cât și de fete, au fost frecventate de fiii poporului.

Pentru ce clasele mai înstărite au părăsit Scoalele Statului ?

Pentru boierii mari s'ar găsi poate o explicațiune care ar justifica până la un punct această desertare. Foarte bogați, ei aveau mijloace a da fiilor lor o educație îngrijită ; se putea strămuta familia în străinătate, unde puteau supraveghia creșterea copiilor și profesorii escelenți din Scoalele Apusului li puteau da instrucțiunea necesară. Cum că aceasta era un rău, un foarte mare rău, din punctul de vedere național, aceasta e sigur. Crescuți între străini, departe de țara lor și despărțiți cu totul de lumea românească, în mijlocul căreia aveau să lupte și aveau să trăiască, acești tineri au se rămână despărțiți de popor, rupând astfel tradiția vechei boierimi de odinioară. Dar acestea erau niște consecințe pe care nu le puteau prevedea părinții cari, cu bună credință credeau că învățând fiii lor la niște Seoli mai bune, prin însuși aceasta vor ajunge și oameni superiori.

Dar dacă, cum am zis, pentru boierii mari se poate găsi o explicațiune, nici o explicație nu pot da și nici o scusă nu se poate găsi pentru cei cari părăsiau scoala Statului, pentru a'și da copiii la „pensionate private“. Aice propuneau tot profesorii scoalelor publice ; cu deosebire numai că fiind plătiți cu prețuri ridicole 'și făceau și ei datoria în consecință. Prin urmare, despre o învățatură superioară celei ce se dă în licee și gimnasilor nici nu poate fi vorba. Era o mai bună priveghere și întreținere de cât la Scoalele și Internatele Statului ? E sigur că nu ; pentru că aceste Scoale private, afară de onorabile esecțiuni, erau mai mult niște stabilimente de speculă. Părinții înseși dădeau copiii, pentru că aci nu erau în primejdie a pierde „bunele maniere“ prin contactul cu „proștii“ și pentru că, lucrul principal, aice copii lor nu erau supuși la o disciplină severă, nu erau siliți se muncescă și bacalauratul se dobândia cu multă înlesnire.

Această părăsire a Scoalei Statului de către oamenii mai înstăriți a avut consecințe grave.

Învățământul secundar este costisitor. Trebuie cărți cumpărate la vreme, și cărțile sînt scumpe, trebuie ca elevul să'și aibă

camera de lucru, pentru ca să și poată pregăti lecțiunile, trebuie să fie bine îmbracat și, mai ales, bine nutrit, pentru ca se poată rezista la munca școlară, tocmai în epoca dezvoltării sale.

Dar mai bine de jumătate din elevii Scoalelor noastre nu întruniau aceste indispensabile condițiuni. Nici peste două luni de la începutul cursurilor nu și aveau cărțile necesare, unia nici odată nu și le mai complectau. Cu requisitele de caligrafie și desen, era și mai rău. Iar cât despre îmbrăcăminte și hrană, este destul a aminti că foarte mulți dintre elevi, trăiau la niște gazde miserabile, unde plăteau cel mult zece lei pe lună, elevi cari adesea, și făceau singuri mâncarea zilnică.

Cu elemente de feliul acesta, s'a muncit în Școala noastră secundară patru zeci de ani. E bine să nu se uite acest lucru când se va vedea ce disproporție colosală este între numărul înscrișilor în clasa I-a și numărul absolvenților. În adevăr, cum era cu puțință ca, în asemenea condițiuni, se poată merge un elev șapte, sau macar patru ani? Mulți rămâneau pe drum cu toată strădania profesorilor.

Dar am fi nedrepti dacă am afirma că „valori reale“ ale unei școli sînt numai absolvenții, și că toți cari au fost nevoiți a părăsi școala înainte de timp sînt „valori pierdute“. Un copil care a mai stat un an sau doi într'o școală secundară, după terminarea cursului primar, tot este un câștig pentru societate; căci cel puțin el nu a uitat ce a învățat în cursul primar, și poate că a dobândit ceva. E sigur că miile de copii cari s'au strecurat prin gimnaziile și liceele până la clasa a III-a ar fi uitat cu totul cartea, dacă o părăseau la 11 ani. În această privire, școlile noastre Secundare au îndeplinit funcțiunea modestă de școli primare complementare, și credem că au adus servicii societății.

Este nedrept dar a se aduce o acuzare școlii din numărul de mii al absolvenților față de înscriere.

Tot așa de nedreaptă este și acuzarea ce s'a adus școlilor noastre secundare că au produs numai funcționari.

Pentru lămurirea acestei chestiuni ar fi de absolută nevoie a face o mică cheltuială publicându-se lista tuturor tinerilor cari au trecut examenul de bacalaureat și examenul de absolvire de liceu, arătându-se anume: care au făcut cursul secundar în școlile statului și care au trecut prin școlile private. Numai așa s'ar vedea din ce școli au eșit funcționari probi și muncitori, și

care scoale ne au dat pe „candidați pentru Văcărești“, după o espresiune celebră.

Și să nu se zică că absolvenții scoalelor private și cei pregătiți în particular și au primit diplomele în urma unor esamene trecute înaintea unor Comisiuni oficiale ; căci acei Comisari ar putea răspunde cu adagiul latin lecția : „Mundus vult decipi, ergo decipiatur“, sau pe românește : „Stăruiește numai de cât și ții ca fiul d-tale să treacă examenul, măcar că ești incredințat că nu a luerat nimic ? Bine, poftim diploma !“

Scoalele noastre au produs numai funcționari ? Dar care erau nevoile țării cu cinci-zeci de ani în urmă ? Trebuia se rupem cu un trecut odios. „La legi nouă, Oameni noi“, aceste cuvinte erau în gura și în inima tuturor. Ni trebuia o justiție probă și luminată ; școli multe și bune ; lucrări tehnice făcute de oameni competenți ; trebuiau doctori luminați și cu conștiință ; trebuia reformată din temelie administrația coruptă, moștenire a trecutului, și mai înainte de toate, Țara avea nevoie de o armată numeroasă și puternică, în stare a cuceri și a pastra Independența.

Țara avea dar nevoie de 1200 de profesori, cel puțin 500 de judecători, 1000 doctori în medicină, 500 ingineri și arhitecți, 1000 de funcționari în diversele ramuri, socotind și administrația postală și pe a căilor ferate ; mai trebuiau apoi cel puțin 3000 de ofițeri. Nu mai vorbim de avocați, cari sînt, și ei, o necesitate socială. Prin urmare, în cei patruzeci de ani de cari ne ocupăm, Școala a fost datoare să dea Țerei 7200 de bărbați, cel puțin cu VII clase gimnasiale. Și fiind că e vorba de patruzeci de ani, atunci trebuie să indoim numărul, căci prima generațiune a ieșit la pensiuine.

Școala Secundară a fost datoare dar să pună la dispozițiunea Statului personalul de care acesta avea destulă nevoie în dezvoltarea și organizarea sa. Nu a produs Școala numai funcționari pentru că direcțiunea ei ar fi fost greșită ; și nu poate fi trasă la răspundere pe cuvântul că din pricina ei comerțul și industria a ajuns pe mâni străine. Ea a făcut ceia ce trebuia să facă : a dat Statului român organele viguroase care-l reprezintă ; a întemeiat o clasă dirigență națională. Este negreșit o mare pierdere pentru o societate când comerțul și industria sînt pe mâni străine ; dar această pierdere se poate repara ; și tot Școala contribuie a o repara. Dacă însă în loc de comercianți și industriași străini, am fi avut judecători și profesori străini ; dacă toată

administrația, tot corpul tehnic, toți doctorii, avocații și ofițerii ar fi fost străini ; dacă în dorința noastră de a ne îmbogăți cu ori și ce preț, ne-am fi ocupat numai cu agricultura, comerțul și industria, atunci, în dorința noastră de câștig cu ori și ce preț, am fi lasat să se suprapună, deasupra elementului românesc, o clasă dirigentă alcătuită din străini, care, în definitiv, ar fi ajuns a ne stăpâni, cu toată bogăția noastră.

Scoala românească avea datoria să se opună din toate puterile sale acestei primejdii naționale ; și a isbit. Ea a impus individului sacrificii foarte mari ; căci l'a făcut să aștepte sfârșitul lunei cu mare emoție și privind cu durere la capitalurile arendașilor, comercianților și industriașilor străini ; dar a scapat Țara de o mare primejdie. „Rana de bani nu'i rană de moarte“ zice înțelepciunea popoarelor.

Să vedem cum a răspuns Scoala Secundară la nevoile Statului român, care i'a cerut treptat, și în două rânduri câte 7000 de bacalaur:eați.

Avem cifrele Absolvenților de la 11 licee. Numărul lor se urcă la 5992. Adăogând 4700 pentru liceele cari nu 'și-au trimis Monografiile ajungem la un total de 10692 Absolvenți ai liceelor. Cu aceștia a trebuit să se îndeplinească toate cerințele Statului român în curs de 50 de ani. Nu erau Absolvenți de liceu în de ajuns ; căci multe licee sînt de creațiune recentă. De aceea, Ministeriul de resboiu 'și a înființat Scoalele sale militare în care se primese elevi cu 3 și 4 clase gimnasiale ; Scoala de agricultură și cea veterinară s'a alimentat multă vreme cu aceleași elemente ; tot așa s'a urmat cu alte scoale speciale ; iar pentru eler s'au făcut scoale în deosebi.

În ceia ce privește absolvenții gimnasiilor, din cei 13000, cifra Absolvenților, dacă scoatem pe cei 10.000 cari au intrat în cursul superior al liceelor, și pe cei cari au trecut în Scoale speciale, constatăm că foarte puțini au ramas numai cu cîelul inferior de cunoștințe.

Prin urmare, când în deosebitele cariere pe care le-au îmbrățișat Absolvenții Scoalelor Secundare, cariere care se vor găsi în Istoricul particular al fie-cărei Scoale, când se va vedea că cea mai mare parte dintre absolvenți au intrat în serviciul Statului, să fie bine lămurit că prin aceasta s'a răspuns la o înalta chemare socială și că s'a îndepărtat, prin aceasta, o mare primejdie națională.

Aceasta nu însămnă înse cătuși de puțin că va trebui să mergem tot așa și în viitor.

Funcții nouă nu se mai crează, căci Statul și'a întocmit întru totul mașina sa. A doua generațiune de funcționari sînt în complet. Cel puțin douăzeci de ani nu vor fi de cât locurile vacante prin moarte sau demisiune, mai ales că toată lumea e convinsă că stabilitatea funcționarilor este de o necesitate absolută. Țara nu mai are dar nevoie, ca odinioară, de atâția candidați la funcțiunile statului.

Aceste adevăruri s'au priceput în sferile înalte ale Instrucțiunei, încă de pe la 1901 încoace. De atunci, s'au luat măsuri pentru desființarea divizionarelor prin care se înființase câte un gimnasiu în lăuntru fie-cărui liceu, de multe ori două, ca la Craiova și Ploești. S'a introdus uniforma, nu pentru a îndepărta pe cei săraci de la școală, pentru că uniforma e mai ieftină și pentru săraci sînt multe ajutoare ; ci pentru a se introduce în școală o disciplină severă, curățindu-se de derbedeii cari aveau numai numele de elev, elemente primejdioase pentru școală ca și pentru societate. Sau introdus taesele școlare, cu numeroase dispense pentru elevii săraci meritoși, dar pentru că era drept ca să iea și cei mai înstăriți parte la enormele sacrificii ce face statul pentru învățămîntul secundar. Programe nouă au fost sancționate ; s'au redactat manuale de școală în raport cu cerințele programelor ; s'au regulamentat cu minuțiositate activitatea profesorilor în școală ; și toate catedrele vacante au fost inzestrate cu titular.

Toate aceste măsuri au avut drept urmare că școala secundară a scăpat de o mulțime de nechiomați, pe cari nici mijloacele materiale nici cele intelectuale nu'i îndreptau cătră asemenea școale. Indreptând copiii din popor spre școlile elementare comerciale și spre școlile inferioare de meserii, dar păstrând locuri de favoare pentru cei meritoși în internatele liceelor, seminariilor și școlilor normale pentru învățători, s'a deschis pentru învățămîntul public o nouă perioadă : îndreptarea spre comerț, industrie și agricultură, pentru ca să recăștigăm ceea ce am pierdut pe acest teren.

Părinții au înțeles perfect nevoile timpului, și aceasta este foarte îmbucurător. Școala de agricultură de la Herestrău cu greu se putea recruta elevi odinioară. Astăzi se presintă la concurs tineri cu diploma de absolvire de liceu. Aceasta e dovada cea mai

viie că vederile administrațiunei scolare sunt împărtaşite și de cătră părinți ; cel mai sigur semn de izbândă a unui plan.

In același timp, un spirit nou circulă printre elevii Scoalei Secundare. Ei simțese că au de luptat in viață cu mari greutăți, și se pregătesc a le înfrânge. Prin eserecții gimnastice, prin jocuri scolarești și prin escursiuni ei 'și fortifică corpul, știind bine că in marea luptă pentru existență, acela resbate care este voinic și sănătos. Ei simt prețul Musicei și'i consacră o mare parte din activitatea lor ; pentru că musica făcută in comun e cel mai bun semn de disciplină și de împreună lucrare a tuturor. S'au dus timpurile când un Director de Internat cerea de la poliție să i se trimată agenți cari să pună la ordine pe elevii cari făceau gălăgie și sgomot.

Ei simțese și prețul asociațiunei. Știu că in veacul care s'a început, individual insamnă foarte puțin in toate ramurile de activitate socială, și că totul se face astăzi prin asociațiune. De aceea, mai toate Scoalele Secundare au diferite Societăți de gimnastică, Societăți de ajutor mutual. Corespondență inter-scolare, Societăți pentru ajutorul colegilor nevoeși, și in multe părți, publicațiuni scolare, datorite vârstei lor, dar care arată că sint idei care cer să se manifesteze.

Pe de altă parte, un alt semn îmbucurător: Elevii caută a se pune in contact cu lumea in care au să trăiască, prin producțiuni musicale și chiar representațiuni teatrale, in care publicul aplaudă nu virtutea artistică, ci munca ce 'și au dat ei ca să poată isbuti, și mai ales scopul pentru care se dau asemenea serbări : tot d'a una in scop umanitar sau in interesul Scoalei.

In toată această „Renaștere“ a scoalelor noastre, profesorii au un merit deosebit, căci de la ei a plecat impulsia. S'a rupt ghiața care a domnit multă vreme între „Domn“ și între băieți. In multe din Societățile elevilor sint președinți de onoare sau efec-tivi, profesori cari iau parte la discuțiuni, aprobă, sfătuesc și censurează, și intrebuintază mult timp pentru această apropiere între Profesori și Eelevi, spre marele bine al scolei românești.

LICEUL „S F. S A V A“

din

București

(Până la 1 iulie 1906 nu a trimis Monografia).

LICEUL „M A T E I U - B A S A R A B“

din

București

În raportul Eforiei Scoalelor, din decembrie 1859, către Domnitor se arată că s'a dobândit înalta aprobare pentru înființarea a două gimnasii în București: „G. Lazăr“ și „Mateiu Basarab“.

Cursurile s'au deschis la 4 noiembrie 1860, în casele din calea Rahovei, ocupate acum de Școala profesională de fete No. 3. În primul an, s'au deschis toate clasele cu 173 elevi.

Odată cu înființarea gimnasiului s'a înființat și un Internat pentru elevii sirguitori dar săraci. Chiar în primul an s'au primit 60 de bursieri.

Gimnasiul a început a funcționa cu 8 profesori, Director fiind G. M. Riureanu. Musica se predă numai la Internat. După adresa Eforiei semnată de Directorul I. Maiorescu, maestrul era dator „de a învăța pe elevi cântări bisericești și ai însoți duminica la biserică cea mai vecină de Institut, unde vor cânta serviciul divin“.

Gimnasiul fusese instalat în niște case încă neisprăvite.

Pe lângă bursieri, Eforia mai dădea stipendii și la un număr de externi. Erau 10000 lei în acest scop pentru toate școlile. În 1861, Eforia încredințează Directorului suma de 1890 l. v. pentru a procura înbrăcămintele la 12 elevi socotindu-se câte 5 galbeni de fie-care elev. În acest an școlar s'au introdus „lucrările scrise lunare“ și, gimnastica, numai în Internat.

Din jurnalul Eforiei, semnat de către I. Heliade, Poenariu și I. Maiorescu ca Director, rezultă că pentru introducerea lucrărilor scrise s'au chemat în consiliul estra-ordinar dd. profesori ai gimnasiilor și că măsura s'a introdus „cu consimțământul tuturor“. În același an, Direcțiunea Gimnasiului aduce la cunoștința E-

foriei că profesorii din acea școală au subscris suma de lei 2035 pentru arme, afară de sumele înscrise pe alte liste. În privința hărniciei profesorilor din 1860—61, Directorul raportează Eforiei că, „toți d-nii profesori și implinesc datoriile cu esactitate, fără să lipsească sau să vie târziu la clase“.

La 26 iunie 1862, Ministeriul face cunoscut că Eforia Școlilor a încetat de a mai exista.

La 7 martie 1863, Consiliul Permanent al Instrucțiunii: A. Florian, P. Poenariu, A. Laurian, G. Costaforu, I. Zalomit, C. Davila, I. Strat, ia măsuri pentru absențele elevilor, în urma propunerii Directorului gimnasiului din Iași, T. L. Maioreșcu. Tot în acest an se regulează și primirea bursierilor în Internate.

În 5 mai 1864, Ministrul de instrucție D. Bolintineanu invită pe profesorii gimnasiului a asista la Te-Deum ce se va oficia la Mitropolie „în onoarea M. S. Domnitorului, pentru actul cel mai mare de autonomie și de libertate ce au făcut“ la 2 mai.

În anul școlar 1864—65, gimnasiul a fost ridicat la rangul de liceu prin adăugirea celor trei clase superioare. În același an, Ministeriul dă 1000 lei pentru Bibliotecă; dar și impune Directorului îndatorirea de a însemna „pe profesorii cari intră și ies din clasă în mod neesact“.

În anul următor s'a creat o divizionară la cl. I; iar în 1886/7 și la a II-a. La 13 octombrie, Ministrul I. Strat trimite o circulară referitoare la disciplina școlărilor.

În 1868/9 cele două clase sucursale au fost instalate la Sf. Apostoli sub numele de „gimnasiul Mateiu Basarab“.

În 1870, se vede că Ministeriul era informat că atât profesorii cât și elevii nu și prea fac datoria, căci se atrage atenția Directorului, încunoștiindu-l că „dacă vom încununa și respăli sîrguința și zelul, vom ști în același timp pedepsi și pune capăt fără cruțare neglijenței și lipsei de la datorie“.

În anul 1872—73 se introduce exercițiile militare: „toți elevii să meargă duminica la 7 oare dimineața la casarma Alesandria“ unde vor face exercițiile militare, se înțelege acei veniți în etatea cerută de lege.

În 1873, liceul s'a mutat în localul acomodat din curtea bisericii sf. Apostoli; iar în vechiul local din calea Rahovei a rămas numai Internatul.

În 1875—76 gimnastica deveni obligatoare.

La 3 august 1877, Directorul gimnasiului aduce la cunoștință Ministeriului că profesorii A. F. Robescu, C. Receanu, C. F. Robescu, G. Zamfirol și B. Șeicariu lasă câte 10% din salariile lor până la sfârșitul resboiului.

In 1877 se formează încă o sucursală la clasa I-a.

In aprilie 1884 liceul s'a mutat in calea Rahovei; iar peste un an s'a mutat atât liceul cât și internatul in localul ocupat până astăzi „local anume construit pentru scoală, cu săli de clase spațioase, cu laborator de chimie și cabinet de fizică, amfiteatru pentru esperimente, care corespunde tuturor cerințelor, sală de desen și hală de gimnastică. Localul este așezat in una din părțile cele mai ridicate ale orașului și e încunjurat de trei curți mari de recreație, dintre care una plantată cu pomi.

In 1886, Directorul liceului G. D. Teodoreseu alcătuiește un Regulament pentru administrarea Internatului, care este aprobat de către Ministeriu.

In anul scolar 1903/04 pe lângă secțiunea „reală“ care funcționa mai dinainte, se înființază și secțiunea modernă. Atunci s'a mărit și numărul profesorilor.

Profesori. Astăzi liceul numără 38 de profesori și maistri toți titulari. De la înființarea sa și până astăzi au predat in acest liceu 166 de profesori și maistri.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au înseris in clasa I-a 5624 elevi, dintre cari 1432 au absolvit scoala. Numărul absolvenților nu corespunde esact cu realitatea, pentru că, in doi ani consecutivi, elevii Cl. VII au părăsit scoala aproape de examen, pentru a se presenta la examenul de bacalauriat ca pregătiți in particular.

Dintre absolvenții care au voit a responde la apelul direcției unei liceului sînt:

27 profesori secundari	9 prof. universitari	14 avocați
1 director la bancă	1 ofițer	10 ingineri
4 oameni de litere	18 medici	1 magistrat

Material de studiu. Chiar de la început s'a trimis un număr de cărți. Apoi modele de desen și aparate de fizică; apoi s'au dat bani pentru aparate de gimnastică; iar in 1878, 500 lei pentru articole de chimie; de asemenea 2000 lei pentru chimie in 1883. Cu ceia ce s'a făcut mai in urmă, astăzi atât Cabinetul de fizică, cât și laboratorul de chimie și muzeul de Istoria naturală sînt bine înzestrate.

Pentru *Biblioteca* s'a dat 1000 lei in 1864; s'au trimis 52 vol. in 1868 și s'a făcut o donațiune de către I. Riureanu. In an. sc. 89/90 biblioteca avea 1624 volume.

Administrațiunea. De la intemeiere și până astăzi, Scoala a avut in fruntea sa 10 Directori.

„LICEUL „G. LAZAR“

din

București.

Inființat la 18 Ianuar 1859, in localul Măcescu din str. Jig-nitza. De aici s'a mutat in localul de la Sf. Gheorghe unde a stat până in 1890, când s'a instalat in localul clădit anume.

In prima perioadă care merge până in 1870, se constată că mai toate grijile și aspirațiunile neamului românesc au găsit un puternic răsunet și in scoală; pe urmă dăm peste probleme didactice, ast-feliu: corpul profesoral era invitat a lua parte la serbarea aniversărei indoitei alegerei de 5 și 24 ianuarie și serbătorirea proclamărei rezultatului plebiscitului pentru alegerea Măriei Sale Domnului „Românilor“. Din acte se dovedește că corpul profesoral a înțeles idealul pus inainte de către bărbații însemnați ai timpului.

In cestiuni scolare; in 1876, Consiliul Scolar e de părere ca studiul limbei române să fie de o potrivă cu a celorlalte studii; prof. St. Michăilescu face un program amănunțit pentru Șt. Naturale și arată mijloacele prin care s'ar putea procura materialul didactic trebuincios.

In 1873 se introduce esercițiile militare la casarmă.

Material didactic. Pentru vechiul gimnasiu se reduce la bănci, catedre și tabele. Multe donațiuni particulare, lucru de care nu se mai pomeneste azi. Ceva material științific începe a se trimite prin 1871. Dar Scoala numai in timpul din urmă a început să fie înzestrată cu materialul didactic de care are absolută nevoie.

Populațiunea scolară a tot crescut in gimnasiu de la 185 până la 327.

La 1890 gimnasiul fu transformat in liceu.

Profesorii nu 'și aveau catedrele hotărâte, ei se inființau și

desființau prin budget; iar profesorii erau trecuți de la o catedră la alta în cursul anului fără să se țină samă de aptitudinile lor.

Grație capitalului moral și intelectual ce l'a moștenit generația de profesori de astăzi de la înaintașii și fruntașii ei, liceul „Lazăr“ trece de o bună și rinduită școală printre celelalte așezăminte similare din țară. Astăzi corpul profesoral este în totalitate la înălțimea misiunii ce i s'a încredințat și e pătruns de un puternic sentiment de datorie.

Sentimentul de solidaritate colegială: Societate pentru dezvoltarea gustului de lectură cu o frumoasă și bogată bibliotecă, Societate pentru protecția animalelor, Casă de economie, Societate de gimnastică; Serbătoarea pomului de Crăciun; Escursiuni. Școala este astăzi însuflită de o nouă viață: generațiunile ce ne urmează vor fi mai bine înzestrate și pregătite în lupta cea mare pentru traiu.

LICEUL „MICH'AIU - VITEAZUL“

din

București

Și a luat începutul în 1865 dintr'o clasă 1-a divisionară pe lângă liceul „Sf. Sava“. În anul următor, Ministeriul, în urma unui Avis al Consiliului Permanent al Instrucțiunii, hotără ca să înființeze o „Școală preparandală“ la care aveau să fie numiți ca practicanți cei mai meritoși studenți ai facultăților de litere și științi, sub privighierea membrilor aceluși Consiliu. Clasa fu mutată în chiliile cele vechi ale bisericii Sf. Sava, adică în același local în care începuse să funcționeze altă dată școala neuitatului Gh. Lazăr. În 1867 se formă și clasa a III și se mută în strada Polonă. Peste un an gimnasiul era complet, cu 7 profesori și un maistru. Mai pe urmă școala fu mutată într'un local din strada Sfinților cu o chirie de 365 galbeni pe an, după ce stase și în str. Academiei.

În 1879 se creă o divisionară pe lângă clasa 1-a. În 1879 se dădu o mică sumă pentru aparate gimnastice și în 1882 se prevede în budget leafă pentru un secretar. În 1891 s'a înființat încă o clasă 1-a.

Cu începerea anului școlar 1892 se înființează clasa V-a, profesorii oferindu-se de a preda gratuit până la 1 aprilie, când

se va prevedea suma necesară în budget. În curînd ajunse liceu complet cu șapte clase, 1893. În anul următor se crează o divizionară și la clasa II. În anul școlar 1899—900 se înființază și o clasă V-a „modernă” și în anul următor a VI-a. Cu începerea anului 1903, din cauza neîncăperei salilor de clase, Ministeriul mută secțiunea modernă la liceul Mateiu-Basarab, hotărîndu-se ca liceul „Michaiu-Viteazul” în viitor, să rămână cu secțiunea reală.

La acest liceu sînt două societăți: „Societatea Michaiu-Viteazul de Economie și Imprumut” a profesorilor și „Societatea elevilor liceului „Michaiu-Viteazul”.

Localul. Liceul este situat în str. Italiană, proprietate a Statului. Clădirea este veche și puțin proprie pentru Școală. *Mobilierul* este bun; Liceul are *Biblioteca* de vr'o 500 de volume și este înzestrat cu bune și suficiente aparate pentru gimnastică; are fanfară bună cumpărată, în 1900, din străinătate, cu bani strînși din serbările date de către elevii Școlii, precum și o orgă de 500 lei. Elevii au atras admirațiunea tuturor prin defilările lor, la 10 Maiu, înaintea M. S. Regelui și în 1903 Directorul liceului a primit mulțumiri din partea M. S. Regelui prin dl. Ministru al Instrucțiunii. Elevii au repurtat succese la jocul de „Oină” și au fost decorați nu o singură dată, ba încă unul dintre elevi a primit ca dar din partea Ministrului un prea frumos ceasornic.

Cu toate publicațiile făcute, nu s'a putut afla ce au devenit *Absolvenții*.

Profesori. În curs de 40 de ani s'au perindat la acest liceu 120 de profesori și maiștri, din cari 70 doctori și licențiați.

Elevi. De la 1865, s'au înscris, în toate clasele, 12.517 elevi.

LICEUL „NAȚIONAL”

din
Iași.

La 1 Ianuarie 1828, Epitropia învățăturilor publice, alcătuită din Mitropolitul Veniamin, Constantin Mavrocordat și Mihai Sturza, prin o anaforă spun Domnitorului Ioan Sandu Sturza că din pricina focului din vara trecută au ars și s'au surpat casa școlii domnești, și fiind că nu era nici chip nici timp a se face o nouă zidire, roagă pe Domn să ordone ca în casele M-rei Trei-Ierarhi „unde „de când ne aducem aminte au urmat o școală obștească, să se

„statornicească o școală normală și o ghimnazie, cătră care mai „pe urmă să se adauge un curs de filosofie și de pravilă.“ La 28 martie Domnul dă un hrisov, ordonă a se înființa Școala numai de cât, hotărând ca din veniturile mănăstirilor închinată să se ia câte 25.000 lei pe an pentru ținerea școlii. Școala Vasiliană s'a deschis în 23 Ianuarie 1828 cu patru profesori între cari doi preoți, Vasile Fabian care fusese adus din Ardeal și G. Săulescu care învățase la Chios. G. Asaki, referendarul Școalelor avea privilegierea asupra ei. Profesorii aveau 1000—3600 l. v. pe an și trei din ei aveau locuința în școală, câte 20 ocale luminări pe an și în toate zilele câte o pâne și oacă de vin.

Școala normală fiind „pentru niscăi-va începătoare învățături“ cum zice Anaforaua, era o școală primară; iar ghimnazia avea „să țină patru ani și să se învețe cu deplinătate limba latinească, „maica limbei noastre; iar în limba românească să se învețe religia, filologia, biografia, logica, retorica, poesia, istoria, matematica, moralul, economia pământeană, istoria naturală și arheologia“, limba elinească se va învăța când Casa Școalelor se va mai ușura de sarcina cheltuelilor; „pentru limbile străine se va plăti oare-care sume spre întimpinarea simbriei profesorilor“; fiind mai trebuitoare învățarea limbei naționale „care este cea mai puternică legătură spre păstrarea și îmbunătățirea neamului și în-sufletirea de dragoste cătră patrie“. Epitropia dă întâietate limbei române căci în cărțile de limbi străine tinerii nepractisiți „pot afla lucruri vătămătoare, fiind acele cărți ca o cursă înșelătoare.“ Cărțile introduse în Școală vor fi prealabil aprobate, pentru ca nu cumva să pătrundă lucruri nepotrivite cu religiunea și așezămintele statului.

Școala de la Trei-Ierarhi a stat deschisă numai un an, din cauză că s'a ivit ciurma. După încetarea epidemiei, școala s'a redeschis, 1830, 1 mai. În acest an s'au adăos un curs de legi, limba grecească, limba franțuzească și „învățarea însemnării planurilor“. Dar în 1830-31 gimnaziul avea numai o clasă și cursurile complementare erau pripit introduse. În septembrie 1831, s'a introdus limba germană obligatorie. În 1831, cursurile s'au început la 8 octombrie. În 1832, Școala numără 29 elevi, dintre care 21 bursieri și 8 solvenți. Regulamentul Organic prevăzând înființarea unui Colegiu pentru creșterea a 100 copii, fii și orfani de funcționari ai Statului, în 1832, se face un început de aplicare primindu-se 100 „elevi“ sau „alumni“, cum îi numia Asaki. În 13

februar 1832 se ține cel întâiu examen regulat, cu deosebită solemnitate; asistară toți demnitarii mari ai țerei în frunte cu Mitropolitul, apoi Clerul înalt și o mulțime de boeri și de popor; trecuse prin gimnasiu 103 elevi.

Prin Regulamentul Scolar din 1832 se prevedeau în gimnasiu două rânduri de bursieri: 21 fii de impiegați în catul de sus; 40 orfani sau de părinți saraci, în catul de jos; cei întâi erau trași la sorți și cei din urmă se alegeau prin concurs.

Un Comitet Academic, alcătuit din profesori numiți de către Epitropie, avea între alte atribuțiuni, revisuirea manuscrisurilor compuse sau traduse pentru Scolile elementare. Referendarul era președinte acestui Comitet. În prima sa ședință din ianuar, 1833, Comitetul s'a ocupat cu Regulamentul pentru Scoale, întocmit de către Asaki.

La examenul din aprilie 1833 s'a îngrămădit atâta lume că nu s'au primit în sală de cât numai cei cu bilete.

În 10 Mai 1834, 6 absolvenți ai gimnasiului au fost trimiși în străinătate pentru a-și complecta studiile, iar în iunie 1835, Michail Sturza declară că „ajungând tinerimea scholastică la grad „de a putea învăța științele filosofice, noi în urma organicescului „reglement, am poruncit a se înființa *Academia*“. Dar, în anul următor chiar, Domnitorul întreba pe epitropie „dacă învățătorii limbei românești au cunoștințele cursului în obiecturile ce învață“, pentru că „noi neavând încă toate aceste bogății în limba noastră, nici în originaluri, nici în bune tălmăciri, este vederat că „trebuie cineva în vremea de față să alerge la limba franțuzească.“ Un an după înființarea sa, Academia Mihaileană era pusă la îndoială de către chiar urzitorul ei. La acest ofis domnesc, Comitetul răspunde că vrednicia profesorilor s'a arătat prin atestatele lor, prin examenele studenților și prin tipărirea de cărți; iar în ceia ce privește limba românească, Comitetul invoacă mântuirea legiure a Organicescului Regulament, cap. IX §. 357 și cuvîntul că „toate pricinile publice trebuie a se tratari în această limbă“.

În. an scolar 1837/8 erau în două clase ale ghimnasiei 59 elevi, 25 în umaniare, 26 în clasul filosofic. Iar la Institutul Academiei, internat, erau tot 42 și 59 stipendiști la „Institutul Vasilian“.

Doctorul Maisonabe, president al Comitetului Academic, rector al Academiei, propunea înalta literatură francesă, legea pu-

blică și legislația privată a oșebitelor popoare. Cursul se făcea în limba franceză; dar fu silit în curând să părăsască țara: Epitropia'i desființă catedra; pentru că nuși începuse cursul științelor ce se obligase a se preda pe lângă literatura franceză.

Din „Relațiunea istorică asupra Scoalelor Moldovei“ de G. Asaki, se vede că în 1838 erau în Academia Mihaileană două clase gimnasiale, două clase umaniare și un clas de filosofie (în doi ani), afară de acestea mai erau clasele extraordinare; a limbei franceze, elinești, germane, rosiane și, în sfârșit, un clas de măestrii libere (desen, arhitectură și zugăvitură).

În acest an se întoarseră din streinătate trei dintre tinerii trimiși T. Stamati, doctor în filosofie din Viena, Al. Costinescu, atestaturi de clasele cu eminenție de la Institutul politeinic din Viena, C. Zefirescu idem. Ei fură numiți profesori la Academie; iar pentru a îmbunătăți învățătura unora din profesorii existenți, Epitropia'i obligă a urma cursurile noilor profesori. Academia capătă un prestigiu deosebit, Internatul are 110 elevi.

Academia era în casele Casmir (astăzi scoala de Arte-frumoase) iar Internatul în casa Voinescu. Asaki propune, decembrie 1839, ca ambele case se fie unite printr'un Arc, după planul și devisul întocmit de profesorul inginer Costinescu. Această lucrare s'a sfârșit tocmai în 1845.

În 1839 se hotărăște ca în Internat să se primească numai prin concurs. Dar Internatul nu putea primi pe toți doritorii de a intra în Academie, absolvenți ai scoalelor din ținuturi.

La 1 octombrie 1839 Epitropia propune Domnitorului deschiderea cursurilor de legi. Cursurile s'au deschis cu 17 studenți.

În acest an găsim profesor de limba franceză pe Malgouverné, L. Jordan venise câți-va ani înainte.

La examenul din februarie 1840 au asistat mulți membri ai Obșteștei Adunări, cari s'au incredințat de progresele realizate în învățământ. Aceasta provoacă în sinul Adunării un vot de mulțămire pentru Asaki. În acel an aflăm și un bibliotecar la Academia din Iași. Michail Sturza pusese baza bibliotecii, dăruind în 1838, „60 tomuri alese“. În 1840 se pune și baza unui Cabinet de fizică. Michail Sturza acordase suma de lei 30.000; acum se mai adaoge 8864 lei. Particularii au contribuit la îmbogățirea Cabinetului. Costinescu capătă și el 2246 lei pentru aparatele clasei de inginerie.

În martie următor s'a numit un profesor de gimnastică și de

înotat, cumpărându-se aparate de 333 lei și hotărându-se a nu se da drumul în oraș elevilor duminică, de cât numai după lecția de gimnastică. În bugetul pe 1841 s'au prevăzut 22000 lei pentru cumpărare de cărți și instrumente.

În 1842 Ion Ghica fu numit profesor la clasul de inginerie. În anul următor erau în Academie doi ani de filosofie, trei ani de legi, un clas de arhitectură, un clas de mineralogie și geologie, un clas de agricultură.

În 1843, Michail Cogălniceanu deschide un Curs de Istoria națională. Ion Ghica era și Inspector al Academiei. El iea măsuri pentru regularitatea cursului și pentru pedepsele care se aplicau elevilor. Între profesori mai găsim anul acesta pe Ioan Ionescu profesor de agricultură și pe Dimitrie Stoica de latină; iar în clasul de drept N. Docan, profesor de dreptul roman și condica civilă a patriei. Epitropia Scoalelor cere să se adauge la umanism o clasă pentru literatura elenă și latină, istoria naturală, algebra și geometria elementară.

Michail Cogălniceanu întrerupsese cursul seu după câteva lecțiuni. În acelaș an, I. Ghica făcea cursul de economie politică, și la anul II de legi D. Bojinea propunea dreptul civil roman și al Moldovei.

*

În 1845, G. Asaki, referendarul scoalelor, publică „Esposiția Stării Învățăturilor publice în Moldova“, cu o anexă: proiect de reformă a scoalelor. El voia să ieasă înaintea curentului și să înălțare reformele nefavorabile ce se puneau la cale. În adevăr, în ianuarie 1845, Obșteasca Adunare numise o Comisiune care era însărcinată să cerceteze mersul scoalelor și cauzele neprogresului lor. Comisiunea ceru și Epitropia Scoalelor i înaintă toate documentele necesare; dar Epitropia protestă către Adunare în contra reformei proiectată de Comisiune, reformă pe care Asaki o numește „o fatală lovire în desvălirea și propășirea învățături naționale“. Ion Ghica nu mai era Inspector. El fu înlocuit prin profesorul P. Câmpeanu. După un raport alui, erau în Academie: 5 clase colegiale, 1 clasă de filosofie, 3 de legi, 1 clas de agricultură și un clas extraordinar pentru limbile străine. Erau 18 profesori. Claturile de inginerie și pictură erau închise. Erau 60 elevi și 57 stîpendiști de la Institutul Vasilian.

In anul următor erau 50 interni in Academia Mihaileană și 78 stipendiști la Institutul Vasilian.

Dar campania in contra Scoalelor continua. In 5 februar 1847, Domnitorul Michail Sturza readuce in Obșteasca Adunare cestiunea limbei române ca organ de învățământ: nu sînt destule cărți didactice. Scopul era suprimarea claselor superioare din Academie. Adunarea lăsă două clase de învățământ secundar, cu tendințe mai mult spre realism de cât spre clasicism; apoi mai subsistă și învățământul (in doi ani) a limbelor străine moderne: franceza, germana și rusasca. Amîndouă Internatele se desființază. Pentru boieri se înființază un liceu frances sub direcția profesorului Malgouverné. Mulți profesori au fost congediați.

Toată știința scoalei românești in Moldova, se reducea la: Catihisul, istoria, geografia, aritmetica, etimologia românească, caligrafia in clasa I, și Catihisul, istoria, geografia, sintacsa românească, algebra, caligrafia și desen, fizica, cl. II. Gramatica latină și istoria naturală, adaoase la clasa I; gramatica latină și istoria naturală, la cl. II, in februar 1848.

Divanul General care a înlocuit Obșteasca Adunare, in urma Convențiunei de la Balta Liman, între cele întăi lucrări ale sale s'a ocupat de Reorganizarea Scoalelor. Domnitorul Gr. A. Ghica aprobă noul Regulament Scolar; Internatul a fost reînființat.

Așa de tare scăzuse nivelul studiilor in cât când s'a decis inființarea clasei V-a, absolvenții Scoalei franceze au trebuit să se pregătească in vacanție pentru a putea urma cu succes in acea clasă, 1852.

Regulamentul din 1851 asigură gratuitatea învățământului; dar in internat se vor primi fără plată numai acei fără mijloace. Gimnasiul avea șapte clase. In gimnasiul nou organizat erau, in an. sc. 1850—51, 14 elevi in clasa II și 11 in a III. Internatul se restabilește cu 120 elevi, dintre care 80 bursieri și 40 solvenți.

Reorganizarea definitivă o îndeplinește August Treboniu Laurian, chiebat din Transilvania de cătră Domnitorul Gr. Al. Ghica. Laurian dădu Scoalei vechia ei autoritate morală. In 1852 Gimnasiul avea: 40 elevi in clasa I-a; 20 in a II-a; 12 in a III-a; 7 in a IV-a. In același an se numese profesori N. Ionescu și N. M. Quinezu; iar la 10 ianuarie 1855 se chiamă la catedra de filosofie Simeon Barnuțiu. Gh. Apostoleanu propunea economia politică.

In 1856 se deschide pe lingă gimnasiu, și tot in localul A-

cademiei, Cursul de legi cu următorii profesori : Simeon Barnuțiu, dreptul natural, G. Apostoleanu, economia politică. Cei 8 elevi din clasa VII urmează și Clasul de legi. Dar in acest an intrigi și tulburări grave s'au produs in Scoală. Era vorba de înlăturat profesorii transilvăneni.

In 1858, in urma revoltei elevilor din gimnasiu, Comisiunea numită de Vogoridi pedepsește pe unia dintre elevi, dar găsește că depărtarea profesorilor moldoveni pentru a face loc Ardelenilor este cauza tulburărilor. Laurian și câțiva profesori 'și dau demisiunile care sînt primite. Elevii sînt primiți înapoi in internatul, pe care'l părăsiseră. V. St. Urechia e numit profesor de limba română. Barnuțiu, St. Mielea, Petru Suciul rămân. Intre profesorii din 1858 erau și I. Pop pentru matematică, Gr. Cobălcescu, științi. La facultatea filosofică și juridică propuneau : Sim. Barnuțiu filosofia, dreptul natural și filosofia in gimnasiu ; V. A. Urechia istoria și literat. română și universală ; P. Suciul istoria și institutele dreptului roman, pandectele ; T. Veisa, dreptul civil ; G. Apostoleanu, dreptul și procedura penală ; Iacob Lupăscu, dreptul comerțial.

In anul 1858—59 s'au ținut in Iași cele întăi cursuri libere. Cel întăiu a fost inaugurat de cătră prof. St. Miele. Al doilea a fost cursul lui Ioan Ionescu de comptabilitate, economie politică și finanțe ; dar după cîteva prelegeri nu i s'a mai permis a' continua.

Anul 1860 este insemnat in istoria Scoalelor din Moldova. Prin budgetul acelu an ; se ridică la 25 numărul stipendiștilor trimiși in străinătate, se acordă 12 burse la studenții facultății din Iași ; 30000 de lei sînt destinați pentru tipărirea de cărți didactice ; in sfârșit, Mercuri la 26 octombrie 1860, prin inființarea „Universității din Iași“ se incoronează activitatea neintreruptă pentru cultura națională alui Michail Cogălniceanu, Ministrul instrucțiunei publice din Moldova la 1860.

In 1861 se întimplă un conflict între cneazul A. Cantacuzino, Ministrul Cultelor, și între Consiliul Superior al Scoalelor. 16 profesori demisionează ; se desorganizază atât gimnasiul cât și facultățile. Sub Ministrul Tell, ministru al României unite, situația se mai îmbunătățește. In locul Consiliului Superior se înființază Comitetul de inspecțiune al Scoalelor din stînga Milcovului, alcătuit din G. Mărzescu, N. Culianu, Titu Maioreșcu, V. A. Urechia, profesori universitari și I. Pangrati. Acest Comitet a ținut

până la legea din 1864. În 1860 se mai face o secțiune la gimnasiu la clasa I-a. În anul 1862 se întoarce de la Paris Gr. Cobălcescu și își reia catedra de la gimnasiu; iar B. P. Hasdeu se numește profesor de istorie la cursul superior, în locul lui N. Ionescu trecut la Universitate.

În 13 novembre T. Liviu Maioreșcu e numit Director al Internatului și Gimnasiului național.

În 1863, în 26 septembrie, Ministeriul publică lista cărților didactice autorizate de Consiliul Superior pentru scoalele primare, la urma cărei liste se zice: „afară de cărțile de mai sus se mai află în deposit felurimi de cărți și cu prețurile următoare, care se pot elibera din Magasie la locurile unde se cer:

	1 p.
1) Catehism mare de Veniamin pentru clasele gimnasiale.	3
2) Charta Daciei de A. Tr. Laurian	3
3) Calendarul bunul cultivator de Ionescu	5
4) Elemente de geografia fizică de Cortambert, fr.	7 35
5) Geometria descriptivă de Orescu	22 20
6) Gramatica latină de Stileșcu	4 20
7) Chimia de Marin I, II	10 20
8) Plutarch de Aristia	1 30
9) Trigonometria de Pavlid	8
10) Filosofia de Zalomit	9
11) Istoria Generală de Cernătescu	12
12) Istoria Generală de Crețoșcu, I, II-a	11 20

Cursurile se făceau foarte regulat la liceu, și profesorii căutau a-și motiva absențele, cum se dovedește din următorul bilet a profesorului B. P. Hasdeu către Directorul T. L. Maioreșcu:

„Stimabile Domnule Director, Fiind răcit nu pot veni la „clasa VII. Bino-voiți dar a mă însemna bolnav. Serv și amic „(s) Hasdeu, sâmbătă 27 Aprilie 1863.“

În acel an încetează cursul de Pedagogie pe care-l făcea de trei ani, la clasa IV, Dr. Anton Velini.

Profesorul Gr. Cobălcescu, care se întoarce din Paris și își reluase catedra de la liceu adresează următoarea cerere Directorului: „Fiind necesitate ca scolarii claselor I și II să se familiarizeze cu cunoștința practică a Plantelor pe care le studiază în „cursul de Botanică, subșerisul vă roagă a binevoii să faceți cele „de cuviință pentru ca numiții scolari să se poată duce în toată „sâmbăta de la 5¹/₂ 7 oare în grădina de Botanică a D-lui Fătul. „De asemenea, Domnule Director, este necesar ca scolarii clasei III

„să se familiarizeze cu cunoștința rocilor și a unor fosilii ce studiază în cursul de geologie, pentru care vă rog să-i trimiteți o dată pe săptămână, în ziua și oara ce veți afla mai potrivită, la Muzoul Societății de Naturaliști și Medici. Cu aceste subscrisul are onoarea de a vă exprima deosebita sa considerațiune.

„(s.) Gr. Cobălcescu.

Iași 1863 Mai 11“.

În octombrie 1864 Comitetul de inspecțiune școlară din Iași face cunoscut să se elaboreze lista de cărțile necesare pentru formarea Bibliotecii, pentru care s'a acordat suma de 2000 lei v. Tot în acest scop s'a acordat 1000 în 1865.

Consiliul Școlar al liceului a emis părerea, 31 Mai 1871, ca să se instituie la gimnasia și licee o catedră specială de limba română, deosebită de latina.

În octombrie 1880, 13 elevi dobrogeni au fost admiși în Internatul liceului. În 1881 se pun bazele unei Societăți a corpului didactic. După mai multe consfătuiri urmate s'au luat următoarele rezoluțiuni: a se ocupa cu chestiuni didactice, relative la știință și metode, cât și la direcțiunea generală a învățământului.

Într'un raport adresat Ministeriului, în octombrie 1878, se spune că Cabinetul de fizică și Laboratorul de Chimie provine din donațiunile făcute liceului de D. Cantacuzino Pașcanu, frații Burada și D-na Conachi-Vogoridi, pe timpul când era profesor al liceului St. Micle.

Terminând cu aceste câteva Note asupra vechiului liceu Național din Iași, nu va fi fără interes a pune aici prețurile curente din piață, cu care se cumparau obiectele de indestulare ale Internatului, în Iunie 1863:

	lei	par.		lei	par.
Oca de jimblă	—	44	Oca lapte	—	48
„ pâne proastă	—	22	„ grisă	—	64
„ carne	—	52	„ brânză	3	20
„ grăsime	3	20	„ făină popușoi	—	18
„ hrean	2	20	„ vin	1	—
„ oțet	—	32	„ fidea	4	—
„ harpacaș	2	20	„ lămâi una	—	15
„ orez	2	10	„ povidlă	—	64
„ zahar	4	30	„ masline	3	—
„ unt	9	—	„ untdelemn	9	—
„ făină griu	1	—	„ prune	—	24
„ sare	—	20	„ hribi	10	—
„ ouă unul	—	8	„ macaroane	4	—
„ mere	—	48	„ fasole	—	32

	lei	par.		lei	par.
suta castraveți . . .	12	—	Oca de gaz	2	20
Oca de tahân	12	—	„ de rips	8	—
suta de nuci	—	24	1 bancă nouă	65	—
„ de grâu	—	48	1 tablă	25	—
„ „ miere	4	—	1 saltar	7	—
„ „ strafide	3	—	1 farfurie	1	13
„ morcovi	—	24	oca de spirt	4	—
„ luminări sêu	5	—			

Pentru compararea prețurilor cu cele de astăzi, a se avea în vedere că prețurile sînt însemnate în cursul pieței Iași; că 1 leu nou valorează 3 lei și 5 par. din acel curs. Viața nu era de felul ieftină în Iaș, cu patruzeci și trei de ani în urmă, dacă ne luăm după compturile economilor de la Internate.

LICEUL-INTERNAT

din

I a ș i.

Când s'a clădit noul local al liceului Național din Iași, Internatul ce se afla pe lingă acel liceu s'a mutat într'o casă particulară închiriată. Dar numărul elevilor creștea și în liceu și în internat. Era nevoie de un nou liceu. La 1892 se cumpără un loc cu 50,998 lei; se începură lucrările de clădire, și în septembrie 1895, totul fu gata. S'a cheltuit 1455950 lei. Liceul-Internat avea să fie, în gândul întemeitorilor, un Liceu Școală model. S'au concentrat aici profesori-model.

La 3 octobrie 1895, Liceul-model se deschise cu 12 profesori aleși de Minister din toată țara. Nimic nu a fost cruțat pentru a se da elevilor toate mijloacele unei instrucțiuni serioase și unei solide educațiuni. S'au adus din străinătate mai mulți pedagogi, licențiați și doctori, pentru limbile străine; pedagogi români, studenți în litere și științi, îngrijiau de ordine, conduceau meditațiile, ajutau pe elevi la studii și țineau disciplina; maistri de musică, desen, gimnastică și scrimă; laboratorii bogate de științi naturale, fizică și chimie, chărți geografice: toate cele necesare unui învățământ după cerințele pedagogice. Biblioteca s'a format prin contribuții, daruri, producțiuni cu plată date de elevi. S'a

decis de la început că vor fi 196 elevi, toți interni, parte bursieri și parte solvenți. Acești din urmă plăteau 1000 lei pe an.

Chiar din primii ani, Liceul-Internat s'a impus atât de mult atenției generale, că din toate părțile țerei și din Transilvania, părinți cu dare de mână, și au adus copiii în acest liceu. Nici o dată nu au fost locuri de ajuns față cu cererile ce se adresau. În anii de crasă economică prin care a trecut țara, la acest liceu s'au făcut reduceri în personal și în cheltuielile de întreținere; s'au desființat posturile de pedagogi străini, s'au redus cheltuielile de întreținere a elevilor de la 1 leu pe zi la 65 bani. Cu reorganizarea învățământului secundar din 1898, neputându-se crea câte trei secțiuni la cele două licee din Iași, internii fac secțiunea reală la liceul Național și externii vin la liceul Internat pentru secțiunea clasică; chiar și în cursul inferior s'au primii semi-interni. Cu rânduiala aceasta s'a tulburat într-o măsură caracterul de Internat al liceului și, în unele privinți, Școala a fost împiedicată de a mai da rezultatul de mai înainte.

De la înființarea sa, Liceul-Internat a avut șese Directori, dintre cari dl. G. Lascăr a fost cinci ani în fruntea ei.

De la 1895 și până astăzi au urmat cursurile 845 elevi; dintre ei 246 au absolvit liceul; cei alți sau au părăsit Școala înainte de a o termina, sau sînt încă în școală. Dintre elevi: 393 au fost bursieri și 462 solvenți. Dintre absolvenți: 132 sînt bursieri și 84 solvenți. Din cei 845 elevi înscriși, 808 au fost Români, 29 Evrei, 5 Greci, 2 Francezi și un German. Iar după profesiunea părinților:

173 fii de săteni	4 fii de rentieri
52 " " comercianți	6 " " pensionari
288 " " proprietari	38 " " militari
148 " " funcționari	5 " " industriași
177 " " profesii libere	14 orfani.

Din 214 absolvenți, 73 au obținut titluri universitare în facultăți și restul și fac încă studiile. 67 de bursieri au astfel de titluri și 16 solvenți. Fostii bursieri au studiat literale (13), matematica (3), științele fizice (4), științele naturale (6), medicina (10), ingineria (8), cariera militară (3), agricultura (1) și dreptul (10); absolvenții solvenți au făcut dreptul (14) litere (1) și medicina (1).

Din rezultatele ce s'au obținut în această Școală se vedește că este de dreaptă dispoziția care prevede ca cel puțin un sfert de burse să se dea la fii de săteni.

Astăzi sînt în Liceul-Internat 151 bursieri, 71 solvenți și 20 semi-interni.

Cursurile sînt predate de 20 profesori titulari. Pe lângă aceștia mai sînt și alți profesori cari, avînd catedrele la alte școli din Iași, au și aici cîteva oare spre complectare; precum și cîteva profesori suplinitori.

Personalul administrativ se compune de un Director, un sub-director, un secretar și opt pedagogi; iar personalul de serviciu cuprinde 15 persoane.

LICEUL „CAROL I“

din

Craiova.

Liceul Craiovei care s'a început la 10 Decembre 1851 a fost precedat de o Școală secundară. Acest învățămînt secundar, numit „umanior“ și a luat începutul în „Școala de la Obedeanu“, s'a continuat în „Școala de la Madona Dudu“ și s'a sfîrșit „în vechiul local al liceului Craiovei“.

Școala de la Obedeanu este foarte vechiă. Între 1826 și 1829 ea avea, pe lângă clasele primare, și o clasă mai înaintată „umanioră“, la care propunea Stanciu Căpățineanu. Până în 1831 erau trei clase umane.

Școala de la Madona Dudu este continuarea ei; căci în 1831 școala de la Obedeanu se mută în chiliile acelei Biserici, date de cătră Epitropia acestui așezămînt. Atunci clasele umane luară numele de „Școala Centrală din Craiova“ pe care'l păstră până la 1848. În 1837, Eforia Școalelor înființă clasa IV de umane și lărgi programul Școlii Centrale.

În 1842, Școala Centrală se mută în clădirea Liceului, terminată în parte. Dar Craiovenii se plîngeau, și cu drept cuvînt, că Școala lor este inferioară celei din București. Domnitorul G. Bibescu în vizita ce făcu Craiovei în 1846, li dădu dreptate; dar în anul următor se dă școalelor o nouă organizare și cea din Craiova luă numele de „Colegiul din Craiova“ Atunci se înființă o tacsă scolară de opt galbeni pe an pentru elevii secundari.

Cursurile Școlii au fost închise în anii de la 1848—51 din pricina ocupațiunei turco-ruse.

În 1851, la 10 Decembrie, liceul din Craiova 'și au redeschis cursurile. Înființat de către Eforia Scoalelor, el a fost întreținut de către această Eforie, până la desființarea ei în 1862; de atunci a trecut pe sama Ministeriului Instrucțiunii Publice.

Localul. De la 1832 Eforia Scoalelor 'și propusese a construi în Craiova un local pentru Școala Centrală. Locul era cumpărat cu banii bisericii Sf. Ilie. Localul era aproape terminat în 1837, când un mare cutremur i pricinui mari daune. Lucrările de restaurare și de complectare au ținut ani întregi. În 1842, rîndul de jos fiind gata, Școala Centrală se mută aici; dar lucrările continuă încă mulți ani. Acest local șubred de la început, se ruină cu totul în timpul ocupațiunii străine. Cazarmă turcească în 1848, el a fost spital și cancelaria rusască în 1853—54. Eforia începu reparațiuni care ținură trei ani. În 1861 se gătiră salele din rîndul de sus pentru Internat. Douăzeci de ani nu s'au mai făcut reparațiuni mai serioase, așa că în 1888, localul era complect ruinat. Ministeriul întreprinse o radicală reparațiune și transformare a clădirii, în acel an. Dar lucrările fuseseră așa de pripit făcute că, peste doi ani, ruina se arată iarăși.

În urma unei vizite a M. S. Regelui care a fost dureros izbit de aspectul ruinat al clădirii, se luă măsuri; și după ce, în 1892, Ministeriul s'a încredințat că nu mai poate fi vorba de adaosuri și reparațiuni, se întreprinsă crearea unui local nou, care fu gata în 1895.

„La 7 decembrie 1895, liceul cu toate clasele și gimnasiul clasic se mutară în noua și grandioasa clădire, care, pe lângă sale mari și spațioase pentru studii, pe lângă mobilier nou, mai avea un apartament pentru inspectori, un mare salon de recepțiune, o frumoasă sală de bibliotecă și un splendid amfiteatru. Această construcțiune avea instalațiune electrică și calorifer. Vechia clădire a fost dărâmată, și până în 1899 se complectară construcțiunile auxiliare proiectate: locuința directorului, hala de exerciții și casa servitorilor“.

Mulțumită sumelor strînse din serbările date de către un Comitet de doamne, de la 1901 s'a început plantarea unui frumos parc al liceului. *Mobilierul*, făcut în 1895, nu lasă nimic de dorit.

Materialul didactic poate satisface acum cu folos cele mai indispensabile cereri ale învățămîntului. Ministeriul Instrucțiunii,

Casa Scoalelor, dl. G. Vorvorianu mare proprietar, dl. V. Socek, au contribuit la îmbogățirea acestui material.

Biblioteca înființată de la 1858, când Eforia Scoalelor a trimis 600 de cărți, dintre care multe erau din dubletele bibliotecii Colegiului Sf. Sava. În 1884, un Comitet de doamne organizează un concert și directorul liceului deschide lista de subscripțiune pentru înavuțirea bibliotecii. În 1883, a fost numit un bibliotecar. În 1885 și 1903, M. S. Regele a făcut însemnate daruri, cărți și mobilier. Ministeriul, Academia Română, donațiunea Pescaciv au îmbogățit-o. Astăzi posedă 6289 opere în 10405 volume. De la 1895, Biblioteca este instalată în frumoasa sală, anume făcută și mobilată, a construcțiunii actuale.

Profesori. De la 1851 și până în 1906, au funcționat la acest liceu 155 de profesori, iar Școala a avut 5 directori, dintre cari G. M. Fontaninu care a condus-o 29 de ani și G. I. Bușilă care este în frunte de la 1894.

„Gimnasiul din Craiova“ se transformă în liceul din Craiova în 1863—64 când s'a deschis și Clasa VII.

În 1877 o clasă 1 divisionară; în 81—82 cl. I B.; în 92, cl. II B.; în 93, I B, III B, IV B.

În 1893 divis. I B, II B, III B și IV B, s'au mutat într'un local deosebit „gimnasiul clasic din Craiova“. În ianuar 1895 cl. II C. în 1898 cl. I D. Patru divisionare au fost desființate în 1900 și anii următori.

Pe lângă divisionarele din cursul inferior, de la 1899 au început a funcționa și cele trei secțiuni „clasică, reală și modernă“ în cursul superior.

Liceul are o orchestră din 1889.

„Acest liceu este astăzi în țară al treilea ca vechime; pînă la cele dintâi ca importanță; cel întâiu prin populațiune scolară, număr de profesori și organizare de învățământ“.

Internatul liceului. Eforia Scoalelor dase în totdeauna ajutoare scolarilor saraci dar silitori.

În 1854 câțiva din acești stipendiști au fost internați pe scotiala Eforiei în pensionatul particular alui L. A. Raymond; mai pe urmă în pensionatul Michăiescu. În 1860, Eforia fundă un internat, într'un local închiriat. Erau 25 de interni. În anul viitor, internatul se mută la liceu, unde stătu pînă la 1897. Internatul fu desființat după 40 ani de funcționare, în 1901. Stipendiștii au

format totdeauna listele premiaților și, în studiile lor ulterioare, au susținut buna reputațiune a liceului.

Elevi. Populațiunea liceului a crescut neconținut. În 1897—98 a ajuns la cifra de 1152 elevi; iar acum, măcar că se află în descreștere de populațiune, el nu numără mai puțin de 789 elevi.

Activitate estrascolară. Ateneul cu Conferințe publice; Disertațiuni și Discursuri festive; Reviste școlare; Articole pedagogice; Memorii; Lucrări științifice și literare și studii; Cărți didactice; Congrese în țară și în străinătate; Cercuri și Societăți didactice.

Elevii au format mai multe societăți; au făcut disertațiuni și producțiuni musicale; excursiuni, publicațiuni în revistă; concursuri; corespondență între elevi.

Populațiunea școlară. De la înființare și până astăzi au învățat, în toate clasele, 25,487 elevi; dintre cari au absolvit cursurile 1180. Dintre acești absolvenți au ajuns:

37 magistrați	58 avocați
42 profes. secundari	32 ingineri
11 profes. universitari	40 medici
1 general	11 ofițeri super.
6 mari proprietari	5 agronomi
2 miniștri	1 artist dram.
2 finanțieri	1 chimist
5 funcț. super.	1 architect.

LICEUL „PRINCIPELE FERDINAND“

din

Bacău.

Consiliul Comunal votă înființarea unui gimnasiu, în 1866, acordând suma de 5000 lei. Ministeriul aprobă și publică concurs pentru doi profesori. Un al treilea profesor se oferă a preda onorifice și la 1 decembrie 1867 Gimnasiul fu deschis.

Dar suma votată nu era îndestulătoare; de și profesorii erau plătiți numai cu câte 500 l. v. pe lună. Județul luă gimnasiul pe sâmba sa, de la 1 ianuarie 1868, obligându-se Comuna a plăti, mai pe urmă, un profesor de limba franceză și unul de religie. Județul, la îndul său, căută să scape de această sarcină și în anul 1869 Școala trecu pe socotiala Statului. De acum înainte, Sta-

tul va plăti trei profesori, Comuna pe cel de franceză, și Județul un maistru de desen.

Cu toată această întreită sollicitudine, gimnasiul o duce greu. Profesorii primesc 195 lei 50 bani pe lună; Școala e în case improprii, și „influența întreită se resimția în conducerea și direcțiunea ei“; și a trebuit mult tact, multă răbdare din partea directorilor acestei Școale, pentru a nu ieși sdrobotită și instituțiunea ce o conduceau și persoana lor, din ciocnirea adesea ori puternică între aceste trei influențe. Un exemplu va ilustra situația: catedrele nefiind determinate, profesorii aveau 20—23 oare pe săptămână. Ministrul dă ordin ca și profesorul de franceză, plătit de Comună să facă un număr de oare egal cu a celor alți. El refuză. Fiind că acest profesor făcuse multe absențe nemotivate, Ministrul ordonă Directorului să nu’l mai primească în Școală. Atunci Primarul făcu o aspră muștrare acestuia, pentru că numai Comuna are dreptul a controla pe acel profesor plătit de ea; iar Comitetul Permanent ordonă a reinstala pe acel profesor, arătând că „pe viitor“ direcțiunea Școalei să nu se mai amestece în funcționarea acestui profesor, care e plătit de Comună.

În 1877, materiile s’au împărțit pe catedre; s’au introdus cursurile de limba română și geografie: s’au înființat și catedrele de muzică și gimnastică care nu existau. În acel an Gimnasiul a fost luat în totul pe sama Statului. Existența Școalei era asigurată. Până în 1882 s’au complectat toate catedrele cu profesorii și maiștrii trebuitori. În 1886, se votează 200.000 lei pentru clădirea unui local; și de la 1877—1891, în fie-care an se trimite câte puțin material didactic.

Punctul culminant ’l atinge acest Gimnasiu în 1891, când se mută în propriul său local, prea vast și prea somptuos pentru un gimnasiu cu patru clase, dotat cu un mobilier modern și având personalul didactic complet.

În 1897 se transformă în liceu. Dar Reforma ce s’a făcut, în 1898, în învățământ și Criza financiară au adus fragmentarea catedrelor, scoborirea nivelului social al corpului didactic și scoborârea nivelului moral și intelectual al elevilor. Materialul didactic nu se mai adăogi cu adăogirea claselor liceului, ci rămâne să se servească tot de vechia dotație a gimnasiului, imputănată și învechită prin uz.

De la 1902, se începe o dezvoltare normală a acestui liceu.

În 1904 localul fu amenajat conform noilor trebuinți, și un bogat material didactic se trimite.

Liceul din Bacău trebuie să se întărească și să se desvolte. Din 2436 elevi cari au fost înscriși în clasa 1 de la înființare și până astăzi, 1975 au fost Români, și dintre aceștia 42,63% au fost fii de țerani, meniți a reîmprospăta clasa conducătoare și a o feri de a fi copleșită de elementele etnice străine, dar asimilate, unele în total, altele numai în parte.

Localul. De la înființare a stat în case particulare închiriate. Până la 1891 s'a schimbat în cinci localuri. Noul local, construit anume, îndeplinia cu prisosință toate condițiunile pentru a satisface toate trebuințele cerute de pedagogia modernă. Prin transformare în liceu, amfiteatrul, salele de științi, biblioteca, au suferit schimbări.

Mobilier. De la 1867—1891, mobilierul gimnasiului era foarte simplu și primitiv; de la 1892, mobilier potrivit cerințelor moderne, construit mai mult în stejar.

Material didactic. Până în 1874, Școala n'a avut alt material didactic, de cât câteva cărți procurate de cătră Comună. În 1874, Județul dădu o mică sumă cu care s'au procurat câteva obiecte. De la 1882 s'au adaos în fie care an câte ceva. Dotațiuni importante în 1905 și 1906. Cu aceste se pot satisface cerințele pedagogice în predarea știinților, afară de fizică, care a rămas cu vechia dotațiune de gimnasiu.

Biblioteca. Până în 1899 nu a fost o bibliotecă propriu zisă, de și în inventariul din 1891 se găsește că biblioteca posedă 171 volume. În 1892, A. S. R. Principele Ferdinand dăruie 46 volume. În 1894, dl. G. Sterian 8 vol. Biblioteca sporește. Lipsa de locale cauza cea mai principală că nu se poate înjgheba o bibliotecă.

Profesori. De la înființare și până astăzi, liceul a avut 69 de profesori și 7 directori.

Elevi. S'au înscris în clasa 1-a 2436 elevi, între cari 1975 Români. Dintre aceștia 700 au absolvit patru clase, 188 șapte clase și 32 opt clase.

LICEUL „C O D R E A N U“

din
Bârlad.

LICEUL „L A U R I A N“

din

Botoșani.

Gimnasiul s'a deschis de către Ministeriul Cultelor și Instrucțiunii publice în septembrie 1859, când s'au numit doi profesori și s'a dat 1200 lei pentru chirie. S'a înființat atunci și 2 burse de câte 500 lei, pentru doi elevi silitori. Erau 16 elevi. Peste patru ani, gimnasiul era complet cu patru clase.

În februarie 1865 s'a deschis clasa V de către profesori, cari s'au obligat a propune gratuit până la înscrierea în buget; și la septembrie clasa VI în aceleași condițiuni. Dar Ministeriul nu aprobă înființarea celor două clase, și nici schimbarea numelui de gimnasiu în liceu, cum ceruse Consiliul Școlar. Profesorii încheiă un nou proces-verbal prin care se leagă a preda gratuit și Ministeriul cedă. Clasele a V-a și a VI-a au rămas bune înființate; dar școala a purtat tot numele de gimnasiu până la finele anului școlar 1866-7.

În acest an, Consiliul Comunal votează o subvenție de 3000 l. v. pentru diferite cheltueli și apelează la sentimentele patriotice ale profesorilor ca să continue a propune gratuit în cele două clase. Profesorii se obligă a mai preda gratuit încă un an, cu condiție ca Ministeriul să recunoască oficial funcționarea acelor clase. Clasa V și VI se deschid cu solemnitate în ziua de 15 ianuarie; Ministeriul mulțumește întregului corp profesoral pentru sacrificiile ce făcuse și le promite că la facerea bugetului se va prevedea suma necesară.

În 1868 s'au numit mai mulți profesori suplinitori. La finele anului, liceul era complet cu șapte clase.

În anul școlar 1870—71 în urma unei anchete făcute la liceu de către prefectul I. Ventura, profesorii Al. Lambrior, Em. Leonescu și I. Mărgineanu au fost destituiți. Cei alții au făcut cauză comună cu colegii lor și au demisionat cu toții, afară de trei străini. Ministru Tell a primit demisiunile; dar mai în urmă, Ministrul Titu Maiorescu i a reintegrat pe toți.

Potrivit legii din 1898 s'a deschis Secțiunile „Reală și Modernă.“

Localul. Gimnasiul s'a deschis în 1859, în o casă proprietatea bisericii Sf. Dumitru, în o cameră din localul școlii primare; în

anul următor s'a mutat în casa unde e astăzi scoala de băeți No. 2; aici a stat până în octombrie 1866 când s'a mutat într'o casă a unui evreu, cu chirie de 120 galbeni pe an; dar aici a stat numai jumătate de an, fiind nesănătoasă și improprie și s'a mutat în casa fraților Iacob și L. Goilav, cu chirie de 125 galbeni pe an, sporită neconținut. Aici a stat scoala până ce s'a mutat în localul clădit anume.

La 29 august, 1883 s'a făcut ceremonia punerii pietrei fundamentale a noii clădiri; iar la 3 septembrie 1885, noul local a fost inaugurat. Astăzi el nu mai corespunde tuturor necesităților școlii.

Mobilierul răspunde tuturor nevoilor. Din toate mobilele înainte de 1873 nu mai sînt în ființă de cît o masă, un dulap și biroul.

Biblioteca. Primăria a dăruit biblioteca vechiului Ateneu, 2474 vol.; dar de puțină valoare. S'au făcut donațiuni particulare, T. Boldur-Lătescu, G. Urzică, Em. Leonescu; s'au trimis de cîtrea Minister și Academia Română, Casa Școlii, astfel că astăzi Biblioteca are 2936 opere și 3766 volume.

Material didactic. Cabinetul de fizică are 185 aparate, dintre care multe sînt stricate și nu mai funcționează; Cabinetul de chimie cu peste 25 aparate și produse chimice; Cabinet de zoologie, botanică, mineralogie și geologie; material pentru geografie, desen și caligrafie; material pentru muzica vocală; instrumente pentru orchestra înființată în 1902, prin liste de subscripții și un Concert; aparate pentru gimnastică și scrimă. Costume naționale pentru elevi.

Profesori. De la 1859 și până astăzi au funcționat la această școală 145 de profesori și maeștri. Iar astăzi personalul liceului se alcătuește din 22 profesori și maeștri, dintre care numai 5 sînt suplinitori.

Administrațiunea. În tot timpul acesta Liceul a avut în fruntea sa 15 Directori.

Activitatea estrascolară. „Ateneul“ înființat de vr'o 17 ani; Cercul didactic; Școala de adulți. Toate aceste instituțiuni funcționează regulat. Conferințe, Casa de Economie, înființată de 30 ani cu un capital de un milion; Memorii asupra legii instrucțiunii; Congrese didactice; în toate Consiliile Comunale au fost cel puțin doi profesori.

Elevii. „Societatea de lectură“, o mică bibliotecă, formată prin

cotisațiuni de 15 bani pe lună, 25 cei din cursul superior; Reprezențații teatrale și concerte pentru bibliotecă; Escursiuni.

Din cei 465 absolvenți ai liceului puțini au respuns la ape-lul direcțiunei, așa că e greu de arătat ce au devenit ei. Pe cât se poate ști :

12 ingineri	6 prof. universitari	16 prof. secundari.
13 medici	1 arhitect	4 inspectori la diferite ministere
2 in finanțe	12 avocați	9 magistrați
11 ofițeri	6 telegrafiști	6 agricultori mari etc.

De la înființarea scoalei și până astăzi s'au înscris in clasa I-a 3903 elevi.

După scotocirea notițelor găsite prin diferitele condicii și do-sare, întreținerea acestei scoale de la 1859 și până la 1906 este cam de patru milioane lei.

LICEUL „I. C. MASSIM“

din

Brăila.

In 1887 funcționa in Brăila un gimnasiu real înființat la 1881 și întreținut de cătră Stat. Mulți cetățeni, in do-sebite rînduri, au adresat cereri atât cătră Ministeriul Instrucțiunei cât și cătră Primăria locală ca acel gimnasiu să se transforme in elasic. In ședința sa de la 9 iulie 1887, Consiliul Comunal, avînd in ve-dere că elevii ieșiți din gimnasiul real nu'și au găsit o o-cupațiune deosebită, că ei nu pot urma un curs superior, că Bră-ila e primul port al țerei, decide a se interveni cu stăruință la Mi-nisteriu ca să se transforme gimnasiul real in liceu elasic de la septembrie acel an, plătînd Comuna diferența retribuțiunei pro-fesorilor ce s'ar reclama peste suma alocată in budgetul statului. Ministeriul nu a primit. Atunci Primăria a cerut ca cel puțin să se aprobe înființarea a două catedre, latină și elenă, pe lângă gimnasiul real. Ministeriul s'a învoit și a autorisat să numească doi profesori, cu aprobarea sa. S'a deschis un curs facultativ de limba latină. Dar in octombrie 1888, Ministeriul făcu Primăriei cunoscut că gimnasiul real va avea șapte clase, că studiul limbe-lor elasiche ar îngreua pe scolarii obligați a urma programa spe-

cială, și i ordonă să nu mai plătească profesorii pentru limbele clasice. La o nouă intervenire a Primăriei Ministerul răspunde în decembrie 1888 că nu recunoaște atestatele liberate de către acei profesori de limbi clasice. Primăria înse menține pe profesorii sei.

În 2 Maiu 1889 Consiliul Comunal, în urma propunerii Directorului gimnasului real, hotărăște înființarea unui gimnasiu clasic, pe lângă cel real obligându-se a plăti către stat jumătate din cheltuielile ce se vor face cu corpul didactic. Ministeriul aprobă înființarea gimnasiului, cu două clase de o dată. Pentru anul întâiu, Primăria a dat 5000 lei; pentru al doilea 9120, plus 3000 lei pentru material didactic.

În 1891—92 Gimnasiul a trecut cu totul pe sarma statului. În anul următor s'a înființat clasa V-a de către profesori, cari au predat gratuit; dar în cei doi ani următori ea nu a mai funcționat. Primăria avînd în vedere că mulți elevi sînt în neputință a-și mai urma cursurile, a intervenit pe lângă Ministeriu se înființeze clasa V luându-și obligația de a plăti în curs de trei ani câte 5000 lei. Ministeriul a primit, și cu începerea anului școlar 1897—98, liceul s'a completat cu 7 clase. În acel an erau în Brăila două licee: unul real și unul clasic. Aceste două licee au funcționat paralel pînă în septembrie 1900, când clasele superioare de la ambele licee s'au contopit într'unul singur, cu cele trei secțiuni prevăzute de lege; iar cursurile inferioare s'au unit și au format gimnasiul „N. Bălcescu.

Localul. La început cele două clase care formau gimnasiul, au fost instalate în liceul real. Cu înființarea Clasei III, Primăria l'a mutat. Apoi a ocupat un alt local, str. Rubinilor, unde a stat zece ani. În 1901 s'a instalat în localul Primăriei, foasta casarmă a sergenților de oraș. Salele noului local sunt foarte igienice, spațioase, aeresite, luminoase, și nu lasă nimic de dorit.

Mobilierul este acel întrebuintat la toate liceele din țară; lipsește înse un amfiteatru pentru experiențe, o sală de muzică și una de desen cu mobilierul special.

Material didactic. Colecțiuni, laboratoare, musee, biblioteci, nu au existat la acest liceu, afară de un mic Cabinet de fizică procurat tot de Primărie, încă de la înființarea scoalei. Anul acesta s'a primit numeros material.

Profesori. De la 1889 și pînă astăzi au funcționat 49 de profesori și maiștri, în majoritate licențiați și absolvenți ai scoalelor speciale și acest liceu a avut norocul de a fi condus de către un singur Director.

Elevi. De la înființarea sa și până în anul scolar de față s'au înscris, în toat ecelese, 1868 de elevi; dintre cari 188 au absolvit liceul.

Din acești absolvenți : 60% au urmat și urmează dreptul, avocați sau funcționari administrativi, 15% au urmat medicina; 12% scoli speciale de inginerie, 3% agricultori; 5% litere.

Activitatea estrascolară. Conferințe publice la Ateneul local; Discursuri festive, „Societate de lectură“ a elevilor. Premiul 1 la concursul de «Oină».

LICEUL „ALEX. HASDEU“

din

Buzeu.

Legea din 1864 asupra Instrucțiunii prevedea înființarea unui liceu în Buzeu; de aceea Consiliul Comunal a intervenit în 1865 pentru crearea unui gimnasiu; dar, la repetatele solicitări, Ministeriul răspundea că nu e încă necesitate sau că nu sînt fonduri. În 1867, Consiliul Comunal înființează gimnasiul pe socotiala sa. La 11 Sept. se începu Școala cu 11 elevi, în catul de sus al școlii primare de băieți. Profesorii au fost plătiți cu 150 lei vechi pe lună până la 1 ianuarie 1869 de când li se promite 300; dar gimnasiul este prefăcut în Școală comercială. Fiind că profesorii cereau o nouă sporire de salariu, Consiliul Comunal îi revoacă pe toți, afară de cel de științe comerciale, 18 iulie 1869, și cere Ministeriului ca să numească profesori.

Cu începutul anului 1869—70, Consiliul Comunal intervine la Ministeriu ca gimnasiul să fie clasic, însă cu o catedră de științi comerciale, care a durat până la 1884. Ministeriul primește și numește doi profesori. În 1874 gimnasiul e complet. Județul plăti o subvenție de la 73. Pe atunci, Directorul era ales de cătră profesori pe doi ani, și gimnasiul avea și un intendent. Din cauză că membrii Comitetului Permanent și arogau prea mari drepturi asupra gimnasiului, un conflict se ivi între Comună și Județ, conflict care ar fi adus poate desființarea gimnasiului: dar Comuna renunță la subvenția Județului.

În April 1884, gimnasiul a trecut pe socotiala Statului.

Comuna stărui pe lângă Ministeriu a se clădi un local nou și dărui Ministeriului terenul necesar. Gimnasiul a fost instalat

in noul local cu inceputul an. sc. 1890—91. In acel an s'a creat o divisionară la cl. I. In 1893 s'a înființat clasa V-a; următoarele clase in cei doi viitori ani; liceu complet cu VII clase; in 1896 se face cl. II B; in 98 încă o divisionară la cl. I. De la 1901 sînt două secțiuni „Reală și Modernă“.

Localul. Până la instalarea in actualul local, gimnasiul a stat in rîndul de sus al Scoalei comunale. Localul, făcut pentru un gimnasiu, a trebuit să mai fie adaogit, față cu nevoile unui liceu; cu toate aceste tot mai trebuie a se construi două sale mari pentru desen și musică și alte două pentru museul pedagogic, înființat de la 1 septembrie 1905.

Mobilier. Mobilier nou s'a făcut cu ocazia mutării in noul local, care a fost sporit treptat cu imulțirea populațiunei scolare și crearea de clase nouă.

Material de studiu. Primul material didactic a fost procurat de cătră Comuna Buzeu, in 1872. In anul următor, materialul s'a mai sporit prin chărți, câteva bucăți pentru științi și modele de desen. In 1893 s'a înzestrat liceul cu aparate și colecțiuni, iar in mod mai complet in decembrie 1905.

Biblioteca. La 1 Septembrie 1883 se instituie un Comitet care face apel la public pentru înființarea unei Biblioteci. In 1886 M. S. Regele visitând liceul, a trimis in urmă 16 volume frumos legate, Neobositul director B. Iorgulescu a elaborat apoi Statutele și Regulamentul Bibliotecii, care au fost votate de Consiliul Comunal și cel Județan, și aprobate de cătră Ministeriu, 1888. Apoi se votează subvențiuni de câte 1000 lei pe an. Apoi se făcu apel la scriitori și la public. DD. Procopie Casotti și A. D. Păclianu sînt pintre cei mai insemnați donatori. Comuna și Județul nu au dat regulat subvențiunile; de la 1898, Comuna nu a mai dat nimic, iar Județul numai intre 400—600 lei anual. Astăzi Biblioteca numără aproape 5000 volume.

Profesori. Astăzi liceul numără 25 de profesori și maiștri, cari sînt toți titulari. De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au schimbat la această scoală 100 de profesori.

Administrațiunea a fost incredințată la 12 directori, dintre cari B. Iorgulescu a fost mai mult timp in fruntea Scoalei.

Activitatea estrascolară a profesorilor s'a manifestat prin Conferințe publice ținute la „Ateneu“ și la „Cercul profesoral“; Discursuri festive; Articole pedagogice in deosebite Reviste.

Elevii țin în fie care sâmbătă ședințe în amfiteatrul liceului ;
Concursuri ; Esecursiuni.

Elevii. Părinții elevilor sînt în majoritate agricultori, mici proprietari, preoți, învățători și funcționari. Cei mai bogați duc pe copii lor în pensioane la București.

De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au înscris în Clasa I. 3275 elevi ; dintre cari 370 au absolvit Școala.

Dintre absolvenții liceului au devenit, pe cât e posibil a se ști.

12 ofițeri	2 magistrați	4 agronomi
2 farmaciști	4 doctori	84 studenți
21 avocați	25 funcționari	

LICEUL „UNIREA“

din

Focșani.

La 31 maiu 1865, cetățenii focșăneni au înaintat Ministeriului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii publice o petițiune prin care cer înființarea unui gimnasiu. Ministeriul răspunde că nu are fonduri; dar că va avea cererea în vedere la alcătuirea bugetului. Atunci Primăria cere, în 17 Iulie 1865, ca Ministeriul să aprobe înființarea, Comuna obligându-se a susține gimnasiul. Ministeriul aprobă. Comuna puse la dispoziția noului gimnasiu localul Școalei de fete No. 1; cumpără patru stînjani lemne, făcu un mic mobilier; Consiliul Județan a votat un credit de 6200 lei c. f. pentru susținerea gimnasiului și aproape 2000 l. v. s'au adunat prin o subscripție publică. Atunci Primarul rugă pe Ministru să numească un profesor. Prin Domnescul Decret din 23 decembrie 1865, s'a numit profesorul.

Gimnasiul a fost deschis cu mare solemnitate în ziua de 7 ianuar 1866, cu 69 elevi, dintre cari la examenul din iunie 49 au fost promovați.

De la aprilie 1868 gimnasiul a trecut pe socotiala Statului și, în 1869 s'a prefăcut în liceu, înființându-se clasa V-a prin stăruința corpului didactic care s'a oferit a preda gratuit la această clasă. Dar în 1870, clasa V-a s'a desființat: profesorii nu mai puteau preda gratuit, fiind căși luaseră altă sarcină: „Școala

Normală de învățători“, unde propuniau tot gratuit. La Școala Normală au muncit gratuit trei ani profesorii de la gimnasiu. Clasa V-a s'a înființat din nou în 1879, dar în 2 iulie 1880, Ministeriul face cunoscut că de la 1 august viitor clasa V rămâne desființată nefiind prevăzută în buget. Ea se reînființează totemai în septembrie 1884, data aceasta cu mai mult noroc; căci de atunci nu s'a mai desființat. În anii următori, Școala a ajuns un liceu complet cu șapte clase.

În 1889, profesorii de la liceu au înființat „Esternatul secundar de fete“, unde au predat iarăși gratuit, până ce Ministeriul a înseris Școala în buget.

Local. La început Școala n'a avut un local propriu, ci a stat cu chirie până în anul 1881, când s'a mutat în localul construit de cătră județ, anume pentru liceu. Localul acesta a ajuns prea mic, față cu cerințele reclamate de școală. În iunie 1898 s'a început clădirea noului local de cătră Ministeriu, și în septembrie 1901 s'a mutat liceul, în noul seu local, clădire monumentală; înregistrată cu un

Mobilier potrivit cerințelor igienice și pedagogice.

Materialul de studiu răspunde trebuințelor Școlii.

Biblioteca cuprinde 1650 de opere în 2671 v. Mai este o bibliotecă a elevilor cu aproape 1500 volume și broșuri.

Profesori. De la înființarea școlii și până astăzi s'au succedat la această școală 113 profesori și maiștri; astăzi funcționează 24 dintre cari numai 2 sînt suplinitori.

Elevi. De la înființarea școlii și până în anul școlar de față s'au înseris în clasa I 3522; au fost înseriși în toata clasele 10,329.

Dintre aceștia 923 au absolvit cursul inferior; 323 clasa VII și 19 clasa VIII. Se cunosc puține date asupra carierilor îmbrățitate de cătră absolvenți.

Școala a avut până acum nouă Directori.

Activitate extrascolară. Serieri cu conținut didactic, literar și științifice; conferințe publice; societăți culturale; societăți de economie și credit. În 1906 „Ateneul“ din Focșani s'a unit cu societatea „Milcovul“ și cu societatea „filarmenică“ sub denumirea de „Ateneul Milcov“; în 1905 „Cercul cultural“. „Societatea de credit și economie“ este înființată de mai bine de 30 de ani; astăzi dispune de un capital mai bine de 1 milion; „Societatea de lectură“, a elevilor, cu o bibliotecă de 1410 esemplare; Escursiuni.

Prin Decretul Domnesc din 17 aprilie 1880 s'a decis ca numele liceului să fie „Unirea“.

LICEUL „ALECSANDRI“

din

Galați.

Intemeiat de cătră Stat la noembrie 1867, cu 6 elevi, in o casă privată inchiriată, cu două bănci împrumutate de la Scoala primară de băeți No. 1. Tocmai peste un an s'a făcut primul mobilier, de 60 de galbeni; lipsiau și lemne de încălzit; nu o dată Primăria a împrumutat gimnasiul cu lemne de la spital. Greu de ținut piept numeroaselor pensionate străine care prosperau; gimnasiul puțin frecventat.

In 1887 s'a înființat clasa V-a apoi cele următoare până la VII-a. Clasa VIII a început la 1 septembrie 1904. Două secțiuni: „Modernă și Reală“.

In cursul timpului s'au înființat și clase paralele: I B in octombre 89, II B in octomb. 92, cl. III B oct. 95 care s'a desființat la 1 sept. 902.

Localul. De la 1867 și până in aprilie 1890 Scoala a funcționat in patru case particulare inchiriate. In cea de pe urmă a stat 17 ani, până la 1890 când s'a instalat in localul propriu, construit de cătră Ministeriu. Locul a fost cumpărat de cătră Primărie și hărăzit Statului. Noului local i s'au făcut numeroase reparațiuni; numai in 1898 s'au cheltuit peste 34000 lei.

Totalul cheltuielilor de intretinere ale acestui liceu de la intemeierea lui și până la 1 septembrie 1905 se ridică la 2,794,968 lei 93 bani, care total se descompune astfel:

Personal	2,299,312,65	Mobilier	22,886,65
Chirii	91,297,50	Chelt. Cane.	6,650
Combustibil	45,370,40	Alte cheltueli	72,051,73

Costul construcțiunei localului 257,400

„Impărțind totalul sumelor cheltuite cu intretinerea acestei scoale cu numărul total al absolvenților, vom avea costul unui absolvent, singura valoare reală a scoalei. Făcând acest calcul constatăm că un absolvent a costat pe stat frumoasa sumă de col puțin 5871 lei 78 bani!“

Mobilierul. Când Școala s'a instalat definitiv în localul său propriu, s'a construit și mobilierul cel nou, în conformitate cu cerințele cele nouă igienice și pedagogice. Mobilierul astăzi în ființă după inventariul păstrat, costă în total lei 14524, deosebit de lei 890, costul integral al aparatelor din sala de gimnastică.

Material didactic. Până în 1877, Școala n'a avut nici un fel de material didactic: în acest an i s'a procurat pentru întâia oară de Minister o colecție de minerale, câteva aparate de fizică și mai multe cărți. În 91 s'a pus la dispoziția directorului 3000 lei și 1500 în anul următor, cu cari s'a mai îmbogățit Cabinetul de fizică, s'au pus primele baze laboratorului de chimie, s'au cumparat mai multe cărți istorice. În 1894, materialul didactic valora 10827 lei. De atunci, el a sporit într'una.

Biblioteca. Până în 1891 liceul avea vr'o 125 de cărți și broșuri. În 1890 V. A. Urechiă a dăruit biblioteca sa orașului Galați. Ea a fost instalată în localul liceului, ocupând întreg rîndul de sus din față și încă trei camere. Această Bibliotecă s'a deschis publicului cu 6100 volume și broșuri; iar astăzi a ajuns să aibă 36800 volume și broșuri, prin stăruința fondatorului său, bunăvoința Academiei Române, nenumăratele donațiuni făcute de către particulari și mai ales concursului dat de către Stat, Comuna Galați și județul Covurluiu; cel întâi contribuind cu 1000, apoi cu 600 lei pe an, Comuna dând 5100 lei și Județul 2800. Pe lângă Bibliotecă V. A. Urechiă a mai înființat și un *Muzeu*, colecțiuni prețioase, documente, manuscrise, colecție numismatică, etc. Muzeul e instalat tot în localul liceului.

Profesori. De la înființarea sa și până astăzi au propus în această școală 124 de profesori și maiștri; dintre care astăzi funcționează aici 33. Dintre acești 33, 21 sînt doctori sau licențiați în litereori științe; toți sînt titulari.

Elevi. De la 26 Noembrie 1867 până la 1905, s'au înscris în cl. I-a 2695 elevi; au urmat în toate clasele 8825; s'au prezentat la examen 7978 și au fost promovați 5616. 476 elevi au absolvit Școala.

Din acești absolvenți: 449 sînt cu patru clase: 284 cu șapte clasă; 43 cu opt. Dintre 149 absolvenți, 121 în viață.

14 funcționari	5 magistrați	19 comercianți
1 silvicultor	15 telegraf.	1 preot
8 ingin. ori conduct.	2 farmaciști	9 ofițeri s. subofițeri
6 profesori	5 avocați	2 învățători
5 institutori	1 artist dram.	
12 medici și veterinari	4 agricultori.	

115 români, 26 evrei, 3 greci, 1 armean, 1 german, 1 rus, 2 unguri.

Din cei 284 cu șapte clase sînt: 197 români, 76 evrei, 1 francez, 2 bulgari, 2 italieni, 4 armeni și 2 greci. Iar după cariere:

6 profesori secundari	5 ziașiști	1 farmacist	
24 medici	6 ofițeri	48 studenți în drept	
20 ingineri s. arhitecți	24 funcționari	15 „ „	medicină
46 avocați	6 agricultori	3 „ „	științe
10 magistrați	12 comercianți	2 „ „	inginerie
3 institutori	1 pictor	1 la conservator	
	1 silvicultor	Despre 44 nu se știe.	

Activitatea estrascolară. „Societatea Corpului didactic“ în 1883 cu Conferințe. „Ateneul din Galați“, 1891, Prelegeri populare și Conferințe, în timp de trei ani. „Societatea pentru ajutoarea elevilor săraci“, contopită cu „Cantina Scolară“ În 1898 s'a reînființat „Societatea Corpului didactic“, Conferințe publice, doi ani. „Cercul Corpului didactic din Galați“, Conferințe în 1904 și 1905. Activitate la „Ligă“; lecțiuni la „Școala de adulți“ reorganizată în octombrie 1905. Profesorii au fost pururea în fruntea marilor mișcări culturale și naționale. Publicațiuni importante, făcute de mai bine de treizeci de profesori ai liceului; Articole prin ziare sau reviste periodice; Conferințe și Discursuri festive, cu caracter scolar, patriotic sau național.

A elevilor. Intre 91—94, clasa VII o societate cu scop de a se lumina reciproc prin conferințe și discuție; 1896 „Societatea științifico-literară V. A. Urechiă“ a cursului superior; Cl. V și VI altă societate care a ținut numai un an; 902 Societatea Cl. V și VI reală; 1905 cl. VII și VIII societate curat științifică. Producțiuni musicale; Eseursiuni.

LICEUL „PETRU RAREȘ“

din
Piatra N.

În 1869, după stăruințele cetățenilor, Consiliul Comunal și Consiliul Județean au înscris în bugetele lor câte 5000 lei pentru înființarea unui gimnasiu, care s'a deschis la 27 novembre acel an. În 1872 a ajuns gimnasiu complet cu 4 clase. În 1897 au început a se crea clasele superioare de liceu. În 1878, Ministeriul veni în ajutorul Comunei și Județului cu 5000 de lei, transformând înse gimnasiul în real. Școala atârână de Ministeriu și Comună până în 1885 când gimnasiul a trecut pe sama statului, dar autoritățile locale au continuat a plăti subvențiunea până în 1895. Clasa V-a s'a înființat în 1897 tot cu o subvenție, de 4000 lei, dată de Primărie.

Liceul este complet cu 8 clase și secțiunile „Reală și Modernă“.

Localul. Gimnasiul s'a instalat întâi într'o casă închiriată, de unde s'a mutat peste 5 ani; după alte mutări, Comuna 'i cedă localul seu, astăzi Școala profesională de fete. De la 8 novembre 1892, liceul are cel mai frumos local din Piatra, în o poziție splendidă, care domină orașul. Dar acest local, propriu unui gimnasiu, nu mai răspunde nevoilor unui liceu. O transformare radicală, și complectare se impune.

Mobilierul liceului e procurat mai tot de către Ministeriu, ori efectuat de către directorii după vremuri; puțin a mai rămas din cel dăruit de către Primăria Piatra. Starea lui în general este mediocră.

Material de studiu. În 1905—06 s'a trimis de către Ministeriu:

19 preparate zootomice	79 Paseri
7 Amfibii	31 Insecte, etc.
75 Roce	10 Modele geotectonice
40 Mamifere	14 Reptile
28 Pești	150 p. Mineralogie și Geologie
110 Fosile	Colecții p. Botanică.

Mai înainte liceul avea colecțiuni însemnate pentru Științe Naturale, aparate de Fizică și de Chimie, Cabinet de Matematică,

material pentru geografie, mai multe Chărți istorice și tablouri pentru Istorie, care s'au îmbogățit mult în ultimii ani.

Activitatea estrascolară. Activității profesorilor se datorește susținerea și fundarea mai a tuturor instituțiilor culturale și economice din oraș și județ: Societățile „Gh. Asachi“, Cercul cultural „V. Conta“, Societatea de gimnastică; Revista „Gh. Asachi“, „Colectorul literar“, „Munca“, „Correspondența provincială“, „Propășirea“ Societăți de economie. Elevii au avut deosebite Societăți; producțiuni, excursiuni.

Biblioteca cuprinde 1808 volume și primește 21 Reviste.

Profesori. De la înființarea Scoalei și până astăzi s'au succedat 92 de profesori și 9 *Directori*.

Elevi. De la înființarea Scoalei și până astăzi au urmat cursurile 3019 elevi, în toate clasele, dintre care 189 au ieșit absolvenți. Absolvenții au înbrățișat următoarele ocupațiuni:

68 funcționari	41 doctori și veterinari	74 studenți
8 profesori	8 învățători	7 silvicultori
3 magistrați	3 chimiști	9 ingineri și conductori
43 telegraf	5 institutori	4 artiști
49 ofițeri	13 farmaciști	2 arhitecți
7 preoți	4 mecanici	29 elevi scoalei speciale.
18 agricultori	6 avocați	
45 comercianți	8 militari.	

LICEUL „I. C. BRĂȚIANU“

din

Pitești.

Înființat în 1866. În 5 iunie, Consiliul Comunal hotărăște a înființa o Clasa 1-a gimnazială, luând asupra-și cheltuelile de local și material. Ministeriul primește, dar face cunoscut Primăriei să platească și pe profesor până la votarea bugetului pe 1867—68. Primăria primește; face un apel la cetățeni pentru a se strînge prin subscripție sumele necesare; banii se strîng și Primăria recomandă Ministeriului un profesor. Ministeriul numește pe profesor, dar cere Primăriei ca noua școală să aibă o direcție realistă, contribuind astfel la direcția practică comercială pe care o urma și o urmează orașul Pitești.

Cursurile s'au început într'o cameră de la Scoala primară. La sfîrșitul întăiului an scolar, Consiliul Comunal intervine la Ministeriu ca să înscrie noul gimnasiu in budget și la Comitetul Permanent ca să dea o subvenție. Ambele autorități făgăduesc, dar gimnasiul nu funcționează in anul scolar 1867—68. In anul următor este *un singur elev* in clasa I-a. In anul următor Ministeriul iea pe sama sa gimnasiul : dar până in 1873, el funcționă numai cu trei clase. In 1890—91 se înființează pe lîngă clasa 1-a o divisionară. In 1894 s'a înființat clasa V-a ; celelalte clase au urmat și in anul sc. 1896—97 funcționează un liceu cu șapte clase ; iar de la 1899 cu două secțiuni : clasică și modernă.

Local. In primii ani a funcționat într'un local unde era și o Scoală primară, in condițiuni insuficiente pentru o bună scoală; pe urmă s'a strămutat in deosebite localuri, corespunzind mai mult sau mai puțin cu scopul. Când s'a transformat in liceu, i s'a dat localul unde este astăzi Scoala primară de băeți No. 2, local care intrunește toate condițiunile igienice. Iar in 1897—98 Ministeriul construi un local propriu, care nu lasă nimic de dorit.

Mobilierul de astăzi este tot atît de igienic pe cît este solid și practic.

Profesorii cari au făcut lecțiuni de la înființare și până astăzi, sînt 86.

Muzeul de științele fisico-chimice și cel de științi naturale, mulțemită îngrijirii ce s'a dat de cătră Ministeriu și zelului profesorilor conducători a acestor laboratorii, au ajuns între cele mai bune laboratorii științifice de la celelalte licee. Colecțiuni botanice și zoologice adaogă mult la bogăția Muzeului. Chărți istorice și geografice sînt in număr abundent.

Biblioteca care număra peste 3000 volume până in anul trecut, s'a mărit încă cu 3000 volume prin donațiunea făcută de decedatul *Gion*, așa că astăzi ea numără 6500 volume, bine legate și inorînduite in dulapuri speciale in două sale.

Activitate estrascolară. Serbări artistice-literare ; producțiuni, Disertațiuni, două societăți : „Doina“ și „Junimea“ ; excursiuni. Din partea profesorilor : Discursuri festive, Ateneul.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au înscris in clasa I-a 2802 elevi, dintre cari 648 au absolvit cl. IV, 176 cl. VII și 13 cl. VIII.

LICEUL „PETRU ȘI PAVEL“

din

Ploești.

În sara de 14 septembrie 1864 se adunară cetățenii la Primărie sub președinția Prefectului; s'a ales un Comitet care se lucreze împreună cu membrii municipalității pentru a aduna mijloace ca să se construiască un local pentru gimnasiu și pentru ca să stăruiască la Ministeriul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii ca să înființeze un gimnasiu. Ministeriul aprobă, publică concurs și numește profesori. Gimnasiul a început cursurile la 3 noiembrie 1864, în două clase, recrutând elevii clasei II din desființata „Școală reală“ care de mult era înființată de către Comună. Gimnasiul a stat până în septembrie 1866 în localul școlii de băieți No. 1.

Local. Comitetul lucra cu entuziasm pentru clădirea localului. Când s'au strâns 111.666 lei vechi și 12 parale s'a dat în întreprindere construirea. Primăria a venit în ajutor cu 73000 lei vechi, iar Ministeriul a venit în ajutor dând gratis lemnăria trebuincioasă din pădurile mănăstirei și multă cărămidă. La 31 maiu 1865 s'a pus piatra fundamentală și, în septembrie anul următor, localul era gata de roș și gata în totul rîndul de jos, unde s'a și mutat gimnasiul. Clădirea a fost terminată complect în 1872. Ea a costat 279,904 lei vechi și 14 parale.

În 1878, gimnasiul s'a transformat în liceu. Primăria puse în budget suma necesară pentru plata profesorilor Clasei V și Ministeriul aprobă. În anii următori s'au înființat cl. VI și VII luând Ministeriul pe sama sa plata profesorilor. Dar numărul elevilor creșcu. În 1884-85 s'au înseris 112 elevi în clasa I; dar o clasă divisionară la I s'a creat tocmai în 1889; peste doi ani la cl. II; în 1894 încă o divisionară la I; anul următor la cl. IV. La clasa III se înființase în 1892. Pentru aceste clase divisionare s'a închiriat de către Ministeriu un local la baia municipală. În 1898 s'a mai înființat încă o divisionară la I-a și în anul următor una la a V-a, care înse a dispărut când s'a împărțit Cursul superior în trei secțiuni.

Localul nou. Crearea de clase nouă făcea vechiul local neîncăpător. Pe lângă acest neajuns se ivia un altul mai serios: amestecul Primăriei. Cetățenii cedaseră Comunei localul cu condi-

ține ca Sala cea mare de jos să fie pentru întrunirile publice ale cetățenilor. De aici, conflicte între Ministeriu și Primărie. Când Ministeriul ordonă a nu se mai da Sala, Primăria nu ține samă de acest ordin : când Ministeriul o împărți în două prin un părete, Primăria puse oameni și păretele fu dărâmat. Profesorii începură a agita ideia creării unui local nou, și profesorul C. Ionescu fiind deputat isbuti a face să se primească un amendament prin care Camera votă 300.000 lei Primăria și Județul au cumparat localul și l'au cedat Ministeriului. În anii următori s'a mai votat câte 100.000 lei. Profesorii au stăruit pe lângă Ministeriu ca noul local să fie în adevăr un monument. În 10 iunie 1895 s'a pus piatra fundamentală și la 1898, liceul s'a mutat în noul seu local, care a costat 1.300000 lei aproape.

Biblioteca. În 1868 liceul avea 208 volume. În anul următor profesorii N. Crapeleanu și N. D. Micescu fac apel la autorii de cărți. Județul dă 1600 și Comuna 600. În 1871 biblioteca are 659 volume ; există Muzeul și Cabinetul de fizică. Prin donațiunile Maria Demetriade, D. Cariagdi, Gr. Cantili, Z. Antonescu și căp. G. Petrovici, Biblioteca ajunge la 7000 volume. Ea este așezată într'o sală anume, cu mobilier special, o masă cu 50 locuri de cețit. S'a tipărit un catalog sistematic, s'a instalat lumină electrică cu cheltuiala Comunei. Nouăle măsuri relative la Bibliotecă se datoresc directorului N. G. Lăzărescu.

Muzeul cu un mobilier nou și complet este așezat într'o sală specială ; obiectele sînt grupate în serii : zoologică cu 108 numere botanică 16, geologică și mineralogică 4. Obiectele au fost cumpărate din produsul serbărilor și ajutorul Ministerului. Au costat aproape 4500 lei.

Cabinetul de fizică și chimie numără 2505 aparate pentru care s'au cheltuit 12.263 lei 60 bani. Consiliul județan a dat vr'o 6500 lei, Ministeriul vr'o 5000, Comuna aproape 1000. Restul s'a adunat cu serbări și donațiuni.

Pinacoteca care cuprinde 41 tablouri, portrete ale barbaților mari în politică și școală, s'a creat tot din inițiativa profesorilor, în urma votului din maiu 1873. Primăria a dat 598 lei, Ministeriul 500 lei, și prin subscripție publică s'au adunat 1047 lei.

Internatul liceului. Înființat de cătră profesori în 1897. De la ianuarie până în iulie s'au adunat 14422 lei 80 bani între cari : Ministeriul 1000, Consiliul județan 5000, donațiuni 2915, un bal 867,80, plată de la elevi 3840, diverse 800. De la 1898, el funcțio-

nează în catul de sus al vechiului liceu. Numărul bursierilor și semibursierilor s'a urcat de la 35 în 97 la 89 în 1905.

Lucrări estrascolare. Discursuri; Conferințe; Publicațiuni didactice, științifice și pedagogice și Memorii în cestuni de învățământ; „Societatea pentru învățătura poporului român“ secțiunea de Prahova, care a înființat o „Școală Normală de învățători“, unde profesorii au predat gratuit și înființarea „Școalei Secundare de fete“, la care profesorii propun tot gratuit. În toată această mare mișcare estrascolară, numele profesorilor I. Romanescu, N. Crapeleanu și C. Ienescu se întâlnesc la fie-care pas.

Elevii au format „Societatea elevilor Internatului“, „Carmen Sylva“, Biblioteca cu 400 volume, „Societatea Steaua culturală“. Cu 150 lei de la Societatea comercianților, 300 de la Consiliul Comunal, 400 de la cel județean, cu 1379 lei 25 bani produsul a două serbări, și alte donațiuni s'a întocmit o *Fanfară* a liceului. Escursiuni.

De la înființarea sa și până astăzi s'a cheltuit cu lefile profesorilor 1,667,693 lei 97 b., cu reparațiuni 22031,36, combustibil 21353.10.

Profesori. În timpul acesta au funcționat 116 profesori și liceul a fost condus de cătră 11 Directori, dintre cari I. Romanescu 21 de ani și N. Crapelianu 9 ani. Astăzi școala are 42 de profesori și maiștri, toți cu grade academice sau absolvenți ai Școalelor speciale.

Elevi. De la înființarea Școalei și până astăzi 15003 elevi au fost înscriși în deosebitele clase ale liceului. Dintre aceștia 915 au absolvit Școala.

LICEUL „PRINCIPELE CAROL“

din

Tulcea.

În 1878 când Dobrogea s'a redat României, exista în Tulcea o singură școală românească, fondată în 1870 de Filoftei. Ea cuprindea patru clase cu un singur institutor și un ajutor. Mai erau câteva școli elementare românești prin județ, mai ales pe lângă biserică. Turcii nu aveau școală secundară; dar era Gimnasiul bulgar cu 2 clase, Gimnasiul grecesc cu 4 clase și Institu-

tul părintelui Gibeur cu programa proprie. La aceste scoale urmau și băieți și fete. Toate erau scoale particulare.

La 1878 venind Românii, a lor era datoria de a pune pe base solide cultura în Tulcea. A trebuit, mai întâi a se pune pe base solide și a se răspândi cât mai mult cultura primară elementară, și numai, mai târziu, să se creieze și școli secundare.

În 1883 când au ieșit cei întâi absolvenți din scoala primară reorganizată, a început a se vorbi de crearea unui gimnasiu. În adevăr, în acel an, cetățenii stăruiesc și capătă de la autoritățile locale făgăduința că vor întreține un gimnasiu românesc în Tulcea, până ce Statul va lua asupra-și cheltuielile de întreținere. Ministeriul incuviințază funcționarea unui gimnasiu „real“, care în april 1884, fu trecut în budgetul Statului, rămânând în sarcina Primăriei localul și întreținerea lui.

Gimnasiul fu instalat într'o casă închiriată; și era lipsit de ori ce material didactic.

Inaugurarea gimnasiului s'a făcut la 14 noiembrie 1883; dar cursurile au început regulat numai pe la începutul lunii viitoare, când s'a complectat numărul profesorilor. La finele anului întâiu scolar s'au promovat 12 elevi, dintre cari numai 4 erau străini.

Cursurile anului al doilea au început târziu, din cauză că au venit târziu de la Ministeriu numirile pentru corpul didactic. Începu a se svoni prin oraș că gimnasiul se va desființa; și în adevăr, în decembrie Primăria face cunoscut că n'a mai prevăzut nici un fond pentru localul gimnasiului; Prefectura înștiințază că nu va mai plăti servitorul, iar Ministeriul făcu telegrafic cunoscut direcțiunii că gimnasiul este desființat. La plângerea părinților care și vedeau copii lăsați pe drumuri, Primăria răspunde că reia asupra-și întreținerea gimnasiului numai până la sfârșitul anului scolar 1884—85.

Tocmai peste 6 ani se agită din nou chestiunea reinființării gimnasiului. În urma cererii cetățenilor, Ministeriul aprobă re-deschiderea scolei, dar ca gimnasiu „clasic“, Comuna și Județul luând pe sama lor cheltuielile de întreținere a personalului și a localului. Dar dacă știm că gimnasiul avea de luptat cu școli vechi și cu neîncrederea publicului în scoalele românești, ne putem face o idee de greutățile ce a avut de învins noua școală.

Gimnasiul s'a deschis cu mare solemnitate în 24 septembrie. Dar din cauza neînțelegerilor între Directorul scoalei și autoritățile locale, prin bugetele pe esercițiul 1891/92, atât Consiliul ju-

dețan cât și cel comunal nu prevăd nici o sumă pentru gimnasiu. Atunci Consiliul profesoral decide ca Directorul să aducă la cunoștința Ministeriului starea tristă a gimnasiului, stăruind ca scoala să treacă pe sama Ministeriului, iar un Comitet de doi cetățeni să umble prin oraș, să adune iscălituri și bani și apoi să plece la București. S'au adunat multe iscălituri și 800 lei.

Comisiunea mergând în capitală a găsit în dl. Dr. I. Atanasescu, deputat de Dolj, un apărător al cauzei românești în Tulcea. În iunie 1891, cu ocaziunea discuțiunii bugetului, dl. Atanasescu propune ca gimnasiul clasic din Tulcea să treacă pe sama Statului. După votul rămas nul în acea ședință, a doua zi propunerea a fost primită cu mare majoritate. Gimnasiul a fost asigurat.

Din 1896, Ministeriul a început a trimite o mică sumă pentru ajutorul copiilor săraci.

În anul școlar 97/8 s'au înființat Esternatul secundar de fete și gimnasiul a fost prefăcut în liceu, înființându-se clasa V-a. În anii următori s'a complectat liceul. Mai pe urmă, cursul superior a format două secțiuni „Reală și Modernă“.

Localul este tot o casă privată închiriată. În anul școlar 1904/5 s'a trimis de către Ministeriu *Materialul didactic* necesar; iar *Biblioteca* se îmbogățește prin cărți dăruite de către Județ. La aceasta se mai adaugă și peste 600 volume, biblioteca desființatei lige „pentru propășirea Dobrogei“. Astfeliu că astăzi liceul are o bibliotecă de peste 2000 de volume, care a devenit publică. Ea a început a funcționa la 1 noiembrie 1905.

Construirea unui local propriu e necesitatea cea mai mare a liceului.

Profesori. În tot timpul funcționării sale, la acest liceu au predat 72 de profesori și maiștri; cea mai mare parte supplinitori.

Elevi. În tot cursul funcționării acestei scoale s'au înscris 1831 de elevi, în toate clasele, din cari 1166 au fost promovați.

LICEUL „TRAIAN“

din

T. Severin.

Inființat la 1 septembrie 1883. Statul plătia personalul și Comuna da localul. Primul local era situat la o extremitate a orașului; avea însă o cameră spațioasă în care puteau încăpea cei 79 elevi ai gimnasiului. Peste doi ani, gimnasiul fu mutat în fostul local al Primăriei. Apoi se strămută într-o casă privată, localul Primăriei având a fi dărâmat. Când s'a votat creditul de 21 milioane pentru clădiri școlare în 1885 se credea că noul local se va construi repede; dar din pricina multor doritori de a-și vinde terenul, piatra fundamentală s'a pus abia în 1890 și la Septembrie 1892, gimnasiul se mută în noua clădire, care a costat aproape jumătate milion de lei. Clădirea e impunătoare și, luată împreună cu grădina și cu frumoasa poziție de asupra Dunărei, este de o măreție fără păreche în țară. Nu este însă destul de încăpătoare, căci pe acele timpuri nu s'au prevăzut nici clase paralele și nici secțiuni de aceleași clase. Camerele de clasă sînt destul de spațioase în raport cu numărul elevilor.

Mobilierul. Mobilierul primitiv s'a luat de la desființata Școală Normală, de la desființata Școală de meserii și desființata „Societate arheologică“. Odată cu noua clădire, Statul a făcut și întreg mobilierul complet. După ce gimnasiul s'a transformat în liceu, Statul a dat tot ceia ce trebuia unei școli al căreia viitor era asigurat. Mobilierul a costat 8467 lei 15 bani.

Material didactic. Puținul material didactic s'a luat de la desființatele școli; la care s'au mai adăos și câteva aparate de fizică stricate; o colecție de minerale cumpărate de Minister cu 500 lei și un aparat de geometrie descriptivă dăruit de un particular. Cu mutarea școlii în noua clădire și mai ales cu transformarea în liceu, începe și procurarea sistematică a materialului didactic: a) *Grădina botanică* pentru care s'a cheltuit 62517 lei; b) *Cabinetul de fizică și Laboratorul de chimie*, 427 bucăți pentru fizică și 1455 pentru chimie, care au costat 21,129 lei 70 bani; c) aparate pentru matematici 42 în cost de 2000 lei; d) *Muzeul de istoria naturală*: 150 bucăți pentru mineralogie, 243 pentru geologie, 300 fosile, 846 pentru zoologie în valoare de 8852 lei 60 bani și 2490 costul

mobiliarului ; e) Chărți geografice și istorice in valoare de 1823 lei ; f) model de desen, 1513 l. 65 b. cu mobilier ; g) Musica : fanfara și orchestra, care a costat împreună cu întreținerea 26713 lei ; h) aparate pentru gimnastică in valoare de 3869 lei 60 b. ; i) *Biblioteca* care până in 1895 avea vr'o 300 de volume. In 1895, Ministeriul a dat 7000 lei ; Județul 1500, sumă pe care o dă și astăzi. Biblioteca numără 5000 volume, din donațiuni și sumele date de către Ministeriu și Județ. Ea costă 20050 lei, dimpreună cu mobilierul, dintre care 10500 dați de către Județ.

De la înființarea scoalei și până astăzi, s'a cheltuit 1811692 lei 14 b., sumă care se descompune astfel :

I. Personalul	1,090,346,94
II. Material	87,774,65
III. Material didactic și clădire	560,958,55
IV. Subvenții	72,620.

Corpul didactic. Astăzi liceul are 20 de profesori și maistri titulari și 2 suplinitori. De la înființarea Scoalei și până in an. sc. 1905—6, au funcționat aice 91 profesori și maistri, dintre cari majoritatea au fost doctori și licențiați in litere ori știință.

Administrația. Scoala a avut patru Directori dintre care M. Hergot 12 ani in două rinduri și T. D. Costescu 9 ani (1892—1901).

Un mare neajuns a stânjinit in parte activitatea acestei scoale : neregularitatea programelor și prin urmare a organizării scolare. Liceul a fost la început real ; apoi a fost transformat in clasic ; pe urmă s'a prefăcut in liceu cu VIII clase și cursul superior bifurcat ; apoi redus pentru scurt timp iar la VII clase, și in fine, iar la VIII clase, cursul inferior bifurcat. Aceste dese schimbări ar fi putut să fie desastroase, dacă corpul didactic era mai slab.

Elevi. „Disciplină sufletească ; disciplină in manifestări de la elev la elev ; disciplină in raportul de la elev la autorități și de la elev la societate, sînt temeiul pe care s'a clădit aspirațiunile dascalilor la această scoală ; dar pentru aceasta a trebuit angajamentul solemn și unanim al corpului didactic de a veni și întra la ora fixă in clasă, lucru care de vr'o 12 ani se observă fără întrerumpere și fără esecție“.

Control asupra frecvenței elevilor ; buletine zilnice părinților ; vizite medicale asupra tuturor elevilor din liceu ; uniforma obligatoare încă din toamna anului 1894 ; control asupra rufăriei, ciorapi, batiste, perii de dinți, de haine, etc. ; inspecția riguroasă

a gazdelor ; meditațiuni sara la liceu ; conferințe ale elevilor. Muzica instrumentală s'a introdus in 1897 : fanfara ; orchestra. Esercițiile militare cu arma s'au introdus in 1893. Când din cauza crisei, instructorul militar a fost șters din budget, ofițeri din garnisoană au avut patriotismul de a conduce gratuit instrucția militară a elevilor, ceea ce li face multă onoare.

Activitate estrascolară. Această activitate s'ar putea re-suma astfel : înființarea Scoalei profesionale de fete predând ani de zile lecții gratuit ; înființarea „Scoalei comerciale“ in același mod ; „banca Mehedințului“ ; banca „Creditul“ ; „Ateneul“ severinean ; „Cercul didactic“ și liga ; Societatea corală „Doina“ ; grădina, fanfara și orchestra liceului ; Internatul ; Bustul Majestății Sale ; Escursiuni ; Corespondența interscolară ; reviste : Albina, Lectura, Scoala secundară. Din un fond s'au trimis in fiecare an elevi ca să viziteze locuri insemnate ; Internatul care fu înființat in 1897 și pentru care s'a cheltuit până acum 225,018.84.

De la înființarea Scoalei și până astăzi au fost 7285 elevi in toate clasele, dintre cari au absolvit ori s'au retras 1630. Dintre aceștia sînt :

- 297 funcționari
- 375 agricultori
- 91 comercianți
- 53 învățători
- 79 meseriași
- 114 militari, ofiț. sc. mil. soldați
- 117 trecuți in alte scoli secundare
- 29 profesuni libere, medici, veterin. ingineri, avocați, etc.
- 7 profesori secundari
- 16 agronomi: propriet. arendași, administr.
- 17 licențiați nefuncționari
- 9 farmaciști, droghiști
- 180 studenți
- 70 elevi in scoli speciale.

GIMNASIUL „C A N T E M I R - V O D A“

din

București.

Gimnasiul 'și are origina în separarea claselor divisionare de la liceul „Mateiu Basarab“.

În anul școlar 1868-69 cele două clase divisionare de la acel liceu formează un gimnasiu deosebit, mutându-se în str. Sf. Apostoli în localul foastei scoale macedonene, când s'a înființat și clasa III. În 1869, ianuarie, gimnasiul s'a mutat în curtea bisericii Zlătari. După încă două mutări, 1873 și 1877, strada Belvedere și apoi a Fântânei, în 1881 el s'a așezat în str. Primăriei, în localul ce ocupă și astăzi. Numele i s'a dat în 1878.

De la întemeierea și până astăzi gimnasul a avut în fruntea sa șese directori.

În tot d'a una *Mobilierul* gimnasiului n'a depășit nici odată strictul necesar. Chiria localului a variat după adăogirile ce proprietarul era dator să construiască : 6500 lei până la 1886, 8000 până la 1890, 10,000 până la 1892, 12500 până la 1895 de atunci până la 1904 a fost 14500, și în urmă 10000 lei.

Profesori. În cei 38 de ani de funcționare, au fost 81 de profesori între cari 12 absolvenți și cei alți doctori sau licențiați și absolvenți ai scoalelor speciale pentru maiștri de muzică, desen și caligrafie, gimnastică.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până în anul școlar prezent s'au înscris în clasa I-a 3884 de elevi și au absolvit 957.

„De 25 de ani de când este așezat într'un cartier de oameni cu înalte situațiuni, a dat gimnasiul o mulțime de elevi cari astăzi ocupă înalte demnități“.

GIMNASIUL „G. ȘINCAI“

din

București.

S'a înființat prin decretul regal din 8 decembrie 1892, dar cu doi ani mai înainte se transferaseră aice divizionarele cl. I și II de la liceul Mateiu Basarab.

La 12 decembrie 1892 gimnasiul „G. Șincai“ începe se funcționeze de sine stătător. Chiar in anul înființării a avut 250 de elevi, iar în anul al doilea 320.

Localul este proprietatea statului, clădit in 1864 pentru gimnasiul Lazar, care a funcționat aice până in 1890. A fost refăcut in 1892; dar de atunci in coace nu i s'a mai adus nici o modificare. Cartierul nu e tocmai sănătos și împrejurimile sînt insalubre; curtea este lunguiață și foarte îngustă; sînt camere fără lumină și umede.

Mobilier. Când s'a reparat localul in 1893 s'a făcut și mobilierul necesar; dar numărul elevilor crescând neconținut, Ministeriul l'a completat.

Material didactic. Chiar de la înființarea sa, gimnasiul a fost înzestrat cu puțin material de studiu, care s'a tot completat in anii următori, așa că astăzi are următoarea zestre:

1. 21 chărți geografice
2. 14 chărți istorice
3. 6 preparate zoologice, 7 modele de anatomie umană, 18 diferite preparate, pentru studiul zoologiei.
4. 7 preparate pentru botanică.
5. 45 roce, 30 modele de cristal, 50 fosile, phaseolus vulgaris, erbar de criptogamie pentru Mineralogie și Geologie și o colecție de 104 minerale.
6. 71 aparate și marerialul pentru Chimie.
7. 69 tablouri p. științi naturale
8. 10 serii fosile
9. 28 cristale de sticlă
10. colecțiune de 50 roce.
11. 104 produse chimice.

Din lipsa de spațiu inse, gimnasiul nici odată nu a putut

avea un laborator și nici un muzeu; de și Ministeriul și Casa Scoalelor l'a înzestrat cu bogat material de studiu.

Biblioteca cuprinde 850 volume și 1246 fascicule, dăruite de către V. A. Urechia, (20 vol.), G. D. Teodorescu (14 vol.), general C. Năsturel (40 vol.), P. S. Aurelian (20 vol.), A. F. Robescu (400 vol. și fasc.). V. S. Moga (10 vol.), Th. Popescu (12 vol.) și darul cel mai bogat al d-lui Titu L. Maioreșcu de 320 vol. C. F. Robescu a dăruit 225 vol. și fase. La acestea s'au adăugat treptat cărțile trimise de Minister și Casa Scoalelor.

De la 1901, elevii gimnasiului și au alcătuit o mică bibliotecă „Ales. I. Odobescu“, alcătuită din 312 vol., pe care o utilizează cu folos.

Personalul didactic și administrativ. Gimnasiul „Șincai“ a avut norocul de a poseda în tot cursul duratei sale un personal statornic și bine pregătit și a avea numai trei directori în curs de patru-zeci ani. Dintre aceștia, dl. T. Popescu a fost în fruntea școlii zece ani. Prin aceasta se explică regularitatea arhivei, armonia care a domnit pururea între profesorii acestui gimnasiu, serioșitatea studiilor și progresele necontestat realizate în această școală. Majoritatea profesorilor și maiștrilor de astăzi sînt dintre cei mai vechi ai școlii.

Este adevărat că și la acest gimnasiu s'au perindat o mulțime de maiștri și profesori; căci numărul lor se urecă la 63 pentru 14 ani; dar această preschimbare a corpului didactic se explică prin înființarea și desființarea de divisionare, prin funcționarea pe lingă gimnasiu a divisionarelor el. V, VI și VII de la Mateiu Băsarab și prin nevoia de a se completa numai de cât numărul legal de oare pentru profesorii din capitală. Lăsând la o parte toate aceste împrejurări care au produs multe perturbațiuni în corpul didactic, constatăm în tot d'auna aice un număr de profesori, titulari statornici, cărora în mare parte li se cuvine onoarea progreselor realizate.

Cancelaria gimnasiului bine ținută cuprinde mai multe dosare, pe categorii, în număr de 114, și mai multe condicii și registre, între care: „Cartea de aur“, pentru serbările gimnasiului și un registru în care se găsește toate tezele date în cursul vremii pentru concurs în scris pe clase, pe trimestre sau bimestre și pe ani, de la 1898|99 încoace.

În tot timpul de 14 ani, gimnasiul a fost închis numai de două ori: în 1893 din cauza cholerei din unele părți ale țerei și în 1897 din cauza epidemiei de febră tifoidă.

Elevii. In 13 ani s'au înscris in clasa I și V 1308 elevi, dintre cari 152 mosaici ; absolvenți 509. Elevii gimnasiului au dobândit numeroase premii la concursurile societății „Tinerimea Română“ și la Esposițiunea Cooperatorilor, in 1894, gimnasiul a obținut o medalie de bronz.

Activitatea estrascolară a profesorilor. Mai că nu există profesor care să nu fi ținut o conferință publică, vr'o disertație sau vr'un discurs festiv ; să nu fi scris la vr'o revistă, sau să nufi publicat vr'un articol pedagogic, sau vr'o carte.

In special, la aniversarea înființării gimnasiului, 10 ianuar, s'au ținut următoarele disertațiuni :

- 1 Viața și operele lui G. Șincai de prof. T. Popescu
- 2 Origina și elementele const. al graiului român I. C. Nădejde
- 3 Ideile politice ale Cronicarilor G. Adămescu
- 4 Insemnătatea și foloasele studiilor clasice N. Colceag
- 5 Istoricul și importanța cartofului V. Moga.
- 6 Educațiunea fizică N. Bădescu
- 7 Limba latină rustică F. Mitrescu
- 8 Negrii la Esposiția din 1900 P. Petrescu
- 9 Educația Națională D. Constantinescu
- 10 Origina Teatrului la Eleni N. Colceag
- 11 Patriotismul in scoală P. Haneș
- 12 Patriotism G. Macedonescu.

Numai profesorilor cari funcționează astăzi se datorese mai bine de patruzeci de opere didactice, mai toate aprobate de către autoritățile scolare.

GIMNASIUL „ALE SANDRU CEL BUN“

din

I a ș i.

In 1864, numărul elevilor cari se ingrămădiau la „Academia“ din Iași, cu toate clasele divisionare ce erau, a făcut pe direcțiune să ceară la Ministeriu înființarea unui nou gimnasiu. Noul gimnasiu s'a creat prin Decretul domnese din 20 februarie 1865. La 28 februarie, Scoala începe a funcționa cu 7 profesori titulari, 47 elevi in clasa I și 16 in a II-a.

Scoala a fost instalată in casele mănăstirei Sf. Sava ; iar mobilierul s'a luat de la Academie. Deschiderea Scoalei s'a făcut

cu mare solemnitate la 22 februarie. Mitropolitul Moldovei a oficiat și a pronunțat un discurs. Chiar de la înființare, Ministeriul a pus bazele unui Cabinet de științi și a unei Bibliotece. De la început s'a predat la acest gimnasiu limba română ca obiect deosebit ; in toate cele alte școale era unită cu latina. De și Ministeriul, in anul următor, a impus propunerea la o laltă a celor două limbi, profesorii de la acest gimnasiu au continuat a le preda deosebit.

De pe acele timpuri se purta grijă ca studiul să nu fie impovorător pentru elevi. Așa, Ministeriul impunea ca la facerea orarielor științele mai grele să fie puse in oara întâia și să nu urmeze trei studii grele unul după altul. Limba elenă s'a scos din cursul inferior pe motivul : „Clasele de jos este destul să înceapă „numai cu o limbă străină, căci inceperea de o dată a mai multor limbi este ameteitoare pentru mintea crudă a copiilor“; lecțiunile la limba română „să se facă dreptând pe scolari, ca ei singuri să vină la cunoștința și espresiunea numitelor legi“. Ministeriul cerea Directorilor să raporteze absențele profesorilor, februar 1866.

In aprilie 1866, gimnasiul se mută in casele foasta proprietate a lui Anastasie Panu.

Esamenele se țineau inaintea unei Comisiuni. In acel an au fost : P. Suciu, Iacob Negruzzi, Tit Maiorescu, St. Emilian, St. Micle, Gr. Cobălcescu, C. Chirnischii, D. Stoica, Malgouverné, Econ. Gh. Ionescu, I. Caragiani și Meissner.

In 1868 un sergent este rînduit de cătră Comandantul armatei din Iași pentru instrucția militară a elevilor.

In martie 1869 se găsește prima dispoziție ministerială a se reținea din salariile profesorilor pentru absențe. Prin circulara din 15 martie 1882, se constată mare neglijență din partea multor profesori ; pe lingă numeroase absențe, ei nu ascultau elevii de cât foarte rar ; așa de rar in cât mulți elevi nu erau ascultați de cât in examen. Nu inșe la acest gimnasiu.

Local. In casa Panu a stat gimnasiul până la 1873, cu chirie de 165, mai pe urmă 200 galbeni pe an. La 1873 gimnasiul s'a mutat in casa Codreanu, str. Sf. Lazăr, 3000 lei chirie ; in 1877, strada Albă, chirie 3500. In fine, in 1880 in localul actual, chirie 5150 lei. Chiriile plătite in curs de 40 de ani se urecă la 170000 lei.

Mobilierul constă din bănci primitive, care lasă mult de do-

rit, de și sînt catedre nouă, mese și dulapuri, făcute în urmă, în stare bună.

Biblioteca cuprinde câteva cărți ; dar cele mai multe nu pot fi utilizate de către elevi.

Material didactic. Această Școală posedă aproape tot materialul necesar strict pentru studiul geografiei și științelor naturale, mai ales în urma materialului primit în 1904 și 1905 de la Casa Școalelor. Pentru studiul Matematicilor și științelor fizice mai este nevoie de material.

Profesori. Au funcționat 98 de profesori, cari au primit salarie și diurne, în timp de 40 ani, 1,831,897 lei și 24 b., împreună cu divizionara care a funcționat 22 de ani.

Rar gimnasiu a avut fericirea să numere ca profesori bărbați cari au făcut mândria Școlii și au știut să întipărească amintiri neșterse în mintea celor cari au învățat la dinșii.

În privința salariilor, profesorii sînt astăzi plătiți aproape ca și acum patruzeci de ani. În schimb, viața este astăzi întreit și împătrit mai scumpă. Condițiunile de admisibilitate s'au îngreuiat foarte mult ; astăzi li se cer datorii mult mai multe ca în trecut ; drepturile lor înse au rămas aproape aceleași.

Absențele profesorilor au fost numeroase, prea multe în trecut. În anii din urmă, absențele s'au împuținat : funcționarea Școlii e mai regulată.

Elevi. S'au înscris 7559 elevi, dintre cari au urmat regulat 6430. 820 elevi au absolvit Școala. Un absolvent a costat 2234 lei.

GIMNASIUL „STEFAN CEL MARE“

din

I a ș i.

Înființat la 1865 de către Stat. Cursurile s'au început cu o singură clasă și cu 63 de elevi dintre cari 39 s'au prezentat la examen. În anii următori s'au complectat cu clasele II și III ; iar clasa IV s'a înființat totemai în an. sc. 1877/8.

Localul. Gimnasiul s'a deschis în localul A. Mavrocordat, Sărerie, chirie 55 galbeni ; s'au schimbat în cursul timpului cinci localuri, chiria crescând neconținut, 1600, 4117, 4150 și 5000 lei anual. La 23 April 1896 s'au închiriat localul actual cu 7000 lei, local care mai apoi s'a cumpărat de către Stat.

Mobilierul. Afară de câteva dulapuri și pupitre care s'au luat de la desființata „Școală Normală Superioară“, Mobilierul este vechiu, făcut în timpuri deosebite, și cu totul uzat. Este nevoie nu numai de un mobilier pentru clase dar în genere.

Materialul didactic. Până în 1905, era cu desevirșire insuficient. Câteva aparate de fizică, primite înainte de 1880, sînt astăzi mai toate stricate; pentru geografie sînt chărți foarte vechi, pentru științele naturale, tablourile și scheletul ruinate; câteva bas-toane și haltere la gimnastică, câteva modele de desen; o orgă și câteva tablouri pentru religie. În 1905 s'a trimis material complet pentru chimie; tablouri și un planetar pentru geografie; s'au completat colecțiunile pentru istoria naturală; dar pentru matematică nu există nimic încă.

Profesori. De la înființarea Școlii și până astăzi s'au succedat 69 profesori și maiștri, Astăzi personalul didactic se compune din 14 profesori și maiștri, dintre cari numai doi sînt sup-linitori. Câțiva dintre ei predau la acest gimnasiu ca complec-tare de oare. În tot timpul acesta, Școala a avut cinci directori, dintre care Pavel Paicu a fost în fruntea Școlii de la 1865 până la 1 octombrie 1897.

Elevi și Absolvenți. Numărul lor nu se poate determina e-sact, de oare ce lipsește matricula pe anul sc. 1902|3.

GIMNASIUL DIN CRAIOVA.

Înființat în 1882 ca Gimnasiu „real“, cel întâi cu o progra-mă deosebită de a gimnasiilor clasice, creat de cătră Stat și de-osebit de încercările de școale reale, făcute în unele județe.

El a fost instalat în sala cea mare din vechiul local al li-ceului, care servea ca sală de experiență pentru studiul științelor experimentale, sub direcțiunea d-lui Gr. Cazănescu, transferat de la Școala Normală din T.-Jiu. De la început a avut 62 elevi.

Localul. După un an de la funcționare în localul liceului, gimnasiul a fost mutat, până la 1889, într'o casă închiriată cu lei 2500 anual; apoi într'o altă casă cu chirie de 3500 până la 1895. Ambele localuri n'au intrunit condițiunile favorabile nici ca si-tuațiune, nici ca potrivire cu scopul. De la 1895 și până la 1902, el a fost așezat într'un local pentru care s'a plătit 8200 lei chi-rie. Astăzi este instalat într'o clădire vechiă a Statului, foastă proprietate a boerilor Oteteleşeni, una din cele mai vechi clădiri

boierești din Craiova, care ar fi fost odinioară proprietatea lui Mateiu Basarab și scaunul Banilor Craiovei.

Biblioteca inaugurată în 1884 prin grațioasa ofrandă a M. S. Regelui Carol I, 40 volume și un glob terestru, cuprinde astăzi 300 volume, dar toate cărțile fiind îngrămădite într'un singur dulap, ele nu pot fi puse la dispozițiunea nici a elevilor nici a publicului. Casa Scoalelor a abonat biblioteca gimnasiului la trei Reviste.

Material de studiu. Chiar de la început gimnasiul a fost înzestrat cu material de studiu. În 1884, Ministeriul a dat 1000 lei. Dl. farmacist Lazeanu a contribuit la înzestrare. În 1904—5 s'au trimis din nou produse chimice și aparate de chimie. Materialul de fizică nu lipsește și pentru studiul Istoriei și al Geografiei, sînt cîteva chărți și tablouri. Dar pentru toate aceste aparate și colecțiuni lipsește mobilierul necesar.

În ceia ce privește *Mobilierul* pentru clase, trimis de la liceul din Craiova când acesta s'a mutat în noul seu local, este foarte defectuos, atît pentru sanatatea copiilor, cît și prin înfățișarea puțin estetică. Afară de acestea, este cu totul demodat, prea uzat, puțin practic.

Profesori. De la înființarea sa și pînă astăzi s'au schimbat 103 profesori, înse

11 profesori de religione	3 profesori de matematică
12 " " l. română	18 " " fisico-naturale
10 " " l. francesă	4 " " l. latină
6 " " l. germană	13 maiștri " desen și caligrafie
1 " " istorie	6 " " musică
10 " " geografie	9 " " gimnastică

Elevi. Din 1882 și pînă astăzi s'au inseris în clasa 1-a a gimnasiului 1364 elevi dintre cari 499 au absolvit Scoala.

GIMNASIUL „ALEXANDRU GHICA“

din

Alexandria.

În 1839, Epitropia oraşului s'a învoit cu Dumitru Popovici care a întemeiat cea întâi Scoală din Alexandria: patru clase primare şi humanoare, în care se propunea pe lângă alte studii, şi limbile elenă, germană şi francesă. După acesta a urmat, în 1844, Ioan Bahiu care a introdus şi limba latină, şi apoi, în 1846, George Hristidis, mai apoi Ioanid şi în fine Christache Zlatovici, care a predat în acele clase până în 1865.

În 1864 el a contractat cu Epitropia ca să dea lecţiuni şi la două clase gimnasiale după programa statului de pe atunci. El făcu lecţiuni în limba română, bulgară şi greacă; şi era plătit cu 300 galbeni pe an, locuinţă şi lemne; pe urmă i s'a mai dat 25 de galbeni pentru limba francesă. În 1865 dar s'au pus bazele *Scoalei reale*, care a funcţionat până în 1873, când s'a transformat în gimnasiu clasic, pentru a ajunge din nou gimnasiu real până la 1886. Până atunci a fost întreţinut de către Comună; iar în acel an a trecut pe sama Ministeriului.

Local. Până la 1889 a funcţionat în localul Scoalei No. 2 de băieţi; iar de la acea dată a fost mutat într'o casă particulară, cu 1600 lei chirie; apoi într'o casă din str. Independenţei, cu chirie de 3500 şi mai apoi 4500.

Mobilierul era cu desevîrşire primitiv. Abia în 1892, Ministeriul a făcut 20 pupitre şi câteva mese, scaune şi dulapuri.

În ceia ce priveşte *Materialul didactic* de prin 1888 a început a se aduna câte ceva. Ministeriul a trimis chărţi şi aparate; un comitet de cetăţeni sub preşedinţa d-lui G. Eliad a dat material didactic în valoare de 2559 lei.

Biblioteca numără numai 225 volume.

Profesori. De la 1865 şi până astăzi au funcţionat 83 de profesori, şi încă nu s'au găsit date între anii 82 şi 86. Mai toţi aceşti profesori şi maistri au fost suplinitori.

Administraţia în tot timpul acesta a fost încredinţată la 9 Directori.

Scoala Reală avea următorul Program :

<i>Anul I</i>		<i>Anul III</i>	
Instrucția morală și relig.	2 ore	Instr. morală și relig.	2
Gramatica română	3 $\frac{3}{4}$	Limba română	2
Geografia și Ist. generală	2	Istoria generală	2
Aritmetica	3 $\frac{3}{4}$	Matematica	3
Limba bulgară	3 $\frac{3}{4}$	Comptab. agricolă	3
„ greacă	2 $\frac{1}{4}$	Limba franceză	3
„ franceză	2	„ bulgară	3
Agricultura	2	„ greacă	3
Caligrafia	2	Desenul	3
Desenul	2	Agricultura	2
		Econ. industrială	2
<i>Anul II</i>		<i>Anul IV</i>	
Instr. morală și relig.	2 ore	Instr. morală și relig.	2
Limba română	3 $\frac{3}{4}$	Corespond. comerț.	2
Geografia și Istoria	2	Istoria	2
Matematica	3 $\frac{3}{4}$	Matematica	3
Comptabilitatea	2	Compt. com. și fiscală	3
Limba franceză	2	Limba franceză	3
„ bulgară	3 $\frac{3}{4}$	„ bulgară	3
„ greacă	2 $\frac{1}{2}$	„ greacă	3
Desenul	2	Desenul	2
Caligrafia	2	Agricultura	2
Legisl. comerțială	2	Geniul rural	2
		Economia industrială	2

Următoarele cărți erau introduse în școală în 1868: Dialogul greco-român de Romanof; gramatica greacă (modernă); Istoria greacă; Antropologia mică de E. M., Geometria bulgară de I. Gruef, Istoria bulgară de Voinicof.

Elevi. De la 1889 s'au înscris 817 elevi, dintre cari 212 au absolvit gimnasiul.

Dintre absolvenții Scoalei reale au ajuns: 3 profesori universitari, avocați, profesori, etc.

Despre *activitatea estrascolară* a vechilor profesori nu s'a găsit nimic în arhiva gimnasiului; unia înse dintre profesorii actuali s'au făcut cunoscut prin publicațiuni meritorie.

GIMNASIUL „NICOLAE BĂLCESCU“

din

Braila.

La 23 novembre 1831, Vornicia mare din Lăuntrul Țerei românești scrie Sfatului orașenesc al orașului Brăila să se înțeleagă de acum înainte cu Eforia Scoalelor în tot ce privește Scoala „ce este a se întocmi“. În sinul acestei Scoale primare de băieți va lua naștere mai târziu prima Scoală Secundară.

Urme de astfelu de școală nu se găsesc înainte de Unire, afară de încercările ce s'au făcut de a se introduce limbi străine la școala primară. Astfelu în martie 1856, membrii deputăției corpului mercantilor din Brăila hotărâse a se da din Casa deputăției leafa a doi profesori, elin și italian, cu condiție ca acești profesori să predea la școala publică, sub privighierea Ministeriului, dar cu dreptul pentru delegație a avea un membru în eforia școalelor. Nu s'a făcut nimic. În decembrie 1862, Directorul Școalei primare cere Ministeriului să mai adaogă un etaj la școală, și să înființeze două clase reale. Municipalityatea roagă, și ea, pe Ministeriu să înființeze acele două clase, făcând cunoscut că, dacă nu sînt bani în fondul Școalelor, ea le va susține din fondurile sale. Ministeriul aprobă și trimite și un budget de cheltuelile ce ar necesita, 62600 lei vechi. Municipalityatea răspunde că a cumpărat casa, față cu școala primară, și roagă Ministeriul să numească profesori, pentru ca Școala să înceapă, 27 maiu 1863. Ministeriul publică concurs și numi pe profesorii de elină și italiană. Pentru cei alți se publică un nou concurs. Ministeriul ceru de asemenea ca Municipalityatea să-i arate ce estensiune vrea să dea Școalei, și ce programă va introduce. Municipalityatea răspunde ca Ministeriul să facă programa prin autoritatea competentă, în limitele budgetului ce se trimisese.

Până atunci, Școala și începu a funcționa de la 1 noiembrie 1863, școală reală (comercială) cu trei clase. În noiembrie, toate catedrele sînt ocupate prin titulari și suplinitori; institutorii de clasa III și IV suplinese gratuit. Municipalityatea li mulțemește. Tocmai la 11 februarie 1864, Ministeriul trimise programa. În capul acestei programe se zice că „Școala reală, destinată a forma oameni cu cunoștințe practice, este o școală secundară sau de gra-

dul II". Programă era făcută de către Consiliul Superior. După această programă s'au făcut lecțiuni de la martie 1864 până la iunie 1867. Material didactic pentru studiul științelor n'a avut nici odată, precum n'a avut nici local propriu.

În 1867, Primăria ceru Ministeriului de a schimba Școala reală comercială în gimnasiu cu IV clase, la care să se adauge științe comerciale și înființază clasa V. Ministeriul aprobă transformarea.

Acest gimnasiu continuă până la finele anului șc. 1870—71. În acel an, Consiliul Comunal transformă gimnasiul în școală comercială, introducând, cu ceva modificări, programul din școlile comerciale ale guvernului. Ministeriul aprobă transformarea și programa.

În octombrie 1872, Primăria înființă și un gimnasiu; dar în anul viitor Școala comercială fu desființată și rămase numai un gimnasiu cu IV clase. Până în 1876 s'a aplicat și aici programa gimnasiilor și liceilor, mai adăogându-se pe de asupra ori limba germană, ori științe comerciale, prin anii 1875 și 1876. De la octombrie 1876 s'a pus în aplicare programa nouă formată în acel an de Consiliul General al Instrucțiunii și s'a urmat întocmai până la noiembrie 1880.

După 17 ani de frământări sub administrația comunală, gimnasiul trece în fine în sarcina statului la 1 noiembrie 1880. Ministeriul l transformă treptat în gimnasiu „real“. Profesorii au să fie vr'o zece ani mai rău plătiți de cum erau la Comună; dar în schimb se bucură de liniște și stabilitate. Gimnasiul real din Brăila este primul gimnasiu real înființat de către Stat. Gimnasiul, cu programa prea încărcată, a mers până în 1888, când s'a înființat și cursul superior real, conform programei din 1884, votată de Consiliul General. Dar greutățile nu se curmăseră. Era un liceu complet; dar absolvenții acestui liceu nu erau primiți în Universități fiind că nu aveau bacalaureatul. Tocmai în sesiunea din 1891—92, Corpurile legiuitoare votară o lege după care absolvenții liceilor clasice erau primiți la bacalaureat.

Se făcuseră încercări de a se transforma liceul real în clasic. Acele încercări nu au isbutit; dar, după stăruinți repetate, Ministeriul se învoi ca Primăria să plătească doi profesori, de elină și latină, la liceu, cursuri facultative, pentru care elevii se vor prezenta la examen ca pregătiți în particular; dar aceste cursuri facultative au fost suprimate în curând. Aceste cursuri au fost din

nou introduse la 1 ianuar 1889. Elevii au trecut la septembrie viitor la gimnasiul clasic care se inființă atunci. Erau in clasa 1 a liceului, cu o divisionară, 156 elevi, dintre cari 47 urmau limba latină.

In urma intervenirei Primăriei și a Direcțiunei liceului, Ministeriul primește. in 1889, inființarea unui gimnasiu clasic, cu condiție ca Primăria să dea 5000 lei pe an. Gimnasiul s'a deschis in localul liceului.

Liceul real continuă in mod normal până la legea din 1898. Atunci au dispărut deosebirile de licee clasice și reale. La cursul superior s'a adaos o secție „modernă.“

După 12 ani de la inființarea cursului superior, la 1 septembrie 1900 s'au concentrat in localul liceului „N. Bălcescu“ toate clasele de curs inferior de la ambele licee din Brăila. Astfeliu in anul 1900-901 au funcționat aice 10 clase: patru paralele I și câte două de la a II-a până la a IV-a inclusiv, cu un număr de 599 elevi. De la 1 aprilie 1901, scoala a fost trecută in budgetul curgător sub numele de „gimnasiul N. Bălcescu.“

Astfeliu „Scoala reală“ după ce a fost „gimnasiul Carol I“, „gimnasiul comunal“, „gimnasiul real“ și apoi „Liceul real N. Bălcescu“, după 9 serii de absolvenți cu VII clase reale, a ajuns „gimnasiul N. Bălcescu.“

Profesorii. Legea din 1864 dădea drept Comunelor de a funda și întreținea scoale secundare, numind ele personalul didactic, cu aprobarea Ministerului, și in aceleași condițiuni de capacitate ca la stat. Primarii au crezut că profesorii sînt funcționari comunali, și 'i schimbau după plac. De multe ori, scoala și schimba forma, numai pentru a se cotorosi de un profesor: personalul scoalei trebuia să se schimbe cu partidele ce veniau la putere. Une ori Primăria nu mai comunica Ministeriului schimbările făcute, și nici ținea samă de cei recomandați de cătră Ministeriu. Directorul trebuia se raporteze *septămănal* absențele profesorilor și desordinea dintre d-lor. Părinții alergau la Primărie pentru a se plînge de profesori și cereau anchete. Comisarii numiți de Primărie la examen se amestecau la darea notelor de promoțiune. Dar și Directorii și Profesorii erau vinovați.

De la inființarea acestei scoli și până azi au funcționat 130 de profesori, dintre cari 56 titulari și 84 suplinitori.

De la 1 noiembrie 1863 au funcționat 14 directori, dintre care doi in câte trei rînduri.

Local. Scoala reală a funcționat în casa Slătineanu; în 1867; s'a mutat în strada București, într'o casă dăruită Primăriei de Zurmale; „de desubt cărciumă“, zice Directorul într'un raport către Primărie. Prin 1871, într'o casă particulară din str. Galați; apoi iar în casa Zurmale; pe urmă în etajul de sus al scoalei actuale de fete Penetis-Zurmale, local anume făcut pentru scoală; dar în 1878, gimnasiul se mută, căci în acel local nu putea fi de cât scoala prevăzută în testamentul donatorilor; după ce a stat câtva timp iarăși în casa Zurmale, s'a mutat în str. Rubinilor, 1879. Aice a stat până la 26 octombrie 1886.

Noul local s'a clădit în 1885. A ars în decembrie același an. S'a restaurat în vara următoare și la 26 octombrie 1886, liceul s'a mutat în el. Cu noul local s'a cheltuit 175.000 lei. Ministeriul a mai făcut reparație de 13.000 în 1892.

Mobilier. Până la 1887, a fost un mobilier sistem vechiu; bănci de 3 m. în care încăpeau 10—12 elevi, mese pentru desen de aceeași lungime cu lavițe. De la mutarea în noul local, mobilier de sistem nou; dar pentru amfiteatru nu s'a făcut mobilier special, ci s'au așezat vechiele bănci. Mobilierul nou procurat de către Ministeriu a costat 6427 l. 50 b.

Material didactic. În 1878, gimnasiul avea numai două globuri, chărțile continentelor și o colecție de 24 corpuri geometrice. În 1887 a început să se doteze gimnasiul cu material didactic: aparate și instrumente de fizică. În 1888 s'au trimis material complet pentru un laborator de chimie și aparate pentru fizică, 5000 lei; în 1893 s'au trimis instrumente de topografie, 902 lei; mai pe urmă o colecție de piese pentru studiul anatomiei, 2000 lei; și în 1905 alt material; astfel că acum este aproape suficient. O parte s'a dat liceului „Massim“ din localitate. Valoarea aprocsimativă a materialului didactic s'ar putea socoti aprocsimativ la lei 10000.

Internat. În 1865, Primăria a înființat un Internat pe lângă Scoala reală, cu aprobarea Ministeriului. Era pus sub privighierea Comitetului școlar local; 40 galbeni pe an. Nu se știe cât a durat „Internatul liceielor din Brăila“, în 1898, fundat de către mai mulți profesori: bursieri, semi-solvenți și solvenți, subvenționat de Primărie cu 3000 lei anual, de Camera de Comerț cu 600 și de Județ cu 600. De la înființarea sa, Internatul a adăpostit 168 elevi bursieri, 136 semi-solvenți și 52 solvenți.

Biblioteca. În 1868, prima colecție de 33 volume, 600 l. v. s'a

procurat de Primărie; în anul următor 43 vol. Statul a trimis și el. Sînt 600 volume. În 1880, Directorul a convocat pe profesori și a pus în discuție fundarea unei Bibliotecii publice și a unui Muzeu. S'a ales un Comitet; s'au deschis liste de subscripție, Primăria a venit în ajutor cu o subvenție anuală și astăzi Biblioteca numără aproape 5000 volume. Mobiliarul e învechit. Biblioteca „Societății de lectură a elevilor“ s'a înființat în 1898, cotisațiile elevilor 10 bani pe lună; are 445 volume.

Societăți. Societatea de ajutor pentru elevii săraci, fondată în 1887, dă ajutoare de la 2000-5000 anual; fondul se urcă la 80100 lei; a dat ajutoare în suma de lei 50395. Conferințe publice la „Ateneu“, „Societatea de Gimnastică și Sport“ cu 300 membri.

Activitatea extrascolară. „Liga“; Societate cooperativă de economie; Congrese; Disertațiuni la serbarea pentru a 50 aniversare a morții lui N. Bălcescu; Centenarul lui Ștefan cel Mare; Cercul didactic;

După cât se poate ști, absolvenții școlii în marea lor majoritate sînt azi: comercianți, industriași, agricultori, profesori, oameni politici, magistrați, medici, ingineri, etc.

Budget. Școala a fost întreținută complet de către Primărie de la 1 noiembrie 1863 și până la 31 August 1884 numai clasele care se desființau. De la 1884 ea a mai contribuit cu localul până la 26 octombrie 1886. Multe fluctuațiuni în budget. Aproximativ, după datele ce s'au găsit, s'au cheltuit de către Comună pentru personal și întreținere 616.086 lei 90 b. iar de Stat 1339345 l. 25b.

Elevi. De la 1863, Școala a fost urmată de către 9116 elevi, în toate clasele, din cari 660 au absolvit.

GIMNASIUL „ȘTIRBEI-VODĂ“

din
Calarași.

Inițiat în septembrie 1884 ca gimnasiu real. A fost instalat de la început într'un frumos local construit de cătră Consiliul Județan, în rîndul de sus; iar jos se află scoala primară de băeți No. 1. Numai pentru mici reparațiuni a contribuit Ministeriul cu sume neînsemnate, pe când Județul a cheltuit în 1905, 7000 pentru acest scop. Lipsesc înse sale pentru desen, musică și gimnastică, care s'ar capata scoțîndu-se scoala primară din localul gimnasiului.

Mobilierul a fost dat de cătră Primăria orașului și de cătră Ministeriu.

Material de studiu. Ministeriul Instrucțiunii a trimis, în deosebite rînduri, Tablouri, cărți, material pentru studiul Științelor Naturale, Chimiei și Fizicii. Aparatele pentru fizică astăzi mai că nu se mai pot utiliza.

Biblioteca se alcătuește din 517 volume, dăruite de Ministeriu, Casa Scoalelor, Primăria și diferite persoane.

Profesori. De la inițierea sa și până astăzi, au trecut pe la acest gimnasiu 98 de profesori și maiștri, în majoritate licențiați și absolvenți de scoli speciale. 11 Directori au fost în fruntea scoalei.

Activitatea estrascolară. Disertațiuni, Conferințe publice la Ateneul local, Discursuri festive; publicarea de articole în reviste, serbări în scop de binefacere, dintre care una în 1903—4 din care s'a strîns 1100 lei pentru o excursiune. Elevii au fundat o mică bibliotecă, apoi o societate literară, șezători duminicale de la 10—12.

Elevi. De la 1884 și până astăzi s'au înscris în clasa I-a 1201 elevi, dintre cari 322 au absolvit gimnasiul.

GIMNASIUL „DINICU GOLESCU“

din

Câmpu-lung.

S'a înființat de către Ministeriu în septembrie 1894. Cursurile au început la 3 octombrie iar inaugurarea solemnă s'au făcut la 16 ale acelei luni. Chiar în anul întâiu, el a funcționat cu două clase. În anul 1903 s'a desființat clasa I și în anii următori încă una. În 1905, pe ziua de 1 septembrie s'a reinființat complet cu toate clasele.

Localul este același pe care l'a avut de la înființare; o clădire care fusese destinată pentru o școală primară de băieți și pentru una de fete. Gimnasiul s'a instalat în aripa destinată pentru școala de fete. Localul corespunde menirii sale; dar actualminte gimnasiul nu are sale pentru Cabinet de fizică și chimie, Muzeu pentru științele naturale, Bibliotecă, etc. Sala de gimnastică neîncăpătoare și joasă. În anul școlar 1904—905 gimnasiul fusese strămutat în alt local.

Reparațiunile anuale au costat în totul suma de lei 1470.

Mobilierul s'a făcut pe rînd, după nevoie; pe lângă cele date de Primăria locală, s'au făcut și reparat mai multe obiecte în cursul celor zece ani, costând 826 lei.

Material de studiu. Materialul de studiu a fost dat de către Ministeriu, sporit prin 1100 lei, produsul unui bal dat în 1897.

Biblioteca, este la începutul formării sale.

Profesori. În 11 ani s'au succedat la acest gimnasiu 41 de profesori și maiștri, între cari majoritatea au fost licențiați.

Administrațiunea. a fost dusă de către șese directori.

Activitatea extrascolară: Ateneu, Societate pentru Conferințe, Discursuri festive.

Cheltueli budgetare de la 1894—1906: 387, 328 lei 65 b.

Elevi. S'au înscris în clasa I-a 660 elevi, dintre cari 166 au absolvit gimnasiul.

Dintre absolvenți sînt astăzi.

16 studenți	1 meseriaș	2 preuți
3 funcționari	2 sc. militară	1 învățător
2 institutori	2 comercianți	3 agricultori
3 ofițeri	1 magistrat	etc.
1 farmacist	3 elevi	

GIMNASIUL „IONIȚĂ AȘAN“

din

Caracal.

Înființat în 1888 de către Consiliul general de Romaniți, care a și votat suma de 7500 lei. Gimnasiul a fost instalat în localul desființatei scoale de meserii, proprietate a județului, dăruit de dl. Zaman, și în ziua de 10 octombrie s'au inaugurat cursurile cu mare solemnitate, cu trei profesori și doi maiștri.

Fiind că localul era vechiu, impropriu, și într'o despărțire rurală a orașului, departe și greu de străbătut, în 1900 s'au început lucrările pentru clădirea unui local nou, Consiliul Permanent dând locul și contribuind și cu suma de 45000 lei. Cursurile au început în noul local construit de Ministerul Instrucțiunii la 8 ianuarie 1892.

Mobilier. A fost făcut de către Comitetul Permanent al județului: bănci model nou, scaune de paie, de fier, bănci de grădină, mobilă, lămpi, etc.

Material de studiu. Cu sumele date de către Consiliul Permanent s'a procurat pentru laboratorul de științele naturale și fizice materialul necesar studiilor respective. Acest material a fost înmulțit prin bogata donațiune a d-lui C. Poroieneanu și prin materialul trimis de Minister și de Casa Scoalelor. Laboratorul cuprinde astăzi:

- 13 bucăți aparate de chimie
- 122 bucăți aparate de fizică
- 153 animale împăiate, în alcool și schelete
- 71 bucăți piese anatomice și animale în ipsos
- 48 tablouri zoologice
- 444 plante
- 37 tablouri botanice
- 738 specii de animale geologice
- 20 piese fosile reproduse în ipsos
- 149 roce
- 10 cărți geologice
- 236 minerale

În laborator se găsesse și forme geometrice în lemn, măsuri de capacitate și altele pentru studiul științelor matematice.

Pentru inzestrarea Cabinetului de fizică și pentru Bibliotecă, dl. St. Cezianu a dăruit chiar de la înființarea gimnasiului suma de 5000 lei.

Bibliotecă. În 1902, Prefectura județului Romanați a hotărât ca bibliotecă lasată județului de răposatul N. Rusu Locusteanu să se dea gimnasiului. De la 1903 este un bibliotecar numit de către Ministeriu dintre profesorii gimnasiului.

În urma catalogării Bibliotecii, s'au împărțit în 13 secțiuni :

- 1 Dicționare și Encyclopedii 18 în 87 vol.
- 2 Geografie 30 în 96 vol.
- 3 Istoria 170 „ 212 „
- 4 Filosofie și sociologie 100 în 102 vol.
- 5 Pedagogie 19 „ 20 „
- 6 Econ. Politică și Finanțe 70 „ 90 „
- 7 Cuvântări 14 broșuri
- 8 Jurisprudență 160 serieri în 173 vol.
- 9 Literat. biseric 66 „ „ 70 „
- 10 Științi și Medic. 58 „ „ 64 „
- 11 Conferințe 14 broșuri
- 12 Literatură 432 serieri în 480 vol.
- 13 Reviste, statist. 94 ser. „ 227 vol. și 95 fase.

Din venitul averii lăsată județului de către N. Ruso Locusteanu se dă în fiecare an câte o sumă pentru cumpărare de cărți. Ministeriul Instrucțiunii și Academia Română o îmbogățesc în fiecare an.

Biblioteca este deschisă publicului în fiecare zi de la 4—6 oare și la Esposițiunea „Asociațiunii pentru înaintarea Științelor“ a dobândit Medalia de argint.

Profesori. De la înființarea gimnasiului și până în anul scolar prezent 80 de profesori și maiștri au funcționat în curs de 18 ani. Cea mai mare parte au funcționat ca suplinitori afară de maiștri și profesorii de religie care au putut trece mai din timp un concurs pentru dobândirea titlului de profesor și maistru provisoriu.

În ceea ce privește pregătirea didactică, la început s'au numit mulți suplinitori dintre absolvenții facultăților. Mai toți inse, cu timpul, și au dobândit gradul academic de licențiat; așa că în ultimii ani mai toți profesorii acestui gimnasiu au fost licențiați.

În anul scolar de față funcționează 11 profesori și maiștri, dintre cari numai 2 profesori și doi maiștri sînt titulari.

În ceia ce privește *Administrațiunea* gimnasiului, se notează că în curs de 18 ani, gimnasiul a suferit 16 schimbări de *Directori*; de aceia se și esplică pentru ce Arhiva Scoalei lasă mult de dorit pentru anii înainte de 1902.

Elevi. De la înființarea gimnasiului s'au înscris în clasa I-a 1097 de elevi; dintre cari numai 17 străini. Absolvenții gimnasiului au fost 354. Dintre aceștia:

- 7 sint încă studenți
- 4 „ ofițeri
- 5 absolvenți ai Sc. comerciale
- 1 institutor 1 agricultor
- 10 au învățat dreptul și sint avocați
- 2 telegrafiști
- 1 la o fabrică de cherestea
- 1 C. F. R. 1 funcționar

În afară de Scoală, profesorii au ținut cuvântări la festivitățile școlare, au făcut Conferințe publice, au publicat articole însemnate în „Anuarul“ gimnasiului și în deosebite publicațiuni și au înființat asociațiuni didactice cu scop cultural și umanitar; și de la 1898—99 a funcționat la acest gimnasiu o „Societate de lectură“ pentru elevi.

GIMNASIUL „MIRCEA CEL BĂTRÂN“

din

Constanța.

După desființarea Scoalei Normale dobrogene în 1896, profesorii desființatei școli, împreună cu fruntașii orașului, au intervenit la Ministeriul Instrucțiunii pentru înființarea unui gimnasiu. Ceia ce s'a și făcut. În clasa I-a s'au primit absolvenți ai școlilor primare, iar în clasa II elevi de la gimnasiul bulgar și de la cel grecesc din localitate; în total 73 în două clase.

Bibliotecii s'a pus început prin daruri ale autorilor români, donațiuni ale județului și particulare și prin serbări școlare cu plată

Localul era închiriat.

Când a ieșit prima serie de absolvenți ai gimnasiului, profesorii au stăruit pe lângă Ministeriu a se înființa un liceu, ceia ce s'a primit de către Ministeriu în urma obligațiunii ce și au luat profesorii de a preda gratuit în curs de un an la clasele superi-

oare și decisiunii Consiliului Comunal că va da o subvenție de 6000 lei pe an pentru liceu. In clasa V au urmat 35 elevi in două secțiuni, reală și modernă și toți au fost promovați. Dar Consiliul Comunal a refuzat subvenția promisă și liceul s'a desființat.

La sfârșitul lui august, 1903, se înființează clasa V comercială, ca o încercare de a îndruma pe elevi spre micul comerț; dar această secțiune s'a desființat după doi ani, pentru că s'a constatat că și elevii acestei secțiuni se îndreptau tot spre funcțiuni.

Activitatea estrascolară. S'a înființat pe lângă gimnasiu o bibliotecă cu tendința de a deveni publică, cu o subvenție de la Comună și Județ de 800 lei. Ea numără astăzi 1300 volume; s'a organizat o societate și cercuri de lectură a elevilor; s'au făcut excursiuni in Dobrogiă, la mormântul lui Ștefan cel Mare, la alui Mircea și la alui Mateiu Basarab; apoi in Transilvania.

Profesori. De la înființarea gimnasiului au funcționat 40 de profesori și maiștri, între cari 2 doctori, 21 licențiați, apoi diplomați ai Conservatorului și Școalei de bele arte, un diplomat al Școalei de poduri și un absolvent de facultate.

Administrația. De la înființarea sa gimnasiul a avut 8 directori.

Elevi. In tot timpul acesta s'au înșers in clasa I-a 468 și au absolvit 139.

Absolvenții au ajuns:

20 comercianți	2 la Căile ferate
10 funcționari	3 învățători
7 militari	31 studenți, mai ales in Școale Comerciale
12 agricultori	43 elevi in liceu și scoli de Comerț.

GIMNASIUL „GRIGORE GHICA V. V.”

din

Dorohoiu.

Inființat la 6 septembrie 1879. Primarul orașului interveni pe lângă Minister ca să aprobe crearea unui gimnasiu acordând o subvențiune; iar Comuna 'și lua sarcina de a da localul, mobilierul, materialul didactic și încălzitul. Ministeriul acordă o subvenție anuală de 5000 lei și Comuna înșrise in budgetul seu 2500.

Cei întâi profesori s'au recrutat dintre persoanele cu studii mai înalte din oraş : medicul primar, doi magistraţi, un avocat, inginerul, un deacon, etc.

La 10 septembrie s'au început cursurile cu 9 elevi, într'o cameră strîmtă şi întunecoasă. La început gimnasiul era clasic şi în 1883 a dat pe cei întâi 4 absolvenţi. În acel an se desfiinţară clasele clasice şi se transformă, după votul Consiliului comunal, în gimnasiu real numai cu o clasă. În acel an s'au primit şi fete în gimnasiu, dar numai pentru un an.

La început gimnasiul era mai mult o instituţiune a Comunei; căci Primarul recomanda pe profesori şi Ministeriul numai cât i aproba. De la april 1880 Judeţul acordă o subvenţie de 2400 lei. Dar în 1884, gimnasiul fu serios ameninţat în esistenţa sa, pentru că Ministeriul retrase subvenţia ce acorda; dar el fu scapat de cătră Consiliul judeţan care ureă subvenţia sa la 5000 lei.

De la april 1886, gimnasiul trecu pe socoteala Statului cu obligaţia pentru Comună de a da câte 10,000 lei anual Ministeriului. Prin aceasta se asigură esistenţa Scoalei, se supunea unei privigheri mai severe şi mai competentă şi se îmbunătăţia şi poziţia corpului didactic, supus până atunci influinţelor politice. În 1893, Comuna fu duseărcată de ori ce subvenţie.

Până la instalarea în localul propriu, anume construit de cătră Ministeriu, gimnasiul a stat în mai multe case, toate impropii pentru scoală, până în 1892 când s'a mutat în noul local, care, negreşit, este cu mult superior caselor de mai înainte, dar în care nu sînt camere în care să poată încăpea numărul reglementar de elevi. Curtea este spaţioasă; cabinetele de fizică, chimie şi ştiinţi naturale bogat înzestrate şi o hală de gimnastică cu toate necesarele. În 1895 se construî o locuinţă deosebită pentru director; iar în 1905 Casa Scoalelor îmbogăţi laboratoriile cu aparate şi colecţiuni de o rară perfecţiune.

Administraţia. De la 1879 şi până astăzi, gimnasiul a fost condus de cătră 7 directori dintre care unul a funcţionat 17 ani şi unul numai un an. Cancelaria nu s'a ţinut în tot d'a una în bună ordine.

Profesorii. Profesorii de la început au funcţionat cu regularitatea ce li o îngăduia funcţiunile lor de magistraţi, medici şi ingineri de judeţ, până în 1883. În acel an Ministeriul a numit suplinitori dintre absolvenţii de facultate şi a oprit pe Primărie de a avea amestec în recomandarea profesorilor. Era şi greu a

se găsi profesori la un gimnasiu la care se plătia câte 5 lei de lecție, și mai apoi, directorului 160 și la ceilalți câte 120.

De la înființarea sa și până astăzi au funcționat 82 de profesori, însă :

4 Religiune	7 Latina	12 Șt. Naturale
8 Română	6 Istorie	4 Musică
13 Francesă	2 Geografie	11 Desen
3 Germană	3 Matematică	9 Gimnastică

Activitatea estrascolară. Dintre profesorii actuali Păr. C. Ciocoiu a publicat 12 lucrări și mai multe cuvântări religioase ; iar P. Munteanu două studii publicate în „Arhiva“ din Iași. Contingentul cel mai important al „Ateneului“ din Dorohoiu au fost tot d'a una dat de către profesorii gimnasiului.

Elevi. Numărul elevilor (din toate clasele) a fost de 3.064 dintre cari 436 evrei.

Intre elevi au fost 516 elevi fii de agricultori.

Dintre absolvenții gimnasiului in număr de 250,	
9 au ajuns, institutori și învățători	15 funcționari
15 comercianți sau la moșie	20 absolv. Școala comercială
5 doctori in medicină	7 telegrafști
1 profesor	19 funcționari la C. F. R.
6 ofițeri sau in Școala militară	6 studenți
3 ingineri	32 elevi la liceu
1 magistrat	
2 farmaciști	

GIMNASIUL „A. L. DONICI“

din

Fălticeni.

Pomenire despre școala din *Rădășeni* la care a învățat St. Tomșa. Comitetul Permanent al județului Suceava l'a înființat în 1870 ; dar nu are bani : Primăria din Fălticeni dă 2000 lei și la 5 noembrie acel an, începe clasa I-a cu doi profesori.

În anul școlar 73-74 patru clase : primii absolvenți : șese profesori și maistru de desen, arhitectul Comunei.

Local. De la 5 noembrie 70 și până la 1 april 71 prelege-

rile s'au ținut într'o cameră a cancelariei Cons. Perm.; iar până în april 72 într'o casă. partic. inchiriată de județ cu 60 ₰ pe an, 705 lei. De la april 72 până în septembrie 92 în o casă a Comunei Fălticeni, amenagiată pentru gimnasiu, dar improprie pentru Școală.

Din septembrie 92, gimnasiul funcționează în local propriu.

Mobilier. Până la construirea noului local, mobilierul consta din bănci de lemn, lungi de câțiva metri, în loc de catedră o masă de brad cu un scaun, și o tabelă. De la 1892, mobilier nou: pupitre de stejar cu două locuri, catedre cu fotoliu și pod, tabelă dublă ficsată în perete; iar în amfiteatru o masă mare pentru experiență.

Material didactic. De la înființarea gimnasiului până la martie 1880 servia ca material didactic: un atlas, un glob, 4 chărți, o mică colecțiune pentru Botanică și câteva minerale pentru studiul Mineralogiei. În martie 1880 Consiliul P. dă suma de lei 977 și 30 b.; iar Primăria 250 lei cu care s'au cumparat 55 aparate pentru studiul Fizicii și 20 corpuri geometrice.

În 1893, Ministeriul a înzestrat gimnasiul cu material didactic necesar și anume:

- 17 chărți pentru studiul Geografiei
- 16 " " " Istoriei
- 140 aparate pentru Fizică
- 132 colecțiuni de Mineralogie
- 235 " de insecte pentru Zoologie
- 107 " pentru Geologie
- 181 colecțiune de reactivi și preparate chimice pentru studiul chimiei
- 61 Tablouri istorice
- 62 " pentru Șt. Naturale
- 3 globuri
- 12 Instrumente pentru studiul Matem.
- 82 piese corpuri geometrice în lemn
- 2 aparate cosmografice
- 1 " de agrimensură.

În 1905 Casa Școalelor a complectat materialul didactic cu următoarele:

196 bucăți preparate zootomice în alcool și împăiate; o colecțiune de 24 ciuperci comestibile; o colecțiune de 24 ciuperci otrăvitoare; un erbar de 200 plante; o colecție de 20 lemne de

construcție; o colecție de 12 modele (papier mâché) pentru studiul Botanicii; 71 aparate și 104 produse chimice pentru studiul Chimiei; 6 forme de cristale de sârmă cu axe; 30 modele cristale de lemn; o colecție de 60 minerale; o colecție de 45 roce; o colecție de 50 fosile; 4 modele geotectomice pentru studiul Mineralogiei și Geologiei; 24 tablouri pentru studiul geografiei și 4 modele in ipsos reprezentând rasele umane.

Profesorii. In curs de 35 de ani, materiile de studiu au fost predate de către 87 de profesori, dintre cari 30 cu titlu provisoriu și 57 suplinitori.

Dintre aceștia funcționează astăzi 6 cu titlu provisoriu și 5 suplinitori.

In tot timpul acesta au fost:

2 profesori de partea științifică	6 geografie
6 de religie	13 științe
12 română și latină	6 germană
9 latină	4 desen și caligrafie
6 francesă	5 muzică
2 istoria	2 gimnastică.
14 matematică	

Dintre acești profesori 25 au funcționat până la 1 an

13 " " " " 2 "

8 " " " " 3 "

și restul mai mult de trei ani.

Dacă cercetăm pregătirea deosebiților profesori găsim:

26 licențiați între cari 2 licențiați in drept cari au predat geogr. și știința.

8 absolvenți de facultate	3 absolvenți de liceu
26 bacalaureați	4 " ai conservatorului
3 seminariști cu 6 și 7 clase	1 " sc. normale

iar 16 sînt cu titluri necunoscute.

Personalul administrativ. In 36 de ani, gimnasiul a avut numai einci directori cari au fost in fruntea scoalei, respectiv: 1, 5, 25, 2 și 3 ani. Directorul V. T. Lovinescu in curs de 25 de ani a înființat o Bibliotecă care cuprinde astăzi peste 1450 volume din toate ramurile de știință și de literatură.

Activitatea estrascolară a profesorilor. Discursuri festive, Conferințe publice și excursiuni; *Casă de Economie.*

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până în anul școlar prezent au urmat cursurile 3720 de elevi dintre cari :

2760 ortodocși

40 catolici

766 mosaici, la cari se adaugă și cei 154 elevi din anii 73 și 74 când nu s'au împărțit după religione. Intre acești elevi au fost 645 feciori de agricultori.

Din 3720 au fost eliminați și retrași 395, rămân 3325 elevi cari au urmat cursurile gimnasiului. Dintre aceștia 395 au absolvit cursurile gimnasiale.

Acești absolvenți au ajuns :	profesori	14
	medici	29
	inst. inv.	49
	ofițeri	15
	magistr.	10
	C.F.R. telegr.	69.

GIMNASIUL „IOAN MAIORESCU“

din

Giurgiu.

A început a funcționa la 4 noembrie 1869.

Localul, clădit de cătră Comună, a costat 123011 lei 42 bani. Piatra fundamentală s'a pus la 14 iulie 1868.

Până la 1 aprilie 1886, gimnasiul a fost întreținut de cătră Comună. În localul clădit de cătră Comună funcționau și scoalele de băieți No. 1 și 2, în catul de jos.

De la 1 octombrie 1896, gimnasiul s'a instalat în localul seu propriu, construit de Stat.

Mobilier. Până la 1 octombrie 1896, lipsia chiar și strictul necesar ; dar de atunci gimnasiul stă destul de bine. Mai este nevoie numai de câteva dulapuri pentru

Materialul didactic. La început s'a făcut apel la generositatea publicului. D. D. Arhondi, Dr. Davila, Richard Helf, vice-consul austro-ungar din localitate, Ministeriul, au înzestrat Muzeul și laboratorul cu bogate colecțiuni, produse chimice și aparate de Chimie și Fizică.

Biblioteca „Principele Ferdinand“, devenită publică, datează din 1873. Incepută cu 50 de cărți, ea are astăzi 2508 opere în 4062 volume. Ea este deschisă publicului și se împrumută cărți și acasă în schimbul unei cauțiuni. Biblioteca este condusă conform unor statute aprobate de Minister.

Profesori. Înființat în 1869, gimnasiul era să fie desființat peste un an căci Comuna nu avea mijloace să plătească pe profesori în clasa II. Aceștia au predat gratuit în curs de un an și gimnasiul a continuat.

Până la 1 April 1886, gimnasiul a fost ținut de cătră Comună. De la acea dată, el a trecut pe sama statului.

De la 1869 și până astăzi au propus în acest gimnasiu 52 de profesori și maiștri. Se observă că numărul profesorilor titulari a fost mai mare, față cu alte gimnasii.

În ceia ce privește *Administrațiunea*, gimnasiul a avut norocul a fi cârmuit numai de cătră trei Directori, dintre cari actualul Director, N. Droc Bârcianu, funcționează de la 1873. Acestui harnic Director se datorește: înființarea celei întâi tipografii în Giurgiu (1871), catedra de Musică vocală și instrumentală și eseriții militare în școală (1873), Biblioteca, Societatea de arme și gimnastică, grădina botanică, Societatea de binefacere pentru elevii săraci, Ateneul, Clubul „Progresul“, Clubul de familie, Stațiunea meteorologică, Societatea „Junimea comercială“, Clubul comercial, Școala comercială, Societatea filarmonică „Lira“, Societatea pentru protecția animalelor. El a publicat și mai multe opere.

Elevi. S'au înscris în clasa I 2027 elevi și au absolvit gimnasiul 501.

Dintre acești absolvenți:

102 Poștă și telegraf	40 licențiați în drept	9 Ingineri
30 căile ferate	2 prof. univesitari	12 conductori
40 medici veterinari	10 „ secundari	27 ofițeri
2 școala veterinară	42 institutori	9 școala militară
7 „ silvicultură	25 învățători	70 funcționari
5 „ agricultură	12 doctori	30 comercianți
12 „ comerț	30 avocați	5 liceie

În timpul Resboiului pentru Independență, cursurile au fost suspendate în curs de un an și localul gimnasiului a suferit mult din cauza bombelor turcești. De aceea în anii de după Resboiu s'au ținut cursuri în localuri închiriate până ce s'au sfârșit reparațiunile.

GIMNASIUL „ANASTASIE PANU“

din

Huși.

În 1889 Profesorii Seminariului din Huși s'au hotărât să înființeze un gimnasiu. Ei au făcut cunoscut Primărilor că vor preda fără nici o plată. Primăria făcu cunoscut Prefecturii că se obligă a da cele necesarii pentru funcționarea gimnasiului și o rugă să intervină pe lângă Ministeriu ca să se aprobe înființarea Scoalei. Ministeriile de Interne și Instrucție nu aprobă.

În septembrie același an, dl. Grigore Tulbure, mare proprietar face cunoscut profesorilor că li pune la dispoziție două camere din clădirea d-sale pentru a începe cursurile gimnasiale. La 12 septembrie, profesorii se întrunesc și decid a deschide gimnasiul. Ceea ce se și făcu peste două zile, când dl. Tulbure declară că dăruiește casa pentru noua Scoală. Cursurile au și început cu 34 elevi. Peste două luni, Prefectura face cunoscut că Ministeriul Instrucției a aprobat deschiderea gimnasiului; inse ca scoală privată.

Pentru anul scolar următor profesorii au cerut ca elevii să plătească o tacsă de 150 lei anual, scutindu-se cei mai săraci prin conferința profesorală.

În 1891 s'au început stăruinți pentru a trece gimnasiul în socoteala Statului. Prefectura și suta de cetățeni stăruiau în acest sens. La 21 septembrie 1891 Ministeriul face cunoscut că ia gimnasiul pe sama sa, cu condiție ca mobilierul, localul și servitorul să privească pe Prefectură. Fiind că casa Tulbure era improprie pentru scoală, Primăria închirie un local cu 1200 lei pe an. Când s'a desființat Seminariul din Huși, gimnasiul fu mutat în localul lui proprietate a Ministeriului. În 22 decembrie 1891, Consiliul profesoral a fost de părere a se da noului gimnasiu numele de „Domnitorul Cuza“. Ministeriul inse nu a aprobat. În 1894 s'a dat numele actual prin Decret Regal.

Până la 1896 lemnele de încălzit au fost date de cătră Primărie.

Profesorii. De la 1891 septembrie și până în decembrie 1905 s'au făcut la acest gimnasiu 41 numiri de profesori și maiștri, dintre cari 7 licențiați.

Actual sînt 6 profesori definitivi, unul provisor și cinci suplinitori.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până astăzi au ur-

mat cursurile acestui gimnasiu 2216 elevi, și au absolvit cursurile 254.

Dintre acești sînt astăzi

9 oficieri	9 abs. se. comercială	23 liceu
2 veterinari	36 funcționari	13 învățători.
9 agricultori	2 farmaciști	
5 comercianți	1 profesor	
13 armată	3 stud. medicină	

Biblioteca. Primăria a dăruit biblioteca lasată de raposatul Fătu in 233 vol. In 15 decembre 1892 Comitetul Permanent a dat suma de 3000 lei, din care s'a cumpărat, pentru lei 950, cărți istorice, globuri și cărți de istorie, mitologie, geografie, etc. S'a cumparat pentru cabinetul de fizică. Biblioteca a sporit apoi prin cărțile trimise de către Ministeriu și Academia Română. Apoi au venit 179 volume, biblioteca răposatului profesor Al. Vernescu. Astăzi biblioteca gimnasiului numără 812 volume.

Activitatea estrascolară a constat in Discursuri pronunțate de către profesori la deosebite solemnități.

GIMNASIUL V. „BOERESCU“

din

Râmnicul-Sarat.

S'a deschis in 25 septembre 1889, Comuna obligându-se a da o subvenție de 3000 lei. De la april 1890, gimnasiul a trecut pe sama Statului. In 1892 s'a construit noul local. Până atunci el funcționase in niște camere ale Primăriei.

Mobilier. Până la mutarea in noul local, întreținerea și mobilierul privea pe Comună; de aceia și mobilierul era într'o stare primitivă și cu totul nepractic. De la 1893 in coace, mobilierul este in condițiuni foarte bune in toate privirile.

Materialul didactic care lipsia la început cu desevărsire, astăzi este aproape suficient având aparate de fizică și chimie, colecțiuni de științi naturale, unitățile de măsură metrică, instrumente de topografie, cărți și globuri geografice, cărți și tablouri istorice. etc. etc.

Biblioteca posedă 1342 volume; dintre care o parte a fost trimisă de către Ministeriul Instrucțiunei, dar cea mai mare parte

cumpărată cu bani din serbările date de către Corpul didactic, din subvenția Județului și din donațiunile D-lor C. Dateulescu, Dionisie Craifălianu, C. Iorgulescu, Dr. Cristescu și Academia Română, etc. Biblioteca servește și pentru public.

Pe lângă Corul vocal, în 1896-98 gimnasul a avut și o orchestră.

Activitatea estrascolară a profesorilor au constat în Conferințe, Ateneu, Discursuri festive, articole de știință, lectură și pedagogie în deosebite reviste, Escursiuni.

Profesori. În cei 16 ani de când funcționează, au fost numai 34 de profesori și maiștri.

Elevi. De la septembrie 1889 și până astăzi s'au înscris în clasa I 963 elevi, dintre cari 217 au absolvit gimnasiul.

În 1904 s'a desființat cl. I., înlocuită fiind prin cl. I a unei scoale de comerț elementară, care însă era întreținută de către Județ. În septembrie 1905 gimnasiul s'a reînființat cu toate cele patru clase ale sale.

GIMNASIUL „A. LAHOVARI“

din

Râmnicul-Vâlcea.

Inițiat în septembrie 1891.

Până la 1895, Statul a plătit numai pe profesori; iar mobilierul, materialul didactic, chiria localului, etc. au fost în sarcina comunei.

În timp de 10 ani, Școala a funcționat în localuri închiriate; la început, într'un local în care, „soarele nu străbătea întregul an în unele clase“.

În 1901 gimnasiul a fost mutat în câteva camere din localul desființatului Seminarium, dintre care 6 în dependenți, foarte nesănătoase. Localul e superior celor închiriate, în adevăr; dar lasă mult de dorit.

Mobilierul se mărginește la strictul necesar; iar cât despre

Materialul didactic putem zice că a lipsit aproape cu totul mai ales în anii de la început; mai pe urmă s'au procurat câteva aparate de fizică și chimie din produsul serbărilor școlare. Acum înse mulțumită sollicitudinii Ministeriului, gimnasiul se află înzestrat cu material didactic bogat.

Biblioteca are numai vr'o 90 volume mai de samă, restul cuprinde broșuri, anuare, statistice, etc.

Activitatea extrascolară a profesorilor s'a mărginit la Discursuri și Conferințe; Esecursiuni; serbări pentru ajutorarea elevilor saraci; înființarea unei societăți de lectură și Articole prin publicațiunile periodice.

Profesori. De la înființarea gimnasiului s'au succedat 57 de profesori și maiștri și gimnasiul a avut 11 Directori.

Elevi. S'au înscris în clasa 1 a acestui gimnasiu 950 elevi și au ieșit 197 de absolvenți. Dintre cari astăzi sînt :

21 învățători	2 medici
12 ofițeri	2 avocați.
2 profesori	10 agricultori
1 magistrat	41 elevi in seo. sec. și speciale
1 inginer conducător	14 studenți
9 funcționari	
7 telegrafiști	
1 C. F. R.	

GIMNASIUL „ROMAN - VODĂ“

din

Roman.

În 22 ianuarie 1869, trei deputați ai Romanului propun și Camera votează înființarea gimnasiului. A doua zi Consiliul Comunal votează, în unanimitate, suma necesară pentru cheltuielile de material. O sală din localul scoalei No. 1 de băeți este aranjată pentru cl. I gimnasială. Adunarea votase cifra de 4444 lei; dar fiind că propuneri de asemenea natură se adoptaseră multe, un vot al Adunării luat în urmă, anulase voturile anterioare și budgetul rămăsese cum ieșise din Comisiunea budgetară. Gimnasiul nu se înființă.

În 1871, Primarul ceru Ministeriului ca să facă un gimnasiu, la 16 martie; dar ministeriul respunse, peste o lună, că, dacă după votarea budgetului vor fi fonduri, se va putea avea cererea în vedere.

În ianuarie 1872, Consiliul Comunal votă suma de 1600 lei și Județul înscrise în budgetul seu 600. Noul Consiliu comunal luă toate măsurile pentru ca gimnasiul să poată funcționa de la 1

septembre. După o nouă disolvare a Consiliului, Comisia interimară deschise gimnasiul la 30 septembrie, în localul școalei de băieți No. 1.

La început au fost doi profesori plătiți cu 300 lei pe lună și un al treilea de religione, care preda gratuit. Profesorii au fost numiți de cătră Comună. S'au înscris 27 de elevi. Dar când gimnasiul a ajuns a avea patru clase, localul deveni cu totul neîndeștător; pe de altă parte, Consiliul comunal hotărăște, în 5 decembrie 1875, desființarea gimnasiului, la sfârșitul anului școlar, din lipsa de mijloace; dar un nou Consiliu a acordat mijloace pentru continuarea școalei, de și foarte restrinse. În 1880 Consiliul Județan ridică subvenția sa la 5000 lei și Statul veni în ajutor cu alte 5000.

La 1881, școala primară se mută într'un local nou, așa că gimnasiul rămâne singur în vechiul local. Dar lucrurile mergeau greu: personalul didactic era rău plătit și compus în cea mai mare parte din suplinitori cari se schimbau foarte des; materialul didactic lipsia. Era sigur că îndreptarea putea veni numai de la Stat. În 1885 s'a votat legea prin care Statul lua asupra sa întreținerea gimnasiului, cu condiția ca Comuna să cedeze Statului localul ocupat de cătră gimnasiu și o subvenție anuală de 10000 lei, iar Județul 5000. Dar fiind că localul era neîncăpător, Statul, a închiriat o casă cu 5000 lei anual. Era nevoie de un local propriu care a și fost construit de cătră stat în 1898, pe un teren cedat de cătră Comună.

Mobilierul este nou; dar Biblioteca este aproape fără mobilier; sală de ceremonii nu are de felii.

Material didactic. Museul de științi naturale este complect înzestrat. Cabinetul de fizică și chimie corespunde cerințelor pentru studiul chimiei; dar lasă de dorit în ceea ce privește Fizica. Pentru Geografie și Istorie există o bogată colecțiune de cărți.

Biblioteca se compune din 730 volume, în cea mai mare parte broșuri fără valoare.

Activitate estrascolară. Încercări de a naționaliza comerțul, conferințe.

Profesori. De la înființarea gimnasiului au funcționat 72 de profesori, dintre cari 14 titulari și restul suplinitori, iar gimnasiul a fost condus de cătră 5 directori.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au înscris în clasa I-a 1859 elevi, dintre cari 459 au absolvit școala.

Absolvenții au îmbrățișat următoarele cariere:

19 magistrați	17 doctori	8 învățători
15 institutori	45 comercianți	3 silvicultori
25 funcționari	3 meseriași	1 mecanic
15 la căile ferate	4 telegrafisti	5 farmaciști
20 avocați	6 preoți	3 arhitecți
10 agricultori	17 militari	51 studenți
6 ingineri	14 profesori	73 elevi liceu

GIMNASIUL „E. N. VĂCĂRESCU“

din

Tărgoviște.

Înființat în 1874, Gimnasiul se deschide în casele oferite de dl. D. Brătescu; în martie 75 arzînd aceste case s'a mutat într'un salon dat de cătră dl. Locotenent N. Negoescu, până la 23 aprilie 1875. De atunci se mută într'o casă închiriată cu 150 lei pe an. Mobiliarul, mult puțin cât era fiind distrus de incendiu, Județul a acordat 300 lei pentru a se procura cele necesare. Județul plătia și pe profesori. Gimnasiul s'a deschis la 3 octombrie 1874.

În al doilea an scolar, Consiliul general al Instrucțiunii votînd programul pentru gimnasiile „reale“ Comitetul permanent din Dâmbovița convocă pe profesori pentru a discuta asupra programei gimnasiului local. Resultatul discuțiunilor urmate a fost că s'a admis o programă miestă. La urmă s'a revenit la programa Statului. Un lucru curios se observă în 1877; Conferința profesorilor putea să suspende „ori cât și ori când cursurile; așa, se vede că toamna, în epoca culesului viilor, scoala nu funcționa“. Când s'a înființat clasa III, s'a dat pentru aceasta o cameră de la scoala primară No. 1.

În 1876 se înființă o secție suplimentară pe lingă gimnasiu, în care se preda: comptabilitatea, igiena, științi agricole, economie politică, arpentagiu. Această secțiune fu desființată și gimnasiul remase clasic, 1878. În acest an se îmbunătățește cu mult mobiliarul și începe a se aduna ceva material didactic. În sesiunea din octombrie 1883, Consiliul Județan decide reorganizarea gimnasiului pe baze și principii mai practice, hotărînd ca de la 1 iulie 1884 gimnasiul să devină real numai cu două clase; iar profesorii actuali sînt considerați ca puși în disponibilitate. Pro-

fesorii protestează; se agită și rezultatul este că Consiliul Județan revine asupra decisiunii luate. În 1885, gimnasiul este luat pe sama Statului; iar în 1892 se strămută în noul și propriul seu local.

Mobilierul noului local e făcut în bune condițiuni și *Materialul didactic*, a fost sporit neconținut prin sollicitudinea Ministeriului.

Profesorii cari au funcționat au fost 81, împreună cu maiștrii; iar

Directori a avut gimnasiul 7.

Elevi. De la 1874 până la 1905 s'au înscris în clasa I-a 1972 elevi, dintre cari 370 au absolvit școala.

GIMNASIUL „TUDOR VLADIMIRESCU“

din

Târgul-Jiu.

În 1870, pe lângă școalele primare, se înființă o școală mai superioară „Reală“ care după doi ani fu prefăcută în „Școală Normală de învățători“, din care au eșit mulți luminători ai satelor.

Nevoile orașului legat cu restul țerei numai prin o sosea, stăruințele neobosite ale frunțașilor județului au adus înființarea unui gimnasiu real, care se și deschide la 1 septembrie 1890.

Județul și comuna se însărcină a da localul, mobilierul, încălzitul și servitorii.

Localul. Gimnasiul a început în două camere din rindul de jos a Palatului administrativ. Localul era impropriu: sus era Prefectura, jos era gimnasiul și o școală de băeți. În anii următori, i se mai dă o cameră în acelaș local. După nouă stăruinți, Ministeriul decide a construi un local propriu. Dar fiind că clădirea se tot amâna, în 1894, după patru ani de adăpostire în Palatul administrativ, gimnasiul se mută într'o casă particulară, închiriată cu 1200 lei. Dar peste un an Gimnasiul se mută, fiind că sanatatea și chiar viața copiilor erau amenințate în localul ruinat. Noul local era mai bun, dar necesita mari reparațiuni. Primăria se opunea la ținerea cursurilor, fiind că localul amenința să cadă, cu toate reparațiile făcute.

În sfârșit, la 23 iunie 1896 s'a pus piatra fundamentală a noii clădiri pentru gimnasiu și la 4 octombrie 1898 gimnasiul s'a mutat în localul seu.

Cu ocaziunea solemnității de inaugurare, arhitectul noului local, T. Dobrescu, dăruiește 300 lei, fundațiune pentru elevii săraci care va purta numele lui. Tot atunci D. D. N. Miloșescu, Dinică Schileru și Toma Călinescu dau câte 100 lei pentru același scop, cel întâi luându-și obligația a da în fie care an aceeași sumă, tot ca fundațiune cu numele seu.

Clădirea gimnasiului a costat 275.243 lei 80 bani.

Astăzi o aripă a localului este aproape întreagă ocupată de „Școala de Ceramică“.

Biblioteca e creată de curând și numără 970 volume, broșuri ; dar s'a creat și o bibliotecă „a elevilor“ cumpărată din cotisațiile lor câte 10 bani pe săptămână. Cărțile din această bibliotecă se împrumută elevilor pe acasă, și sînt datori se aducă un mic re-sumat, doveditor că le a cetit.

Muzeul. Ideia de a se crea un Muzeu istoric s'a născut încă de sub direcțiunea d-lui St. Bobancu. Obiectele adunate au fost așezate în două saloane ale Palatului Administrativ și apoi transportate în noul local al gimnasiului. În 1899 sub direcțiunea d-lui Moisil se face actul de fundațiune al Muzeului. Mulți județeni și orășeni au depus lucruri prețioase ; dar meritul cel mare este al d-lui Al. Stefulescu, un neobosit cercetător care a adunat chrisoave, documente vechi, monete antice, pietre cu inscripții, fotografii de biserici, mănăstiri și monumente istorice.

Ca *Activitate estrascolară* a profesorilor cităm : Societatea „Tudor“ pentru excursiuni, Revista „Amicul copiilor“ și „Bunul prieten“ pentru elevi, o societate filarmonică ; Conferințe publice în amfiteatrul gimnasiului.

Elevi. De la înființarea gimnasiului și până astăzi s'au înscris în clasa I-a 1196 dintre cari 332 au absolvit școala. Absolvenți sînt astăzi :

21 învățători și ajutori	4 meseriași
11 C. F. R.	3 profesori
19 ofițeri și grade m.	10 comercianți
38 agricultori	1 farmacist
26 funcționari	58 elevi
12 studenți	mai mulți fac armata.
2 institutori	
5 medici	
9 telegrafiști	

GIMNASIUL DIN TECUCIU.

Inființat la 1 septembrie 1878.

În decembrie 77, Primăria hotărâse înființarea unui gimnasiu real dând localul și întreținerea, rămânând ca Județul să acorde o subvenție. Ministeriul prevăzu suma de 8000 lei.

În april 1886, Ministeriul făcu Primăriei cunoscut că ia asupra sa gimnasiul cu condiția ca Județul și Comuna să dea o subvenție de 15000 lei plus localul și mobilierul. În același an, Ministeriul respunse Primăriei că a inseris gimnasiul în lista localurilor de construit, primind locul hărăzit de către Comună.

Noul local corespunde desideratelor educative și instructive sub toate raporturile.

Mobilierul și Materialul didactic a fost dat la început de către Primărie.

Astăzi gimnasiul posedă un laborator și colecțiuni :

104 instrumente geodetice

251 aparate pentru fizică

77 tablouri zoologice, botanice și geologice

172 corpuri minerale

67 piese pentru studiul chimiei

61 tablouri istorice

17 chărți istorice

20 chărți geografice

4 statuete, rasele umane

2 globuri terestre

două dulapuri pline cu eșantioane de diferite producțiuni industriale. Cu un cuvânt gimnasiul dispune de tot materialul didactic cerut pentru promovarea și îmbogățirea cunoștințelor elevilor.

Biblioteca cuprindea vr'o 100 volume la început ; astăzi are 847 între care biblioteca hărăzită de dl. Paul Papadopol, 141 volume.

Profesori. De la înființare și până astăzi au funcționat 72 de profesori și maiștri ; cea mai mare parte fiind suplinitori.

Administrația. De la 1886 patru Directori s'au succedat în conducerea gimnasiului.

Activitate extrascolară. Conferințe și cursuri libere, Discursuri festive. Gimnasiul posedă un mic Muzeu archeologic constătat din obiecte antice găsite în județul Tecuciu : arme, scule,

precum și o colecțiune de monete antice, medievale și moderne.

În iarna lui 1905 s'a înființat o „Societate de gimnastică și dare la semn“.

Elevi. De la 1878 s'au înscris în clasa I-a 1339 elevi, dintre cari au absolvit gimnasiul 339. „Unii dintre acești absolvenți au devenit actualminte institutori, învățători; alții ofițeri, funcționari telegrafo-postali, funcționari ai drumului de fier, ingineri, medici, etc.“

GIMNASIUL „S.F. HARALAMB“

din

Turnu-Magurele.

(Până la 1 iulie 1906 nu a trimis Monografia).

GIMNASIUL „KOGĂLNICEANU“

din

Vasluiu.

În 1879 Consiliul General a votat suma de 5000 lei pentru înființarea unui gimnasiu și Ministeriul Instrucțiunii a acordat aceeași sumă. Astfeliu la 15 octombrie 1879 gimnasiul a fost deschis cu 6 profesori și maiștri, dintre care un licențiat în drept, trei bacalauriați, un inginer și un absolvent al Seminarului. Dar Ministeriul nu a luat gimnasiul pe sâmba sa cum se spera și Consiliul General l'a desființat prin votul din April 1880. Peste opt ani, cetățenii și autoritățile locale făcură din nou stăruinți pe lângă Ministeriu; fără nici un rezultat. În 1889 o deputațiune numeroasă s'a prezentat la Ministeriul Instrucțiunii și s'a întors cu promisiunea că se vor prevedea fonduri în budget pentru anul viitor. În adevăr, vechiul gimnasiu s'a reînființat și județul a votat o subvențiune de 5000 lei, 27 septembrie 1889. În anul următor s'a cumpărat locul pentru clădirea unui local propriu și s'a dat în întreprindere construirea pentru suma de 100,000 lei, la început.

Gimnasiul s'a deschis într'un local mic și impropriu; apoi s'a mutat într'o casă mai încăpătoare, pentru care se plătia 1300

lei chirie. In fine s'a instalat in localul seu propriu, care corespunde tuturor condițiunilor igienice.

Mobilierul era la inceput foarte simplu; dar de la strămutarea in localul propriu, a dobândit și un mobilier care raspunde tuturor cerinților.

Materialul de studiu de la început chiar a fost dat de cătră Ministeriu, afară de aparatele de gimnastică care au fost oferite de cătră Primărie. Astăzi gimnasiul este înzestrat cu tot materialul trebuincios unei asemenea scoale. El a mai fost sporit prin numeroasele escursiuni făcute de cătră profesori cari au completat lipsurile.

Profesorii cari s'au succedat la acest gimnasiu au fost 58, împreună cu maiștrii, in marea lor majoritate suplinitori; iar *Direcțiunea* Scoalei a fost purtată in acest timp de cătră 9 Directori, dintre care doi in câte două rânduri.

Activitatea estrascolară. Conferințe publice in amfiteatrul gimnasiului; Discursuri festive; Serbări și Concerte de binefacere, și mai ales pentru escursiuni și pentru elevii săraci.

Elevi. De la 1890 până la 1905 s'au inseris 655 de elevi; dintre cari 165 au absolvit gimnasiul.

Cu inceputul anului scolar 1903 s'a desființat clasa 1-a de la acest gimnasiu și in anii următori clasa II și III, înlocuindu-se aceste clase prin o Scoală superioară de Meserii, care funcționează in localul gimnasiului.

SEMINARIUL CENTRAL

din

București.

Infiiințarea de Seminarii pentru cultura Clerului a fost prevăzută in Regulamentul Organic. Domnitorul Al. Ghica, indată după suirea sa pe tron, 1834, luă măsuri pentru infiiințarea de Seminarii pregătitoare, in care să incepea cu învățarea scrierei și a cetirei, pe la toate eparhiile, și a unui Seminarium *Central* in București cu șapte clase. O lege a fost prezentată Obșteștei Adunări de cătră Logofătul trebilor bisericești Barbu Știrbei. Legea a fost votată și sancționată de Domnitor; după care se și făcură cele necesare pentru ca Seminarium să se deschidă in mânăstirea

Antim. Se și scrisese protopopilor ca să trimită din fie care județ câte cinci feciori de preoți pentru învățătură, 1835. Dar nu erau bani. Seminariul avea a se ținea cu venitul din ploconul preoților și Mitropolia făcea cunoscut că acei bani, de pe anii trecuți, s'au cheltuit în deosebite trebuințe. A trebuit ca Domnitorul să ordone ca să se ia 6000 lei din casa economiei Mitropoliei, dec. 1835, și Seminariul începu numai cu un profesor, în 1836. În anul următor Logofeția trebilor bisericești mai numi încă un profesor, recomandat de către Mitropolie, cu leafă de 400 l. v. pe lună.

Data începerii Seminariului este 2 februar 1836.

Cu trei profesori și unul de cântări a funcționat Seminariul până la 1848. Limba latină a figurat în programă chiar de la început.

Seminariul, de și numit Central și urzit cu șapte clase, chiar de la început, a funcționat numai cu patru clase până la 1864.

Cunoaștem „propozițiile științelor teologhicești, care s'au predat în anul scolastic 1834—39 în Central Seminar al Sf. Mitropolii din București“ și numele elevilor în 1839; de asemenea, pentru 1840—41 din o broșură ieșită din tipografia pitarului C. Pencovici „cu blagoslovenie“ în 1839 și 1841.

În 1838, 23 de elevi au ascultat în anul IV al Seminariului: teologia morală, teologia pastorală, loghica și limba latinească și 20 elevi pe anul III; teologia dogmatică, istoria bisericească, loghica și limba latinească, la profesorii Nicolae Bălășescu și Zaharia Boerescu și Dobre Tantăveanu fiind profesor de Musicie Bisericească.

Seminarul a fost închis de la 1848—51. În 1855 fu strămutat la Radu-Vodă, unde a stat trei ani, apoi în Podul Calicilor până în 1864.

Scoala a fost reorganizată în 1851. Sf. Mitropolie este singura autoritate asupra Seminariului și dispune direct de el.

În anii 1851—55 erau în seminariu 6 profesori cari propuneau: Catehismul, aritmetica complectă, gramatica, istoria Vechiului și Noului Testament, agricultura, logica, gramatica practică, explic. evangeliilor din duminicile anuale, explic. apostolilor idem, teoria asupra sf. Treimi, tipicul bisericesc; principiile de teologie dogmatică, morală și pastorală, retorica, morala filosofică; mai erau doi profesori de musică bisericească și unul de calligrafie și desen.

În 1864, Seminarul a fost mutat la Văcărești.

În 1862 se făcuse o programă unică pentru toate seminariile

din cele două țeri unite ; inse cele din Muntenia fiind mai puțin pregătite a li se aplica programa, li se face o programă de tranșiție, aplicată și la Seminariul Central. Cu doi ani mai înainte, Seminariul trece sub administrația și privighierea Ministeriului.

În 1861, Ministeriul face cunoscut că a înseris în budget 12 stipendii pentru 12 seminariști pentru a se duce în străinătate.

În 1863—4 se face o programă ceva mai dezvoltată care avea a se aplica în toate clasele. Prin ea se da o mai mare importanță limbii române și se punea ceva din științi naturale și fizica populară.

În februarie 1866, după o întrerumpere a studiilor în curs de câteva luni, seminariul se mută în casele Bălăceanu din str. Șerban Vodă. Aici a stat până la 1901. De la 1865 până în 1872, instrucția în Seminare era bine chibzuită ; cursul inferior era egal cu al gimnasiilor și liceilor ; iar în cursul superior erau științele teologice și cele umane.

În 1867, Biblioteca Mitropoliei a fost dată Seminariului.

În 1872 programa seminariilor s'a ciuntit prin o simplă decisiune ministerială a Ministrului Tell. Cu această programă au mers seminariile 21 de ani. Numărul școlarilor se înmulți foarte. De multe ori erau în cursul inferior 200—250 de scolarî într'o clasă. Dintre aceștia mulți au trecut în cursul superior al liceilor.

În 1877 s'a regulat ca esternii să fie primiți numai prin concurs și ca în seminariu să se introducă uniforma. Din acel an începe și intervenirea Direcției pentru a se face un local propriu pentru seminariu.

În 1884 încep a se lua măsuri pentru a nu se mai tolera elevi esterni la seminar.

Lovitura dată de Ministrul Tell n'a adus nici un bine nici scoalei nici Bisericii. Scoala n'a făcut progres : iar Biserica s'a lipsit de elementele bune. Legea Seminariilor de la 1893 este un progres vădit față cu cea ce era mai înainte. Cursurile s'au făcut pe VIII clase.

În primavara anului 1901 Seminariul se mută în noul local fost al Scoalei Normale de Institutori.

În acelaș an Programa din 1893 s'a modificat, fără să se atingă substanța celei din 1893. S'au scăzut numărul de oare la unele materii ; s'au adăogat la altele și s'au făcut oare care schimbări necesitate de împărțirea cursului pe VII ani.

În fine, în 1903, o comisiune numită de Casa Scoalelor au întocmit un nou program.

Profesori. De la întemeierea Seminariului Central și până astăzi, după datele până acum cunoscute, mai bine de 110 profesori au predat în acest Seminarium. Cea mai mare parte, în trecut ca și astăzi, nu au făcut parte din cler. Puținii membri ai clerului cari și au făcut studiile în străinătate au profesat câțva timp în Seminarium; dar au fost chemați, mai pe urmă la înaltele trepte ierarhice; sau au trecut ca profesori la facultatea teologică. Dar Școala nu a pierdut prin faptul că, în mare parte a stat pe mâinile mirenilor; pentru că Românul a legat în tot d'a una, în mințea și inima sa Școala de Biserică; și la noi nu au fost nici o dată „Conflicte între Știință și Religieune“.

Absolvenți. De la 1866 de când avem date sigure și până astăzi 2540 elevi au absolvit Seminarium Central; dintre cari 1715 absolvenți cu patru clase, 298 cu șapte, și 237 cu opt clase.

„Cu toate schimbările de programe în trei rînduri, Seminarium a dat mulți și foarte mulți oameni folositori. Aceștia sînt „risipiți prin toate ramurile activității publice, profesori, magistrați, funcționari, clerici, peste tot oameni distinși“.

Astăzi Seminarium numără 20 de profesori și maiștri, toți cu grade academice și titulare; are 286 de elevi toți interni; iar bugetul anual se urcă la suma de 162524 lei.

(după *Istoria Seminariumului Central de Econ. St. Călinescu și Dr. D. G. Boroianu*).

SEMINARIUL „VENIAMIN“

din

Iași.

La 1 septembrie 1803, Domnul Al. C. Moruz a dat un chrisov prin care hotăra înființarea unui Seminarium la Mănăstirea Socola, de lingă Iași. Acest chrisov fusese dobândit prin stăruința tânărului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Veniamin Costachi, care numai de șese luni luase în mâni cărja de păstor al Bisericii Moldovene. De sigur că Seminarium nu s'a putut înființa în câteva zile; dar avem mărturie că școala a început a se urzi chiar în acel an; chiar Domnitorul Moruz vorbește „așezarea din nou a școlii de la mănăstirea Socola“ când hotărăște, prin chrisoavele din octombrie 1804, a se da pentru acea școală câte 2500 lei din visteria domnească.

Noul Seminar avea nevoie de mijloace. Nu erau bani și nu erau profesori. S'au numit „dascali după cuviință“ după cum zice un alt chrisov; și se fac multe scutiri pentru proprietățile dăruite Seminarului chiar de la început. Dar în curînd venîră asupra țerei nenorocirile ocupațiunei străine 1806—1812, când Mitropolitul Veniamin a fost nevoit a se retrage din scaun la mănăstirea Neamțului. Grele zile pentru Seminaru. În 1812, scoala se reorganisează; se adaog științe noi: simbolistica, exegesa, istoria religiei, filosofia, limba latină, cântările bisericesti. Seminarul și luă sborul, mai ales după ce G. Asachi aduse din Transilvania pe Dr. V. Popp, I. Costea, D. Mamfi și V. Fabian. V. Popp fu numit Director. Eteria grecească și mai pe urmă ocupația turcească, nu cruțară nici Seminarul. Mitropolitul Veniamin se retrăsese peste Prut. Profesorii aduși se reintorc în țara lor; scolarii se imprăștie. Scoala se redeschise, dar, până în 1834, se predau abia cunoștințele absolut necesare spre a intra cineva în cler.

După 1834, Seminarul incede din nou a prospera. I se asigură o sumă anuală de 60000 lei din veniturile Mitropoliei și ale Episcopiiilor și Mitropolitul Veniamin reușește a hotărâ pe jurisconsul Damaschin Bojinca ca să iee conducerea Seminarului. Sub acest director și sub urmașii sei, Seminarul înflorește; profesorii cari lipsiau se aduceau de la frații din Bucovina și cele alte țări românești.

Dar Mitropolitul Veniamin fu silit a se retrage definitiv din scaun; și odată cu retragerea întemeitorului și luminatului seu protector, Seminarul care luase un puternic avînt sub ocrotirea lui, în timpul directorilor D. Bojinca, Vl. Suhopan și Fil. Scriban, se văzu mărginit. Merge încă bine fiind că Asachi îl sprijinea; dar nu era bine văzut la Mitropolie, pentru că progresele Seminarului impedita hirotonia de preoți fără carte. În 1844, sînt în Seminar 11 profesori și trei cursuri: a) pentru candidați, b) pentru clerici, cursul întăiu în patru ani și c) pentru clerici, cursul al doilea în trei ani. În acel an erau: 80 candidați, 33 în an. I, 18 în al II, 10 în al III-le, 10 în al IV-le, și 9 în cursul al doilea. Dar, cum seria Al. Sturza, vărul Domnitorului Michail Sturza: „Clerul (seminariul) va cădea în descurajare) și va sta în „amortire pe cât timp va vedea zilnic întroduși în biserică de cei „ce uzurpă demnitățile eclesiastice pentru rușinoasele câștiguri de „simonie, ori de patronare lașă“. De la 1847 s'au făcut un nu-

măr considerabil de preoți fără carte, iar cursul Seminariului a fost redus la patru ani și profesorii cei buni înlăturați; iar în 1848, Seminariul număra 44 elevi și 120 candidați; cursurile s'au redus la patru ani cu patru profesori.

Cu suirea pe tron a lui Al. Gr. Ghica și alegerea de Mitropolit a lui Sofronie Miculescu, zile bune sosesc și pentru Seminariul lui Veniamin. Prin Așezământul votat de cătră Divanul Obștesc, Seminariul se reorganizează cu opt clase. În 1852—53 erau 80 de elevi, cu 12 profesori. Se opresc hirotoniile celor fără școală și se decide ca în treptele ierarhiei bisericești să nu poată ajunge de cât numai cari au făcut cursul complet. De acum Seminariul merge zi cu zi spre o dezvoltare puternică și folositoare. Cu anul sc. 1854—55 se înființază și clasa VIII. Erau 14 profesori. Pentru scoalele bisericești se cheltuia 300000 de lei; și Epitropia Seminariului se plângea de această sumă mică, în comparație cu 1200000 care se cheltuia pentru cele alte scoale, „pentru aceia este ușor de înțeles cum cultura mirenească a luat înainte pe cea duhovnicească, atunci când chiar din Casa Clerului s'au sporit cu atâta covârșire această din urmă sumă a scoalelor publice, lăsându-se la o parte acele bisericești, ca când nu ar fi nici acestea „menite pentru cultura țerei“.

În 1859, protosing. Iosif Bobulescu este însărcinat ca împreună cu Dr. G. Apostoleanu și Th. Veisa, Inspectorul general, să pregătească un proiect de lege pentru uniformitatea studiului seminarial cu acele de același grad al scoalelor publice, cum și pentru constituirea unei facultăți de teologie. Un asemenea proiect de lege s'a făcut. Programa se mai sporește în 1859.

Dar în acel an, Ministeriul face cunoscut Epitropiei Seminariului că față cu desorganizarea Școlii, nu se poate amesteca la numirea profesorilor. La aceasta, Comitetul răspunde că Așezământul din 1851 nu se mai respectează; numirea la cele alte Seminarii nu se face prin Comitet; se știe că în toată lumea creștină chiar științele politicești să predau după o direcție religioasă de persoane care au absolvit cursuri seminaricești; cărțile pentru învățăturile religioase nu se mai trimit spre a lor examinare, etc. În 1860 erau 16 profesori și 234 elevi, dintre cari 148 interni și 86 externi.

La octombrie 1859, Ministeriul desființează Epitropia Seminariului și își luă asupra-și conducerea Școlii împreună cu Mitropolitul. Toată averea școlii se administrează de cătră Ministeriu.

În iunie 1860 se serie Rectorului Seminariului ca împreună cu I. Mandinescu, Dr. Sim. Barnuțiu, pâr. G. Ionescu și Dr. A. Velini să se intrunească în Comisiune spre a proceda de urgență la alcătuirea unui program statornic, regulat și uniform pentru Seminarii, avînd de principiu ca baza programei să fie cea gimnasială cu lăsarea cursurilor duplicate de știință și de limba germană. În locul acestora, de la clasa, V-a în sus se vor cuprinde studiile speciale pentru preoție. Aceasta se și făcu. În acelaș timp, Ministeriul Cogălniceanu acordă Seminariului un budget de 331,800 lei.

Legea din 1864 cuprinde întocmirea unei nouă programe pentru Seminarii și legiferarea lor în comun cu cele alte Scoale. Dar escelenta programă din 1864 a fost știrbită de cătră Ministrul Tell în 1872 sub cuvîntul că seminariștii nu intră în cler. Ministrul nu 'și au ajuns la scop. Seminariștii au pregătit în particular ceia ce lipsia din program și au intrat în facultăți, pentru că soarta clerului nu era asigurată. Odată cu ciuntirea programei, s'a redus și numărul profesorilor, reducându-se și lefile la 179 lei pe lună, pentru cei din cursul inferior. Această revoltătoare nedreptate a ținut 20 ani. Ea s'a reparat tocmai în 1893. Altă nenorocire pentru Seminarium: elementele bune fugind de preoție, s'au îngrămădit sute de elevi esterni în cursul inferior, până în 1885 când esternii nu au mai fost primiți,

Legea din 1893 a desființat unele seminarii inferioare și au introdus VIII clase în Seminarii, lăsând câteva din cele inferioare cu trei clase, urmînd ca de la clasa IV să treacă în Seminariile mari. În 1902, Seminariile mici s'au desființat cu totul și a rămas numai două câte cu șapte clase. Programa a trebuit să fie modificată, fără însă a fi atinsă în bazele ei esențiale.

Absolvenți. Din mai bine de 150 absolvenți cari se cunosc, au fost sau sînt în viață 57 în cler, dintre care :

13 arhieriei, 5 arhimandriți, 14 protoierei, 10 profesori, 5 revisori eparhiali iar dintre cei cari au rămas civili

1 ministru în Bulgaria 3 profesori universitari 33 prof. secundari
13 institutori 16 doctori 4 magistrați, etc.

„Răposatul întemeitor Mitropolitul Veniamin poate fi mulțumit din locașul unde a fost chemat de D-zeu“.

SEMINARIUL MUSULMAN AL STATULUI

din
Dobrogiă.

Creat în virtutea art. 21 din Legea Organică a Dobrogei, cu menirea de a progăti personalul ecleziastic necesar moscheiilor din Dobrogiă, precum și a corpului învățătoresc pentru Scoalele profesionale mahometane.

S'a înființat în 1891 în orașul Babadag.

La început Seminarul a avut un singur profesor și director pe dl. Demirgean-Efendi și a fost instalat în localul său propriu, construit acum 300 de ani, de către „Gazi Ali Pașa“, unul dintre comandanții turci cari au luat parte la asediul Vienei (1683); al cărui mormânt, protegiat de un mausoleu făcut de piatră, se află și acum în curtea Seminarului din Babadag. Pentru înființarea și întreținerea acestor două instituțiuni religioase, Gazi Ali Pașa, a lăsat prin testament moșia cu baltă și satul Zebil de lângă Babadag, care au fost secularizate de către Statul român la anexarea Dobrogei în schimbul întreținerii lor prin buget.

Din cauza marelui emigrări din 1899, elementul musulman din județul Tulcea fiind restrâns, Ministerul hotărâ în 1901, strămutarea Seminarului la Medjidie, în județul Constanța, fiind că populația musulmană este în număr cu mult mai mare, aici și în împrejurimi.

Un an după înființarea Seminarului în Babadag s'a adăos încă un profesor pentru cursurile de Interpretarea Coranului și legislația musulmană, rămânând vechiul profesor numai cu limba arabă. La 1895 s'a mai înființat încă o catedră de limba română. De la 1 septembrie s'a mai adăos o catedră de legislația musulmană și una de partea științifică, în limba română.

Localul e construcție în stil turcesc, în Babadag. În curtea seminarului este geamia; cu apă adusă anume care servește pentru curățenia corpului. Localul de aici este tot o construcție în stil turcesc, cu 14 camere, cu o grădină și o curte de 2000 m. p. împrejmuită cu zid de piatră. În grădina din față se află moscheia „Veli-Bet“ făcută de către acesta și reconstruită în 1903 prin subscripțiuni publice și ajutoarele date de Casa Bisericeii. Localul Seminarului este construit în 1897 de către Comunitatea musulmană din Medjidie care l'a cedat Casei Scoalelor.

Sînt 35 elevi interni cari se întrețin pe cheltuiala lor. Ministeriul dă 300-4000 lei pe an pentru întreținerea localului și 700 lei chirie pentru locuința Directorului. Incălzitul costă 6-800 lei anual.

Mobilierul didactic este nesuficient.

Biblioteca are 32 cărți și tablouri.

Absolvenți. Din cei 7 absolvenți ai Seminarului:

4 sînt institutori de limba turcă 1 muzicant

2 și continuă studiile de teologie la Constantinopole.

Seminariul are opt clase, împreună cu învățământul primar.

De la întemeierea Seminarului și până astăzi s'au înscris 483 elevi și s'a cheltuit cu Școala 87340 lei.

ȘCOALA SECUNDARA DE GRADUL II DE FETE CU INTERNAT

din

București.

Cele mai vechi acte din arhiva Școalei sînt din 1852. Dar, de prin 1847 era vorba de înființarea unui „Pensionat de fete“. Obșteasca adunare a votat în acel an o lege în această privire care a fost sancționată de cătră Domnitorul G. Bibescu. Dar legea nu s'a pus în lucrare. Tocmai în 1852, Eforia Școalelor însărcină pe d-na Jacobsohn, polcovniceasă a pregăti un program general pentru „Pensionatul de fete Domnesc“, aprobă acel program și închirie cu 400 galbeni pe an casa Manuk (astăzi otel Dacia) în acest scop. Eforia școalelor se compunea atunci din: Ap. Arsachi, P. Poenaru, C. Bosianu, Al. Florescu.

Din actele timpului se constată că erau eleve „stipendiste“, bursiere, „fete de angajați cari vor fi servit țerei cu cinste și cu rîvnă“, în număr de 20 pentru care se plătia Directoarei câte 60 galbeni pe an, de cătră Stat; mai erau apoi eleve „pensionare“ a căror părinți plăteau câte 40 galbeni pe an.

Arhiva Școalei posedă o listă de 13 eleve care sînt probabil cele întăi eleve ale Școalei; mai găsim altă listă, în care figurează următoarele nume:

Constanța Florescu, fiica logofătului Alexandru Florescu.

Marița Crețeanca, „ elucerului Zamfirachi Crețeanu.

Elenca Ralet fica logofătului Iancu Ralet
 Ecaterina Radofil, „ pitariului Radofil.
 Elena Georgeasca, nepoata Doamnei Catinca Vlădeasca.
 Elena fica serdăresei Maria Poenariu, ș. a.
 Stipendiul se acorda pentru 6 ani.

Profesorii se alegeau de cătră Directoara Iacobsohn cu restricția inse ca să treacă un examen inaintea Eforiei. Guvernantele erau aduse din Rusia.

Prima Directoară conduse Scoala cinci ani; iar in 1857 se numi d-șoara Elisa Blaremburg, prin decret domnese. Peste un an, Scoala se mută in calea Moșilor, casa Turnescu. Sub noua direcție școala se indrumază spre o alcătuire mai sistematică: se regulează condițiunile pentru păstrarea bursei; se introduc registre de prezență pentru profesori (1862); se introduce semi-bursiere, a căror pensiuone se plătește jumătate de Stat și jumătate de părinți. Numărul bursierelor se ridică până la 80 in 1861; iar al pensionarelor scade treptat, până ce ajung 12 in 1864.

Din 1862 s'a decis a nu se mai primi in Scoală de cât copile cu două clase primare, și in vristă de cel puțin nouă ani. Nivelul studiilor fiind mai ridicat, Scoala'și schimbă și numele. De la 1861 ea este: „Internatul de fete al Statului“, ori „Scoala Centrală de fete“. Numele acest de pe urmă a persitat și sub acest nume și astăzi e cunoscută Scoala.

Nu se cunoaște programa de pe atunci; dar se știe că elevele abia știau ceti și serie când intrau in scoală, și că anii de studiu erau tot șese, la sfârșitul an. 1863. Se da mare importanță limbilor străine; limba francesă incepea din primul an și in această limbă se propuneau toate obiectele. Tocmai in 1862 s'a dat ordin ca Istoria și Geografia să se invețe in limba română. Mare insemnătate se da Musicei; pentru 40—60 eleve erau 6 piane, o guvernantă și doi profesori de musică. In 1864, examenul a ținut trei zile: l. francesă la 25 iunie, l. română la 26 și l. germană la 27. Dintr'o adresă a Direcțiunei cătră Ministeriu se știe că erau profesori: Părintele Veniamin Catulescu, Neumeister, T. Pascal, C. Cioflan și Franchetti. Statul plătia chiria caselor, da lemnele de încălzit și o sumă pentru fiecare elevă. Directoarea administra cum voia și cheltuia cât credea; Ministeriul 'și reserva numai privighierea bunei întrețineri.

In 1863, Statul încearcă să reorganizeze Scoala, căutând să-i schimbe caracterul de Scoală oare cum particulară și încearcă a

retrage Directoarei dreptul de a mai primi alte stipendiste, în afară de cele întreținute de către Ministeriu. D-șoara Blaremburg neimpăcându-se mai ales cu dispozițiunea de a prezenta regulat Ministeriului compturile de cheltuieli și dă demisiunea. După mai multe schimbări de directoare, în 1868 se încredințază direcțiunea Scoalei D-nei Suzana Baycoianu care a funcționat de la 1868—1885.

Sub regimul Legei asupra Instrucțiunii publice din 1864, Scoala devine o instituțiune de Stat cu caracter de Școală Secundară „Școala Centrală“. Un program nou i se impune.

Din analiza de aproape a acestui program reiesă că se făceau cursuri propriu zise numai în cele întâi IV clase, pe când clasa V-a „complementară“ era consacrată mai mult perfecționării în limbile străine. Cursuri se făceau numai dimineața; iar timpul de după amiază era consacrat numai lucrului de mână.

O dată cu noul program, se numese cu decret Domnesc și profesorii necesari; în număr de 8. Erau 102 eleve. Imediat s'a publicat și un „Regulament pentru personalul Internatelor de fete“.

De la 1864—69, Școala s'a mutat în mai multe rînduri: casa Ghica, str. Colței; calea Griviței (astăzi Școala de artilerie și geniu); în 1869 din nou în str. Pensionatului, unde rămâne până în oct. 1890, când s'a mutat în localul seu propriu din str. Icoanei.

Organisarea din 1864 a rămas în vigoare până la 1881.

În acest an s'a introdus un program nou, prin care se introduce cursuri propriu zise și în clasa V; se introduc cursuri nouă: filosofia, economia politică, igiena; l. germană începe chiar din clasa I și l. italiană se propune în ultimele trei clase. Numărul oarelor de clasă ajunge la 38 și 34. Programa se modifică în 1883, cu tendința de a da Școalei o direcție deosebită, o îndrumare spre Școală Normală. Se schimbă și numele în „Institut Pedagogic“.

După demisiunea d-nei Baycoianu și după șase ani de direcțiunea a d-nei Eleonora Constantinescu, în august 1891 se încredințază direcțiunea Școalei D-nei Chrisanta M. Rômniceanu, licențiată în științele fisico-naturale, care funcționează și astăzi.

După ce s'au luat treptat mai multe măsuri pentru ca o parte din elevele Școalei să fie pregătite pentru misiunea de Institute; în 1893, în urma Legei votate, Școala devine „Școală Normală de Institute“. Atunci s'a înființat pe lângă ea și o secție primară. Pe lângă cursul de filosofie propriu zis s'au mai adăos 3 oare de pedagogie și 2 de didactică. În anul următor se înființă și clasa VI.

Acum intră în Scoală numai eleve cu trei clase secundare de la Esternat. Program anume întocmit. Esamen „de Diplomă“.

Dar numărul absolventelor cu diplomă întrecând cu mult locurile vacante în învățământul primar urban, în 1898, rămân Scoală Normală numai acea din Iași.

Atunci Scoala din București se transformă în Scoală Secundară de grad. II de fete, cu IV clase superioare. Un program provisoriu se întocmește pentru cl. I care se înființa. Aice trec fetele din clasa I-a, iar cele altele continuă cursurile normale. Programa din 1899 se aplică treptat. La început se hotărîse a fi o scoală numai de gr. II. În an. scolar 1900/1 se înființează și clase cu programa scoalelor de gr. I. Internatul nu s'a desființat nici o dată.

Astăzi Scoala cuprinde ambele secții ale învățământului secundar de fete, care alcătuiesc la un loc o Scoală secundară completă, cu curs inferior și superior. Sînt în totul 235 de fete, dintre care 74 bursiere și 161 solvente.

Pe lângă studii teoretice, se mai dă elevelor noțiunile practice necesare în gospodărie: lucru manual, curs practic de economia domestică și bucătărie.

Localul e situat într'unul din cartierele cele mai sănătoase din București. Clădirea a costat peste 1,200,000 lei și îndeplinește toate cerințele moderne pentru clădirile școlare: clase spațioase; sale de desen, lucru, muzică și o vastă sală de gimnastică; amfiteatru pentru experiențe; laboratorii pentru chimie și fizică; colecțiuni pentru științele naturale, bibliotecă.

Numărul *Elevelor* care au trecut prin Scoală nu se poate determina, fiind că sînt registre regulate numai de la 1864 în coace, și pe anul sc. 1866--67 iarăși lipsesc.

Scoala aceasta nu are scopul a da elevelor o carieră anumită, și nici o pregătire specială; ci o instrucție generală, temeinică și o educație îngrijită de care vor avea nevoie mai târziu în viață, aice se cultivă cu îngrijire limbile moderne, lucrul manual și gospodăria, desenul și muzica. Cele care se disting se pot înscrie în facultățile de litere, medicină și farmacie, și în alte facultăți chiar, în urma unor esamene de diferență. Scoala se adresează la părinții cari țin ca fetele lor să capete o instrucție solidă și sistematică; dar nu tind a le îndrepta către o anumită profesiune.

SCOALA SECUNDARĂ DE FETE GRADUL II ESTERNAT

din
București.

Inființat din inițiativa particulară. În 1880 mai multe tinere bacalaureate și doi profesori de la gimnasiu au oferit în mod gratuit serviciile lor Ministeriului pentru a preda cursurile la un Esternat, pe care Ministeriul l'ar inființa. Ministeriul primi generoasa ofertă și încuviință deschiderea Esternatului 14 noembrie 1880. Statul plătia la început numai chiria localului și servitorilor, mai pe urmă a inseris Scoala în budget.

La 17 noembrie 1880 s'au început cursurile cu 43 eleve și 12 profesori, 6 profesori de la Scoalele Statului și 6 tinere profesoare, toți predând gratuit. Patru bănci s'au adus de la gimnasiul „Cantemir“ și mai apoi opt de la Universitate. Până atunci fete din clasa de mijloc nu aveau unde învăța; căci Scoala Centrală era cu internat în care intrau fete sărace numai prin concurs; în Asilul „Elena Doamna“ se primiau numai orfane; așa erau numai pensionatele particulare.

Peste trei ani, Scoala era așa de populată că s'a simțit nevoia de a se inființa clase divisionare din care s'a format apoi Esternatul No. 2.

Esternatul a mers cu V clase până în 1893, când s'a inființat o „Secțiune normală“, inființându-se pe lângă această secțiune și o scoală primară de aplicațiune. Această organizare, în timpul căreia erau la Externat două directoare, a ținut numai până în 1896. În 1903, s'a inființat o secțiune „Comercială“, în scopul de a da o direcțiune practică cunoștințelor dobândite în scoală. Secția comercială a fost îmbrățișată cu mare dragoste de către eleve, de la început a fost frecventată cu mare sîrguință de către 40 eleve; cea mai mare parte absolvente ale Scoalei. Prin stăruințele Directoarei s'au găsit locuri mai pentru toate elevele ieșite din această „secțiune“ și nu se aduc de cât laude asupra purtării lor și chipului cum își fac datoria.

De la septembrie 1904 secțiunea comercială a trecut la Esternatul No. 2; iar Scoala s'a prefăcut în Scoală de gradul II, liceu esternat de fete.

Profesorii. In curs de 25 le ani a fost o vînturare destul de mare de personal; 5 ori 6 profesori au ocupat pe rînd aceiași catedră; s'au succedat mai bine de 60 de profesori. Astăzi scoala numără 19 profesori și maiștri, dintre cari numai 3 ca suplinitori. Numai profesorul de religie e bărbat.

Administrația. De la înființarea sa, Esternatul a avut 5 Directoare.

Eleve. Numărul lor a mers tot crescînd, așa că in deosebite rînduri a fost nevoie de divisionare. Numărul elevelor înscrise în clasa I a fost . . . iar al absolventelor de . . . In anul scolar de de față sînt 218 eleve in cele VI clase ale scoalei, care se imparte după profesiunea părinților, in fete de :

87 funcționari	25 comercianți	20 profesioni libere	11 pensionari
9 meșteșugari	8 preoți	5 agricultori	4 militari
3 rentieri	1 industriaș	45 orfane.	

Unele din absolventele scoalei au dat esamene de diferență la licee, au urmat cursurile universitare și sînt licențiate, altele au intrat la poștă și telegraf, in magazine, biurouri, învățătoare la sate: altele sînt căsătorite sau in familii.

Sînt mult îndemnate la economie; 65 de eleve au libret la Case de Economie. S'au introdus in Scoală semne de distincțiune și premiul „10 Maiu“ care se dă elevei aleasă de camaradele sale din întreaga scoală, ca aceia care întrunește toate calitățile de colegă bună și elevă esemplară. S'a înființat un „Comitet de onoare“ alcătuit cîte din trei eleve din fiecare clasă, alese de cătră camaradele lor, pentru a apăra „cinstea scoalei“ in afaceri de disciplină in lăuntru, controlînd și purtarea elevelor in afară de scoală

Mobilierul și Materialul didactic. Scoala posedă un mobilier complet și in bună stare. Materialul didactic este bogat.

Local. La început scoala a fost instalată in str. italiană, casă bună și igienică incunjurată cu grădină; in 1885 s'a mutat in Popa-Tatu, cu chirie anuală 11000 lei, cartier sgomotos, casa in-tre trei strade. La 1899 s'a mutat in strada Gloriei, unde se află și astăzi: cartier igienic, cu grădini in prejur, avînd grădină și curte spațioasă, chirie 13,000 lei.

Pe lingă Esternat, este înființată societatea „Ajutorul Scoalei“, care cheltuește 450-500 ca ajutor pentru elevele sărace: serbări de Crăciun. Profesorii dau cîte 1 leu pe lună și multe eleve cîte 10 bani pe lună, mai vin aici dobînzile de la banii împrumutați la profesori. O serbare dată pentru Societate a produs 500 lei. Capitalul este de 2000 lei.

Cantina înființată în 1899, dă mâncare la 60-70 eleve în cursul lunelor de iarnă, plătind 25 bani pentru două feluri de mâncare. Pentru Cantina, întreținută anul întâiu cu cheltuiala directorului, s'au dat serbări școlare de cătră eleve la Ateneu și apoi prin subscrieri a câte 10 bani. Casa Scoalelor a venit de asemenea în ajutor. Se dă mâncare gratis la 12-15 eleve sărace dar meritoase.

Pe lângă serbarea școlară de la 10 Maiu, care se face împreună cu toate scoalele din București, la Teatru sau la Ateneu, în ajunul zilei de 10 Maiu se organizează în școală o serbare, în care între altele, se cetește și cea mai bună din lucrările elevelor asupra acelei zile. Astfel se face și la 24 Ianuarie. Afară de acestea se mai dau reprezentațiuni sau producțiuni la Ateneu ori în curtea școlii, pentru Cantină, Bibliotecă, etc. Uneori la aceste mici serbări se cetește și scurte conferințe relative la igienă, iubirea de țară, educațiune, și la formarea sentimentelor.

SCOALA SECUNDARA GRADUL I DE FETE

din

I a ș i.

Legea instrucțiunii din 1864 prevede instrucție secundară publică și pentru fete. În ianuar 1865, se înființează „Școala Secundară de fete din Sărărie“, pe lângă Școala primară din aceea suburbie. D-na Sm. Macry a fost prima directoră. În cursul existenței sale de 12 ani, noua Școală s'a mutat în deosebite locuri, până ce a ajuns în mănăst. Sf. Sava, unde și-a dat sfârșitul, transformată fiind în Școală de croitorie, în 1877. Din arhiva vechei școle rezultă că a început cu 12 eleve, ajungând până la 60 și chiar 80. Erau 6 profesoare, fiecare predând câte două obiecte; programa era alcătuită după a Școlii Normale, și era și socotită între Școalele normale.

Primul Esternat de fete a fost desființat în 1877; prima încercare nu a isbutit. Poate că lumea nu era pregătită pentru astfel de Școală, dar e sigur că și personalul didactic lipsea. Titlul era de Școală secundară, dar fondul nu. Nu era înse tot astfel în 1882. În acel an, chiar și în școalele particulare de fete se înființase o „secție de bacalauriat“. Era un curent viu pentru o instrucție mai dezvoltată pentru fete; de aceea nu e de mirare

că la înființarea actualului Esternat s'au înscris 92 de eleve în 1882.

În ziua de 10 octombrie 1882, s'a deschis Esternatul secundar de fete, cu 7 profesoare, 94 eleve, 6 chărți, un glob geografic și 2 portrete regale, în casa Jordan din Sărărie. Localul era vast și avea unele inconveniente, dar avea aer foarte bun, curte spațioasă și liniștea necesară studiului. Dar se găsi că Școala e departe de centru și se strămută, în 1887, în strada Alesandri, casa cea mai nepotrivită pentru o Școală, între două strade foarte frecventate, cu ferestre în uliță. Aici a stat Școala nouă ani, când numărul elevelor sporia neconținut, până ce fundare de Esternate în Bârlad și Botoșani a mai pus o stavilă curentului. În 1889 se creă o divizionară pe lângă clasa 1-a. În 1896 Școala se mută în casa Șendrea, în dosul Universității vechi, casă spațioasă, în care încăpea și divizionarele, acum trei. Aice a stat până la mutare în localul propriu, 1900. Din anul întâiu s'au ivit crăpături în zid; tencuiala s'a brăzdat în toate părțile, plafoanele neconținut se măcinau. E nevoie urgentă de o reparație radicală. Lemnăria nu e mai bună de cât zidăria; pare totul construit din lemn verde. Trebuie să adăogim și sobele care încălzese foarte greu. Sînt apoi defecte de plan; așa d. e. unele ferestre sînt așa de sus, astfel că iarna de pe la 3 oare nu se mai vede nimic. Nu există o sală destul de încăpătoare pentru părinții elevelor la o serbare d. e.; nici o sală de gimnastică încălzită pentru eserciții comune. Se simte de asemenea mare nevoie de un local separat pentru direcțiune.

Pentru asanarea localului s'au început plantațiuni, cu banii Directoarei și cu bunăvoința Ministeriului Domeniilor, a Direcțiunei Căilor ferate și Primăriei de Iași.

Mobilier. Dosarele arată că s'a cheltuit până acum pentru mobilier suma 8789 lei 40 b.; dar totul nu e de cât brac și vechitură. Și aceasta din pricină că sumele care s'au acordat în rînduri, erau sume neînsemnate cu care nu se putea face nimic de samă. De la Școalele care au capatat un nou mobilier, vechiturile s'au trimis și la Esternat. Așa că Esternatul ajuns Școală de gradul II-le, singurul liceu de fete din Moldova, posedă mobilierul cel mai prost, mai ne-pedagogic și mai ne-igienic din câte se poate vedea.

Material didactic. Până în 1905 nici nu putem zice că Școala aceasta a avut material. În 1905, Casa Școalelor a trimis pe rînd

material și ceva aparate pentru chimie și material pentru zoologie, botanică, geologie; dar nimic pentru chimie. Până acum, profesorii de la Universitate au binevoit a ne primi în laboratoriile lor, și unia au condus în persoană experiențele. Musica a fost mai favorisată; este un piano și un harmonium, și de la 1903, și o Sală de musică. Sala de gimnastică nu e destul de mare. Dar pentru desen nu este nimic.

Personalul didactic. La crearea Esternatului, nu era fete pregătite pentru profesorat; în Iași personalul didactic s'a adunat cum s'a putut, ca suplinitor. În 1885 s'au publicat concursuri pentru toate catedrele de la Esternatele secundare; dar care erau titlurile de admitere la concurs? Studentă cu sau fără esamene date, bacalaureată, absolventă de Școală normală (modelul vechiu), până și simplă absolventă de esternat. Mai toate catedrele au fost ocupate de titulare, în 1885. Când s'au creat divizionare s'au adus titulare și acele clase cu caracter cu totul timpurar, care s'au și desființat în urmă; dar profesoarele au rămas cu drepturi câștigate, astfel că acum sînt în Esternat câte două profesoare titulare și definitive la fie-care obiect de partea literară.

Corpul profesoral al acestei Școale se distinge, în genere, prin punctualitatea sa și prin corectitudinea și esactitatea în îndeplinirea regulamentelor. Absențele sînt rare și bine motivate, și puține congedii s'au luat.

La mutarea Școalei în noul local, divizionarele se înmulțise așa că erau drept vorbind, două școli sub un singur acoperiș. Numărul cel mai mare de eleve l'a avut Școala în 1897/8, când erau 435 eleve, dintre care 260 în cele cinci clase ordinare și 175 în trei divizionare. Și aceasta din cauză că certificatul Esternatului dădea drept a se prezenta la ori ce concursuri. Avînd în vedere cariera ce le aștepta, s'a găsit cu cale, în 1893, a se înființa o „Secțiune normală“; dar când Școala normală de fete a fost reorganizată, absolventele Esternatului nu au mai fost admise la concursuri. De atunci Esternatul a fost părăsit; certificatele lui ne mai avînd o valoare practică: în ultimii ani 150 eleve. Rezultă dar că clasele secundare de fete nu au fost un produs a unei reale nevoi de educație secundară. Pentru ca suplinitoarele să nu fie îndepărtate, s'a făcut o încercare cu „secție comercială“ care a ținut numai un an, fiind că anul următor nu s'a înseris nici o candidată.

Cu anul școlar 1905/6 s'a desființat vechia clasa V înlocuin-

du-se prin clasa V de gradul II; așa că peste trei ani Școala va fi un liceu de fete cu VIII clase.

Activitatea extrascolară. „Cercul Esternatului“ format din absolvente, Serbări școlare, care aduc în legătură mai strânsă Școala cu familia; Escursiuni școlare; „Fondul Patriotic“ fundat în ziua de 24 ianuarie 1904; „Casa Sf. Paraschiva“ pentru a se ajuta elevele fără părinți, fundată la 14 Sept. 1904 are 275 lei; Societate de lectură.

De la înființarea sa și până astăzi, Statul a cheltuit cu această Școală 1,315,223 lei 90 b., sumă care se descompune astfel: 923,252,50 pers. cl. ordin. 44990 directoare 8,789,40 mobilier 187,718 „ „ divis. 15430 secretare 11,424 reparații 22,920 servitori 6,330 întreț. Școal. 94,370 chirii

În această socotală nu intră suma cheltuită cu noul local și anuitățile ei, și nici lemnele de încălzit. S'a lasat afară și micile cheltuieli.

Directoare. Au fost trei, dintre care una aproape 20 de ani. Mai bine de 60 profesoare s'au schimbat la această Școală, fără a mai socoti suplinitoarele de la clasele divisionare.

Eleve. De la înființarea Școlii s'au înscris în toate clasele 6041 eleve, dintre care 501 au absolvit Școala.

ȘCOALA SECUNDARĂ INTERNAT DE FETE GRADUL II

din

Craiova.

Pentru o mai complectă pătrundere a trecutului acestei Școale, împărțim Istoricul ei în cinci perioade:

Prima perioadă (1835—1860). Se susține că s'ar fi înființat Școala în 1810; alții susțin anul 1837. În anul 1810, din cauza „rezmeriților trecute ce au fost p'aici, și a cutremurilor ce s'au întimplat, școlile s'au smintit chiar din zidurile lor.“ Cum că școala s'a înființat în 1835, se aduc următoarele dovezi: a) În 1863, dl. G. Panaitescu, profesor la această școală încă de la începutul ei, scrie într'un memoriu către Petrachi Poenariu: „Inter-natul nostru, renumitul internat, carele de la 1835 lucrează pentru prosperitatea, etc.“ b) Directoara Școlii în discursul adresat Dom-

nitorului Carol I, în 1867, zice că Școala e înființată în 1835; c) Comitetul de inspecțiune din Craiova când roagă Ministeriul, în 1864, ca să învoiască a se primi în Școală și solvente zice că „de „29 de ani de când funcționează internatul, părinții s'au bucurat „de acest drept“.

Școala e înființată de Craioveanul Iordachi Oteteleșanu și Macedoneanul Constantin Lazaro. Amândoi acești barbați consacrară viața și averea lor numai operelor de cultură națională. Între cele întâi 25 eleve găsim tot nume de boieri mari de neam, așa : Zinca Rioșeanu, nepoata Vornicului Iordachi Oteteleșanu, Profira Urdăreanu, Elena Socoleanca, Elencu Rusăneasca, Marița Fratostișeanca, Marghiolița Socoleanca, Mosiuca Gigurtu, Elisabeta Găneasca, Elena Cimbrowschi, sora lui Tache Bibescu, Elena Măldăreasca, Ariechia Dincă Zătreanca, Maria Viloj, Elena St. Zătreanca, etc.

Prima Directoară a fost d-na Dall, germană; erau profesori de română, francesă, musică vocală și instrumentală, lucru de mână, mai multe guvernante germane și francesse.

De și bogată, la început Școala nu a fost înzestrată cu mobilier bun; ci numai la 1859. Bibliotecă nu exista. În arhivă nu e nici un dosar, nici o matriculă, nici condieă ori chărtie până la 1861.

Cu izbucnirea Răscoalei Crimeei, ocupațiunea străină se abătută și asupra Craiovei. Internatul se închise până în 1855, când se redeschise sub direcțiunea d-nei A. Panaitescu în strada Jules Michelet azi. Foastele case ale Școlii, dăruite de Lazaro, fuseseră cartier pentru soldați și n'au putut fi puse în bună stare decât în 1859. Atunci li se făcu reparațiune, adăogându-se două aripi la vechia clădire.

La început Școala se ținea din taesa solventelor de 50 ₰ pe an și ajutoarele ce i da Iordachi Oteteleșanu. În 1844, Domnitorul Alex. Ghica incuviințază ca o treime din prisosul veniturilor Bisericeii Madona-Dudu să se dea pentru școală. În 1845 Ministeriul trebilor bisericești decide ca să se dea a patra parte; iar în 1852, Domnitorul Barbu Știrbei regulează ca să se dea jumătate din veniturile acelei Bisericeii și imputărnicește pe Gr. Oteteleșanu privighitor de a dreptul în administrațiunea Bisericeii și a Pensionatului. Atunci Școala are și douăsprezece bursiere. Dar Școala era pusă sub autoritatea Eforiei Școlii.

Perioada II (1860—1864). În 1860 Școala a trecut sub admi-

nistrația Statului prin un vot al Adunării. S'a constituit un Comitet local de control, alcătuit din Prefect, doi membri delegați de Eforia Scoalelor, Primarul și un deputat de Dolj șezător în Craiova.

Erau VI clase și să primiau în școală chiar și fete cu clasa I-a primară; se învăța limba română, religia, istoria, geografia, științele fizice (și limba franceză), caligrafia, desenul și lucrul de mână. Unele matricole din acești ani au fost trimise la Ministeriu fără a se pastra copia; dar în 1863, știm că erau 94 eleve, dintre care 50 bursiere, 37 studente și 7 din părinți scapatați. Ele încep a îmbrățișa cariera de institutoare. Leafa profesorilor era 10 galbeni pe lună, unia 7 și 6 galbeni. În 1862, venitul după buget era 300956 l. v. 15 parale; iar cheltuelile 218,418 l. 11 par., cu un escedent de 82,837 lei 41 par. Escedentul se da cu dobândă. Așa în 1861 s'a împrumutat municipalitatea din Craiova, plătind dobândă de 8 % pe an.

Perioada III (1864—1893). În 1864, ea deveni „Școala Centrală de fete“, cu V clase; dar fiind că elevele nu erau toate pregătite, s'a înființat și o clasă pregătitoare. În 1864, Școala ia numele de „Institutul pedagogic“, și se introduce în program limba germană și igiena; în 1891 se dă o mai mare dezvoltare pedagogiei, înființându-se și o școală primară de aplicație. Examenele se țineau înaintea unei Comisiuni formată din profesorii gimnasiului sub președinția unui membru din Consiliul Instrucțiunii publice; mai pe urmă, examinau profesorii Școalei sub președinția Directoarei. Tot în 1864, numărul bursierilor se urcă la 400. Solvente nu se mai primesc. Pe lângă Directoară, mai funcționa o sub-directoară, mai multe pedagoage și trei pedagoage străine pentru practica limbei franceză și germană. Era vr'o 90 volume în bibliotecă, câteva aparate de fizică și o colecție de minerale. Cheltuiala bugetară a fost minimum de 59,000 lei n. pe an.

Perioada IV (1893—1899). Prin legea din 1893, Institutul pedagogic a fost transformat în „Școală Normală de Institutoare“. Budgetul se urcă la 87409 l. 50 b. Se clădi în fundul curții două sale de clasă pentru școala de aplicație. În 1895 s'a ținut primul examen pentru diploma de capacitate. După o încercare de a o transforma în Școală profesională superioară cu internat, în 1896, ea se prefăcu, în 1899, în „Școală Normală de învățătoare“.

Perioada V (1899—1906). Numai două clase: I-a de învățătoare și V-a de institutoare. Cele din clasa I-a, fice de agricul-

tori, preoți, institutori și învățători, primesc totul de la stat : înbrăcăminte, cărți, etc. În 1901, Școala se transformă în „Școală secundară de gradul I cu internat“. Normalistele sînt trimise în Școala Normală de la Azil, sau în cea de la Iași.

Astăzi Școala funcționează cu V clase, dintre care una superioară ; căci, prin o decizie ministerială din septembrie 1905, ea s'a transformat în „Școală de fete gradul II cu internat“. Se primesc în internat și solvenți cu 600 lei anual și semi-interne cu 400 lei. După o dispozițiune ministerială, cursurile se țin numai dimineața.

Activitatea estrascolară. Serbarea din 25 maiu 1903, pentru Bibliotecă, a produs 600 lei ; serbarea din 18 decembrie 1905 pentru Esposițiune, secția-Dolj ; excursiuni ; reprezentațiune de gală dată în prezența M. S. Regelui, septembrie 1903.

Profesoarele fac parte din Societatea „Cantina Școlară“ și „Caritatea“ ; Discursuri festive ; conferințe la „Cercul didactic“ ; d-șoara Victoria Roșescu a primit medalia de aur la Esposiția Societății regionale din Craiova, 1898, pentru dantele artistice lucrate de ea ; d-na Alesandrina Eliescu medalia de bronz, 1894, la Esposiția cooperativă din București, pentru tablouri și medalia de aur la Esposiție regională din Craiova 1898, pentru „enluminure“ și picturi pe matasă.

Biblioteca are 273 volume.

Material didactic. Până în prezent Școala a fost dotată cu foarte puțin material didactic. Acuma înse este inzestrată cu colecțiuni de zoologie, botanică, geologie și mineralogie ; precum și cu aparate de fizică și material de chimie, aproape complet.

SCOALA SECUNDARĂ DE FETE DE GRADUL I „CARMEN SYLVA“

din
București.

A fost înființată în 1882 ca divisionară a Esternatului No. 1, funcționând în același local, dar cu profesori deosebiți. În anul următor înființându-se și clasa II s'a mutat în o casă deosebită, dar tot în curtea Esternatului No. 1, cu direcție și profesori deosebiți. În martie 1884, profesorii cari propuneau gratuit de la înființarea Scoalei și dau demisiunea văzând că nu s'au prevăzut nici o sumă, nici în budgetul 1884/5; dar cei mai mulți revin în curând asupra demisiunii. La april 1885 s'a acordat un credit și la 1 octombre scoala fu înscrisă în budget. În 1886/87 Scoala s'a completat cu 5 clase și mulți profesori au fost numiți titulari în urma concursului trecut.

Scoala e frecventată de copile de funcționari, comercianți, mici industriași, mici proprietari, agricultori, meseriași și chiar muncitori. Cele mai multe au intrat și intră încă în scoală, cu gândul de aș face o profesiune. Instrucția e căutată la noi, ca mijloc, nu ca scop.

Cea mai mare populație a Scoalei o întâlnim între 1889-98. La 1888 s'a înființat Clasa I B. și în 1889 cl. II B. Pe atunci, absolventele Esternatului, erau primite la concurs pentru institutoare.

Până la 1898, profesorul făcea cursul după cum credea de cuviință. Era suveran pe materie și pe notă, după espresiunea curentă. Profesorul astăzi nu mai e suveran. E un muritor ca toți muritorii—și găsește că asta nu e un rău. Vine regulat la scoală. Iși vede de datorie. Și o dată cu concepția nouă despre viață, are mai multe legături cu scoala; numai consideră pe scolari ca pe niște simple calități metafisice. Și rezultatul e că școala merge din ce în ce mai bine.

Scoala are în momentul de față 5 clase secundare și una comercială, la care funcționează un corp didactic de 23 profesori, dintre cari 12 sînt titulari, 2 profesori cu contract, 1 suplinitoare la comptabilitate, 5 profesori comuni cu Estern. No. și Scoala de gradul II, 3 de la Scoala Comercială.

Elevele au vizitat sub conducerea Directoarei fabricii, stabilimente industriale, expozițiuni, muzeul, grădina botanică și au făcut excursiuni în afară.

Localul. În 1885 Școala s'a mutat în o casă din str. Fântânei, unde se plătia chirie 3000 lei pe an, localul absolut impropriu pentru școală. În 1887 s'a mutat în str. Israelită, 7000 lei chirie; de la 1890-95 școala a stat în str. Sfinții Apostoli, chirie 9000 lei plus 2000 dați ca îndemnisare direcției; casa nu era suficientă, erau 5 clase și 2 divizionare, dar avea o curte spațioasă; când s'a clădit o casă pentru direcție s'a plătit 13700 lei. La 1900 școala s'a mutat în localul de astăzi, superior cu mult celor alte, cu chirie tot de 13700 până la 1905 și cu 10.000 pe cinci ani încă. Dar localul nu corespunde tuturor cerințelor igienice și pedagogice. Nu sînt săli speciale pentru desen, lucru și muzică. Se simte continuă nevoie de un local propriu cu mobilier apropiat.

Biblioteca numără 250 volume.

Muzeul și laboratorul. Până în 1893 Școala nu avea alt material de studiu de cît niște planșe pentru zoologie, botanică, și mineralogie dăruite de eleve. De la 1893, Ministeriul a început a trimite material. Astăzi școala are un laborator și un muzeu convenabil. Colecțiile și aparatele sînt întrebuințate.

Școala are trei distincțiuni: o medalie de argint de la Expozițiunea științifică, 2 medalii de bronz de la concursurile muzicale, în 1903 și 1904.

De la 1898, la fie-care crăciun, profesorii școlii dăruiesc câte 5—10 lei în folosul elevilor săraci. Cu acești bani s'au cumpărat haine, încălțăminte și lemne. La crăciun, în ultima zi de clasă, de opt ani de cînd se face o serbare cu recitări și producțiune muzicală. Tot de la 1898 datează fondul „Carmen Sylva“ care a ajuns la cifra de 2450 lei; venitul se împarte în trei: a) o parte pentru ajutarea elevilor sărace; b) o parte care va fi baza unui fond de ajutor pentru profesori—fond rezervat pentru cazuri, c) pentru cumpărare de lucruri de artă și material didactic.

Școala a avut trei directoare de la înființare și până acum.

S'au înscris în Clasa I-a 2128 eleve și au absolvit școala 419.

	lei
S'a cheltuit pentru chirie	227.500
Plata corpului didactic, cheltueli de cancelarie, întreținere și premii	1128.059
Pentru combustibil	21.890
Cheltueli de reparație, instalație și mobilier aproximativ	15.000
	1.392.449

Costul unei absolvente in termin mediu costă pe stat 3323 lei și 26 bani.

SCOALA SECUNDARĂ DE GRADUL I, DE FETE „REGINA ELISABETA“

din
Craiova.

Inființată la 1 septembrie 1882, cu 7 profesori și 38 eleve. In anii următori s'a adaos câte o clasă și in anul al cincilea toate catedrele au fost puse la concurs și ocupate de cătră titulare, dintre care trei funcționează și astăzi.

Local. In timp de 23 de ani, scoala a ocupat trei localuri : a) str. Obedeanu, chirie 2900 lei, cinci ani ; str. Jules Michelet, 4000 lei, 5 ani ; localul actual, in fața Bisericei „Madona-Dudu“, cu 4500 5 ani, 5300 alți cinci, 6000 acum.

Personalul didactic. De la inființarea Scoalei s'au succedat 50 de profesoare și maistre.

Administrație. Au fost numai două directoare : d-na Maria Gogu 1882—1901 și d-na Elena Georgescu de la 1901 incoace, două secretare. Actualminte, funcționează la Scoală 13 profesoare și maistre, dintre care numai una este suplinitoare.

Eleve. De la intemeierea Scoalei și până astăzi au frequentat, in toate clasele, 2721 eleve, dintre care 163 au absolvit Scoala.

SCOALA SECUNDARĂ GRADUL I DE FETE

din
Botoșani.

Inființată în 1887, 15 septembrie printr'un fond pus la dispozițiunea Ministeriului Instrucțiunei de către Județ.

Până la 1 aprilie, 1905 s'a cheltuit cu această Școală 742573 lei, înse personalul didactic 645913, administrație 38910, local 57750.

Local. Primul local, str. Sf. Voevozi, chiria 1600, până în 1890; b) str. Dragoș-Vodă, chirie 2600, până în 1896; apoi în str. Eminescu, chirie 4000, până în 1904; apoi pe bulevard, unde e Școala și astăzi. Actualul local e maiestros ca aspect, împodobit cu ornamentație și stil și e una din cele mai moderne construcții, cu ferestre mari, sobe bune, cu vr'o unsprezece încăperi, plus camere pentru servitori. Cu toate aceste, se simte nevoia a se construi un local propriu.

Mobilier. Ministeriul a dat în primii ani 1171 lei pentru mobilier. Pe urmă, s'a mai confecționat; dar e nesuficient.

Materialul didactic de și s'a mai îmbogățit în ultimii ani este departe de a răspunde cerințelor Școlii.

Biblioteca. Bazele s'a pus în 1894 prin câteva cărți trimise de către Ministeriul Instrucțiunei. Până acum este numai un indice de formațiune a unei Bibliotecii.

Personalul didactic. De la înființare și până astăzi mai bine de 40 de profesoare și maistre s'au succedat la această Școală; iar *Directoare* au fost 4.

Eleve. După o perioadă de grea încercare pentru Școală, perioadă în care numărul elevelor scăzuse la 96 din 220 ce fusese altă dată, în anii din urmă s'a ridicat la 114 și chiar 127. Lumea începe a se deprinde și cu tacsele școlare și cu uniforma, urmărind interesul cultural propriu zis.

Pe lângă cele V clase secundare, mai funcționează și o secțiune „comercială“ în cei trei ani de funcționare a acestei secțiuni ea a avut 14, 4 și 5 eleve. De la 1 aprilie 1905 personalul didactic al acestei secțiuni predă lecțiuni gratuit, de oare ce secțiunea a fost suprimată din buget.

Subvențiuni. Comuna a avut în tot d'a una, afară de 1901, înscrisă în buget o sumă pentru a se veni în ajutorul elevelor

sărace și meritoase. Epitropia Institutului „N. Sofian“ a dispus a se acorda câte 20 lei lunar la 9 eleve ale acestei Scoale.

Activitatea estrascolară. Membre in societatea „Șezătoarea“ acum desființată; membre la „Ateneu“, profesoarele au ținut Conferințe; „Cercul didactic“; societatea „Filantropia“; societatea „Damelor Române“.

Eleve. „Escursiuni“ in afară și pe la fabrice; coruri și producțiuni.

De la inființarea Scoalei și până acum s'au in scris in clasa I-a 1153 eleve, dintre care 835 fice de cetățeni români. Au absolvit Scoala 89, dintre care au ajuns :

5 licențiate	1 profesoară	18 institutoare	12 învățătoare
2 pedagoage	2 arte	1 sc. profesională	5 st. medic.
2 elevebele-arte	5 lucru	4 secț. comerțială	3 comptabile.
2 telegrafiste			

SCOALA SECUNDARA DE FETE GRADUL I

din

Galați.

Inființată la 15 septembrie 1905. Are două clase.

Județul și Comuna și au luat indatorirea de a ținea Scoala până in aprilie 1906, de când trece pe sama Statului.

Localul este inchiriat; puținul material didactic a fost luat de la scoala profesională de fete, care a fost odată Scoală secundară. Scoala funcționează cu trei profesoare dintre care una suplinitoare, o maistră de lucru, un profesor de religie și trei maiștri pentru desterități, de la liceu.

Sint 50 eleve in clasa I-a și 4 in a II-a, intre care 9 israelite.

SCOALA SECUNDARĂ DE FETE GRADUL I

din

Ploiești.

În 1874, Secțiunea Prahova a „Societății pentru învățătura poporului român“ a înființat o Școală secundară de fete, care s'a deschis în octombrie acelaș an cu 9 eleve bursiere și 24 esterne. Profesorii de la gimnasiu au făcut cursul gratuit. O domnișoară era Directoară și profesoară de limba franceză și o alta de piano și pedagoagă. În următorii ani s'au înființat încă trei clase și în 1881 clasa V. Dar Secțiunea de Prahova se gândia mai mult la populațiunea saracă. Ea înființă un internat. Școala se ținea din cotisațiile membrilor Societății, plata solventelor, produsul atelierului de lucru și al lecțiilor de piano, care era facultativ. Budgetul primului an a fost de 11954 lei, iar în urmă s'a mai suit. Profesorii gimnasiului au predat gratuit până la 1 februarie 1878, când li s'a prevăzut 100 lei pe lună. Școala era așezată în strada Poștei cu 1600 lei chirie anual, mai apoi 2000, după adaosuri. Școala era inspectată foarte des, mai ales de Doamnele membre în Societate. Examenele se țineau înaintea unei comisiuni speciale și archiva Școalei se ținea într'o regulă perfectă.

La 1 iunie 1880 membrii Secțiunii au votat în unanimitate se se facă o rețineră de 10 % din diurna profesorilor Școalei și din leafa personalului dirigent spre a forma premiul de rezervă pentru clădirea localului Școale. În aceste condițiuni a mers lucrurile până în 1886, când Statul a luat asupra sa Școala transformându-o în profesională.

Dar mulțemită stăruinții ce s'a pus, Ministeriul reînființă Școala Secundară cu Internat în 1887 cu 5 profesoare și un profesor de religie și unul de muzică vocală. Ea a fost instalată în strada Virtuții, chiria 2500. Până în 1890, Esternatul se completează cu V clase.

Pentru local, prin o loterie, prin baluri și deosebite spectacole, prin liste de subscripțiuni, s'au strîns 42000 lei. Atunci cu 16000 s'a cumparat locul; și Statul dădu 35000 de lei. În 1890 se puse piatra fundamentală și în 1892, clădirea era gata de roș. Statul mai veni în ajutor cu 75000 lei, plus mobilierul, și peste un an

Scoala era instalată într'un local propriu, construit după toate cerințele moderne.

De curind Scoala posedă colecții de științele chimice, naturale și de geografie. Biblioteca Scoalei și are începutul în 1883 când s'au trimis câteva cărți de către Ministeriu și mai târziu de către câțiva particulari; Scoala posedă 29 cărți literare și 92 diverse.

Corpul didactic. De la întemeierea Scoalei și până acum 84 maistre și profesoare s'au succedat la această Școală. Astăzi funcționează 13 profesoare, dintre care numai una este suplinitoare.

Eleve. De la 1874 și până astăzi s'au inseris în clasa I . . . eleve, dintre care . . . au absolvit școala. Dintre absolvente :

78 învățătoare	14 telegrafiste	8 școala de bele-arte
1 profesoară	5 prof. la școala israelită	35 studiile mai departe
3 instituitoare	4 dipl. p. se. froebeliană	3 conservatorul.

Activitate extrascolară. Serbători la 9 martie, ziua patroanei Școalei; din produsul cărora se vine în ajutorul elevelor fără mijloace; în 1902 serbarea s'a dat în teatrul „Cooperativa“; succes și mai strălucit în 1904. Din venitul acestor serbări s'a plătit taxa a 22 eleve și s'au cumparat lucruri pentru Școală. Esposițiuni de lucru la esamene.

ȘCOALA SECUNDARĂ DE GRADUL I DE FETE

din

Tulcea.

Începu să funcționeze la 1 octombrie 1897, cu o clasă, cu cinci profesoare și 48 eleve. În 1902 ajunse o școală completă cu cinci clase; cultură generală și puțin lucru manual, ceia ce era o lacună față cu aspirația locuitorilor tulceeni, cari sînt cu tendinți practice. Corpul profesoral solicită înființarea unei secțiuni profesionale cu un atelier de croitorie. Aceasta se acordă în 1904. De atunci funcționează și două clase superioare de profesional și un atelier de croitorie.

Local. De la înființarea sa, Școala s'a mutat în trei localuri, chirie 1000, 2000 și 3500.

Mobilier puțin și aproape insuficient.

Biblioteca abia cuprinde 100 cărți, 6 categorii de Reviste.

Personalul didactic a variat mult. Astăzi sînt 14 profesoare și maistre. Aceiași Directoară.

Eleve. De la înființare și până astăzi s'au înscris 714 eleve.

Activitate estrascolară: Colecții pentru științi naturale; Experiințe științifice; Discursuri la festivități; Escursiuni științifice, etc.

Elevele au la Casa de Economie 875 lei.

SCOALA SUPERIOARĂ DE COMERȚ

din

București

Învățământul Secundar comercial și are începutul în Moldova. În Muntenia s'au făcut diverse încercări pentru organizarea lui, în 1855, 1857 și 1860. Prin legea din 1864 s'a stabilit înființarea de Scoale Comerciale Secundare. Scoalele înființate atunci au suferit o transformare în 1878: s'au ridicat anii de studiu la 5 și s'au schimbat programele. Din această organizare a ieșit Scoala Comercială de gradul II din București, azi Scoala superioară de Comerț.

Organizarea făcută în 1893 s'a pus în aplicare în anul școlar următor. Dar se făcuse o greșală cu confecționarea programelor, căci ele au fost lucrarea mai mult a biurourilor din Ministeriul Domeniilor. Erau greșeli și în stabilirea catedrelor. Regulamentul de aplicațiune a legii cuprindea o sumă de dispoziții neindestulătoare și opuse mersului regulat al Scoalei. Direcțiunea și Corpul profesoral și au făcut o datorie a aduce la cunoștința Ministeriului toate neajunsurile; dar tocmai în 1896 dorințele lor sînt ascultate macar în parte. Scoala a continuat a cere modificarea programei și burse pentru o parte din absolvenți ca să facă practică la casele de negoț din străinătate.

În 1898 se munci o Comisiune pentru revisuirea și îmbunătățirea programei; dar Scoalele comerciale trecând la Ministeriul Instrucțiunii, în 1892 o lege se votă, dar ea fu înlocuită prin legea din 1900, înlocuită, și aceasta prin legea din 1901.

După această de pe urmă lege, Scoala Superioară de Comerț este Esternat și are cursul de patru ani. Programele sancționate în 1904 sînt cu totul specializate pentru învățătura comerțului.

Anteproiectul programei a fost alcătuit de o comisie de profesori ai scoalelor comerțiale cu ajutorul și consultarea mai tuturor profesorilor de la acele scoale, și apoi a fost discutat, modificat în parte, și adoptat de Consiliul general și de Consiliul Permanent.

Noua organizare s'a aplicat an după an ; dar numai după trecerea anului școlar 1906/7 va începe să dea absolvenți și să arate începutul roadelor sale.

Localul. A fost construit de cătră Primăria Capitalei și dat Scoalei de comerț în anul școlar 1900/1. Scoala este întreținută de cătră Stat. Budgetul anual trece de 62000 lei.

Material didactic. Ca mijloace practice de instrucție, Scoala posedă : Un Cabinet de fizică cu 276 aparate ; Muzeu de chimie ; laborator ; Muzeu de Mărfuri ; o *Biblioteca* cu 1233 volume ; o bibliotecă a elevilor.

Escursiuni. 1894/5 București, Severin, Baziaș, Buda-Pesta, Brașov, Predeal, București. 1895/6 București, Cămpina, Bușteni, Doftana, Azuga, Predeal, Brașov, București; escursiuni în toți anii ; visite la stabilimente industriale și de comerț în capitală și împrejurimi.

În 11 ani de funcționare scoala a produs 429 absolvenți ; dintre acești :

170 la Bănci	5 la moșii	5 la studii
133 alte instalații comerciale	37 fac armată	8 diverse ocupații
23 administr. publice	2 profesori	38 nu se știe.

Profesori. De la înființarea Scoalei și până acum s'a succedat 20 de profesori.

SCOALA SUPERIOARĂ DE COMERȚ

din

I a ș i.

Învățământul comercial nu se suie mai departe de 1864, când s'a promulgat legea organică asupra Instrucțiunii publice. Sub nume de „Scoale reale“, această lege stabilia ca în centrele mari de populație să se înființeze scoale de comerț.

În anul 1880 se înființă Scoala Comercială din Iași.

La început, aceste scoale aveau patru clase, dar pentru executarea unei programe cam încărcate și care cu timpul se completase, se mai înființă un an de studiu.

La început, Scoalele comerciale atirnav de Ministeriul Instrucțiunii ; in 1883 ele au trecut sub administrația Ministeriului Domeniilor ; dar in tot d'auna ele au fost considerate ca un învățământ secundar. Absolvenții acestor Scoale au intrat mai întâi in administrația financiară a Statului, apoi la Banca Națională și la Căile ferate. Mulți elevi au ajuns la demnități înalte și dau probe de discernământ și pricepere a situațiunei economice. Dar pentru ca să dea roade depline era nevoie ca învățământul comercial să fie conces cu cel general și să meargă paralel cu acesta. Trebuia se intre in astfelu de scoale, nu copii posedând numai cunoștințele elaselor primare, ei tineri mai bine pregătiți prin un învățământ general mai înalt și care se aibă cel puțin 15 ani de vârstă.

Trebuiau dar scoale de două grade. Legea din 1893 a făcut aceasta. Dar absolvenții gradului I putând trece in al II-le, scolarii acestor din urmă se recrutau aproape numai din cei absolvenți.

Scoalele de gradul 1 erau pe sama statului in ce privește personalul și pe sama Comunelor și Camerelor de Comerț pentru material.

Esperiența cu legea din 1893 nu era încă definitivă și in anul 1899 învățământul comercial suferi a treia transformare. Intențiunea legiitorului era de a pune învățământul comercial pe același picior de organizare ca și cel general : patru ani de studii comune, apoi trifurcarea in cele trei secțiuni ale cursului superior ; legiitorul adăogia acum că absolvenții pot trece in cele trei secțiuni, ori in scoala superioară comercială ; el da nădejdea că, după cum absolvenții celor trei secțiuni din liceul superior desevârșese studiile in Universități, tot așa absolvenții scoalelor superioare de comerț vor găsi un învățământ superior comercial pe lângă facultăți, ceia ce până acum nu s'a făcut.

Legea din 1899 primește in Scoalele Superioare numai absolvenți de gimnasiu ori de curs inferior din liceu ; acordă burse de călătorie celor mai buni absolvenți, in streinătate. Aceiași lege chibzuește ca recrutarea profesorilor să se facă dintre absolvenții Scoalelor Comerciale, in urma unui examen de capacitate.

Scoala a început a funcționa la 1 septembrie 1894.

In anul întâiu al funcționărei, cheltuiala budgetară a scoalei, in ce privește materialul, afară de salarii, se ridică la 47650 lei ; la 1898 a scăzut la 5200 lei ; iar astăzi la 350 lei. Până in 1900

se prevedea pe fie-care an câte 1000 lei pentru excursiunile elevilor. S'a suprimat. Până la 1901 erau 20 burse a 40 lei pe lună; atunci s'au redus la 12. Față cu marele inconveniente al gazdelor particulare, ar fi de dorit înființarea unui Internat.

Local. Scoala a fost instalată la început in casa Ciurea, str. Golia; chirie 10.000 pe an. In anul viitor a fost mutată in str. Procopie; 11.000 lei. In 1896 se mută in localul ce ocupă astăzi. Localul are aspect de ruină, in unele camere plouă. Să sperăm că Scoala 'și va avea localul propriu, construit anume.

Mobilierul se ridică la valoarea de 9550 lei.

Material de studiu. Actualminte scoala posedă următoarele:

	lei	b.
1) Cabinet de fizică in valoare de	5265.	10
2) „ „ chimie		
3) Instrumente matematice	646.	70
4) Biblioteca in valoare de	4340.	70
5) Chărți geografice	1965.	60

Dar camerile in care sint așezate instrumentele și unde se fac esperiențele nu pot ținea 50 elevi. Pentru complectarea și întreținerea acestor Cabinete și pentru Bibliotecă nu se acordă de cât 150 lei pe an. Scoala mai posedă un mic Muzeu compus din mostre de deosebite mărfuri, parte cumpărate din străinătate, parte dăruite de diferite fabrici și ateliere din țară.

Programele s'au pus in aplicare cu anul sc. 1902-3, așa că astăzi sint trei clase funcționând după acea programă.

Programele sint încărcate; nu e nici o oară liberă pe săptămână; nu se predă apoi in aceste scoale nici muzica, nici gimnastică; nici un felu de eserecțiu corporal. Se simte mare lipsă de manuale și cărți anume întocmite pentru cursuri.

Profesori. Cei mai vechi sint cinci. Au fost doi Directori.

Elevi. Pe când Scoala funcționa ca scoală de gradul II se primiau in scoală: absolvenți de la gradul 1, absolvenți ai gimnasiilor clasice și ai celor reale, trei categorii de elevi, cu studii deosebite; de aice mare greutate in mersul studiilor. Lucrurile s'au schimbat de la 1899 in coace. Mare parte din tineri s'au îndreptat spre scoalele comerciale. Ei vin pregătiți la fel.

Scoala liberează două feluri de titluri: Certificat și Diplomă.

Din pricina marei aglomerări de elevi, ei nu mai pot fi cercetați, cum era mai înainte și de aceia se observă o scădere in nivelul studiilor. Programa s'a prea încărcat.

Până acum absolvenții Scoalei au intrat în administrațiunile financiare și la Bănci, dar de la ei se așteaptă în viitor naționalizarea comerțului român. Sub impulsivitatea lor au luat naștere în deosebitele orașe ale țării, multe Societăți cooperative, cele mai multe de credit, iar parte de consumațiune. „Cereul studiilor Economice“, în 1900.

Pe tărâmul științific și literar, Corpul profesoral și a manifestat activitatea publicând diferite scrieri speciale.

Scoala a produs 284 absolvenți, dintre cari 162 cu diplomă și 122 cu Certificat; dintre aceștia: 58 cu diplome și 24 cu certificate sînt străini.

SCOALA SUPERIOARĂ DE COMERȚ

din

Craiova.

În anul 1877 s'a înființat în Craiova de către Ministeriul Instrucțiunii cea dintâi Școală de comerț, cu un curs întreg de 5 ani. Absolvenții acestei Școli, în urma unui examen asupra tuturor materiilor predate în Școală, puteau obține „diploma de capacitate în științele comerciale“.

Prin organizarea învățămîntului comercial din 1894 de către Ministeriul Domeniilor, Școalele comerciale împărțindu-se în două grade, cea din Craiova a rămas de gradul I. Absolvenții obțineau „certificate de absolvire“ și puteau trece în una din Școalele comerciale de gradul II din București și Iași.

La 1 septembrie 1898 s'a înființat și în Craiova o Școală comercială de gradul II.

La 1 aprilie 1899 școalele comerciale au trecut la Ministeriul Instrucțiunii publice.

Școala comercială din Craiova, cea superioară, a împlinit așa dar la finele anului Școlar 1904/5, șapte ani de existență de la organizarea învățămîntului comercial din 1894. În acest restimp, Școala a avut cinci promoții cu 196 de absolvenți; dintre cari 167 Români, iar 29 străini: rolul ei de instituție culturală națională este vădit.

Dacă din numărul de 196 se scade 37 stagiați, 7 studenți în străinătate și 6 morți, rămân 150 de absolvenți. Din aceștia 112

se ocupă cu comerțul, 28 sînt în serviciul administrației financiare și al vămilor, iar 5 se ocupă cu agricultura.

Când 95% din numărul absolvenților unei școli speciale îmbrățișează cariera pentru care au fost pregătiți : 76% în case particulare, iar 19% în funcțiuni publice financiare, aceasta însemnează că Școala și îndeplinește misiunea pentru care e înființată și merită sacrificiile ce Statul face pentru ea.

Aceste rezultate s'au putut obține cu toate neajunsurile de care suferă încă Școala ca : lipsa de local, de un muzeu comercial, de un laborator de lucrări practice de chimie și de un birou comercial. De sigur că dacă Școala ar fi bine înzestrată, absolvenții ei ar fi mai bine înzestrați pentru cariera comercială; ceea ce ar fi de dorit, știut fiind că absolvenții Școlilor noastre comerciale trebuie să fie pionierii propășirii noastre economice.

De la 1898, la Școală au predat 30 de profesori ; și au fost doi Directori. Cu întreținerea Școlii s'a cheltuit, de la 1898 și până astăzi 282801 lei.

ȘCOALA SUPERIOARĂ DE COMERȚ

din

Galați.

Școala s'a înființat în toamna anului 1898, de către Stat, în urma energicelor protestări și stăruințe ale corpului profesoral, Camerei de comerț și cetățenilor din Galați. Chiar de la înființarea Școlii nu putea satisface tuturor cererilor de înscriere din lipsă de local. Prima serie de absolvenți a ieșit în iunie 1901. În 1903, Școala a fost transformată în Școală comercială superioară, cu patru clase, complectându-i-se studiile atât din punctul de vedere științific general, cât și din punctul de vedere special, comercial. Clasa IV se va înființa în septembrie 1906, odată cu Biurul comercial.

De la înființarea Școlii și până astăzi au predat 30 profesori și a fost numai un Director.

De la înființarea Școlii și până astăzi au frecventat 768 elevi, dintre cari 693 Români și 75 străini (66 israeliți). De la 1900 nu s'au mai primit străini, din lipsă de locuri ; de aceea s'a înființat o școală de comerț superioară privată, subvenționată de comunitatea israelită.

După profesiunea părinților, elevii Scoalei se impart: 316 fii de comercianți, 84 agricultori, 63 industriași, 451 funcționari publici și comerciali, 126 profesioniști liberi și orfani, 28 muncitori, rentieri, pensionari, etc.

De la 1901 când s'au complectat clasele și până la 1905 incl. Scoala a dat 117 absolvenți, dintre cari 93 cu diplomă și 24 cu certificat.

Pentru complectarea cunoștințelor practice, elevii au făcut dese Escursiuni științifice pe la fabricile și usinile din Galați, la docuri și întreprinderi. Au vizitat Brăila, Sulina, Constanța, Expoziția agrară din București, etc; societatea „Munca“ cu disertațiuni economice, comerciale, istorice, etc.; Cor; producțiuni publice; bibliotecă de 500 de cărți. „Asociațiunea absolvenților“ cursuri comerciale la Scoala de adulți.

Local. Instalată la început lângă Scoala de gradul I; apoi s'a mutat în str. Cuza-Vodă și de la 1901 în localul actual, str. Egalității; chirie 3300 lei.

Mobilier sistematic.

Materialul didactic la început foarte restrâns. Inzestrarea nu s'a făcut nici până astăzi; totuși din restrînsele mijloace budgetare disponibile și din fondul tacselor scolare s'a procurat materialul didactic cel mai indispensabil, pentru chimie, fizică și științi naturale, pentru geografie, matematicii și desen. Actualminte zestrea Scoalei se urcă la 9445 lei 05 b.

Cheltuelile Scoalei de la 1898 în coace, se ridică la suma de lei 227606; ceia ce face că un elev costă anual 350 lei și un absolvent 1932. Scoala are nevoie de complectarea mijloacelor materiale: colecțiuni de material didactic, laborator de fizică, chimie și tehnologie, muzeu de mărfuri și un local propriu; și mai ales de manuale didactice.

Dar cea mai mare nevoie este; continuarea studiilor de la Scoalele de comerț elementare la cele superioare.

Cea mai mare parte a absolvenților au trecut în comerț. Mulți și au găsit locuri în comerț chiar prin direcția Scoalei. Mulți din absolvenții Scoalei superioare și fac armata, iar unia și continuă studiile pe la Universitățile comerciale. În timpurile din urmă, absolvenții Scoalei au început a fi primiți și în unele Case mari de bancă, de esport și industriale străine, din Galați și Brăila, în care până acum nu erau admiși de cât străinii.

SCOALA ELEMENTARĂ DE COMERȚ

din

Iași.

S'a deschis la 1 Octombrie 1880, cu 40 elevi, Români în majoritate. Până la 1883, a fost sub administrația Ministeriului Instrucțiunii; a trecut în acel an la cel de Domenii, unde a stat până în 1899 când a fost din nou pusă la Instrucțiune.

Până la 1893, era o singură categorie de Scoale Comerciale; când, în acel an, s'au creat scoale de gradul I și de al II-lea, această Scoală a rămas de grad. I și de la 1901 „elementară“ fiind că programa a fost redusă cu totul, absolvenții acestui felu de scoale având menirea a se indeletnici cu comerțul mic de detail.

Această Scoală a fost înființată în condițiuni foarte puțin priincioase și a avut a lupta până astăzi contra multor piedici: majoritatea a fost formată din elevi Evrei, mai în tot d'a una; căci Românii se îndreptau mai mult spre studiile liceale; așa că, câți-va ani de la înființarea Scoalei, s'au găsit mulți cari nici nu știau că ea există, pe când străinii știau și se folosiau de cursurile ei. Apoi, înseriindu-se mai numai saraci, mulți se găseau în neputință de a mai urma cursurile după cât-va timp. Cu toate aceste, Scoala a dat rezultate bune, căci majoritatea absolvenților au intrat în afaceri comerciale și 'și îndeplinesc datoria lor.

De la început, Statul 'și a luat asupra sa plata personalului, cheltuielile de cancelarie și pentru material didactic; iar localul, mobilierul etc. erau în sarcina Comunei, ajutată și de Camera de Comerț.

În 1884, scoala s'a complectat cu cinci clase.

În 1900, afluența elevilor fiind mare s'a creat o clasă divisonară.

Localul. De la înființare și până astăzi, Scoala a stat în case particulare închiriate. La început în str. Sf. Vineri, sus Scoala și jos o Comisie; pe urmă, în str. Procopie, iarăși case nepotrivite; de la 1886 până la 1901 în str. Baston, chirie 5000 lei, și de atunci în localul actual, proprietate a Epitropiei Sf. Spiridon, construcție vechiă și cu totul nepotrivită pentru Scoală.

Mobilier. Parte deteriorat și parte în stare mediocră. În cancelarie și pentru colecțiuni e bun: se urcă 71000 lei.

Material didactic cu *Biblioteca* de 1418 volume.

Corpul didactic. De la înființarea Scoalei și până astăzi au funcționat 74 profesori și maiștri; și Scoala a fost condusă de către 8 Directori. Astăzi sînt 8 profesori, dintre care 7 sînt titulari și 1 suplinitor.

SCOALA COMERȚIALĂ ELEMENTARĂ „ALEXANDRU IOAN I“

din

Galați.

Înființată la 28 octombrie 1864.

De la 1864—1883 a funcționat cu IV clase; 1883—1894 cu V clase și un program mai dezvoltat; 1894—1898 cu III clase; de la 1898 „Scoală comercială elementară“ pentru formarea micilor comercianți, de oare-ce absolvenții nu pot intra în Scoala Superioară de comerț.

Localul. La înființare a fost instalată în chiliile bisericii sf. Gheorghe. Aici a stat până la 1885. În acel an, Primăria a închiriat o casă în str. Mavrodol, 4000 lei chirie; chiria s'a urcat la 4500, la 5500 în 1892. De la 1893, în str. Foti, 6500 la început, apoi 6000 și 5500. Până la 1891, chiria s'a plătit de către Primărie; iar de atunci de Camera de Comerț.

Mobilierul s'a făcut la început de Primărie, 2000 lei; a sporit cu timpul și astăzi e în valoare de 6456 lei.

Biblioteca sînt două: una din 1867 cu 698 esemplare, cu foarte puține cărți care se interesează școala; a două înființată în 1887; prin ajutorul Camerei de Comerț și liste de subscripție s'a strâns lei 1748 b. 70; acest fond a crescut prin sume prevăzute în buget: 619 volume.

În 1890 din cauza aglomerării elevilor în clasa I-a s'a înființat o clasă divizionară care a ținut zece ani, corpul didactic fiind plătit de comună.

Profesori. De la înființare și până acum mai bine de 80 profesori s'au succedat și Scoala a avut 10 *Directori*.

Elevi. Scoala a fost frecventată în decurs de 42 de ani de 5082 elevi, dintre cari 3582 români și 1500 străini. Au absolvit în același timp 562, dintre cari 397 români și 165 străini.

Majoritatea celor cu trei clase, grad. I, sînt plasați prin biurori comerciale. Majoritatea elevilor au fost fii de comercianți, industriași și impiegați comertiali. Fii de saraci s'au înscris în Scoală numai de la 1876, când Județul și Comuna a început a da burse. Mai mult elevi străini de localitate. De la 1903, odată cu întreruperea comunicațiunilor dintre Scoala de grad. I și II, a început a fi frecventată Scoala aproape numai de saraci. A început chiar a fi despopulată în mod vădit.

Activitatea estrascolară. Profesorii Scoalei s'au făcut cunoscut și prin activitatea lor în afară de Scoală: Conferințe publice; publicațiuni cu caracter economic; publicațiuni didactice; Escursiuni cu elevii, etc.

SCOALA DE COMERT ELEMENTARĂ

„AL. I. FILIPESCU“

din

Giurgiu.

Înființată în 1900 de către un grup de profesori ai gimnasiului, cari în primul an au predat gratuit. De la 1901, atât Ministeriul Instrucțiunii cât și Județul au acordat subvenții, care au ajuns, pentru 1905|6, la 7000 din partea Ministeriului și 2400 din partea Județului.

Localul. În cei întăi doi ani de funcționare în localul gimnasiului; dar când s'a înființat și clasa III-a, ne mai având acolo loc, Primăria a închiriat un local care nu corespunde într-unu nimic cerințelor școlare.

Mobilierul s'a făcut tot de Primărie.

Material didactic. Scoala posedă 16 colecțiuni trimise de către diferitele fabrici din țară: Assan, Konzelman, Costinescu, etc.

Profesorii. Șese profesori de la gimnasiu, cu contabilul de la Banca națională și un farmacist, au deschis scoala și au propus gratuit în primul an. Diurnele care s'au dat în 1901|2 au fost în proporție cu numărul oarelor de curs. Ele au variat între 60 și 90 lei.

De și de curând înființată, la Scoală s'au succedat 20 de profesori.

Elevi. Din 384 elevi cari au urmat cursurile s'au promovat 225. Absolvenții s'au prezentat la concurs pentru a putea urma cursurile Scoalei superioare de comerț; și când aceasta nu s'a putut, s'au inseris in scoalele private din București.

La finele anului scolar curent va ieși prima serie de absolvenți meniți a fi băieți de prăvălie.

SCOALA DE COMERȚ ELEMENTARĂ

din

Ploiești.

La 1872, Primăria a introdus un curs de științe comerciale pe lângă gimnasiul local; iar in 1874 a intemeiat o Scoală de Comerț care, in septembrie 1875, a adoptat programa analitică a Scoalei de comerț a Statului din București. S'a început cu 5 profesori; iar in 1876 erau 9; căci de la început s'au introdus 4 limbi moderne. Scoala era instalată in o aripă din localul gimnasiului. Primăria purta toate cheltuelile și ajuta cu bani și cărți pe elevii săraci. Numărul elevilor era foarte mărginit. Astfeliu, in 1876, erau in Scoală 2 clase, 9 profesori și 11 elevi. In 1877, Directorul N. Crapelianu obținu de la Primărie crearea a 5 burse de câte 100 lei anual pentru 5 elevi meritoși.

In 1883, profesorii intervin pe lângă Primărie ca Scoala să aibă un local deosebit; ca să se mărească numărul burseelor și ca să se introducă orariul Scoalei din București. Când s'a cerut Ministeriului Domeniilor, in 1885, ca se numească o Comisiune pentru examenul de diplomă a celor absolvenți, Ministeriul a refusat sub cuvint că Scoala este particulară a Comunei. Dar in iunie, același an, Ministeriul numi delegați la examenul de sfîrșitul anului. In anul următor, Scoala fu mutată in str. Pensionatului, chirie 2000 lei anual. Dar Profesorii și cetățenii stăruiau ca Statul să ia Scoala pe sama sa. Ministeriul Domeniilor raspunde, in 1890 că Scoala va rămânea tot a Comunei, dar că va da o subvenție de 10000 lei. In anul viitor Scoala trecu la Stat, rămâind in sarcina Comunei numai cu localul, mobilierul și lemnele de încălzit. In 1892, catedrele vacante au fost ocupate prin titulari numiți in urma concursului. Erau 15 burse, dintre care, 12 ale Statului și 3 ale județului. In acel an, Primăria face

un mobilier de 2500 lei. Atunci s'a făcut și primul examen de diplomă în Școală ; până atunci absolvenții se prezentau cu Certificatul Școlii și treceau examenul de diplomă la Școala din București.

În 1894, Școala a fost transformată în Școală de Comerț de gr. I, cu 3 clase și cu 8 profesori.

În tot timpul organizării sale, mai ales de la 1892, Școala a fost ajutată necontenit de județ, de Primărie și de Camera de Comerț ; iar Ministeriul pune în buget sume însemnate ; numai în 1894 i s'a procurat următoarele fonduri ; 3000 lei pentru aparate de fizică și chimie ; 1000 lei pentru excursiuni ; Cabinetul de mărfuri se îmbogățește.

Profesori. De la înființare și până astăzi au funcționat la această Școală 52 de profesori. Astăzi funcționează șapte.

Elevi. De la 1874 și până astăzi, au frecventat cursurile 3065 elevi, dintre cari 301 au absolvit Școala.

ȘCOALA ELEMENTARĂ DE COMERȚ

din

T. Severin

Înființată în 1898 prin stăruințele d-lui T. I. Costescu, directorul liceului. S'a deschis în septembrie cu 85 elevi în clasa I, întreținută de Comună și Județ și subvenționată de Ministeriul Instrucțiunii cu 8000 până la 10000 lei, anual.

În noiembrie același an se mută într'un local propriu ; iar la 1903 în actualul local, dăruit Primăriei de către decedatul Mihai Polihronie, pentru a se instala în el o școală. Primăria i'a făcut reparațiuni de peste 15000 lei. Aici a fost o dată o Școală normală, o Școală de meserii pentru scurtă vreme, cazarmă, atelier de căruțarie și ferărie groasă. E la bariera orașului, la capătul străzii Trajan și lasă mult de dorit ca igienă, fiind aproape de abator. Este bine espus la soare ; dar în lăuntru e rău întocmit și strada din fața Școlii este vecinic murdară.

Mobilierul a fost făcut după al liceului.

Material didactic. Este un bun început de Muzeu. Direcția s'a pus în comunicație cu toate casele mari și instalațiile industriale din țară și din afară, pentru care s'a cerut concursul tutu-

ror reprezentanților noștri din străinătate. Consulatele din Viena, Lipsca, Colonia și Legațiunea din Berlin ne au dat prețiosul lor concurs. Avem mostre de la mai multe fabrici din țară și casele din străinătate au trimis cataloage ilustrate. De la institutul „Linnaea“ din Berlin s'a procurat cu bani colecția esteracontinentală de proveniențe din Africa germană.

Chărți murale s'au imprumutat de la liceu.

Pentru a face un început de *Bibliotecă*, Scoala s'a adresat la Academie, Societății geografice, Ministerielor, etc. Unele autorități au trimis cărți.

Cu începutul anului scolar 1905/6, Scoala a trecut pe sama statului. De și tânără încă, la Scoală s'au schimbat 27 de profesori și a avut până acum doi Directori.

De la 1902 s'a făcut încercarea în această Scoală ca cursurile să fie numai în oarele de dimineață; iar în oarele de după prânz, elevii din clasele mai de sus să facă practică în magazine. Încercarea a reușit pe deplin. Elevii au început a iubi dugheana și au câștigat și oare care prestanță în feliul lor de a se presenta în fața superiorilor iar nu umili și fricoși ca mai înainte. Cîteva apucături necinstite au fost repede pedepsite și au dispărut. Cu reforma învățământului comerțial în 1903, Ministeriul a primit și a pus în programă ca elevii să facă practică timp de doi ani în Scoala elementară de comerț. Dar noua programă, cum este alcătuită, a îndepărtat pe mulți de la Scoalele comerțiale.

De la 1900 incoace, 73 de elevi au absolvit Scoala.

Scoala de sară funcționează regulat cu zece elevi.

De la întemeierea sa și până astăzi, Scoala a costat 104,500 lei.

În primul an profesorii au predat gratuit șapte luni și în 1900/01 de asemenea patru luni.

A N E X A.

DIN

Activitatea estrascolară a Corpului Didactic Secundar.

PĂRERILE

PROFESORILOR SECUNDARI DE LICEU

asupra Proectului de lege lucrat de D. Petru Poni

Ministru al Instrucțiunii în 1895 și 1896.

<i>Proectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>	<i>Craiova</i>
<p>ART. 1. Învățământul secundar se dă:</p> <p>a) Pentru băieți în gimnaziile și liceele clasice și în gimnaziile și liceele reale.</p> <p>b) Pentru fete în școlile secundare de fete de gradul I și II.</p> <p>Învățământul special se dă în diversele școli speciale, precum: școlile normale, seminariile, școlile de arte frumoase, școlile de muzică și declamațiune, școlile profesionale de fete.</p> <p>Învățământul superior se dă în Universități și în instituturile alipite pe lângă Universități.</p> <p>ART. 2. Toți membrii corpului didactic de orice grad vor trebui, înainte de intrarea lor în funcțiune, să depună jurământ de credință M. S. Regelui, de supunere Constituțiunii și legilor țării și de îndeplinirea datoriilor lor.</p> <p>ART. 3. Instrucțiunea secundară specială și superioară este gratuită pentru fiii de român. Fiii de străini pot fi primiți în școlile de diverse grade de învățământ, dacă vor fi locuri disponibile. Ei vor plăti atunci o taxă care se va fixa prin regulamente pentru fie care școală și care se va vărsa la Casa Școalelor. Ministerul poate dispensa în parte sau în total, de plata acestei taxe pe cei meritoși și săraci.</p>	<p>ART. 1. Gimnaziu real de 4 ani egal pentru toată țara.</p> <p>Două feluri de licee, tot cu curs de câte 4 ani: liceu clasic și liceu real.</p> <p>Majoritatea profosorilor a fost de părere ca să se predea limba latină în cele două clase ultime ale gimnaziului.</p>				

<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
	<p>Invățământul secundar, ar trebui să cuprindă un curs inferior mixt de 4 clase și un curs superior tot de 4 clase, dar divizat în o secție literară (clasică) și una științifică (reală).</p>		<p>ART. 3. Instrucțiunea secundară, specială și superioară, este gratuită pentru fiii de români. Fiii de străini pot fi primiți în școlile de diverse grade de învățământ, dacă vor fi locuri disponibile. Ei vor plăti atunci o taxă care se va fixa prin regulament pentru fiecare categorie de școală și care se va vărsa la Casa Școalelor.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>	<i>Craiova</i>
<p>ART. 4. Liceele și gimnaziile clasice au de scop de a da tinerimii o educațiune și cultură generală, bazată mai cu seamă pe studiul anticității clasice.</p>		<p>ART. 4, 5, 6, 7 și 8. Cursurile secundare se predau în gimnazii și licee; cursurile gimnaziilor sunt de 4 ani, iar a liceelor de 8 ani.</p> <p>Cursul liceal se desparte în două: curs inferior și curs superior;</p>			

Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 4-8 In scoalele clasice, să se mărească numărul oarelor atribuite studiilor limbilor latină și elină, iar în școlile reale cele atribuite studiului matematicilor.</p>	<p>Cursul inferior comun va cuprinde obiectele următoare: religiuinea, limba română, latină, franceză, germană (incepând din clasa III), istoria universală și istoria patriei, geografia generală și geografia țărilor române, științele fizico-naturale și igiena, matematicile și contabilitatea, dreptul constituțional și administrativ, desenul, muzica și gimnastica.</p> <p>Cursul superior secția literară: a) obiecte principale: l. română, latină, franceză, germană, elină și istoria. b) secundare: matematicile, științe fizico-naturale, filosofia (psihologia logica și morala) economia politică, desenul, gimnastica și muzica.</p> <p>Secția științifică: a) obiecte principale: matematicile, și fizico-naturale, istoria, limb. germană și desenul.</p> <p>b) Secundare: limba română, franceză, economie politică cu noțiuni de finanțe, noțiuni de</p>		<p>ART. 4. Invățământul secundar se compune din gimnaziu și licee de băieți și fete.</p> <p>Liceele și gimnaziile au de scop a da tinerimii o educație și o cultură generală.</p>	<p>Unitate de învățământ gimnazial și liceal. Limba elină să se propună numai în cele 4 clase superioare. Limba latină să înceapă din cl. III gimnazială. O limbă străină din cl. I a gimnaziilor și liceelor.</p>	<p>Impărțirea învățământului în clasic și real nu o găsim necesară și socotim că e mai folositor ca învățământul secundar să fie unificat.</p> <p>Bifurcarea cursului superior în secțiunea literară și științifică.</p>

<i>Proectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>	<i>Craiova</i>
<p>ART. 5. Obiectele de studii in liceele și gimnaziile clasice sunt: religioana, limba română, latină, elină, franceză și germană; geografia generală și geografia țarei; istoria generală și istoria țarei; noțiuni de psihologie și logică; matematicile raționale elementare, cosmografia, elemente de științe naturale de fizică și chimie, cu noțiuni de igienă; caligrafia și desenul; muzica vocală și gimnastica.</p> <p>ART. 6. Liceele și gimnaziile reale au de scop de a da tinerimii o educație și cultură generală, bazată mai cu seamă pe studiul limbelor moderne, a matematicilor și a științelor naturale și fizice.</p>	<p>ART. 5. Să se adauge: „morala și instrucțiunea militară“.</p>	<p>Cursul inferior este de 4 ani și este identic cu al gimnaziilor; iar cursul superior se desparte in două: secțiunea clasică și secțiunea reală. In gimnaziile precum și in cursul inferior de liceu, se predau cunoștințe generale, de un folos imediat majorității cetățenilor. In secțiunea clasică a cursului superior de liceu, se predau cunoștințe generale, bazate mai ales pe studiul anticității clasice. In secțiunea reală se predau cunoștințele generale, bazate mai ales pe studiul științelor pozitive matematică, științe fizico-chimice. șt. naturale etc. Numai in secțiunea clasică a cursului superior de liceu se vor preda limbile latină și elină.</p>	<p>ART. 5. Noțiuni de drept administrativ și economie politică.</p>	<p>ART. 5. Limba latină să se introducă numai de la clasa III.</p>	<p>ART. 5. La filosofie să se pună etica; elementele de științe naturale să aibă și aplicațiuni practice; să se introducă un curs de economie politică și instituțiunile naționale ale României.</p>

<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
<p>In ambele categorii de școale, să se dea o mai mare însemnătate ca până acum studiului limbii și istoriei naționale.</p>	<p>legislațiune civilă și dreptul comercial, filosofia (psichologia, logica și morală), gimnastica și muzica.</p>	<p>ART. 5. Drep-tul administra-tiv să se intro-ducă între ma-teriile de pre-dat in gimnazii. Să se mențină între studiile de predat in licee și morală sau etica. Menține-rea economii po-litice printre stu-diile de predat in licee.</p>	<p>ART. 5. Obi-ecetele de studiu in gimnaziile de băeți sunt: re-ligia, limbile: ro-mână, latină, franceză și ger-mană, geografia generală și geo-grafia țării, is-toria generală și istoria țării, ma-tematicii rațio-nale elementare; elemente de ști-inți naturale, fi-zice și chimice; caligrafia și de-semnul liniar, muzica vocală și gimnastică.</p> <p>ART. 6. Obie-c-tele de studiu in liceele de băeți sunt: in primii patru ani cele două gimnazii iar in ultimii ani pe lângă o dez-voltare mai ma-re a obiectelor din gimnaziu, a-fară de religie care se suprimă, se vor mai pre-da: limba elină, noțiuni de psi-chologie, logică și morală, cu e-lemente de pe-dagogie, noțiuni de dreptul con-stituțional, admi-nistrativ și eco-nomie politică, etnografia, cos-mografia, igiena, desemnului artis-tic, muzica și scrierea.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>	<i>Craiova</i>
<p>ART. 7. Obiectele de studii în gimnaziile și liceele reale sunt: religionea; limbile română, franceză și germană; — geografia generală și geografia țării; istoria generală și istoria țării, noțiuni de drept administrativ și economie politică; matematici raționate și aplicate; cosmografia mecanică; șt. naturale, fizica și chimia cu noțiuni de igienă; caligrafia, desennul, desennul liniar, muzica vocală și gimnastica.</p> <p>ART. 8. Numărul anilor de studiu în licee este de 8. Gimnaziile cuprind numai cele dintâi 4 clase ale liceelor.</p>		<p>În gimnaziu, în loc de latină și elină, să se introducă comparabilitatea, dreptul constituțional și administrativ și limba germană.</p> <p>Asemenea în cursul inferior de liceu.</p> <p>Printre alte cursuri comune în liceul superior, să se introducă economia politică și filosofia, cu subdiviziunile ei: psihologie, logica, estetica și etica.</p>	<p>ART. 8. Examenul clasei VIII, să confere candidaților diploma de bacalaureat.</p>		<p>ART. 8. A se introduce bifurcațiunea în cl. VII și VIII</p>
<p>ART. 9. Obiectele de studiu în școlile secundare de fete de gradul I sunt: religionea; limbile română, franceză, germană, geografia generală și geografia țării; istoria generală și istoria țării; matematicile elementare, raționate și practice; elemente de cosmografie, elemente de șt. naturale, de fizică și de chimie; noțiuni de igienă și de pedagogie; economie domestică, lucrul de mână, caligrafia și desennul, muzica vocală, gimnastică.</p>	<p>ART. 9. Să se adauge psihologia și logica.</p>		<p>ART. 9. Patru ani în școlile de gradul II.</p>		

<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
			<p>ART. 7. Obiectele de studii în gimnaziile de fete sunt: religia, limbele română, franceză și germană, geografia generală și a patriei, istoria generală și a patriei, matematica elementară raționată și practică; elemente de științe naturale, de fizică și de chimie, noțiuni elementare de psihologie și pedagogie, caligrafia, desenul liniar și artistic, economia domestică, lucru de mână, muzica vocală și gimnastica.</p> <p>ART. 8. Obiectele de studiu în liceele de fete sunt: în primii 4 ani cele din gimnaziile de fete; iar în ultimii 3 ani, pe lângă o dezvoltare mai mare a obiectelor din gimnaziu, afară de religie care se suprimă, se vor mai preda: latina, cosmografia, logica, morala, noțiuni de economie politică, etnografia și igiena.</p> <p>ART. 9. Numărul anilor de studii în licee este de șapte. Gimnaziile cuprind numai cele dintâi patru clase ale liceelor. În orașele în care vor fi numai gimnaziile de fete, li se va adăuga cl. V, în care se va preda în special studiile necesare femeii, precum și igiena, economia politică și pedagogia.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>	<i>Craiova</i>
<p>ART. 10. Durata studiilor în școalele secundare de fete de gradul I va fi de cinci ani. Anul al cincilea va fi în special consacrat studiilor necesare femeii.</p> <p>ART. 11. Se vor înființa în București, Iași și Craiova câte o secție secund. de fete de gr. II, în care se va da, pe lângă o dezvoltare mai mare și un complement al studiilor generale din școalele de grad. I și studiul limbii latine.</p> <p>Durata studiilor în școalele secundare de fete de gr. II va fi de 4 ani. În ele se vor primi, prin concurs, absolventele primelor 4 clase a școalelor de gr. I. Elevele vor fi interne, bursiere sau solvente.</p> <p>ART. 12. Fie-care școală secundară de băieți este pusă sub conducerea unui director. Fie-care școală secundară de fete este pusă sub conducerea unei directoare.</p> <p>Ei locuiesc în localul școlii.</p> <p>ART. 13. Directorii și directoarele școalelor secundare au sub conducerea lor, toată administrațiunea interioară a școlii. Ei veghează la exacta aplicare a legilor, regulamentelor și dispozițiilor Ministeriale, ei controlează pe membrii corpului didactic în îndeplinirea datoriiilor lor; ei privilegiază conduita școlărilor în școală și în afară de școală; controlează internatele și gazdele la care se găsesc școlari, având dreptul de a cere închiderea lor când nu le-ar găsi bune în condițiuni de moralitate și de igienă.</p>	<p>ART. 11. Minoritatea a fost de părere să se înființeze licee clasice de fete.</p>	<p>ART. 11. Se înființază școale secundare de fete de gr. II în București, Iași și Craiova, și apoi treptat și în alte comune, după nevoia ce s'ar simți.</p>	<p>ART. 11. Suprimarea limbii latine și reducerea anilor la trei.</p>	<p>ART. 12—17. Directoratul să fie încunjurat cu toate garanțiile posibile de durabilitate, capacitate și independență. Directoratul să fie o specialitate și, în acest sens poate că va fi bună menirea prin concurs. Să fie făcut independent de orice fluctuațiuni străine de școală. Să nu fie numit dintre pensionarii ori străini de școală, pentru că pensionarii sunt oboșiți, iar străinii ar introduce obișnuințe și tendințe străine.</p>	

<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
			<p>ART. 10. Pe lângă fie-care gimnaziu sau liceu, statul va înființa câte o bibliotecă, care se va alimenta în fiecare an potrivit nevoilor școlii. Se va aloca în budget pentru acest scop o sumă fixă.</p>		

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>ei îngrijesc ca localul școlii să fie întreținut în bună stare și curat și sunt răspunzători de orice deteriorări;</p>	<p>ART. 14. Directorii și directoarele să fie numiți dintre profesorii școlii. Aliniatul IV se suprimă.</p>	<p>ART. 14. Directorii și directoarele școlilor secundare, se aleg de profesorii școlii, fie dintre profesorii ei titulari, fie dintre profesorii pensionari, cari au funcționat la aceeași școală. Alegerea se face pe 3 ani și se confirmă de ministru. In caz, când directorul e ales dintre profesorii titulari, el va fi dispensat de a face cursuri la liceu iar la gimnaziu poate face cel mult 12 ore din specialitatea de fond. In tot timpul funcționării directorul va fi suplinit, in total sau in parte de către un profesor numit direct de către minister. Leafa directorului de liceu va fi diferită de aceea a directorului de gimnaziu.</p>	<p>ART. 14. Directorii și directoarele vor fi luați numai dintre profesorii școlii respective. Fiecare școală trebuie să aibă o secretar și un supraveghetor de ordine.</p> <p>Directorii și directoarele vor avea pe lângă leafa lor, o diurnă de... lei.</p> <p>ART. 15. Să se supprime: „nici profesia“.</p>	<p>Directorii să nu aibă mai mult de zece ani și numai in clasa I și ultima.</p> <p>Să se introducă un subdirector care s'ar ocupa numai cu ces-tiunile de amănunt și ar ținea locul directorului și răspunde-rea in lipsa acestuia.</p> <p>Profesorii diriginți să aibă o recompensă de 15% peste leafă.</p>
<p>ei țin in bună regulă cancelaria și arhiva școlii;</p> <p>ei privilegiază și sunt răspunzători de întreaga zestre a școlii, de care țin inventare in regulă.</p>	<p>ART. 14. Directorii și directoarele pot fi luați sau dintre profesorii școlii, sau dintre persoane străine școlii, având titluri universitare ori de școală normală superioară de fete, sau dintre profesorii pensionari. Când directorii vor fi luați dintre profesorii școlii, ei nu vor face mai mult de 12 ore de lecțiuni pe săptămână, și vor primi, pe lângă retribuțiunea de profesor, o leafă de... lei pe lună, pentru gimnaziu, de... lei pe lună pentru liceele externate și de... lei pe lună pentru liceele cu internate.</p>	<p>Când directorii nu fac parte din corpul didactic al școlii, leafa lor va fi de... lei pe lună la gimnaziu... lei pe lună la liceele externate și... lei pe lună la liceele cu internate.</p>	<p>ART. 15. Directorii și directoarele școlilor secundare nu pot ocupa, afară de catedra lor, nici o altă funcțiune publică sau privată. Ei nu pot conduce nici profesia in institute de instrucțiuni private și nici nu pot prepara elevi in particular. Ei nu pot întreprinde comerț sau industrie. Contravenitorii se vor considera ca demisionați, chiar prin faptul contravenirei.</p>	

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
			<p>ART. 14. Directorii și directoroarele să se numească numai dintre profesorii titulari activi ai acestor școli.</p>	<p>ART. 14. Directorii și directoroarele vor fi luați dintre profesori (profesoarele) definitivi ai școlii respective, ei vor primi o diurnă de la gimnaziile de câte 100 de lei pe lună, cei de la liceele externe de câte 200 lei pe lună iar cei de la liceele internate de câte 300 lei lunar. Directorii de gimnaziile vor fi ajutați de către un secretar și un pedagog; cei de la liceele externe de un secretar și doi pedagogi.</p> <p>ART. 15. Ca în proiect cu adaosul: „contravenirea însă trebuie să fie dovedită și contravenitorul judecat“.</p>		<p>Insărcinarea de director să nu se poată da persoanelor străine școlii, cărora le-ar trebui mult timp până să poată cunoaște pe profesorii în temperamentul și în modul de a-și îndeplini datoria și ar provoca conflicte dăunătoare școlii.</p>

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploiești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 16. Pentru fiecare clasă va fi un profesor diriginte, care va avea sub a sa deosebită privileghe ordinea și disciplina, cataloagele și mobilierul clasei.</p> <p>Profesorii diriginți se vor numi de minister, după recomandatiunea directorului, dintre profesorii școlai; ei vor dirige clasele lor după sistema rotațiunei anuale.</p> <p>Sarcina de profesor diriginte este obligatoare.</p> <p>ART. 17. Profesorii diriginți formează, sub preșidenția directorului, Consiliul școlar.</p> <p>Consiliul școlar se adună de câte ori este convocat de director.</p> <p>El se pronunță asupra pedepselor disciplinare mai grave.</p> <p>El deliberează asupra tuturor cesțiunilor privitoare la bunul mers al școlai.</p> <p>Hotărârile consiliului se iau cu majoritatea voturilor. In caz de paritate, votul directorului va avea preponderență.</p> <p>Când directorul crede că este in interesul școlai, poate suspenda aplicarea hotărârei Consiliului și raporta Ministerului, care va decide.</p>	<p>ART. 16. Cataloagele și mobilierul școlai se scot din sarcina profesorului dirigințe, rămânând in sarcina directorului. Profesorii diriginți, să fie aleși de profesorii școlai.</p> <p>ART. 17. Pedepsele până la excluderea definitivă, se dau de conferința școlară.</p>	<p>ART. 17. Profesorii diriginți se aleg de conferința școlară și dintre profesorii școlai.</p> <p>Când hotărârile Consiliului școlar sunt contrare legilor și regulamentelor in vigoare, directorul poate deo-camdată suspenda aplicarea acelei hotărâri.</p> <p>Ministrul însă, decide, in această privință, in urma unui raport detaliat al directorului a-acelei școlai.</p>	<p>ART. 16, alin. 2 modificat :</p> <p>„Profesorii diriginți se aleg direct de către profesorii clasei respective“.</p> <p>Sarcina de profesor diriginte este obligatorie.</p> <p>ART. 17, alin. 1. Profesorii clasei formează, sub președenția dirigințelui, conferința clasei; iar profesorii diriginți sub președenția directorului, formează Consiliul școlar.</p> <p>Consiliul școlar se adună ori de câte ori e convocat de director, iar conferința clasei, se convoacă de dirigințe sau de director. Consiliul se pronunță etc. ca in proiect și cu adaosul :</p> <p>„Conferința se pronunță in cesțiuni relative la studii și disciplină, fie pentru a armoniza diferitele lecțiuni ale clasei, fie pentru a pronunța pedepse disciplinare și dispensele la studiile de agrement“.</p>	

<i>Craiova</i>	<i>Brăila</i>	<i>Pitești</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
	<p>ART. 16. Diriginții să fie aleși ca și până acum de către conferințele claselor și dintre profesorii școlii.</p>			<p>ART.16. Profesorii diriginți să fie aleși de conferința clasei pe 3 ani.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 18. Toți profesorii școlăii, întruniți sub președinția directorului, formează conferința școlii. Conferința se întrunește când e convocată de director.</p> <p>Ea deliberază asupra chestiunilor care i sunt puse sau de director, sau de Inspectorat sau de Minister.</p> <p>Ea fixează, după regulile stabilite în regulament, cărțile didactice ce vor fi întrebuintate în școală.</p> <p>ART. 19. Anul școlar în școlăile secundare durează dela 1 Septemvrie până la 25 Iunie inclusiv.</p> <p>În acest interval vor fi vacanțe, afară de Duminică, dela 24 Decemvrie până la 1 Ianuarie inclusiv, dela Duminică Florilor, până la Duminică Toamei inclusiv, precum și sărbătorile cele mari bisericesti și naționale, care se vor fixa de Minister și al căror număr nu va trece peste 12 pentru un an școlar.</p> <p>ART. 20. Inscrierea școlărilor va începe la 16 August și va trebui să fie cu totul terminată până la 1 Septemvrie exclusiv.</p> <p>Dela 1—5 Septemvrie se vor face:</p> <p>1) Examenale elevilor înscriși pentru cl. I de cătră o comisiune compusă din 3 profesori numiți de director. La acest examen vor fi admiși elevii cari posedă certificatul învățământului primar și au vârsta de 10 ani impliniți. Dispense de vârstă pot fi acordate numai de minister. Elevii vor fi examinați de materiile ce se propun în cl. IV primară urbană sau a IV primară rurală. Pentru a</p>	<p>ART. 20. Să se suprimă examenul de admisiune pentru a intra în școlă secundară.</p>	<p>ART. 20. Se vor admite în cl. I secundară toți absolvenții cursurilor primare, care au vârsta de cel puțin 11 ani impliniți; dispense se admit numai de ministru.</p> <p>Statul va avea în acest scop cât mai multe școlă secundare, care să cuprindă pe toți absolvenții cursurilor primare.</p>	<p>ART. 18. Să se suprimă ultimul aliniat.</p> <p>ART. 19. Vacanța Crăciunului este de la 24 Decemvrie până la 8 Ianuarie.</p> <p>ART. 20. Se vor admite în cl. I secundară toți absolvenții cursurilor primare, care au vârsta de cel puțin 11 ani impliniți; dispense se admit numai de ministru.</p> <p>Statul va avea în acest scop cât mai multe școlă secundare, care să cuprindă pe toți absolvenții cursurilor primare.</p>	<p>ART. 18. Să se suprimă ultimul aliniat.</p> <p>ART. 19. Anul școlar 1 Septemvrie până la 25 Iunie; restul precum și Iuliu și August vor constitui vacanța cea mare.</p> <p>Cursurile încep la 9 Sept. și încetează la 31 Mai. Vacanța de Crăciun dela 24 Dec. până la 8 Ianuar, 13 sărbători afară de naționale.</p> <p>ART. 20. Inscrierea elevilor va începe la 25 August și terminată la 5 Sept.</p> <p>La examen se admit elevi până la 18 ani impliniți. Examen numai din gramatică și aritmetică.</p> <p>Termin până la 15 Septemvrie în loc de 10.</p> <p>ART. 19—24. Repausul fiind o necesitate organică, vacanța Crăciunului să fie dela 23 Dec. până la 8 Ianuarie.</p> <p>Inscriserile elevilor să înceapă dela 25 August. Maximul elevilor să fie de 50. Legea de mare importanță examenelor generale. Ele sunt publice — nu știu pentru ce — și acest onorabil public prin atitudinea și grația sa contribuie într'un mod special la confuzia elevilor și la nervositatea profesorului, chiar dacă ar fi el cu nervii de oțel.</p> <p>Desființarea examenelor și înlocuirea lor cu examenul făcut de fiecare profesore</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 19. Vacanța va fi delă 24 Dec. până la 7 Ianuarie inclusiv.</p>	<p>ART. 19. Să se mențină vacanțele și durata anului școlar, așa cum se stabilea prin regulamentul din 1889, iar în ceea ce privește sărbătorile bisericești și naționale, să se adopte dispozițiile noului proiect de lege.</p>	<p>ART. 20. Să nu fie examene de admisiune în clasa I și să se admită toți elevii căți se vor prezenta la începutul anului, formându-se, în caz de trebuință, clase divizionare.</p>	<p>ART. 19. Să se mențină sfârșitul examenului tot la 21 Iunie. Menținerea vacanței până la 7 Ianuarie inclusiv.</p> <p>ART. 20 Al. II No. 3. La examenele de primire în școlile statului, să se controleze toate clasele ce le-a făcut în școală privată, primindu-se elevul numai în clasa pentru care merită.</p>	<p>ART. 18 în două articole: Profesorii unei clase formează conferința clasei și judecă sub președinția directorului, cestiunile de ordine și disciplină a clasei. Toți profesorii școlii, întruniți sub președinția directorului formează conferința școlii. Conferința se întrunește când e convocată de director. Ea deliberă asupra cestiunilor care-i sunt puse sau de director, sau de inspector, sau de ministru.</p> <p>ART. 19. Vacanța de Crăciun delă 23 Dec. până la 8 Ian. inclusiv.</p> <p>ART. 20. Inscrierea elevilor va începe la 24 August.</p> <p>Se vor primi în cl. I a oricărei școli secundare de băieți și fete, toți absolvenții (absolvențele) cursului primar urban și rural, care vor prezenta un certificat cu media minimă de 6 la citire, gramatică și aritmetică.</p> <p>Cei înscriși se vor clasifica începând cu cel</p>	<p>In clasa VIII din liceu elevii să repete părți principale din materiile învățate în cei 7 ani de învățământ, iar la finele anului școlar, elevii să fie supuși la un examen general care să se facă de către Comisiunea profesorilor clasei, subpreședinția directorului sau a unui delegat ministerial.</p> <p>Absolvențele școlilor secundare de gr. II vor depune examen de bacalaureat înaintea unei comisiuni compuse din profesorele școlii.</p>	<p>Vacanța la Crăciun să fie delă 24 Dec. până la 7 Ian. inclusiv.</p> <p>Ar trebui date mai multe atribuțiuni Consiliului școlar, iar nu școlii, să se rezolve atribuțiile Ministeriului.</p> <p>Examenele elevilor înscriși pentru clasa I să se facă de o comisiune de 3 profesori, numiți de consiliul școlar.</p> <p>Să fie examene de corectare, să se fixeze epocile pentru examenul de bacalaureat ca să se poată prezenta, ca și până acum, în aceleași sesiuni, elevii și din liceele statului odată cu cei din institutele particulare.</p>

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>fi înscriși în cl. I, ei trebuie să fi obținut cel puțin media 6. Dintre cei examinați, se vor admite în ordinea clasificării, numai atâți elevi pentru câți sunt locuri în acea școală, conform art. 21. Elevii cari nu au putut fi admiși într'o școală din cauza lipsei de locuri, deși aveau media necesară, se pot prezenta până la 10 Septembrie pentru a se înscrie în altă școală secundară, unde vor putea fi înscriși în virtutea examenului trecut.</p> <p>2) Examenul elevilor cari din cauze bine cuvântate n'au putut trece examenul general din Iunie.</p> <p>3) Examenul elevilor cari au urmat într'o școală privată cu programa statului. Aceștia vor fi examinați de materiile clasei ultime ce au absolvit în școala privată și pentru absolvirea cărei prezintă un certificat în regulă.</p> <p>4) Examenul elevilor care au urmat într'o școală cu programa diferită de cea în care voesc să se înscrie. Aceștia vor fi examinați de diferența de materii după regulile care se vor stabili prin regulamente, ținându-se samă de diferența de programe.</p>				<p>sor, în liniște și cu judecată, în decursul lui Iunie dela 1—20.</p> <p>Bifurcarea bacalaureatului în litere și științi.</p>
<p>ART. 21. Maximul numărului de școlari a unei clase secundare se fixează la 60. Dacă numărul școlarilor cari, sau conform art. 20, sau în baza certificatelor ce posedă, au dreptul a fi înscriși într'o clasă, este mai mare de cât 60, se va putea înființa clase paralele care vor face parte integrală din școală.</p>	<p>Art. 21. Numărul școlarilor să fie de 50.</p>	<p>ART. 21. Numărul elevilor de fie-care clasă să fie maximum de 50.</p>	<p>ART. 21. În loc de „se vor putea înființa”, trebuie să se înființeze.”</p> <p>Pentru cl. I nu se vor înscrie de cât elevii cari au trecut un concurs.</p>	

<i>Craiova</i>	<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Boișani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galăț</i>
				<p>care va avea cea mai mare notă.</p> <p>In caz când vor rămânea locuri disponibile, cei cari vor avea o notă sub 6 la cetire, gramatică și aritmetică, se vor supune la un examen de admitere numai din aceste obiecte. Aceștia vor fi admiși dacă vor obține nota minimă 6 la fiecare din aceste obiecte. Inscrierea se va face apoi după norma de mai sus.</p> <p>In caz când se va simți nevoie de acest, comisiunea examinatoare se compune din 3 profesori, numiți de ministru.</p> <p>Al. 2 și 4 ca in proiect.</p> <p>Al. 3 Elevii școlilor private sau pregătiți in particular vor fi examinați din materiile tutelor claselor pentru care nu au certificatul unei școli a Statului.</p> <p>ART. 21. Numărul maxim al școlărilor din o clasă secundară să fixă la 40.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iasi</i>	<i>Ploesti</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 22. La finele fiecărui an școlar, școlarii vor fi supuși unui examen general asupra întregii materii trecute în cursul anului.</p> <p>Promoțiunea școlarilor dintr'o clasă în alta se va face ținând seama de notele obținute la toate obiectele în cursul anului, de notele dela examen, de purtare și de regularitatea frecventării.</p> <p>Nici un școlar nu se va promova din o clasă în alta, dacă nu o va fi urmat pe deplin ca școlar regulat. Cei care, în urma examenului din Iunie, nu vor îndeplini condițiile pentru a fi promovați vor repeta clasa încă un an școlar.</p> <p>Un școlar nu poate rămânea în aceeași clasă mai mult de doi în total.</p> <p>Se vor exclude din școală, și din toate școalele de acelaș fel, școlarii care, după doi ani petrecuți într'o clasă, nu s'au putut promova.</p> <p>Se va acorda numai în mod excepțional un al treilea an acelor elevi care, absentând dela școală un timp mai îndelungat, vor dovedi că au lipsit din cauză de boală.</p> <p>ART. 23. După terminarea cursurilor liceale, școlarii vor trece un examen general în urma căruia vor obține diploma de bacalaureat.</p> <p>Se vor elibera două specii de diplome de bacalaureat: una de bacalaureat clasic și alta de bacalaureat real.</p> <p>Diplomele de bacalaureat vor conferi posesorilor lor, pe lângă drepturile prevăzute în legile speciale, și pe acela de a se înscrie la Universitate.</p>	<p>ART. 22. Să se adauge la ultimul alineat și „lipsa de mijloace“.</p>	<p>ART. 22. La finele fiecărui an școlar, se vor trece examenele generale asupra materiilor parcurse în cursul anului.</p> <p>Esamele generale se vor trece numai asupra trei din cursurile clasei; aceste 3 cursuri se trag la soartă la sfârșitul fiecăruia an școlar dintre toate cursurile clasei, mai puțin, muzica, desenul și gimnastica.</p>	<p>ART. 22. Supt. Al. I. Aliniat. 3 amendat. Nici un școlar nu se va promova dintr'o clasă, dacă nu o va fi urmat pe deplin ca școlar regulat.</p> <p>Cei cari în urma examenului din Iunie, nu vor îndeplini la două obiecte condițiile pentru a fi promovați, vor trece în Septembrie un examen de corigere.</p> <p>Aliniat. 5, se suprimă: „și din toate școalele de acelaș fel“.</p> <p>ART. 23. Alin. I modif. După terminarea cursurilor liceale, școlarii, în urma examenului general de cl. VIII, vor obține diploma de bacalaureat.</p>	

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 22. Examenul de fine de an să se facă înaintea unei comisiuni compusă din 2 profesori, delegați de director, și profesorul respectiv.</p>	<p>ART. 22. Examele să se sfârșească la 21 iunie inclusiv.</p>	<p>ART. 22. Examenul general de fine de an, a devenit o simplă formalitate, care e cu totul de prisos, când nu e vorba de liberarea unei diplome.</p> <p>E dar de dorit a se suprima acest examen. Atunci cursurile se vor ține cu elevii neîntrerupt până la 20 Iunie. Recapitularea materiilor învățate s'ar face dela începutul lui Mai până la finele lui iunie. Promoțiunea s'ar face după media din cursul anului la învățătură, purtare și frecvențare.</p> <p>Dela 20—28 Iunie, s'ar face mediile și clasificarea elevilor.</p> <p>Art. 23. Diplome de bacalaureat în litere și diplome de bacalaureat în științe. Bacalaureații în litere se vor putea înscrie la facultățile de litere și filosofie, la facultatea de drept, la cea de medicină, precum și la toate școlile speciale, compatibile cu specialitatea lor.</p>	<p>ART. 22. Să se admită corigența numai la un obiect, afară de dexteritate.</p>	<p>Art. 22. Ca în proiect se vor omite ultimile două aliniate.</p> <p>ART. 23 și 24. Examenul de bacalaureat se va trece în fiecare liceu de băieți și fete, înaintea profesorilor școlii și după o programă analitică, care va prevedea materiile școlilor respective. Aceste examene vor consta din probe scrise și o-</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploegști</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>Bacalaureații clasici se vor putea înscrie la toate Facultățile. Bacalaureații reali se vor putea înscrie la facultatea de științe, de medicină și la studiul științelor de Stat din Facultatea de drept.</p> <p>Atât bacalaureații clasici cât și cei reali vor fi primiți la concursurile de admitere în școlile speciale superioare.</p>				
<p>ART. 24. Examennul de bacalaureat se va trece dinaintea unor comisiuni numite de Minister dintre membrii corpului didactic secundar și universitar, precum și dintre inspectori. El va consta în probe scrise și probe orale; și unele și altele se vor face mai ales în scop de a dovedi influința studiilor făcute asupra formării cugetării.</p> <p>Examinatorii vor avea în vedere notele de promoțiune, ale candidaților în învățământul secundar.</p> <p>Un candidat nu se poate prezenta mai mult de trei ori la examenul de bacalaureat.</p> <p>Un regulament special va determina epocile la care se țin examenele de bacalaureat, natura probelor pentru fie-care bacalaureat, compozițiunea comisiunilor și, în fine toate formele necesare pentru a asigura seriozitatea acestor examene.</p> <p>El va fixa taxele la care sunt supuși candidații.</p>	<p>ART. 24. Examenul de bacalaureat să se consteie în parte, examenul cl. VIII ce se va trece înaintea profesorilor clasei sub președenția unui delegat al Ministeriului.</p> <p>Cl. VIII să fie astfel organizată ca ea să consteie la toate materiile afără de limbi, în repetirea celor învățate în anii precedenți.</p>	<p>ART. 24. Bacalaureatul să se treacă la fie-care liceu în parte, înaintea unui delegat al Ministeriului.</p>	<p>ART. 24. Alin. I modificat.</p> <p>Examenul cl. VIII conferind absolvenților diploma de bacalaureat, se va trece înaintea unei comisii numită de Ministeru dintre membrii corpului didactic, al școlii și sub președenția unui delegat al Ministerului. El va consta în probe scrise și probe orale.</p> <p>Se suprimă alin. 3.</p>	

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 24. Bacalaureatul să se țină la liceul unde a învățat candidatul. Elevii cari în tot cursul liceului vor fi avuți, în fiecare clasă media generală anuală 8 sau 9, vor obține diploma de bacalaureat fără alt examen.</p>	<p>Internatele alăturate pe lângă unele licee să se desființeze. În locul lor să se prevadă în bugetul general, pentru fiecare liceu sau gimnaziu, câte o sumă al cărui quantum să varieze după numărul claselor. Din acea sumă să se ajute elevii și litorii dar săraci, plăindu-li-se întreținerea la gazde. Dreptul la ajutorul odată acordat va ține un trimestru. La începutul fiecărui an școlar, consiliul școlar va stabili — pe clasă și în marginile sumei alocate — numărul de elevi cari s'ar putea ajuta; iar alegerea anume a acestor elevi, consiliul o va face la începutul fiecărui trimestru, înlocuind cu alții pe cei cari au avut rea purtare sau au fost întrecuți la învățătură. Pentru aceasta se va lua</p>	<p>Bacalaureații în științe se vor putea înscrie la facultatea de științe, la cea de medicină și la cea de drept, secțiunea științelor de Stat, precum și la toate școlile speciale și superioare, compatibile cu specialitatea lor. Bacalaureații într'una din cele două specialități, pot obține și pe cea laltă, dând examenul de diferență.</p>	<p>ART. 24. Examenul de bacalaureat să se facă înainte profesoriilor fiecărui liceu, sub controlul a doi profesori universitari delegați, unul de minister și altul de universitate, și reprezentând unul literile și altul științele.</p>	<p>rale. Ministerul va trimite un delegat la fiecare din aceste examene. Un regulament special va specifica atât programele analitice cât și epocile la care se vor ține aceste examene. ART. NOU. Absolvenții și absolventele unui gimnaziu au dreptul a se prezenta la concursul pentru învățători și învățătoare. Bacalaureații și Bacalaureatele au dreptul de a se prezenta la concursul pentru institutori și institutoare. Licențiații și licențiile au dreptul a se prezenta la concursul pentru profesori și profesoare.</p>		

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 25. Pe lângă școlile secundare sau speciale asimilate cu cele secundare, Statul poate înființa internate.</p> <p>Se hotărăște prin lege, sau prin regulamente, dacă într'o școală cu internat pot urma și elevi externi sau numai interni și dacă se pot admite și semi-interni.</p> <p>ART. 26. Directorul Scoalei secundare este în acelaș timp și directorul internatului.</p> <p>El e ajutat în administrațiunea internatului de un personal administrativ și privighitor, al cărui număr se fixează după numărul școlărilor interni.</p> <p>ART. 27. Elevii interni pot fi bursieri sau solvenți.</p> <p>Bursele se pot da numai la fii de români lipsiți de mijloace și prin concurs.</p> <p>În caz când cererile de solvenți sunt mai numeroase decât locurile vacante și locurile vacante se vor da tot prin concurs.</p> <p>Un regulament special va regula condițiunile concursului și admiterii bursierilor și solvenților în internate.</p>	<p>ART. 25. Statul să înființeze internate pe lângă toate școlile secundare.</p> <p>Cel puțin semi-internate cu dejun și medicație în școală.</p>	<p>ART. 25. Pe lângă fie-care școală secundară sau asimilată se vor înființa câte un internat și câte o bibliotecă.</p> <p>ART. 26. Directorul internatului să fie diferit de acela al școlii pe lângă care este alipit; el este supus la controlul directorului școlii respective.</p> <p>Îngrijirea și conducerea bibliotecii este încredințată unuia din profesorii supranumerari.</p>		
<p>ART. 28. Obiectele de studiu din școlile secundare se împart în următoarele specialități.</p> <p>a) limba română; b) limba latină; c) limba elină d) limba franceză; e) limba germană; f) istorie; g) filosofie; h) Dreptul administrativ și economia politică; i) geografia; j) matematicile; k) cosmografia cu mecanica; l) șt. fizico-chimice cu igiena; m) șt. naturale cu igiena; n) religia; o) caligrafia; p) desenul; q) Desenul liniar; r) muzica vocală și instrumentală; s) gimnastica și jocurile gimnastice; t) lucrul de mână.</p> <p>Specialitățile de la litera a) până la i) inclusiv, formează grupa literară; acele dela litera i) până la m) grupa științifică.</p>	<p>ART. 28. lit. j) să se zică „matematicile elementare“; la litera s) să se adauge și „instrucțiunea militară“.</p>	<p>ART. 28. Geografia face parte atât din grupa literară cât și din cea științifică.</p>		<p>Recrutarea din proiect este f. anevoioasă cerându-se examen de cel puțin 3 specialități, se cer de la candidații trei licențe. Dar e posibil și s'a văzut vre o dată vre un om să obțină trei licențe pe o cale cinstită? Munca de a câștiga cele trei licențe, îi va mări fondul de știință în</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 27. Jumătate din locurile vacante de bursieri se rezervă a fi ocupate, prin concurs de absolvenții sc. rurale, cari sunt fii de săteni săraci. Județele și comunele urbane vor prevedea în bugetele lor burse pentru copiii săraci și silitori din copriusul lor. Bursierii vor avea de la Stat cărți, haine, rufe, etc.</p>	<p>de normă pentru primul trimestru clasificarea anului precedent; iar pentru celelalte trimestre, clasificarea trimestrului din urmă.</p> <p>Tot din suma prevăzută, să se procure elevilor mijloacele de a-și pregăti seara, în localul școlii, lecțiunile pe a doua zi, cu doi repetitori, unul pentru studiile literare și altul pentru studiile științifice. Acești repetitori să supravegheze în oarele de școală menținerea bunei ordine în clase și sale pe timpul recreațiilor.</p>		<p>ART. 28. Geografia să se socotească ca specialitate în ambele grupuri.</p>	<p>ART. 25. Pe lângă fiecare liceu de băieți sau de fete, statul va înființa câte un internat de cel puțin 100 elevi. Eventual va plăti burse potrivit cu numărul elevilor și necesitățile locale.</p> <p>ART. 27. Ca în proiect cu adaosul : „se vor preferi fii membrilor corpului didactic de ori-ce grad“.</p> <p>ART. 28. Ca în proiect cu deosebire că: vâzute la art. 29, alin. 1, să fie numiți profesori cu titlul provizoriu, fără de nici un examen prealabil, obligându-i ca în termen de 3-5 ani să se prezinte la un examen de calificare, pentru a câpăta titlul definitiv.</p>	<p>Cei care întru-nese condițiunile preșcolare la art. 29, alin. 1, să fie numiți profesori cu titlul provizoriu, fără de nici un examen prealabil, obligându-i ca în termen de 3-5 ani să se prezinte la un examen de calificare, pentru a câpăta titlul definitiv.</p>	<p>Examenul în trei specialități cel puțin depășește puterile unei vieți omenești. Nici un specialist nu are nevoie să poaseadă în mod egal, alte două specialități. Se propune: Candidatul va trece un examen fundamental din materia pentru a căreia catedră se</p>

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>Titularii specialităților dela a) până la n) poartă titlul de profesori; acei ai specialităților de la litera o) până la t) titlul de maestri.</p> <p>ART. 29. Pentru ca cine-va să poată fi numit profesor în o școală secundară sau asimilată, la una din specialitățile prevăzute în art. precedent, trebuie să fie român major, să fi satisfăcut legii recrutării, să poseadă diploma de bacalaureat și cea de licențiat sau doctor în litere sau științi, după grupa specialității; să fi urmat un curs de pedagogie la o universitate, împreună cu toate conferințele sau lucrările practice care se țin de acel curs; să fi trecut cu succes un examen de capacitate ast-fel cum se specifică mai jos.</p> <p>Candidații pentru grupa literară vor trebui să treacă examen pentru trei specialități cel puțin afară de cazul când una din acele specialități este limba latină sau elină, în care caz două specialități ajung. Candidații pentru partea științifică vor trece examen pentru două specialități cel puțin.</p> <p>Examenul unei specialități va fi trecut întreg într'o singură sesiune.</p> <p>Examenul pentru a doua sau a treia specialitate obligatoare, pot fi trecute în aceeași sesiune sau în sesiuni deosebite consecutive.</p> <p>Nimeni nu se poate prezenta la examenul unei specialități mai mult de trei ori.</p>	<p>ART. 29 alin. 4) să se adauge și „limba română” pentru limbile cari dau dreptul de a trece examen numai de două specialități din grupa literară.</p>	<p>ART. 29. Examenul de capacitate se trece asupra două specialități din aceeași grupă. Aceste specialități se deosebesc în două: o specialitate de fond și o specialitate secundară. Specialitatea de fond face parte din licența ce posedă candidatul; specialitatea secundară nu face parte de obicei din licența ce posedă candidatul.</p>	<p>ART. 29. Să se suprima: „se fi urmat un curs de pedagogie la Universitate împreună cu toate conferințele sau lucrările practice care se țin de acel curs”.</p> <p>Celelalte aliniate sau înlocuit cu: candidații vor trebui să treacă examenul de capacitate pentru o singură specialitate.</p> <p>Acest examen va fi trecut întreg într'o singură sesiune.</p>	<p>detrimentul aplicațiunii practice; căci nu trebuie să se perdă din vedere că învățământul secundar e merit a forma dreapta judecată a elevilor.</p> <p>Art. 29. Să se ceară numai două specialități la partea literară.</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ABT. 29. Profesorii suplinitori care la punerea în aplicare a acestei legi, vor avea 10 ani de serviciu didactic și vor fi dat dovezi de aptitudine vor fi numiți cu titlul provizoriu. Pentru titlul definitiv vor fi supuși unei probe de practică pedagogică.</p>	<p>ART. 29—37. Examele de capacitate să se treacă de candidații la posturile de profesori sau maiștri numai din o singură specialitate, menținându-se însă pozițiile a celui proect în ceea ce privește condițiile de admisibilitate, felul și numărul probelor examenului de capacitate, cum și tabloul de înscriere dela <i>art. 32.</i> Membrii corpului didactic secundar, să aibă dreptul de a ocupa prin concurs până la două catedre din specialitatea diplomați lor de licență.</p>	<p>ART. 29—33. Examenul de capacitate oferă mai puțină garanție de cât concursul actual, pentru că se poate constata aproape numai știința candidaților. E nevoie ca să fie pregătiți candidații numai în școlile speciale. De aceea școlile normale superioare să fie organizate așa fel ca absolvenții lor, interni sau externi, să îndeplinească toate condițiile cerute de examenul de capacitate. Numai acești absolvenți se vor înscrie în tabloul ținut la minister. Dar până la organizarea acestor școli, să se mențină actuala sistemă de concurs.</p>	<p>ART. 1, 29, 30 și 31. Examenul de capacitate al candidaților la profesorat să se facă numai din două specialități, după programa liceelor.</p>	<p>ART. 29. Pentru ca cineva să fie profesor etc. la fine: să fie trecut cu succes un examen.</p>		<p>prezintă și un examen de noțiuni generale din ramura care se află în raporturi mai imediate cu obiectul acelei catedre. Examenul să fie trecut în o singură sesiune.</p>

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploești</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 30. Examenale de capacitate se trec la una din cele două Universități, dinaintea unei comisii formată de minișter din corpul didactic universitar. In același an candidații unei specialități vor fi examinați de una și aceeași comisiune. Aceiași comisiune poate fi însărcinată cu examinarea mai multor specialități.</p>	<p>ART. 30. Să se adauge că comisiunea examinatoare se compune și din profesorii secundari.</p>	<p>Art. 30. Examenale de capacitate se trec la una din cele 2 Universități, înaintea unei comisii compusă din profesorii facultăților de științe și de litere și aleasă de Universitatea respectivă; președintele de drept al acestei comisii e delegatul ministrului.</p> <p>Pentru partea pedagogică Universitatea va desemna fie pe profesorul de pedagogie, fie pe un profesor secundar raportat ca atare.</p>	<p>ART. 30. Examenale de capacitate se trec la una din cele două Universități, dinaintea unei comisii formate din profesorii universitari după specialități.</p>	<p>ART. 30. Comisiunile examinatoare vor fi formate din profesori universitari după specialități.</p> <p>Alin. ultim să se suprima.</p>
<p>ART. 31. Examenale de capacitate vor consta în probe scrise, care vor fi eliminatorii, probe orale și probe practice. Lucrările scrise și orale vor avea de obiect toate materiile specialităților pentru care se prezintă candidatul, cuprinse în programa pentru licența respectivă. Probele orale vor fi extemporale.</p> <p>Probele de practică pedagogică vor avea de obiect materiile cursului secundar. Ele se vor face înaintea elevilor unei clase secundare, după o preparare de două ore, fără ajutor de cărți. Candidatul va prezenta comisiei planul scris al lecțiunii. Se vor face cel puțin două lecțiuni de fiecare specialitate.</p> <p>Candidații la o specialitate științifică experimentală vor fi obligați să facă pe lângă aceste probe, și o preparațiune experimentală, de puterea celor ce se dau la licență.</p>	<p>ART. 31 alin. II. Examenale de capacitate să se treacă asupra cestiunilor prevăzute într'un program analitic, anual întocmit pentru fiecare specialitate, care program se va publica prin „Monitorul oficial”, o dată la fiecare trei ani.</p>	<p>ART. 31. Probele scrise și cele orale se fac din materiile de licență pentru specialitățile de fond și din materiile cursurilor secundare pentru specialitățile secundare.</p> <p>În caz când o specialitate de fond comportă experimente, candidatul va fi obligat să facă pe lângă celelalte probe și o experiență de forța celor cerute la examenul de licență.</p>	<p>ART. 31, alin. 2. Lucrările scrise și orale vor avea de obiect toate materiile specialității pentru care să prezintă candidatul, cuprinse în programa liceului respectiv.</p> <p>Se va întocmi programă analitică după care se va trece examenul de capacitate al fiecărei specialități.</p> <p>alin. 3. „după o preparațiune de 24 ore acasă”. Restul s'a suprimat.</p>	<p>ART. 31. Numai dela o specialitate să se ceară probe scrise; iar pentru a doua, lecțiunile vor fi anunțate cu 24 ore mai înainte și numai din materiile de liceu.</p> <p>ART. NOU. Actualii suplinitori trași să fie numiți de-a dreptul profeșorii în urma unui examen de practică pedagogică.</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
				<p>ART. 30. Concursurile se trec la Universitatea în circumscripția căreia se află vacanța.</p> <p>Circumscripția Universității de Iași, cuprinde partea țării din stânga Milcovului și județele R. Sărat și Brăila; restul și Dobrogea, fac parte din circumscripția Universității din București.</p> <p>Examenele se țin dinaintea unei comisii, compusă din 5 membri trași la sorți de către Rectorul Universității, în trei zile înaintea termenului de concurs și proprii specialității pentru care se ține concursul și anume: 3 profesori definitivți de Universitate și 2 profesori definitivți secundari, din toate liceele circumscripției respective.</p> <p>Membrii unei comisii nu se pot demite de cât în caz de forță majoră vădită; în acest caz se va trage la sorți altul. Ei vor primi o diurnă, eventual cheltueli de transport.</p> <p>ART. 31. Concursurile vor consta în probe scrise, care vor fi eliminatorii și probe orale; acestea se vor face din materia programului analitic care se va publica odată cu scoaterea catedrelor la concurs. Probele orale se vor trage la sorți în prezența candidaților și se vor face cunoscute cu 24 ore înaintea ținerii lor. Toate probele scrise se vor publica în Monitorul oficial și în Buletinul ministerului Instrucțiunii Publice.</p>		

Proiectul de Lege	Iasi	Ploesti	Bârlad	Severin
<p>ART. 32. Se va ținea la Minister un tablou in care se va inscrie, după fie-care sesiune de examen, in ordinea de merit, candidații care au izbutit la examenele de capacitate preserise de art. 29.</p>	<p>ART. 32, a lin. III. Examenul pentru a fi menținut pe tablou, când un candidat nu a fost numit in timp de 3 ani, să constee numai in repetarea probei pedagogice, care se cere la examenul de capacitate.</p>	<p>ART. 32. Pe lângă profesorii titulari ai școalelor secundare și profesori supranumerari, la care gimnaziu este unul de partea literară și la fiecare liceu câte doi, unul de partea literară și altul de partea științifică.</p>	<p>alin. 4. Candidații la o specialitate științifică experimentală vor fi obligați să facă o preparație experimentală, corespunzătoare cursului de liceu.</p>	<p>ART. 32. Alin. 2 și 3 să se suprima.</p>
<p>Inscrierea in tablou este valabilă 3 ani.</p> <p>Candidații cari n'au fost numiți in acest timp sunt admiși a se prezinta la un nou examen la care reușind, vor fi inscriși din nou in tablou la locul ce au avut.</p>	<p>ART. 33. Străinii să aibă titluri universitare.</p>	<p>Profesorii supranumerari se numesc după aceeaș normă ca și profesorii titulari, ei au o retribuție fixă.</p>	<p>ART. 32. Se suprimă al. 2 și 3 și se înlocuiesc cu: Acest tablou se va publica in Monitorul Oficial și in Buletinul Oficial al Ministeriului de Instrucție.</p>	<p>ART. 33. Străinii să cunoască bine și limba română.</p>
<p>ART. 33. Când numărul candidaților pentru limbile moderne inscriși in tablou, conform art. precedente, nu va fi suficient pentru a satisface nevoile învățământului, Ministeriul va putea schimba pentru aceștia prin regulament condițiile de admisibilitate la examenul de capacitate, primind și străini, și mărind examenul la o singură specialitate.</p>	<p>ART. 34. Vor fi admise pe lângă absolvențele șc. normale și licențiatele pe baza examenelor prevăzute la art. 29 și 31.</p>	<p>Candidații la profesorat, după ce trec examenul de capacitate sunt inscriși într'un tablou in ordinea mediilor obținute.</p> <p>Inscrierea pe tablou este valabilă numai 3 ani pentru acei candidați cari n'au funcționat in acel interval de timp nici ca profesori suplinitori, nici, ca profesori supranumerari, sau cari nu pot do-</p>	<p>ART. 33. Când numărul candidaților pentru limbile moderne, inscriși in tabla conform art. precedente, n'ar fi suficient pentru a satisface nevoile învățământului, se vor trimite in străinătate absolvenți ai școlilor normale superioare licențiați in litere, spre a se perfecționa in limbile moderne.</p>	<p>ART. 33. Străinii să cunoască bine și limba română.</p>
<p>ART. 34. Profesoarele de la scoalele secundare de fete și de la scolile profesionale, se vor numi dintre absolvențele scolii normale superioare de fete.</p> <p>Se vor face la minister 2 tablouri in care se vor inscrie, in ordinea de merit, absolvențele celor 2 secțiuni ale școlii normale superioare de fete in urma fiecărui examen general de capacitate.</p>				

<i>Craiova</i>	<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
<p>ART. 32. Se pot menține pe tablou, chiar după trecerea de 3 ani, fără a mai depune alt examen, acei cari în acest timp vor fi scris în specialitatea lor, cei ce vor fi lucrat în laboratoare, acei ce vor fi fost în serviciul tehnic al Statului, cei ce vor fi servit în biblioteci publice, cei ce vor fi propus din specialitatea lor în școli comunale, județene, școli întreținute din fonduri testate, școli confesionale și particulare, de acelaș grad cu acelea pentru care aspiră și recunoscute de către Stat.</p>				<p>ART. 32—35. Candidatul reușit la concurs este numit de drept la catedra pentru care a concurat. În caz când se concurează pentru mai multe catedre de aceeași specialitate, primul clasificat are dreptul să ocupe catedra ce va voi. Cei alți vor avea acelaș drept după ordinea în care au fost clasificați.</p>		

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>ART. 35. Profesorii de religie în școlile secundare și de studiile religioase în Seminarii, trebuie să fie clerici hirotoniți și licențiați sau doctori în teologie.</p> <p>Ei vor trece un examen de capacitate asupra studiilor religioase și asupra l. române. Comisiunea examinătoare se va compune din d-ni profesori ai Facultății de Teologie și un profesor universitar de la Facultatea de Litere, numiți de ministru. Probele la cari vor fi supuși vor consta în probe scrise, cari sunt eliminatorii, probe orale care vor fi extemporale și probe de practică pedagogică.</p> <p>Candidații care au reușit se vor înscrie după fie-care sesiune la examen, într'un tablou în ordinea de merit.</p> <p>ART. 36. Pentru a ocupa postul de maestru în una din specialitățile prevăzute la litera o) până la t) în art. 28, candidatul va trebui să fie român, major, să fie satisfăcut legii de recrutare (dacă este bărbat) și să fi trecut cu succes un examen de capacitate pentru specialitatea sa.</p> <p>Pentru a fi admis la examenul de capacitate pentru calificare, desemn și desemn liniar, candidatul trebuie să posedă diplome de absolvire a unei secțiuni pedagogice, a unei școli de arte frumoase din țară sau a unei școli speciale de desemn din străinătate.</p> <p>Pentru a fi admis la examenul de capacitate pentru muzică, candidatul trebuie să posedă diploma unei școli speciale de muzică din țară sau străinătate.</p> <p>Pentru a fi admis la examenul de capacitate pentru gim-</p>	<p>ART. 36. A se suprima alineatul 4.</p>	<p>vedi că au profesat cariera didactică nici în școlile statului, nici în Institutetele private recunoscute de către Stat.</p> <p>ART. 35. Se suprimă „clerici hirotoniți“.</p>	<p>ART. 35. Să se suprimă: „Clerici hirotoniți“; iar alin. 2 se modifică: Ei vor trece un examen de capacitate asupra studiilor religioase. Comisiunea examinătoare se va compune din 3 profesori ai facultății de teologie trași la sorți. Probele la cari vor fi supuși vor consta în probe scrise, care sunt eliminatorii, probe orale și probe de practică pedagogică. Candidații cari au reușit se vor înscrie după fie-care sesiune de examen într'un tablou în ordinea de merit.</p>	

<i>Craiova</i>	<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
<p>ART. 35. Profesorii de religie în școlile secundare laice vor fi licențiați sau doctori în teologie; în seminariile pe lângă aceste condițiuni, să cere să fie clerici hirotoniți.</p>		<p>ART. 36. Până la organizarea școlilor speciale de muzică, de arte frumoase și de gimnastică, cari să producă absolvenți cu cunoștință pedagogică în arta lor, este bine să se mențină sistemul de concursuri după legea din 1879.</p>		<p>ART. 35. Examenul pentru catedrele de religie, se va ține după aceeași normă ca pentru orice catedră de gimnaziu, cu deosebirea că concursul se va ține numai în București.</p> <p>ART. 36. Concursul pentru grupa artistică se va ține:</p> <p>a) pentru caligrafie și desen înaintea unei comisiuni formată din 3 profesori a unei școli de belle arte din circumscripția în care se află catedra vacantă și 2 profesori de la licee și gimnazii ale aceleiași circumscripții, toți trasi la sorti.</p> <p>b) pentru muzica vocală înaintea unei comisiuni formată în acelaș chip, la conservatorul uneia din cele 2 circumscripții.</p> <p>c) pentru gimnastică la una din școlile speciale de gim-</p>		

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>nastică, candidatul trebuie să prezinte certificatul unei școli speciale de gimnastică.</p>				
<p>Pentru a fi admis la examenul de capacitate pentru lucru de mână, candidatul trebuie să prezinte diploma unei școli profesionale de gr. II.</p>				
<p>Examenele de capacitate se vor ține dinaintea unor comisiuni compuse din 3 membri, numiți de minister.</p>				
<p>Pentru fiecare din aceste specialități se va ține la minister câte un tablou în care candidații reușiți se vor înscrie după fiecare sesiune, în ordinea de merit.</p>				
<p>ART. 37. Când se face o vacanță, aceasta se va aduce la cunoștința înscrișilor în tablourile de capacitate respective, prin o publicație făcută în Monitorul Oficial. Doritorii de a ocupa postul vor petiționa la Minister cel mult până în o lună de la data publicației. Numirile se vor face în ordinea înscrierii în tablou.</p>	<p>ART. 37. În caz de vacanță se vor prefera profesori titulari, cari nu vor avea numărul mai mare de ore, care vor fi trecut examen de specialitate de venită vacanță și care vor cere în termen legal acel loc.</p>	<p>ART. 37. Când devine vacantă o catedră de curs inferior, se face cunoscut celor înscriși pe tablou printr-o publicație făcută în Monitorul oficial. Doritorii pot petiționa cel mult până la o lună de la prima publicare, ei sunt numiți de pe ordinea înscrierii lor pe tablou.</p>	<p>ART. 37. Se modifică alin. 2: Când postul vacant este cerut de o persoană care funcționează ca titular de aceeași specialitate în altă localitate, se poate pronunța, dacă are în favoarea sa, avizul comisiunii de Inspectori.</p>	
<p>Când postul vacant este cerut de o persoană care funcționează ca titulară de aceeași specialitate în altă localitate, această poate fi permutată dacă este definitivă, dacă n'a suferit o pedeapsă mai mare de câtamendă și dacă are în favoarea ei avizul Consiliului de Inspectori dat în urma cercetării Statului său personal.</p>		<p>Când devine vacantă o catedră de curs superior, atunci poate fi trecut cu a sa învoire profesorul similar de curs inferior, dacă n'a suferit o pedeapsă mai mare ca amendă. Această avansare o face Ministrul după avizul conform al corpului profesoral al liceului, unde e declarată vacanță.</p>		
<p>Până la numirea titularului cursurile vor fi făcute de un suplinitor numit de Minister.</p>		<p>În cazul când rezultatul e defavorabil profesorului de curs inferior de la liceul unde e</p>		

<i>Craiova</i>	<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
				<p>nastică tot în același chip.</p> <p>d) Comisiunile pentru concursul de lucru de mână vor fi formate din 5 membre, dintre care 3 profesoare de la școlile superioare profesionale și 2 de la licee.</p> <p>La toate concursurile pentru grupa artistică se vor prevedea mai cu seamă probe practice.</p> <p>ART. 37. Imediat ce o catedră devine vacantă, ministerul o va scoate la concurs. Concursul nu se va putea ține de cât cel puțin după 4 luni de la data publicării acelei catedre prin Monitorul oficial.</p> <p>Până la numirea titularului, se vor ține de un suplinitor numit de minister dintre titularii școlii unde se produce vacanța sau dintre licențiați.</p>		

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>ART. 38. Profesorii și maștrii se numesc cu titlul provizoriu prin deciziune ministerială.</p> <p>In timpul provizoratului, ei sunt supuși la o inspecțiune specială. După 3 ani de funcționare cu titlul provizor, profesorii și maștrii secundari sau asimilați, vor fi supuși la o nouă probă pentru obținerea titlului definitiv. Această probă va consta in :</p> <p>a) Câte o lucrare scrisă asupra specialităților ce profesează. Lucrările scrise sunt eliminatorii. Candidații, cari in timpul provizoratului vor fi făcut lucrări originale, pot fi dispensați de către Comisiunea examinatoare de lucrările scrise.</p> <p>b) In câte o lecțiune asupra specialităților ce profesează. Candidatul va avea două oare</p>	<p>ART. 38. Comisiunea a fost pentru un examen de definitivat. Majoritatea adunării profesorilor a fost contra ori-cărui examen de numirea definitivă.</p> <p>Comisiunea crede că in juriu va trebui pus și un profesor secundar.</p>	<p>vacanța. Ministrul avansează la acea catedră pe unul din profesorii similari de la vre-un gimnaziu din țară, după a lui învoire și cu avizul conform al inspectorilor.</p> <p>Dreptul de a se permuta de la o catedră de curs inferior, la o altă catedră similară tot de curs inferior il au numai profesorii definitivi, aceștia sunt preferați celor înscriși pe tabloul examenului de capacitate, dacă vor avea avizul favorabil al inspectorilor și dacă n'au suferit o pedeapsă mai mare ca amenda.</p> <p>Până la numirea titularului catedra se suplinește de unul din profesorii supranumerari sau de un altul, după tabloul examenului de capacitate.</p> <p>ART. 38. După 3 ani dela numirea provizorie, profesorul secundar sau asimilat, poate obține titlul definitiv aceasta numai in urma unui raport favorabil atât al directorului școlii, cât și al unui inspector. In cazuri vădite de incapacitate atât profesorul provizor cât și cel definitiv, poate fi tradus pentru reformă inaintea comisiei de judecată.</p>	<p>ART. 38. Profesorii și maștrii secundari sau asimilați, se numesc cu titlul definitiv prin deciziune, după 3 ani de provizorat, in urma unui raport favorabil din partea inspectorului. In timpul provizoratului, ei sunt supuși la o inspecțiune specială.</p>	<p>ART. 38. Alin. b, să se lase candidaților folosirea de dicționar, mai ales pentru limbile latină și elină. Să se acorde candidaților de definitivat inlesnirea de transport; sau in caz contrar, să nu mai fie chemați la centru pentru definitivat, ci să fie supuși unei inspecțiuni a-</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 38. Proba scrisă pentru obținerea numirii definitive să nu fie eliminatorie. Ea să consistă din materie, atât ca extensiune cât și ca cestiune, prevăzută în programa școlară secundară.</p> <p>Examenul pentru obținerea numirii definitive se va ține de 2 ori pe an la Ianuar și Iuliu.</p>	<p>ART. 38. După 3 ani de funcțiune cu titlul provizoriu în ca-re timp au fost supuși la o inspecțiune specială, profesorii și ma-estrii se numesc prin decret regal cu titlul definitiv, în urma raportului favorabil al inspektorului școlar asupra aptitudinilor didactice, frecventării cursurilor și</p>	<p>ART. 38. Probele de capacitate fiind date în timpul cât candidații au frecventat șc. norm. cu toate aplicațiunile ei științifice și pedagogice, ar fi de ajuns ca noi profesori, în timpul provizoratului de 3 ani, să fie supuși la o inspecție specială, iar după acest provizorat și du-</p>	<p>ART. 38. Membrii provizorii, ai corpului didactic, după 3 ani de funcționare și în urma rapoartelor favorabile ale inspektorilor, să fie numiți definitiv prin decret regal.</p>	<p>ART. 38. Profesorii se numesc cu titlul provizoriu prin deciziune ministerială.</p> <p>În timpul provizoratului, ei sunt supuși la o inspecțiune specială.</p> <p>După 3 ani de funcționare cu titlul provizor, profesorii secundari vor fi numiți definitiv prin decret regal.</p>		<p>Dispozițiunea din art. 38 este foarte nemerită; dar ar fi de dorit ca comisiunea examinatorie să fie compusă din membri, eșiți la sorți dintre profesorii universitari și din unul numit de minister.</p> <p>Nu este drept a se plăti cu 10 % profesorii suplینitori, cum și de a nu se da gradațiunea, de cât în urma obținerii titlul definitiv.</p>

Proiectul de Lege	Iasi	Ploesti	Bârlad	Severin
<p>pentru a prepara subiectul lecțiunii. El nu se va servi de cărți sau dicționare și va prezenta comisiei planul scris al lecțiunii.</p> <p>Probele pentru obținerea titlului definitiv vor fi trecute în București și Iași o dată pe an.</p> <p>Comisiunea examinatoare va fi compusă din 3 membri numiți de Ministru din corpul didactic universitar.</p> <p>Candidații cari au reușit, vor obține numirea definitivă, care se va face prin decret regal.</p> <p>Trecerea probelor pentru obținerea titlului definitiv, este obligatorie.</p> <p>Candidații cari nu vor reuși de trei ori??, vor fi eliminați din învățământ.</p>				<p>mănușite, din partea unui inspector general.</p>
<p>ART. 39. Fiecare profesor, afară de cel de religie, este obligat să lucreze minimum 12 ore și maximum 20 oare pe săptămână în specialitățile sale în aceeași școală sau în mai multe școli din același oraș.</p> <p>ART. 40. Apunțamentele membrilor corpului didactic secundar se compune:</p> <p>a) din o parte fixă numită leafă și</p> <p>b) din o parte variabilă numită gradațiune.</p>	<p>ART. 39. Minimum orelor pe săptămână să fie de 9 și maximum de 24. Să se adauge următoarele aliniate:</p> <p>„Oarele de curs odată acordate profesorului la art. 37 modificat mai sus, nu se pot reduce de cât:</p> <p>1) cu consimțământul profesorului; 2) prin modificarea generală a programei; 3) prin judecată de incapacitate.</p> <p>„In nici un caz un profesor secundar nu va fi plătit mai puțin de 345 lei pe lună.</p>	<p>ART. 39. Apunțamentele corpului didactic secundar se fixează pe catedră și sunt egale; fiecare catedră va cuprinde totalul orelor specialității de fond și parte din specialitatea secundară.</p> <p>Catedrele de curs inferior cuprind în termenul mediu 18 oare pe săptămână și cele de curs superior 14 ore. În acest scop Ministerul va înlocui un orar tip de numărul orelor fiecărei catedre atât de curs inferior, cât și de curs superior.</p> <p>Consiliul profesoral al fiecărei școli poate face mici schimbări în acest orar tip, potrivit</p>	<p>ART. 39, înlocuit cu profesorii definitivi ai cursului secundar sunt inamovibili. Ei nu pot fi permutați de cât după a lor expresă voință.</p>	<p>ART. 39. Oare pe săptămână 12 și maximum 18.</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 39. Profesorii de religie și maștrii pot fi însărcinați să lucreze, în specialitatea lor și la alte școli din acelaș oraș.</p>	<p>ART.39—42. Cât despre apunctamentele, sperăm că atât Onor. Guvern cât și Corpurile Legiuitoare apreciind la justa lor valoare serviciile ce corpul didactic secundar aduce pregătirei naționale, vor îmbunătăți soarta materială a acelu corp, compus în mare parte din oameni cari nu au alte mijloace de traiu de cât lefa funcțiunei lor. Astfel s'a făcut și cu cei l'alți slujbași ai țării, bunăoară cu magistrații, cărora membrii cor-</p>	<p>pă inspecțiunile la care au fost supuși, să fie numiți cu titlul definitiv prin decret regal, în urma cererii lor și a unui raport favorabil al inspectoratului.</p>				

Proiectul de Lege	Iasi	Ploesti	Bârlad	Severin
<p>ART. 41. Leafa fixă va fi de . . . lei pe lună pentru profesorii definitivi pentru fiecare 4 oare, sau fracțiune de 4 oare pe săptămână de lecții; . . . lei pe lună pentru profesorii definitivi de religie pentru fiecare 4 oare sau fracțiune de 4 oare pe săptămână de lecții. . . lei pe lună pentru maștrii definitivi pentru fiecare 4 oare sau fracțiune de 4 ore pe săptămână de lecții.</p> <p>Profesorii sau maștrii provizori vor avea 10% mai puțin iar suplinitorii 30% mai puțin.</p> <p>ART. 42. Pe lângă leafă profesorii, directorii și maștrii vor primi o gradațiune care va fi de: 15% după cinci ani de funcționare cu titlul definitiv; 30% după zece ani de funcționare cu titlul definitiv; 45% după cincisprezece ani de funcționare cu titlul definitiv; 60% după douăzeci ani de funcționare cu titlul definitiv; Gradațiunea va fi socotită asupra lefii medii ce a avut profesorul, directorul sau maștrul în cinci ani precedenți.</p> <p>Gradațiunea se dă de la începutul anului bugetar.</p> <p>Ea face parte integrantă din apunamente. Asupra ei se fac rețineri pentru pensiuie și compează la regularea drepturilor la pensiuie.</p>	<p>La ART. 41 Să se zică: „profesori titulari“, în loc de „definitivi“. Leafa fixă să fie 125 lei pentru fiecare patru oare sau fracțiuni de oare.</p> <p>ART. 42. Gradațiunea să se considere dela numirea ca profesor titular. Apunamentele și gradațiunea cvenită pentru toate lecțiunile, chiar când profesorul le-ar face în mai multe școale din acelaș oraș, vor fi socotite la fixarea pensiuiei.</p>	<p>cu nevoile ce s'ar simți pentru predarea tuturor cursurilor.</p> <p>In numărul fix de oare al catedrelor de științi, se va prevedea un anumit număr de oare pentru lucrările practice și pentru experiențe; aceste oare fac parte integrantă din numărul fix de oare al catedrei respective.</p> <p>ART. 41. In cea ce privește leafa profesorilor secundari, ne aștinem a ne pronunța mai ales fiind că am fost acuzați chiar dela tribuna parlamentului, că unica noastră preocupare ar fi mărirea lefii.</p> <p>Reținerile se fac numai la leafa suplinitorilor; ea este de 20% asupra lefii.</p> <p>Art. 42. Gradațiunile se calculează din 5 în 5 ani dela numirea provizorie.</p>	<p>ART. 41, Modificat. Leafa fixă a tuturor profesorilor titulari, va fi de 400 lei pe lună iar a maștrilor titulari de 200. Alin. ultim. s'a suprimat.</p> <p>ART. 42. S'a suprimat „directori“ și s'apus: „gradațiunea se va calcula dela data nimirii profesorului cu o lucrare în titlu provizoriu“. Restul ca în proiect.</p>	<p>ART. 41. 120 lei pentru 4 oare sau fracțiuni de 4 oare pe săptămână, iar maștrii minimum de 250 lei pe lună. Să nu se facă nicio reținere afară de aceea pentru pensie.</p> <p>ART. 42. Gradațiunea începe de la numirea provizorie. Profesorii buni și distinși prin vre o lucrare însemnată, să poată fi înaintați cu un termen de gradație, după cum cei răi sunt pedepsiți cu întârzierea gradației.</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 41. Maiștrii să fie egalați în salarii cu profesorii, sau a li se sori salariile.</p> <p>ART. 42. Gradațiunea să înceapă de la numirea provizorie.</p>	<p>pului didactic nu li sunt inferiori, nici prin cultură, nici prin greutatea și însemnătatea misiunii lor. Restul ca în proiect.</p>	<p>ART. 41. În interesul instrucțiunii și a demnității corpului didactic, este dorit să i se îmbunătățească pozițiunea materială. În ce privește însă fixarea sumei primitive, ce trebuie să o primească un profesor sau maestru, rămâne guvernul și adunările legislative să hotărască cum vor găsi mai echitabil.</p>	<p>ART. 41 și 42. Apunțamentele corpului didactic să se mărească potrivit exigențelor de toate felurile ce se leagă de în sarcinările sale. Profesorilor și maestrilor provizorii să nu li se rețină nimic din apunțamente. Gradațiunea să se socotească din ziua numirii provizorii. Profesorilor și maestrilor suplitori să li se rețină din apunțamentele fixate numai 20 %.</p>	<p>ART. 41. Leafa fixă va fi de 500 lei pe lună, pentru profesori și profesoare, 300 lei pentru profesorii de religie și cei care fac parte din grupa artistică.</p> <p>ART. 42. Ca în proiect. Numai: Gradația se va da la început și la jumătatea fiecărui an bugetar.</p>	<p>ART. 41. Ținându-se samă demunca ce trebuie să facă profesorul afară din clasă, relativ tot la școală, să se considere 3 oare de clasă la cursul superior echivalente cu 4 oare de clasă la cursul inferior.</p>	

Proiectul de Lege	Iasi	Ploesti	Bârlad	Severin
<p>ART. 43. Profesorii și maestrii sunt datorii să facă cursurile regulat, astfel cum sunt prevăzute în orare și programe.</p> <p>Ei sunt datorii să facă atât în clase cât și afară de clase, toate lucrările ce le sunt impuse prin lege, regulamente, programe și instrucțiuni ministeriale.</p> <p>Ei sunt datorii să participe la toate consiliile, conferințele, comisiunile examinătoare la cari vor fi numiți de autoritatea școlară.</p>				
<p>ART. 44. Ori ce absență la vreuna din îndatoririle puse profesorilor și maestrilor prin art. precedent, trage după dînsa pe lângă alte pedepse disciplinare, o reținere din apunamente proporționale cu timpul absentat.</p> <p>Aceste rețineri se vor vărsa în Casa Școalelor.</p>	<p>ART. 44. Să se adauge la cuvântul „absență”: „nemotivată”.</p>		<p>ART. 44. S'a suprimat și s'a înlocuit cu art. 389 din legea de la 1864.</p>	
<p>ART. 45. Nici un profesor sau maestru nu poate părăsi școala fără concediu.</p> <p>Acela care va absenta în cursul unui an 30 zile fără concediu, va fi considerat demisionat.</p> <p>Concediile se acordă;</p> <p>a) pentru cazuri de boală bine constatate. Dacă concediul de boală se prelungește peste un an, Ministerul, cu avizul conform al Consiliului Permanent, poate să pună pe profesor sau maestru la pensine din oficiu.</p> <p>b) pentru numirea într'o funcțiune administrativă școlară sau pentru o însărcinare științifică temporară.</p> <p>c) pentru complectarea studiilor în străinătate.</p> <p>d) pentru îndeplinirea unui mandat electiv.</p> <p>În cazul când concediul e mai lung de două luni, suplinitorul se numește din oficiu de Minister și se retribuește cu 70% din leafa titularului.</p>	<p>ART. 45. Aliniat II. Să se zică: „acela care va absenta nemotivat, 30 zile consecutive” etc.</p> <p>La ultimul alineat, să se zică: „suplinitorii se plătesc cu 80 % din leafă titularului, afară de cazul când acesta ar fi numit într'o funcțiune administrativă școlară.</p> <p>În acest caz, conform legei în vigoare, suplinitorul va primi întreagă leafă fixă”.</p> <p>Să se adauge la fine: „În timpul lipsei titularului, în concediu pentru caz de boală, ște cu 70 % din leafa titularului.</p>	<p>ART. 45. Concediile se acordă: a) pentru cazuri de boală bine constatate. b) pentru numirea într'o funcțiune administrativă școlară sau pentru o însărcinare temporară științifică. c) pentru complectare de studii în străinătate, când candidatul a trecut un anume examen în acest scop. d) pentru îndeplinirea unui mandat electiv. Pentru ori ce concediu mai lung ca 2 luni, ministrul numește din oficiu un suplinitor, pe care-l retribuește cu 70 % din leafa titularului.</p>	<p>ART. 45. Alin. 2 modificat: Acel care va absentă în cursul unui an 30 de zile în șir fără concediu, va fi considerat ca demisionat; și cu aliniatul: concediile care nu trec peste 10 zile se cer și se acordă de director; iar cele mai daosul: concediile care nu trec peste 10 zile se acordă de director; iar cele mai daosul: concediile care nu trec peste 10 zile se acordă de Minister. S'a suprimat dela litera a) fraza: „dacă concediul de boală se prelungește peste un an, Ministerul</p>	<p>ART. 45. Alin. b) 30 de zile consecutive. a) Concediu pentru caz de boală până la doi ani. Alin. ultim. Suplinitorului, 50%.</p>

Craiova	Pitești	Braïla	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 44. Numai pentru absențe nejustificate să se aplice profesorilor pedepse disciplinare și să li se facă rețineri din salariu.</p> <p>ART. 45. Se mai acordă concediu pentru îndeplinirea datoriilor către Stat, familie și obligațiunile civice.</p>		<p>ART. 45. Pentru absențe nejustificate, profesorul e pedepsit cu reținerea din leafă. Deci, chiar dacă s'ar găsi vre unul care să absenteze 30 de zile în cursul unui an, este nedrept să fie socotit ca demisionat, dacă pentru aceste absențe ce le-a făcut la intervale, a fost, deja, amendat, prin urmare pedepsit.</p> <p>Este necesar a se lămuri că numai acela va fi considerat ca demisionat care va fi lipsit în cursul unui an, fără concediu, 30 zile consecutive.</p> <p>Pentru caz de</p>	<p>ART. 45. Suplitorul titularului bolnav, după cum trebuie să fie numit din oficiu de minister, trebuie să se retribuiască cu diurnă a parțiale din reținerile făcute suplinitorilor, fără ca să se oprească ceva din leafă celui bolnav.</p>	<p>ART. 44. Ca în proiect. Numai: În caz de recidivă se pot aplica și pedepse disciplinare.</p> <p>ART. 45. Nici un profesor nu poate părăsi școala fără concediu, afară numai de cazuri de forță majoră.</p> <p>Îndată ce un profesor lipsește de la curs, Directorul va numi un suplitor plătit cu leafă convenită suplitorului, dacă absentatul nu va fi regulat suplirea sa. Acela sa, să cel care va absenteze în cursul unui an, o lună de zile neîntreruptă, fără concediu, va fi considerat ca demisionat.</p> <p>Concediul se acordă:</p> <p>a) pentru cazuri de boală bine constatată.</p>	<p>ART. 45. Să se lămu- rească mai bine <i>Art. 45</i>, în cea ce privește absențele de 30 zile. Profesorului bolnav să i se prelungească concediul iar nu numai un an.</p> <p>Suplitorului pentru concediu de mai mult de 2 luni, să i se dea jumătate, din leafă.</p> <p>ART. 45. Să se acorde și pentru interese de familie și pentru a funcționa ca jurat.</p> <p>Să se acorde directorului facultatea de a aproba concediul cu condițiuni de suplire, rămânând ca lipsirea de la clasă să se motiveze prin acte de o anumită credință, care se vor înainta ministerului spre control.</p> <p>Să se prevadă în lege funcționarea a doi suplitori pe lănu-</p>	

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iasi</i>	<i>Ploesti</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 46. Membrii corpului didactic secundar nu pot lua parte ca asociați directori, profesori sau repetitori în instituții private, unde se află școlari cari frecventează școala în care ei funcționează. Ei nu pot da lecții private sau repetiții la asemenea școlari.</p> <p>Ori cine va călca dispozițiile acestui articol se va considera ca demisionat din corpul didactic.</p>	<p>fi plătit de Stat din fondul Casei Școalelor, unde se varsă reținerile pentru absențe și reținerile de 30 % dela suplinitori.</p>	<p>In cazuri de boale bine constatate ministrul însărcinează cu suplinirea pe unul din profesorii supranumerari; în acest caz, profesorul titular, primește lea-fa întreagă.</p>	<p>rul are dreptul etc. Restul, ca în proiect.</p>	<p>ART. 46. Să se considera ca demisionat după ce a fost avertizat și n'a ținut seamă de avertisment</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 46. Să se șteargă, pentru că din el s'ar conchide nefavorabil asupra onestității și imparțialității corpului didactic.</p>		<p>boală bine constatată, care s'ar prelungi peste un an, ar fi drept ca ministerul să numească un suplinitor dintre candidații cu diploma de capacitate, aflați disponibili pe tablou, fiind retribuit acest suplinitor cu 50 % din leafa titularului.</p> <p>Suplinirea în așa mod s'ar prelungi, dacă e nevoie până la 5 ani, după care titularul să fie pus la pensiuine din oficiu.</p> <p>Aceasta însă numai atunci când titularul bolnav n'ar avea nici un termen pentru pensiuine sau când nu s'ar înțelege pentru dânsul cazul prevăzut la partea finală a art. 49 din proiect.</p> <p>ART. 46. Iar prea aspră pedeapsă de a fi considerați numai de cât demisionați din corpul didactic acei profesori cari ar lua parte ca asociați, directori, profesori sau repetitori în instituțiuni private,</p>		<p>Dacă concediul de boală se prelungește peste 2 ani, ministerul are dreptul, cu avizul conform al Consiliului Permanent, să pună pe profesor la pensiuine din oficiu.</p> <p>b) pentru numirea în vre o funcțiune administrativă școlară sau pentru o însărcinare temporară științifică.</p> <p>c) pentru completarea studiilor în străinătate.</p> <p>d) pentru îndeplinirea unui mandat electiv, a unei citații juridice, în caz de boală molipsitoare în familie, moarte în familie, etc.</p> <p>În caz când concediul e mai lung de 2 luni, suplinitorul se numește din oficiu de minister și se retribuește cu 70 % din leafa titularului, rezervând acestuia gradațiunea întreagă.</p> <p>ART. 46. Ca în proiect numai ori cine va călca dispozițiunile acestui articol, va fi supus judecăței.</p>	<p>gă fie-care școală secundară, unul pentru litere, altul pentru științi. Acestora li s'ar putea da și alte atribuțiuni în serviciul directoratului, care este împovărat prin noile regulamente.</p> <p>ART. 46. Profesorul să fie oprit cel mult de o luna pe evelii cari urmează cursurile sale.</p>	

Proectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>ART. 47. Incetează de a face parte din corpul didactic, profesorii și măestrii condamnați pentru crimele sau delictele următoare: fals, furt, înșelăciune, abuz de încredere, mărturisirea minciunoasă, atentat la bunele moravuri, în cazurile prevăzute în art. 262, 263, 264, 267, 271, Cod. Penal, delapidare de bani publici, mituire, percepere de taxe ilegale, spargere de sigiluri, distrugerii de acte în cazul art. 204 din Codul Penal.</p> <p>În timpul instrucțiunii și al judecării, profesorii și măestrii sunt suspendați de drept.</p> <p>ART. 48. Membrii corpului didactic secundar, cari s'au retras din învățământ prin demisiune, pot reintra în vreme de 2 ani cu titlul și drepturile lor.</p> <p>ART. 49. După 30 de ani de serviciu Ministerul poate pune din oficiu la pensiuine pe un membru al corpului didactic, având pentru aceasta avisul conform al Consiliului Permanent. Acesta va avea în vedere în darea hotărârei sale, notele de inspecțiune ale profesorului sau maestrului și, la nevoie, poate hotărâri o nouă inspecțiune făcută sau de un inspector sau chiar de unul din membrii sei.</p> <p>Dacă un profesor sau maestru este afectat de o infirmitate sau boală cronică, care îl face neapt pentru îndeplinirea funcțiunei sale, Ministrul va putea orîndui o anchetă la care se ia parte, ce-l puțin și doi profesori ai facultăței de medicină. Constatându-se infirmitatea sau boala cronică, Ministerul, cu avizul conform al Consiliului Permanent, va putea pronunța punerea în pensiuine din oficiu a profesorului. Dacă infirmitatea va proveni din cauza funcțiunii, el va primi pensiuinea ce i s'ar cuveni pentru 30 ani de servicii.</p>	<p>ART. 47. Să se adauge: În timpul instrucțiunii și judecării, pentru faptele prevăzute de acest articol, profesorii vor fi suspendați. În caz de achitare li se va plăti salariul pentru timpul cât au fost suspendați.</p>		<p>ART. 47. Când un membru al corpului didactic a fost condamnat de justiția penală pentru vre una din faptele prevăzute de art. 262, 263, 264, 267 și 271 din Codul Penal, poate fi suspendat de a dreptul de ministru și dat în judecata Comisiunii prevăzută la art. 53.</p>	

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
		<p>unde poate numai eventual s'ar afla școlarii cari frecventează școala în care ei funcționează. Cel mai drept lucru ar fi în asemenea caz ca vinovatul, după greutatea cazului, să fie supus la alte pedepse disciplinare și numai dacă nu voește a intra în vederea legii, să fie socotit demisionat.</p>		<p>ART. 47. Ca în proiect, cu ștergerea ultimului aliniat.</p>		
		<p>ART. 49. Fiind în țară un număr de profesori secundari cari după vreme, au funcționat la gimnaziile întreținute de comune sau județe și apoi au trecut la Stat, ar fi drept și în interesul instrucțiunii ca, întru cât acești profesori au fost numiți ca și cei dela Stat, în acele și condițiuni prevăzute de lege, să li se socotească anii de grație dela numirea lor provizorie la comună sau județ, iar pensia dela intrarea lor în învățământ, vărsând însă la Casa pensiilor analogia de rețineri (10%) ce nu li s'a făcut pe timpul funcționării lor la comună și județ.</p>	<p>ART. 49. Anii de serviciu în școlile secundare, ori de cine ar fi fost întreținute aceste (comună, județ), să fie luați în samă ca și cei serviți Statului.</p>	<p>ART. 49. La 25 de ani de serviciu, membrii corpului didactic secundar au drept la pensii cu leafa și gradațiunea întreagă. Apoi, în-treg articolul, însă 25 de ani în loc de 30.</p>		
		<p>Măsura în ce privește pensiile este deja aplicată, prin legi speciale medicilor și inginerilor ce sunt în serviciul comunelor și județelor.</p>				
		<p>A se lăsa acești profesori să mai servească în învățământ până la împlinirea termenului de 30 de</p>				

<i>Proiectul de Lege</i>	<i>Iași</i>	<i>Ploesti</i>	<i>Bârlad</i>	<i>Severin</i>
<p>ART. 50. Este oprit membrilor corpului didactic secundar exercițiul ori-cărui comerț și al ori-cărei profesii incompatibile cu demnitatea caracterului lor sau cu îndatoririle funcțiunei.</p>			<p>ART. 50. Modif. Este oprit membrilor corpului didactic secundar exercitarea ori-cărui comerț și a ori-cărei profesii care ar compromite demnitatea caracterului lor sau îndatorirea funcțiunii lor.</p>	
<p>ART. 51. Membrii corpului didactic care vor călca îndatoririle ce le sunt impuse prin lege și regulamente, sau vor da dovezi de incapacitate ori de rea purtare în societate, vor fi supuși, după gravitatea culpei la una din următoarele pedepse:</p> <p>a) Avertismentul. b) Amenda cu pierderea lefeii pe 1—15 zile. c) Cenzura cu pierderea lefii pe 15—30 zile. d) Întârzierea termenului de graduație pe un an. e) Suspendarea pe timp de 2—6 luni. f) Permutarea. g) Excluderea temporară până la maximum 2 ani. h) Excluderea pentru totdeauna din corpul didactic.</p>	<p>ART. 51. În- tre pedepsele a- plicate de Co- misiune să fie și „reducerea oarelor de lec- țiuni“.</p>	<p>ART. 51. Nu- mai avertismentul și amenda de la 1—15 zile, se dau direct de ministru și nu mai odată pe an; toate celelalte pedepse din proiect se dau de Comisiunea de judecată. Profesorul amendat o dată în cursul unui an, poate fi tradus înaintea Comisiunii de judecată pentru alte mici abateri săvârșite în cursul aceluiaș an.</p>	<p>ART. 51. Se suprimă „ori de rea purtare în societate“ și a pedepselor dela b) și d) și cu amenda următor: prin permutare însă a vre unui membru al corpului didactic, ca pedeapsă, nu se va aduce jignire vre-unui alt membru din corpul didactic.</p>	
<p>ART. 52 Un inspector general poate pronunța pedeapsa de la litera a). Ministrul, în urma raportului motivat al unui inspector, poate pronunța pedepsele de la litera : a) b) și c). Sumele provenind din amendă și cenzură, se vor vărsa la Casa Școalelor. Ministrul în urma raportului motivat al unui inspector și cu avizul conform al Consiliului Permanent, poate pronunța pedeapsa de la litera d) Ministrul, după hotărârea Comisiunii de Judecată, aplică pedepsele de la litera : e) f) g) și h).</p>			<p>ART. 52. S'a modificat:pedeapsa dela litera a) se va pronunța de inspector sau de ministru. Toate celelalte pedepse se vor pronunța de către Comisiunea de judecată iar ministrul le va executa.</p>	<p>ART. 52. Pedepsele dela litera d) tot după hotărârea Comisiunii de judecată.</p>

Craiova	Pitești	Brăila	Buzău	Botoșani	Focșani	Galați
<p>ART. 52. Pedepsa dela litera d), să se dea in urma hotărării judecătii.</p>		<p>ani, ar fi in dauna scôlii, căci dat fiind timpul servit la comună, plus 30 de ani la Stat, și nu ar mai fi până in capăt apti de serviciu.</p> <p>Pe de altă parte, a-i scôte din oficiu la pensie pentru infirmități, fără un termen de 30 de ani la Stat și fără să-și mai fi mărit prin gradație leafa. ar fi o mare nedreptate pentru acești profesori, față de cei ce au avut norocul să fie numiți din capul locului la Stat.</p> <p>ART. 51. Ar fi de dorit ca pedepsele de la lit.: a), b), c) și d), să fie pronunțate de Ministru, in urma raportului motivat al inspectorului.</p> <p>Ar fi asemenea de dorit ca unul din membrii Comisiunii de judecată să fie un reprezentant al corpului didactic secundar din țară. Acest delegat să fie ales de ministru din delegații aleși, câte unul din fie-care scôlă secundară din țară și numit prin decret regal.</p> <p>Hotărările Comisiunii de judecată să poată fi supuse recursului la Inalta Curte de Casație. Inculpatului să i se lase facultatea de a fi asistat de un om de drept.</p>		<p>ART. 50. Se omite.</p> <p>ART. NOU. Profesorii definitivi ai corpului didactic secundar sunt inamovibili. Afară de cazurile prevăzute la art. . . din prezenta lege, ei vor putea fi permutați numai la o școală de acelaș grad și numai cu consimțământul lor propriu, afără de cazul când permutarea va fi dată ca pedeapsă.</p> <p>ART. 51. Ca in proiect cu omiterea frazei: „sau vor da dovezi de incapacitate ori de rea purtare in societate.</p> <p>ART. 52. Ministrul in urma raportului motivat al unui inspector și cu avizul conform al Consiliului Permanent, poate pronunța pedepsele a), b), și c). Sumele etc.</p> <p>Ministrul, după hotărârea Comisiunii de judecată, execută pedepsele de la lit. d), e), f), g) și h).</p>	<p>ART. 51. In ceia ce privește abaterile care ar atrage după sine amenda sau cenzura, să se acorde profesorilor dreptul de a lua cunoștință de acuzațiunile ce li se aduc și a se apăra înaintea Consiliului Permanent al Instrucțiunii și numai in urma unei sentințe date, să se poată aplica pedeapsa dată de Consiliu.</p>	

Proiectul de Lege	Iași	Ploești	Bârlad	Severin
<p>ART. 53. Se institue o Comisiune de judecată compusă din 3 membri, numiți prin decret regal :</p> <p>1) Unul din o listă întreită prezentată de Senatul Universitar din București, dintre profesorii definitivi ai acelei Universități.</p> <p>2) Unul din o listă întreită prezentată de Senatul Universitar din Iași, dintre profesorii definitivi ai acelei Universități.</p> <p>3) Unul prezentat de Ministru.</p> <p>Membrii Comisiunii se numesc pe timp de 6 ani.</p> <p>Ei se reînnoesc prin tragerea la sorți a unui membru la fiecare 2 ani.</p> <p>Membrii eșiți la sorți pot fi numiți din nou.</p> <p>Hotărârile Comisiunii vor fi executorii și fără recurs și se vor înainta îndată Ministrului împreună cu dosarul afacerii.</p> <p>Comisiunea nu poate da o hotărâre de cât după ce inculpatul va fi fost chemat înaintea ei, pentru a-și face în persoană apărarea, în scris sau oral.</p>	<p>ART. 53. Să fie ast-fel redactat :</p> <p>Se institue o Comisiune de judecată, compusă din cinci membri prin decret regal :</p> <p>Unul ales de Senatul Universitar din București, dintre profesorii definitivi ai acelei Universități.</p> <p>Unul ales de Senatul Universitar din Iași, dintre profesorii definitivi ai acelei Universități.</p> <p>Unul numit de Ministru Instrucțiunii dintre profesori sau magistrați.</p> <p>Unul ales de profesorii secundari din București.</p> <p>Unul ales de profesorii secundari din Iași.</p>	<p>Art. 53. Se institue o Comisiune de judecată compusă de 5 membri. doi profesori universitari, doi profesori liceali și un delegat al Ministrului.</p> <p>Fie-care din cele 2 Universități desemnează prin alegere câte un membru din sânul său.</p> <p>Fie-care lieu din țară alege câte un delegat și toți la un loc desemnează prin alegere pe cei doi membri ai Comisiunii de judecată.</p> <p>Delegatul Ministrului va fi desemnat în persoana unui membru de la Curțile de apel din țară sau dela Curtea de Casație.</p>	<p>ART. 53. Modificat. Comisiunea de judecată se va compune din 5 membri dintre cari 3 vor fi numiți prin tragerea la sorți dintre profesorii Universitari, unul numit de Ministru și un membru de la Curtea de Casație tras la sorți.</p> <p>Comisiunea se va institui în spre ziua judecării. Ea nu va putea da o hotărâre de cât după ce inculpatul va fi fost chemat înaintea sa pentru a se apăra în scris oral, sau singur sau prin un intermediar. Hotărârile Comisiunii de judecată vor putea fi atacate prin recurs la Curtea de Casație.</p>	<p>ART. 53. Comisiunea de judecată să fie din trei: un delegat al Universității din București, unul al celei din Iași și un membru al Curții de Casație. Aleși pe 3 ani.</p> <p>ART. 140. Licențiații să fie scutiți de esamenul de pedagogie. Esamenule de capacitate să fie făcute după o programă analitică.</p>

<i>Craiova</i>	<i>Pitești</i>	<i>Brăila</i>	<i>Buzău</i>	<i>Botoșani</i>	<i>Focșani</i>	<i>Galați</i>
<p>ART. 53. Judecata va fi publică și inculpatul va putea fi asistat de un apărător.</p>			<p>ART. 53. Comisiunea instituită pentru judecarea membrilor Corpului didactic secundar, să se compună din profesori universitari reprezentând cele 2 Universități, din doi profesori similari și din un membru al Curții de Casație.</p>	<p>ART. 53. Se institue o Comisiune de judecată compusă din 5 membri trași la sorți de rectorul Universității, în urma unui aviz al Ministerului și anume: 3 profesori definitivi ai Universității în circumscripția căreia cade acuzatul, 2 profesori secundari definitivi din aceeași circumscripțiune.</p> <p>Membrii Comisiunii se trag la sorți ori de câte ori se va prezenta un caz de judecată. Comisiunea nu poate da o hotărâre de cât după ce inculpatul va fi fost chemat înaintea ei, spre a-și face apărarea, în persoană sau însoțit de un apărător.</p> <p>Dacă la primul termin, inculpatul nu se va prezenta și nu prezintă nici procurator, la al doilea termin, se va judeca în lipsă.</p> <p>Hotărârile Comisiunii vor fi executorii. Ele se vor înainta Ministerului împreună cu dosarul afacerii.</p> <p>Ministerul poate casa sentința Comisiunii, numai în cazul când o găsește prea aspră; procesul se va judeca de o altă Comisiune.</p>		

TABLA DE MATERII

I. LEGI ȘI REGULAMENTE. PROGRAME . . .	III
SECTIUNEA I. <i>Scoala Secundară sub Regulamentul Organic</i>	V
§. 1. Menirea Scoalei	VI
§. 2. Organizarea Administrațiunei Scolare	XI
§. 3. Profesorii	XVI
§. 4. Programe și Metode de pro- punere.	XX
SECTIUNEA II <i>Desființarea Scoal. Naționale.</i>	XXIX
SECTIUNEA III <i>Scoala Secundară sub Convențiunea de la Balta-Liman.</i>	XLIX
SECTIUNEA IV <i>Legea din 1864</i>	LXVII
§. 1. Administrațiunea Centrală.	LXVIII
§. 2. Organizarea Instrucțiunei Secundare	LXXVII
§. 3. Regulamente	LXXXIII
§. 4. Programe	XCII
Programele gimnasielor și liceilor reale.	CII
SECTIUNEA V. <i>Incerări de a înlocui Legea din 1864</i>	CVIII
SECTIUNEA VI <i>Reforme sevârșite.</i>	CXXI
<i>Legea asupra Invățământului Secundar și Superior din 1898</i>	CXXX

II. NOTE ASUPRA SCOALELOR SECUNDARE		1
§. 1.	Scoalele secundare in ființă.	10
§. 2.	Inființarea Scoalelor Secundare	12
§. 3.	Local și Mobiliar.	25
§. 4.	Material didactic. Biblioteci.	42
§. 5.	Profesorii	51
§. 6.	Elevi și Absolvenți	57
Liceul	„Mateiu-Basarab“	65
„	„G. Lazăr“	68
„	„Michaiu-Viteazul“	69
„	„Național“	70
„	„Internat“	79
„	„Carol I“	81
„	„Principele Ferdinand“	84
„	„Laurian“	87
„	„I. C. Massim“	89
„	„Al. Hasdeu“	91
„	„Unirea“	93
„	„Alecsandri“	95
„	„Petru Rareș“	98
„	„I. C. Brătianu“	99
„	„Sf. Petru și Pavel“	101
„	„Principele Carol“	103
„	„Traian“	106
Gimnasiul	„Cantemir-Vodă“	109
„	„G. Șincai“	110
„	„Alesandru cel Bun“	112
„	„Stefan cel Mare“	114
„	din Craiova	115
„	„Alesandru Ghica“	117
„	„Nicolae Bălcescu“	119
„	„Știrbei-Vodă“	124
„	„Dinicu Golescu“	125
„	„Ioniță Asan“	126
„	„Mircea cel Bătrân“	128
„	„Grigorie Ghica V. V“	129
„	„Al. Donici“	131
„	„Ioan Maiorescu“	134
„	„An. Panu“	136

Gimnasiul „V. Boerescu“	137
„ „ „ „ „A. Lahovari“	138
„ „ „ „ „Roman-Vodă“	139
„ „ „ „ „En. Văcărescu“	141
„ „ „ „ „Tudor Vladimirescu“	142
„ „ „ „ „din Tecuciu	144
„ „ „ „ „Kogălniceanu“	145
Seminariul Central	146
„ „ „ „ „Veniamin“	149
„ „ „ „ „Musulman	153
Scoala de fete gr. II. Internat	154
„ „ „ „ „Esternat	158
„ „ „ „ „din Iași	160
„ „ „ „ „Internat Craiova	163
Scoala de fete gr. I „Carmen Sylva“	167
„ „ „ „ „Regina Elisabeta“	169
„ „ „ „ „Botoșani	170
„ „ „ „ „Galați	171
„ „ „ „ „Ploiești	172
„ „ „ „ „Tulcea	173
Scoala Superioară de Comerț din București	174
„ „ „ „ „Iași	175
„ „ „ „ „Craiova	178
„ „ „ „ „Galați	179
Scoala Elementară de Comerț din Iași	181
„ „ „ „ „Alexandru Ioan I“ din Galați	182
„ „ „ „ „A. I. Filipescu“ Giurgiu	183
„ „ „ „ „de Comerț din Ploiești	184
„ „ „ „ „T. Severin.	186
Anexă	187

NOTA. Graba cu care s'a tipărit lucrarea de față a făcut de s'au strecurat câteva greșeli de tipar, care nu schimbă sensul frazei, dar care nu se cădea a fi. Cetitorul va vedea că din greșală s'a tipărit: „examen de lucru“ în loc de „examen de licen“, „nimic“ în loc de „nimine“, „profesoare „meritate“ în loc de „măritate“, „virtutea“ în loc de „virtuositatea“, „datorite“ în loc de „potrivite“, „incurajat“ în loc de „incunjurat“, „leafa“ în loc de „lipsa“, „principiilor“ în loc de „primejdiilor“, etc. Cât pentru foștii Miniștri de Instrucție: D. A. Sturdza, P. Poni, Sp. C. Haret, textul însuși arată că numele d-lor ar fi trebuit să fie tipărite cu litere compacte. Bătrânii noștri tipăritori ziceau că: „după cum este peste puțină „a se număra stelele cerului și nășipul mării, tot așa este peste puțină omenească „a se tipări fără de sminteală“.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI